

T.C.
CUMHURBAŞKANLIĞI
DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
DİN İŞLERİ YÜKSEK KURULU

FARKLI BOYUTLARIYLA
FETÖ/PDY

DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI: 1601
HALK KİTAPLARI: 361

Yayın Yönetmeni

Dr. Fatih KURT

Yayın Koordinatörü

Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

Editörler

Prof. Dr. Hüseyin YILMAZ

Dr. Mehmet Nur AKDOĞAN

Yayına Hazırlayan

Din İşleri Yüksek Kurulu

İnançlar ve Dinî Oluşumlar Komisyonu

Grafik&Tasarım

Baskı

Başak Mat. Tanı. Hiz. İth. İhr. Tic. Ltd. Şti.

Tel.: 0312 397 16 17

Din İşleri Yüksek Kurulu Kararı: 30.01.2019/6

1. Baskı, ANKARA 2019

2019-06-Y-0003-1601

ISBN: 978-975-19-.....-

Sertifika No: 12930

© Diyanet İşleri Başkanlığı

İletişim

Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü

Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı

Tel.: (0312) 295 72 93-94

Faks: (0312) 284 72 88

e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

Çalışmada yer alan makalelerde ileri sürülen görüşlerin dinî, ilmî ve hukukî sorumluluğu sahiplerine aittir.

FARKLI BOYUTLARIYLA FETÖ/PDY

DİB
YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

TEORİK ÇERÇEVE	9
FETÖ'NÜN BİLGİ KAYNAKLARI VE TEOLÖJİK YÖNÜ	25
GÜLEN'İN İDEOLOJİK VE BATINÎ YORUMLARI	103
FETULLAH GÜLEN'İN PEYGAMBER TASAVVURU VE HADİS-SÜNNET ANLAYIŞI	125
FETÖ'NÜN FIKIH VE FETVA İSTİSMARI	153
TASAVVUF İSTİSMARINA DAYALI MİSTİK BİR YAPILANMA: FETÖ	163
MİLİTAN EZOTERİK YAPI OLARAK FETÖ'NÜN PSİKOLOJİK DEĞERLENDİRMESİ	193
FETULLAHÇI TERÖR ÖRGÜTÜ VEYA PARALEL DEVLET YAPILANMASININ (FETÖ/PDY) AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NDEKİ FAALİYETLERİ VE ALGISI.....	223
ALMANYA'DA GÜLEN ALGISI.....	247
GÜNEYDOĞU ASYA MALAY TOPLUMLARINDA FETÖ ALGISI VE ALINMASI GEREKEN TEDBİRLER.....	257

ÖN SÖZ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla,

Hamd âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur. Salat ve selam Allah'ın Elçisi Muhammed Mustafa'ya; onun Ehl-i Beyt'ine ve ashâbına olsun.

İslam dininin yayılmaya başladığı ilk zamanlardan bu yana çeşitli etnik, kültürel, sosyal ve coğrafi kimliklere sahip Müslüman topluluklar var olagelmıştır. Söz konusu farklılıklara dayalı olarak dini yorumlama ve yaşamada da birtakım anlayışlar ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, bu toplulukları İslam çatısı altında birleştiren temel unsur, onların İslam dininin esaslarına, Kur'an ve Sünnet'in ortaya koyduğu çerçeveye bağlı kalmaları olmuştur. Bu birlik, öteden beri bazı çevrelerin hedefi haline gelmiş, zaman zaman gizli-açık saldırılara maruz kalmıştır. Ülkemizde de gücü ele geçirmeye yönelik olarak dinî/manevî değerleri istismar edip örgütlenen FETÖ yapılanmasının, 15 Temmuz 2016'da cüret gösterdiği darbe girişimi de bu çerçevede değerlendirilebilir.

Bahsi geçen meşum darbe teşebbüsü ile karanlık yüzü ortaya çıkan Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY), birçok açıdan dini istismar konusu yapmıştır. Bu meyanda, ezoterik/batınî bir yapılanma teşkil ederek seçilmişlik vurgulanmış; Kur'an ve Hadis metinleri, grubun örtülü idealleri doğrultusunda tevil edilmiş ve bunlar vasıtasıyla meşruluk arayışına girilmiştir. Öte yandan fıkî hükümler, söz konusu grup tarafından, müntesipleri yönlendirmede bir araç olarak kullanılmış ve hedefe götürecek her yol mubah sayılmıştır.

Gayb ile bağ kurduğu imajı oluşturan örgüt elebaşı, narsist arzuları uğruna kitleleri uyuşturmuş, böylelikle kimlik bulma ve aidiyet arayışındaki insanla-

nı maneviyat kisvesiyle kendi istifadesine tabi kılmıştır. Duygu yoğunluklu ifade biçimlerinin benimsenmesi; bağlılarına ulvî bir amaca hizmet ettikleri konusunda sözlü ve davranışsal telkinlerde bulunulması; ‘Asr-ı Saadet benzetmesi’yle kurgulanan bir ‘seçilmişlik algısı’ ve duygusal sömürü yöntemleriyle tam bir itaat kültürü oluşturularak müntesiplerin gruba bağlılığının artırılması amaçlanmıştır.

FETÖ elebaşı, İslam’ın ulvî değerlerini istismarla yetinmemiş, farklı inanç ve kültürlerle ait sembol, figür ve kavramları, sözde İslamî görünen söylemin arasına yerleştirmiştir. Bunun yanı sıra uluslararası düzlemde “dinlerarası diyalog” adı altında karma bir teoloji amacına hizmet etmiş, dejenere bir din yorumunu gündeme getirmiş ve İslam’ın esaslarına aykırı tavırlar sergilemiştir. Örgüt elebaşısının, bir taraftan gelenekçi kisve ile yakın müntesiplerini ‘ikinci sahabe nesli’ iddiasıyla yönlendirmesi, diğer taraftan günün her türlü teknolojik ve modern imkânlarını da kullanarak kendini seküler, modern, günün insanı şeklinde sunması güç elde etmeye yönelik çabalarının tezahürüdür.

Bu çalışma; dini istismar ederek sözde ‘cemaat’ adı altında devletimizi ve milletimizi tahrip amacındaki gizli yapılanmanın gerçek yüzünü, -fıkıh, kelam, hadis, tefsir, tasavvuf, psikoloji, diaspora gibi- farklı açılardan tahlil eden makalelerden oluşmaktadır. Bu eser, toplumu din konusunda aydınlatmayla vazifeli Diyanet İşleri Başkanlığı’nın dinî konularda en yüksek karar ve danışma organı olan Din İşleri Yüksek Kurulu’nun yayınlarından biri olarak vatandaşlarımızın istifadesine sunulmuştur.

Ülkemizin ve milletimizin, bir daha böylesi ihanetlere maruz kalmaması temennisiyle...

Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanlığı

TEORİK ÇERÇEVE*

Giriş

Fetullahçı Terör Örgütü'nü (FETÖ), “mesiyanik özellikli, karizmatik ve otoriter kimlikli bir dinî liderliğe dayanan, sıkı bir hiyerarşik yapılanması bulunan, açık teşkilat biçimlerini kullanmakla birlikte gizli, kendine mahsus ve komplike bir iç örgütlenmeye sahip bir yapılanma” olarak tarif edebiliriz. Nurculuk kökenli olması nedeniyle, Nurculuğun temel karakteristiği olan kültürel-ilmî ıslahatçılık görünümüyle uzun yıllar faaliyet yürüten ve buna binaen 2000’li yılların sonunda kendisine “Hizmet Hareketi” adını veren FETÖ’nün, aslında ilk başından itibaren daima gizli bir siyasî gündemi ve amacı bulunmaktaydı. Bu amacı “devletin tüm kurumlarına, özellikle yüksek bürokrasi ve askeriye örgütsel sızmada bulunarak, belli bir süre sonunda devleti FETÖ adına devralmak” olarak açıklayabiliriz.

Söz konusu amaçla tasarlanan teşkilat çalışma stratejileri ve özellikle sorunlu liderlik hüviyeti, aynı kökenden gelen diğer Nurcu cemaatleri 1970’lerin başından itibaren rahatsız etmiş ve bu gruplar o zamandan bu yana FETÖ ile kendi aralarına mesafe koymaya özen göstermişlerdir. Bilhassa yapılanmanın başındaki Fetullah Gülen’in kimliği ve eserleri zaman içinde Bediüzzaman Said Nursi’nin önüne geçtiği ve asıl belirleyici hale geldiği için, bu yapılanma üzerinde yapılan akademik çalışmalarda, FETÖ’yü Nurcu bir hareket olmaktan ziyade Gülen kimliğinin baskın olduğu fakat Nurcu temaların da yoğun olarak kullanıldığı neo-Nurcu bir hareket olarak tanımlama ve açıklama eğilimi baskın hale gelmiştir.

* Prof. Dr. Mehmet Ali Büyükkara (İstanbul Şehir Üniversitesi Öğretim Üyesi)

Nurculuk'taki ana eğilimle uyumlu şekilde siyasal İslamcı hareketlere şiddetle karşı olması, FETÖ'nün gizli siyasal gündemini uzun yıllar boyunca başarıyla perdelemiştir. 15 Temmuz 2016 darbe girişimi, aslında 40 yıllık örgütsel bir çalışmanın nihai hedefinin, hem de darbe gibi sistem dışı ve gay-rimeşru bir ele geçirme yöntemi ile devlet iktidarına el koymak olduğunu; dinî hizmet, sivil toplum, eğitim-öğretim gibi diğer tüm cemaat faaliyetlerinin söz konusu nihai hedefin vasıtası olmaktan öte bir anlam taşımadıklarını herkese göstermiştir.

Belirtilen amaçların ilk başta Türkiye ile alakalı olduğu bilinmektedir. Fakat Sovyet bloğunun çökmesiyle birlikte 1990'dan itibaren Türk dünyasına aynı amaçla bu hareketin taşındığı, 2000'li yıllarda ise diğer Asya ülkelerine ve Afrika ile Amerika kıtasına aktarıldığı herkesin malumudur. Çok kısa süredeki bu genişleme ve büyümede küresel siyasî güçlerin ön açmasını ve sağladıkları kolaylığı görmemek mümkün değildir. Dolayısıyla FETÖ'yü yerel bir oluşum olarak tanımlamak hatalı olur. Hâlihazırda 160'dan fazla ülkede örgütlü haliyle FETÖ tam manasıyla küresel çapta bir projedir. Bu gerçek ile örgütün mesiyani hedefleri birleştirildiğinde çıkan sonucu şu şekilde ifade etmek mümkündür: Gülen, kurmuş olduğu bu örgütü kullanmak suretiyle Türkiye'den başlayarak tüm dünyayı aynı hedefler doğrultusunda ele geçirmek istemektedir.

1. BENZER TARİHî ÖRNEKLER

FETÖ'yü tarif ederken mesiyani özelliklerine işaret etmiş, karizmatik ve otoriter kimlikli bir dinî liderliğe dayandığını söylemiş, sık örgütlü bir hiyerarşik yapılanması bulunduğunu, açık teşkilat biçimlerini kullanmakla birlikte gizli ve komplike bir iç örgütlenmeye sahip olduğunu ifade etmiş-tik. İslam tarihine baktığımızda bu özellikleri kısmen veya tamamen taşıyan benzer hareketlere rastlayabiliyoruz.

Gaspedildiğini düşündüğü Ehl-i Beyt'in yönetim hakkını geri alarak Hz. Ali evlâdının liderliğinde bir hak ve adalet yönetimi kurmak iddiasıyla yola çıkan ve bu gayeyle güçlü bir örgütlenmeyi tesis etmeyi başaran Muhtar es-Sekafî (ö. 67/687) söz konusu tipteki liderlerden biriydi. Üstü kapalı biçimlerde de olsa ilahî bilgiye eriştiğini söylemesi ve bu söylemleriyle etrafın-

da siyasî güç devşirmesi, Muhtar'ı düşman ve rakipleri karşısında avantajlı kılmıştı.

Şiîliği zâhir-bâtın ikilemi üzerinden yorumlayan erken dönem İsmailî cemaatleri de bu bağlamda uygun örnekler olarak ele alabiliriz. Bunlardan Karmatiler mehdilik fikri etrafında bir ideoloji geliştirmişler ve gizli davet yöntemlerini kullanıp insanları yanlarına çekerek Arabistan'ın doğusunda 4. asrın başından itibaren hâkimiyet tesis etmişlerdi. 317/930 yılında Kâ'be'ye düzenledikleri baskın, yüzlerce hacının ölümüne yol açmıştı. Hacerü'l-esved'i kaçırıp ülkelerine götürmeleri, mehdinin beklenen dönüşüne bir hazırlık mahiyetindeydi ve bulundukları yeri yeni bir hac merkezi yapma girişimine yönelikti. Namaz, oruç gibi ibadetlerden vazgeçilmesi, Mehdi'nin açmış olduğu yeni devirle birlikte şeriatın yürürlükten kalkmasının bir sonucuydu. Karmatilere göre bir kişi Mehdi'yi biliyor ve tanıyor ise onun artık ibadetleri yerine getirmesine gerek yoktu.

Diğer bir İsmailî topluluk olan Fatımîler ise görece daha rasyonel düşünceye dayanan bir dinî anlayışı temsil etmekteydiler. Belki de bu sebeple Mısır'da iki buçuk asır devam eden bir siyasî iktidarı kurmayı başarmışlardı. Kahire merkezli tesis ettikleri davet teşkilatı geniş bir coğrafyada faaldi. Fatimî hükümdarı Muiz (ö. 366/977), yeryüzünün her bir köşesinde davalarına çağıran alim ve propagandacıların olduğunu övünerek söylemektedir. "Hudûdüddin" adı verilen piramitsel davet hiyerarşisi bünyesinde görev alan kişiler, görevlendirildikleri yerlerde oranın yönetimine paralel bir örgütlenme içine girerler, kendi adalet ve maliye teşkilatlarını kurarlar, çok uzak diyarlarda devlet içinde sanki bir devlet gibi Kahire'deki imametin bir şubesi olarak çalışırlardı. Toplumdaki her meslek ve sınıfa teşkilattan bir temsilci atanması gerekirdi. Tüm bu görevliler asıl amaçlarını saklayacaklarına dair ağır karşılıkları olan bir yemin metni üzerine and içerek görev yerlerine gönderilirlerdi.

İsmailiyye orijinli diğer bir benzer yapı kendilerine Haşhaşiler denilen Hasan Sabbah (ö. 518/1124) liderliğindeki bâtinî karakterli örgütlenmedir. Bazı tarihî rivayetlerde Sabbah'ın, emrindeki kişileri haşhaş vererek bağımlı hale getirdiği, sahte cennet vaadiyle bu kimselere istediğini yaptırdığı, onları siyasî rakiplerini yok etmekte kullandığı anlatılmaktadır. Aslında haşhaş kıs-

mı bu rivayetlerin renkli tarafıdır ve muhtemelen abartılar taşımaktadır. “Fedai” de denilen bu insanlar sarhoşluk iddialarının aksine ‘mehdinin zuhuru’ hususundaki kesin inançlarından ötürü korkunç eylemlerini hayata geçirmekteydiler. Düzenledikleri suikastlar de dahil yaptıkları tüm işleri kutsal bir görev addediyorlardı. Yüce davalara tehdit olarak gördükleri siyasîleri, alimleri tek tek ortadan kaldırıyorlardı. Başlarındaki Hasan Sabbah, sanılanın aksine bir maceraperest değildi. Şer’i kurallara riayet etmede dikkatli görünen bir kişiydi. İçki içtiği için oğlunu öldürttüğü rivayet edilmektedir. Disipliner yönetimi, dinî bilgisi ve kişisel karizmasıyla kalabalık kitleleri peşinden sürekeleyecek bir beceriye sahipti. O söz konusu fedai teşkilatı ile Selçuklu devletinin işleyişini bir süre felç etmiş, devlet görevlilerini korkutarak onlara istediklerini yaptırmış, yapmayanları ise çeşitli usullerle devre dışı bırakmıştı.

Fatımîlerin halifelerinden olan Hâkim-Biemrillâh’ı (ö. 411/1021) da bu bağlamda anmak gerekir. Psikolojik rahatsızlıklarından kaynaklanan sanrıları, anlam verilemeyen davranışları ve cerbezeli kişiliği, etrafında bulunan Hamza b. Ali, Enüştekin ed-Derezî gibi istismarcı isimler tarafından kullanılmış, bu kişiler Hakim’in bu anormal hallerinin aslında onun ilahî varlıkla olan irtibatının bir neticesi olduğunu etrafındakilere inandırmıştı. Tanrının Hakim’de cisimleştiğine inanan Dürziyye mezhebi bu inanç ve şartlar altında teşekkül etti.

Daha sonra ortaya çıkacak Fazlullah Hurûfî, Mirza Gulâm Ahmed, Mirza Hüseyin Ali gibi onlarca isim bazen açıkça ama çoğu zaman üstü kapalı olarak ileri sürdükleri mesihanik iddialarla insanları etraflarında topladılar, onları örgütlediler ve bu yolla siyasî amaçlarını gerçekleştirmek istediler. Veliliğini veya peygamberliğini hatta ilahlıkta payı olduğunu iddia eden bu çeşit şahsiyetler, kendilerine inanıp peşlerine takılan insanlar bulmakta fazla zorluk çekmediler.

İslam dünyası dışında hemen her din ve inanış şekli içerisinde bu türden yönelimlerin olduğunu görmekteyiz. Cizvitler, Moonculuk, Scientology gibi benzer hareketler arasında en yenilerinden olan Opus Dei uygun bir örnek olarak burada anılmayı hak etmektedir. “Tanrının Eseri” anlamına gelen Opus Dei, Papalık tarafından da tanınmış olan bir Katolik örgütlenmedir.

1920'lerin sonunda papaz J. Escriva tarafından İspanya'da kurulmuştur. İlk yıllarında sağcı kimliğiyle bir komünizmle mücadele organı olarak kendisini gösteren Opus Dei, sonraki dönemlerde boyutları kestirilemeyen çok büyük bir organizasyona dönüşmüştür.

Papalığa hizmet etmek gibi dinî bir gayeyi hedefleyen Escriva, yoksul ve zeki çocuklara çok iyi eğitim imkanları sağlamakta, sonra bunlar üzerinden devlet ve hükümet yapılarına nüfuz etmektedir. "Devletin imkanları ve binalarını kullanarak çalışmak" Opus Dei için vazgeçilmez bir strateji olmuştur. "Hedefe ulaştıracak her yol mubahtır" felsefesini benimsediği değerlendirilmekte, bu yüzden gayri kanuni işlere tevessül ettiği bildirilmektedir. Örgütün çoğu kez "beyaz eldivenli mafya" olarak anılması bu nedenledir. Bugün çeşitli ülkelerde 15 kadar üniversiteye, yüzlerce ilk ve orta seviyede eğitim veren okula sahiptir. Escriva kendinin 'Pedre', yani Hristiyanlıktaki malum anlamıyla 'Baba' olduğuna etrafındakileri ikna etmiş, bu camiayı kurması için Tanrıdan işaret aldığını söylemiştir. Opus Dei'nin Masonluk'tan ilham alan sıkı hiyerarşik yapısı ve taşıdığı gizlilik, bu organizasyonu sürekli spekülasyonların hedefi yapmaktadır.

Görüleceği gibi, söz konusu tarihî örneklerin her birinde FETÖ yapılanmasında rastladığımız özellikler ve benzerlikler bulunmaktadır. Bu nedenle FETÖ'yü nevezuhur bir yapı olarak değerlendiremeyiz. Tüm bu örnek oluşumlardan parçaları taşıdığı için, FETÖ eklektik bir yapı olarak tanımlanabilir. Fakat yine de FETÖ'nün, tüm bu örnekleri geride bırakacak derecede şaşırtıcı özelliklere sahip, kendine mahsus bir dinî yapılanma olarak detaylıca analiz edilmesi zaruri görünmektedir.

2. LİDER ANALİZİ

a. İslami ilimlere ortalamanın üzerinde vâkıf. Tefsir, hadis, kelam ve fıkıh müktesebatı, bu ilimler üzerinde yorum yapacak seviyede.

b. İlk faaliyetlerinden itibaren *Risale-i Nur* takipçisi olduğu iddiasında, kendisini ve cemaatini Nurcu geleneğe bağlayan ve *Nur Külliyyatı* hakkında yeterli malumatı olan, gerektiğinde oradan çıkarımlar yapacak bilgi ve beceriye sahip.

c. İlmî ve kültürel birikimini etkili şekilde halka sunacak bir hitabet yeteneği olan biri.

d. Bekar bir hayatı tercih etmesi, ilimle ve talebeleriyle meşgul olduğu görüntüsü vermesi ve münzevi görünümlü bir hayatı yaşaması, onu etrafındakiler nezdinde daha değerli bir hale getirdi. Teşkilatı büyüdüğü zamanlarda dahi bu imajı oluşturmaktan vazgeçmemeye dikkat etti.

e. Tüm bu özellikleriyle bir “karizma” elde etti.

f. “Karizma”sıyla etrafında samimi bir dindar grubunu toplamayı başardı. Bunlar içinden yetenek ve servet sahibi insanları seçerek onları örgütledi ve bu örgütlenmeyi uzun yıllar başarıyla yönetti.

g. Örgütlenmesinin ileriki safhalarında *Risale-i Nur* kültüründe de yeri bulunan mehdilik motiflerini kendisine sadık dar bir çevrede işlemeye başladı ve bunu büyük ölçüde kabul ettirdi. Bu haliyle cemaat yavaş yavaş kült özellikleri de göstermeye başladı.

h. Güvenilir şahitlerin beyanlarından anlaşıldığına göre, “yüksek karizma” ve mesianizmin görüntüsü ile birlikte psikoloji biliminin konusu olan narsist ve megaloman semptomlar belirgin bir şekilde tezahür etti. Büyük öfke nöbetleri, bu nöbetlere eşlik eden hakaret sözleri, hatta muhataplarına fiili saldırılar, sopayla dövmele vs. şeklindeki davranışlar ciddi kişilik bozukluğuna işaret etmekteydi. Yatıştırıcı ilaç tedavilerinin yan etkileriyle bir takım sanrılara mübtela olduğu, fakat bu anormal hallerinin, etrafındakiler tarafından onun “ilahî olan” ile irtibatına yorulduğu yine güvenilir şahit beyanlarında ifade edilmektedir.

i. Büyük velilerle ve Hz. Peygamber’le irtibatta olduğu, bunun niceliği ve niteliği hakkındaki değişik anlatıların eşliğinde cemaate sunulmaktaydı.

j. Görmüş olduğu iddia edilen rüyaların yorumları, sıradan bir işaret olmanın ötesinde dinî bir delil olarak cemaat tarafından anlaşılmaya başlandı.

k. Milliyetçi bir ideolojiye yakın olması, Türkiye’deki sağ taban tarafından olumlu karşılanmış, ülkedeki geniş sağ kesimlerin bu yolla sempatisini kazanmıştır. Merkez sağ, hatta sol partilerin iktidarlarını desteklemesi, İslamcı eylemleri eleştirmesi, 1980 ve 1990’lardaki başörtü mücadelesine soğuk durması, askerî darbe hükümetlerinin yanında yer alması, kısacası

izlemiş olduğu pasifist siyasi tutum ve uzlaşmacı tavırlar, Gülen'i Türkiye devleti için doğrudan bir siyasi hedef olmaktan kurtarmıştır.

1. Diğer taraftan ise Milli Görüş gibi siyasal-dini hareketlere uzak durup onları eleştirmek suretiyle, radikal İslam'ı laikliğin ve Türkiye Cumhuriyeti rejiminin en büyük tehdidi olarak gören kesimler için uygun bir alternatif haline gelmiştir. Global çapta da özellikle 11 Eylül hadisesinden sonra aynı sebeplerle Gülen hareketi, radikal İslam ve din kaynaklı terörizme alternatif biçimde bir "ılımlı İslam" modeli olarak küresel güçler tarafından desteklenmiştir.

3. ÖRGÜT ANALİZİ

A. Gülen'in Din Dili ve Örgütsel Düşünce

a. Tefsir, hadis ve siyere yoğun referansların olduğu bir din dili. Allah'ın emrettiği ve bu nedenle kurulması vacip olan 'güzel bir dünya' tasavvuru. Dini naslardan, İslam tarihinden ve özellikle asr-ı saadetten örneklerle desteklenmek suretiyle söz konusu yüce hedef için çalışmanın ne kadar önemli olduğu vurgusu ve bu uğurda yapılacak maddi ve manevi fedakarlıklara büyük uhrevi mükafatların verileceğinin müjdelenmesi.

b. 'Güzel dünya'yı inşa edecek bir nesil olarak 'altın nesil' vurgusu. Altın neslin "mümtaz" hususiyetleri. Bu nesli yetiştirmek için yapılacak faaliyetlerin ve gösterilecek fedakârlıkların en sevaplı iş olduğu iddiası. Bu neslin Gülen ve cemaati olduğuna dair güçlü imalar.

c. Altın neslin de aynı zamanda fedakâr bir nesil olduğu vurgusu: Sonraki nesillerin selameti ve zaferi için bu neslin kendi maddi ve manevi hayatlarını feda etmeye hazır bir şuurda olmaları lazımdı. Tarihteki bu tür fedakârlıkların sunumu mutlaka yapılmaktaydı. İslam tarihinden verilen birçok örneğin yanı sıra, mesela 2. Dünya Savaşı'nda bir Alman komutanının, başarılması gereken askeri bir görev için tanklarını bataklığa sürüşü anekdotu çok etkileyici bir örnekti. Tanklarla birlikte bataklığa gömülen askerlerin sayesinde, o tankların üstünden geçen arkadaki tanklar ve askerler zaferi sağlamışlardı. Gülen, yetiştirdiği altın nesli, bu fedakârlık şuurunda olan insanlar olarak tanıtmaktaydı.

d. Sıklıkla olmamakla beraber, dünyanın bozulduğu, kıyamet vaktinin çok uzak olmadığı dillendirilmekteydi. Bu vurgu, altın neslin mesihanik bir görev üstlendiği düşüncesini de dolayısıyla içermekteydi. Bu neslin başında ise tabii olarak kurtarıcı rolündeki bir mesih veya mehdi olacaktı. Bu iddianın açıkça ilan edilmesine gerek yoktu. Söylem zaten takipçilerin zihninde bu sonucu doğuruyordu. *Risale-i Nur*'lardaki mehdi düşüncesi buna uygundu. Said Nursi mehdieti özel bir şahsiyet olmasının yanı sıra 'bir makam' olarak tarif etmişti. Bu makam sadece kıyamet öncesinde değil, ihtiyaç duyulan her devirde kendisini gösterebilirdi. Bu kültürden beslenen FETÖ yapılanması, kendi gruplarının ve başlarındaki hocanın bu makamın sahibi olduğuna kesin şekilde inanmaktaydı.

e. Bu ütöik, idealist, mesihanik ve yer yer ezoterik unsurlar içeren söyleme ilave olarak, şaşırtıcı biçimde bu söylemin tam aksine rasyonel, bilimsel bir zeminde paralel bir dinî söylem de inşa edilmişti. Özellikle uzun yıllar yayın hayatında olan ve ciddi sayıda bir okuyucu kitlesine sahip *Sızıntı* dergisinde bu söylemi açıkça gözlemlemekteyiz. Allah'ın yeryüzündeki ayetleri, bitkilerden, hayvanlardan, insan organizmasından, madenlerden vs. örneklerle ve bilimsel verilerle desteklenerek okuyucuya sunulmaktaydı. Bilhassa fen bilimlerine ilgi duyan gençlerin örgüte yakınlaşmasında etkili olan bu dil genel olarak FETÖ'yle özdeşleşmiş ve diğer sırlı, mesihanik ve ezoterik din dilini başarıyla perdelemiştir.

f. FETÖ'nün özellikle 11 Eylül hadisesinden sonra çoğu kez abartılı biçimde kamuoyuna sunduğu barış ve demokrasi yanlısı söylem, yurtdışında etkin olmaya başladıkları 2000'li yıllarda örgütün kendisine global çapta siyasî ve kültürel müttefikler bulmasını hayli kolaylaştırmıştır.

Bunun bir parçası olarak kendilerini "post-Islamism" bir ana akım olarak sunuşları hayli enteresandır. İslamcılığın bittiği, iflas ettiği yönünde Batı akademiyasındaki bildik iddianın tedavülde olduğu yıllarda İslamcı ideallere sert eleştiriler getirerek, sanki kendilerinin de İslamcılık'tan bir dönüş yapıp vazgeçtikleri görüntüsüne bürünmeleri, yine FETÖ'yü Batılı global güçler nezdinde dikkate alınıp ilgilenilmesi gereken bir örgüt/camia konumuna yükseltmiştir.

g. Söz konusu tavır ve söylemi daha da pekiştirecek tarzda örgütün “dinler arası diyalog” faaliyetlerinde öncü role soyunması, FETÖ’nün dünya kamuoyunda tanınır olmasında etkili diğer bir önemli unsurdur. Bu minvalde, sanki tüm İslam alemini temsil eder tarzda 1998 yılında Papa 2. Jean Paul ile yaptığı görüşme önemli bir dönüm noktasıdır.

Bu ilişkilerle birlikte FETÖ liderinden ve özellikle bu yapıyla bağlantılı ilahiyatçı hocalardan, İslam ile diğer dinler, bilhassa Ehl-i Kitab denilen ke-simle ilişkiler konusunda genel kabullere uymayan fikirlerin sadır olmaya başladığı görülmektedir. Bunlar kesin hükümler şeklinde ifade edilmese de, tefsir, hadis ve siyer alanında örgütün yayınladığı kitap ve yazılarda satır aralarına saklanmış şekilde karşımıza çıkmaktadır. Mesela, Allah’a iman etmenin ebedi kurtuluş için yeterli olacağına dair güçlü imalar, Hz. Peygamber’in nübüvvetini iman açısından önemsizleştiren bir içerik taşımaktadır. Son yıllardaki FETÖ karşıtı literatürde en fazla eleştiri konusu edilen mesele, dinler arası diyalog ve bunun açılımları olmuştur.

h. Post-İslamizmin bir gereği olarak, fıkıhın modern toplumda nasıl şekil alacağı, şer’i ahkâmın günümüzde nasıl ele alınacağı hakkındaki geleneksel yaklaşımdan vazgeçilmiş, Fazlurrahman’ın tarihselci modernist yaklaşımına birebir uyumlu tarzda, dinden soyutlanmış laik bir hukuk ve devlet yapısının olabileceği, FETÖ’nün akademisyenleri tarafından Batı üniversitelerinde dillendirilmiş, yapılan akademik yayınlarda bu görüş savunulmuştur. Mesela İhsan Yılmaz’ın çalışmaları bu konuda enteresan örnekler olabilir (Geniş bilgi için bkz. İhsan Yılmaz, “Beyond post-Islamism: A Critical Comparison of Turkish Islamism and Fethullah Gülen’s Stateless Cosmopolitan Islam”, [*Islam in the Age of Global Challenges: Alternative Perspectives of the Gülen Movement*, Washington DC, 2008] içinde s. 859-925).

Diğer taraftan, Türkiye’de başlamış olan ve Pensilvanya’da devam eden bir cemaatsel gelenek olarak, Gülen ve etrafındaki, kendilerine “molla” denilen, birçoğu İlahiyat Fakültesi mezunu kişilerle birlikte yaptığı dinî ve ilmi dersler hayli farklı bir fotoğraf sunmaktadır. *Yeni Ümit* dergisinde (Ergün Çapan, Cemal Türk, “Fethullah Gülen Hocaefendi’nin Bilinmeyen Bir Yönü: Ders ve Tedris Metodu”, I-II, 2010, sayı: 89-90) niceliği ve niteliği tefrika edilen, klasik Sünnî medrese usulüne uygun yapılmaya çalışılan bu faaliyet,

Yılmaz gibi akademisyenlerin tarihselci modernist söylemlerinin aksine kadim İslamî geleneğe bağlılığı çağrıştırmaktadır. Rahlelerin arkasında takkeli, cüppeli kıyafetleri ile Gülen ve “molla”ları, bu gelenekçi boyutu teyit eden görüntülerdir.

Söz konusu çelişkili durum, FETÖ’nün birçok faaliyetinde gözlemlenen iki yüzlü tutumun bir başka örneğidir. Modernizm, post-Islamizm ve diyalog vurguları Batı kamuoyuna ve yerli laik-modern kesimlere hitap ederken, gelenekçi dinî tutumlar dindar taraftarları ve genel Müslüman kamuoyunun manevî duygularını tatmin etmeye yöneliktir. Örgütün yayın organlarında çıkmış söz konusu çelişkiyi görebileceğimiz farklı usul ve meşrepleri esas alan yazıların aslında her biri, aynı camiaya mensup insanlar tarafından hazırlanıp kaleme alınmaktadır. Bazen ise aynı örgüt mensubunun, örneğin ABD’de yaptığı bir konuşma ile Türkiye’de yaptığı bir konuşma tamamen birbirine ters içerikler taşıyabilmektedir. Bu ikircikli tavrın arkasındaki tek motivasyonun pragmatizm olduğu açıktır.

i. Sünnî bir hareket olarak kendisini göstermede oldukça özenli olan FETÖ, aslında gayr-i Sünnî birçok fikri bünyesinde taşımaktadır. Bunlar arasında en dikkat çekici olanı, liderlik pozisyonundaki Gülen’in bir “insan-ı kâmil” olarak “masûniyet” sıfatıyla mücehhez olduğu iddiasıdır (Bu iddia *Zaman* yazarı Ali Ünal tarafından 2015 yılında birkaç yazıda savunulmuştur). Bu söylem bir nevi “masumiyet” iddiasıdır ve İsnâaşeriyye Şîası’nın “imamet makamının masumluluğu” inancıyla büyük benzerlikler arz etmektedir. İsmet sıfatını Sünnilik’teki anlamı itibarıyla bir nübüvvet işareti olduğu için istihdam edemeyen FETÖ mensupları, küçük nüanslarla aynı anlama gelen masûniyet kavramını kullanıp liderinin hatalardan münezzehe olduğunu ileri sürmektedir.

Diğer bir Şîilik görüntüsü, takiyyenin istihdamıdır ki, tıpkı İsnâaşeriyye Şîası’nda olduğu gibi, lüzumu halinde gerçek inanç ve niyeti saklamayı ifade etmektedir. Takiyye, FETÖ’nün sızma operasyonlarının ve zor zamanlarda grup ideolojisini saklamanın en elverişli yolu olmuştur. Takiyye izni, bunun şartları ve çerçevesi bizzat Gülen tarafından belirlenmiştir. Tümüyle inançsız, ateist yahut materyalist olarak gözükmeye kadar ileri giden takiyye pratikleri, örgüt mensuplarının itiraf ve şahitliklerinde açığa vurulmaktadır.

Özellikle Silahlı Kuvvetler’de var olma ve yüksek rütbeleri ele geçirme uğru-
na bu türden ileri takiyye pratiklerinin uygulandığı görülmüştür.

j. Takiyyenin doğal olarak bir “fıkı” da teşekkül etmek durumundadır. Namazları ima ile kılma, Ramazan orucu tutmayıp tutulmayan oruçları bu ay dışında uygun bir zamanda kaza etme, kadın mensuplara ve hassas kad-
roları işgal eden erkek üyelerin karılarına başörtülerini açma ruhsatları ve-
rilmesi, Ehl-i Sünnet mezhep ve meşreplerinin hiç birisinde bulunmayan icma-i ümmete aykırı tutum ve davranışlardır.

k. İşin tuhaf tarafı, aynı zamanda FETÖ’de agresif bir Şia karşıtlığının mevcudiyetidir. Milliyetçi bir arkaplan eşliğinde Osmanlı, Türk ve Sünnî vurguları, içinden çıktığı toplum içinde büyüüp gelişmesi için kullanılması gereken zaruri bir söylemdir. İran’daki radikal dinî yönetime karşı Batı’yla aynı safta oluşları da FETÖ’nün Şii aleyhtarlığını beslemektedir. Aynı şekilde Türkiye Sünniliğine uygun bir refleksin neticesi olarak Selefilik, Suudi Ara-
bistan ve terörist Neo-Selefi yapılar da FETÖ’nün daima hedefinde olmuştur.

Dolayısıyla FETÖ bu bağlamda sanki hakiki Sünniliği temsil eden yegane cemaat olarak tebarüz etmektedir. 1990’lardan itibaren Balkanlar’da, Orta Asya’da ve Afrika’da bu maskesiyle İran ve Suudi Arabistan’ın arka çıktığı Şii ve Selefi yapılarla keskin bir rekabete girmiş, bu yolla kendisine geniş bir alan açmış, dinî eğitime ve ilgiye muhtaç bu coğrafyalarda üçüncü bir alternatif olarak kendisini ortaya koymuştur. FETÖ’nün küresel yükselişinin dinamiklerinden birisi de budur.

Fakat hadisenin gerçek mahiyetine bakıldığında durumun hiç de göröl-
düğü gibi olmadığı ortadadır. Öncelikle FETÖ’nün yukarıda açıklandığı üze-
re Sünnilik’ten ciddi sapmalar gösterdiğinin altını çizmek gerekir. Ortaya çı-
kan sonuç şudur: FETÖ, İslam’ın ana omurgası olan Ehl-i Sünnet’i temsilen kendisini merkeze oturtmakta, fakat bu omurgayı, sahip olduğu sapkınlıklar dolayısıyla habis bir ur gibi kanser etmekte, kemirip aşındırmakta ve yozlaş-
tırmaktadır. Sünnilik kisvesiyle bunu yaptığı için bu sinsi plan genellikle al-
gılanamamaktadır. Ne de olsa radikal Vehhabilik ve Şiilik karşısında İslam’ın “orta yol(culuğ)unu ve gülen yüzünü” temsil etmektedir.

Söz konusu durum, bilhassa neo-selefi yapıların önünü açarak küresel bo-
yutta bir İslamofobi dalgası oluşturan, bu yolla Müslümanların gelişmesini,

davet örgütlenmelerini, siyasal faaliyetlerini vs. engelleyen Batılı stratejistler için eşsiz bir fırsat oluşturmuştur. FETÖ'yü, genellikle kendilerinin kontrol ettiği terör gruplarına karşı etkili bir alternatif olarak dünyaya arzeden, yayılmasına, örgütlenmesine, okullar açmasına, kurumsallaşmasına yardım eden bu küresel güçler, kendilerine zararı dokunmayan ve hatta kullanışlı bir “İslamî” yapıyı ana omurga üzerine yerleştirmeyi, böylece İslamiyet'in merkezini kontrol altında tutmayı arzu etmektedirler. Bu açıdan FETÖ'nün, “İslamlaşmak” ile hiç alakası olmayan, sadece “İslam'ı dönüştürmek ve Müslümanları kontrol etmek” amaçlı kökü dışarıda bir küresel projeye çoktandır evrildiği hususunda hiçbir kuşku bulunmamaktadır.

B. Örgütsel Yapılanma

FETÖ'nün teşkilat yapılanmasının, lider ve örgütünün dili ve düşüncesine paralel biçimde “ikili” karakterde olduğunu söyleyebiliriz. Bu ikili yapı şeffaf ve gizli ağlar olarak açıklanabilir. (Kahraman Şakul, “Bir SPIN Şebeke Örneği Olarak Gülen Cemaati: Sarımsak ve Soğan Demetlerinden Bir Öbek”, <<http://m.t24.com.tr/yazarlar/bilinmeyen/bir-spin-sebeke-ornegi-olarak-gulen-cemaati-sarimsak-ve-sogan-demetlerinden-bir-obek,15139>>)

Şeffaf ağlar, eğitim-öğretim faaliyetleri, sivil toplum ve meslek kuruluşları, uluslararası ve yerel ticarî işletmeler, basın-yayın ve medya organları türünden legal yapılardan oluşmaktadır. Bu ağlardan oluşan yapı, bir bütün halinde, “Hizmet Hareketi” olarak anılmaktadır. Bu ağlarda Gülen'in sıfatı, ilim ve maneviyat sahibi bir “kanaat önderi”dir. Allah rızası için çalışan, Said Nursi'nin izinde ilim ve irfan yayan, Müslümanların barışçıl ve demokrat yüzünü yansıtan, hoşgörü ve diyalog faaliyetlerinde her zaman en önde olan, samimiyet, çalışkanlık ve fedakârlıklarıyla tebarüz eden insanlar şeklinde görüntü veren bu şeffaf ağların hiyerarşik yapısı sarımsak demeti modeliyle açıklanabilir. Okullar, işletmeler ve diğer kuruluşlar hukuken bağımsız özel ve tüzel şahsiyetlere ait olsalar bile (sarımsağın bağımsız dişleri), işletmelerin ortak federasyonlara üye olmaları, yahut okulların aynı müfredat havuzundan yararlanmaları türünden güçlü ortaklıklar birleşik bir bütünü (sarımsağın sapı) oluşturmaktadır. Bölgesel örgütlenmeyi de dikkate alırsak, her bir coğrafi faaliyet alanı eğitim, ticaret, medya ve sivil toplum dişlerinden oluşan sarımsak başlarıdır ve hepsi ‘Hizmet’ ideali için var olduklarından dolayı en

yukarıdan bağlanıp bir demet haline getirilebilmektedir. Bağlanmayı sağlayanlar ise bütünün temsilcisi olan her birimin başındaki liderlerdir (imamlar).

Gizli ağlarda ise katı bir hiyerarşik yapının baskın olduğu görülür. Bu ağlar “devlete sızma” amaçlı oluşturulduğundan dolayı gizlilik vazgeçilmez bir ilkedir. Sivil bürokrasi, yargı, kolluk kuvvetleri ve ordu bu gizli şebekenin kapsadığı farklı ağlardır. Doktrinasyon ve beyin yıkama tekniklerinin uygulandığı bu ağlarda Gülen’in bir “kanaat önderi” olmasının ötesinde onun mehdi-mesih kimliği ve bu inancın etrafındaki ezoterik kurgu ön plana çıkar. Bu yüzüyle örgüt, gevşek bir “hizmet” yapısının ötesinde farklı çarkların birbirini döndürdüğü sistematik bir şekil alır. Bu ağlar soğan özelliği gösterir. İç içe geçmiş soğan halkaları (bürokrasi, yargı, polis, ordu) birbirlerinden ince bir zarla (kurumsal kimlikler) ayrılırlar ve soğanın cücüğü olan mehdilik kültü etrafında kümelenirler. Küçük yaşlarda örgüt evlerine alınan, yetiştirilip uygun bir devlet pozisyonuna yerleştirilen çekirdekten FETÖ’cüler bu ağın hücreleridir. Cücük, yeni soğanların çıkmasını besler ve buradan yükselen yeni saplar (imamlar) ile yeni soğanlar oluşur ve demetlendirilir.

Şeffaf ağlardaki hiyerarşi dikey iken, gizli ağlarda yatay bir hiyerarşi gözlenmektedir. Gizli ağlar söz konusu olduğunda, terfi alıp yükselmek yerine güven kazanıp soğanın cücüğüne doğru ilerlemek daha önemli hale gelmektedir. Bu durum bize 15 Temmuz darbe girişiminde generallerin albaylardan nasıl emir alabildiğine makul bir açıklama getirir.

Söz konusu iki model üzerinden örgüte hayat veren ağlar, görüldüğü gibi ‘parçalı’ ve ‘çok merkezli’, ama ideolojik olarak bütünleşiktir. Gülen’in kimliği ve dilindeki büyük anlatı, ağlar arasındaki nihai bağlantıyı kurmaktadır. “İmamlar” ağlar arasındaki ahengi sağlayan kişiler olsa da, zaman zaman farkedilen ahenksizlik organizasyonun çetrefilli yapısından kaynaklanmaktadır. Fakat bu çetrefil aynı zamanda FETÖ yapılanmasının deşifresini zorlaştırmakta, problemi kökten kurutmaya, ileri risk ve tehditleri tümüyle ortadan kaldırmaya engel olmaktadır.

“Abiler” ve “ablalar” her iki ağda da hücreler arası bağlantıları sağlayan önemli elemanlardır. Üstten alta olan iletişim, kritik kararların tebliği ve uygulanması bu kişiler vasıtasıyla yapılmaktadır. Abiler ve ablalar daha çok

öğrenci evlerinden ve yurtlardan sorumlu kişilerdir. Doktrinasyon ve beyin yıkama bu kişiler eliyle uygulanır. Bu süreçte ‘enformasyon kontrolü’ önemlidir. Ev ve yurtlarda farklı bilgi kaynaklarıyla irtibatları kesilen, sadece örgütün belli kitap, dergi ve gazetelerinin okunması ile tek yönlü bilgilendirilen kişiler, ayrıca önemli bir misyonun temsilcisi ve yürütücüsü oldukları iddiasıyla onore edilmekte ve böylece bağlılık pekiştirilmektedir. Bu misyon sahiplerinin “cennet ehli” olacaklarına dair *Risale-i Nur*’larda da temeli olan iddia ile bu gençlere büyük bir özgüven kazandırılmaktadır. Bunun yanı sıra davayı boşlamanın yol açacağı ilahî felaket ve cezalar da bir korku atmosferi oluşturmakta, genç bu yolla ruhsal olarak baskılanmaktadır. Diğer cemaatlerin eksiklikleri ve özellikle “kısa vadeli” çalışmaların verimsizliği üzerinde durulmakta, “hocaefendi (!)”nin öngörüsü ile uzun vadeye yayılan bir planın, hedeflenen ulvi amaçlar için daha doğru bir plan olduğuna bu kişiler ikna edilmektedir. “Herkes bizi destekliyor” ve “devlet bizim elimizde” iddiaları mensuplardaki yüksek özgüvenin diğer kaynaklarıdır. Liderin “öngörüsü”, onun sahip olduğu eşsiz ilim ve maneviyata bağlanmaktadır. Gülen’in gördüğü iddia edilen sâdık rüyalar ve onun Hz. Peygamber, hatta Hz. Allah ile görüştüğüne dair mistik anlatılar zaten tedavüldedir.

İlkokul ve ortaokul seviyelerine kadar geriye gidebilen erken devşirmeler, kişinin örgüte bağlılığını bağımlılığa taşıyan en önemli faktördür. Hiyerarşide imamlık seviyesine yükselenlerin kahir ekseriyetinin erken yaşlarda FETÖ ile ilişkiye geçen kişiler olduğu belirtilmektedir. Bu kimseler sadık ve güvenilir oldukları için ileriki aşamalarda genellikle gizli ağlarda istihdam edilmektedir. FETÖ’nün İmam-Hatip liseleri ve İlahiyat fakültelerindeki ağırlığı diğer okul ve fakültelere nispeten daha zayıf olmuştur. Bu gerçek iyi bilinmektedir ve örgüt bunu her zaman özeleştiril biçimde bir zayıf nokta olarak değerlendirmiştir. Fakat ilahiyatçıların gizli ağlarda ve hiyerarşinin yüksek mevkilerindeki temsili, söz konusu durumla orantısız şekilde fazladır. Şimdiye kadar tespit edildiği kadarıyla Türkiye il ve yurtdışı ülke imamlarının büyük çoğunluğunun ilahiyat mezunu öğretmenlerden oluştuğu görülmüştür. Bu tercih, örgütün gizli ağlarında geçerli olan mistik/ezoterik dili en iyi ve rahat kullanacak kesimin bu kesim olmasından dolayıdır. Yine şeffaf ağlarda örgütle kamuoyunu irtibatlandırarak, özellikle maddi fedakâr-

lık bakımından halkı ikna edecek bir din dilini oluşturmada ilahiyatçılar her zaman daha başarılı olmuşlardır.

Teşkilata bağlı gençlerin hangi üst okula gidecekleri, hangi fakültede okuyup hangi mesleği seçecekleri, hangi kurumda ne iş yapacakları FETÖ tarafından belirlenir. Bunun yürütülmesi için hem şeffaf hem de gizli ağlarda işini iyi yapan komplike bir insan kaynakları biriminin olduğu değerlendirilmektedir. Gizli ağlarda olanların örgütle irtibatlarının ta ilk temastan itibaren mümkün olduğu kadar gizli kalması esas olduğu için, mutlaka bu kimselerden sorumlu hususi kişiler tayin edilmekte, bu sorumlular büyük gizlilik içinde FETÖ adına bu ağlardakilerle düzenli temas halinde bulunmaktadır. Bu yöntem, gizli ağlardaki mensupların zaman içinde dejenere olmasını, yozlaşmasını önlemekte, örgütle olan bağlantılarının zayıflamasının önüne geçmektedir.

Teşkilata bağlı gençlerin evliliklerindeki eş seçimleri de aynı şekilde örgüt tarafından organize edilmeye çalışılmaktadır. Bu yöntem ile mensubiyet perçinlenmiş ve aile içi bir kontrol sağlanmış olmaktadır. Ayrıca meslek sahibi örgüt mensuplarından himmet adıyla alınan belli oranlardaki maddî yardımlar, kişinin örgütüyle özdeşleşmesine katkıda bulunmaktadır. İş bulmalar, kariyer yapmada yardımcı olmalar, terfilerde ön açmalar, mensubiyeti bağımlılığa dönüştüren diğer önemli faktörlerdir. Bu çeşit minnet altına alma biçimlerinin yanı sıra, artık adli makamlarca ispatlanmış olan “sınavlarda soru çalmalar” sayesinde iş, makam, terfi elde etme şekilleri bir “suç ortaklığı” oluşturulmakta, böylece mensuplar FETÖ davasına artık ayrılmaz biçimde bağlanmaktadır.

Gizli ağlarda yoğun şekilde takiiye pratikleri uygulanmakta, bu ağlarda vazifeli ilahiyatçı hocalar vasıtasıyla, yaşanması muhtemel “vicdan azapları” hafifletilmekte, kişiler sözde “yüce gayelere” bu şekilde yönlendirilmekte, motivasyon en yüksekte tutulmaktadır. Diğer taraftan ise şeffaf ağlarda, bu halin tam aksine, kişilerin “Hizmet Hareketi”yle kendilerini açıkça irtibatlandırmaları bir prestij unsuru haline getirilmektedir. Hatta bu durum henüz FETÖ’yle irtibat kurmamış kesimler üzerinde bir manevî baskı oluşturmakta, “herkes gibi” kendilerinin de bu “mükemmel” insanlarla mutlaka tanışmaları ve işbirliği yapmaları gerektiği yönünde baskın bir kanaat hâsıl olmaktadır.

Tam bu noktada “mensubiyet ağları”nın yanısıra bir “sempatizanlar ağı”nın da kendi kendine oluştuğu görülmektedir. Bu ağ içine alınan kişi, kuruluş ve şirketlerden örgüt adına azami istifade sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu kesimlerin örgüt içine alınmalarına da aslında hiç gerek bulunmamaktadır. Zira bir sempatizan olarak dışarıdan kimselerin örgüte yararları daha fazla olmaktadır. Bunların sadık bağlılar haline gelmeleri için sarfedilecek zaman ve enerji, israf kabul edilmektedir. Abant Toplantıları, Türkçe Olimpiyatları benzeri prestijli organizasyonlar sempatizan ağını besleyip büyüten önemli icraatlardır.

Üçüncü bir ağ ise FETÖ etrafındaki çıkarıcı kişi ve kuruluşlardır. Bu kimselerin FETÖ davasına inanmaları söz konusu değildir. Dindar ve seküler kesimlerden olabilen bu kimseler, son yıllarda yükselen bir değer olarak FETÖ’nün nüfuzundan yararlanmak istemekte, onlarla bu gayeyle temasa geçmekte ve işbirliği yapmaktadırlar. Bir de FETÖ’nün açık ve potansiyel muhalifleri vardır ki, örgüt bu kesimlerle hem şeffaf hem de gizli ağlarını kullanarak mücadele etmektedir. Finans, yargı, kolluk kuvvetleri gibi unsurlar devreye girmekte, gayet profesyonel yöntemlerle bu kesimler etkisizleştirilmekte, örgüte karşı zararsız bir hale getirilmektedir. Muhataplarını örgüte finansal yardıma zorlamada yahut terfilerde alt kademedeki adamlarının önünü açmada ve diğer benzer işlemlerde bu tür “beyaz eldivenli” mafyatik yöntemlerin kullanıldığı çok iyi bilinmektedir.

Tüm bu teşkilat yönetilirken ileri bilgi toplama, işleme ve haberleşme teknolojilerinin kullanıldığı aşikârdır. Örgüt bu konuda çok sayıda profesyonelle sahiptir. Bu özellik FETÖ’nün mafyatik iş ve eylemlerinde başarı şansını daha da yükseltmiştir.

FETÖ'NÜN BİLGİ KAYNAKLARI VE TEOLOJİK YÖNÜ*

Ön Bilgiler

İslam, Allah Teâlâ'nın bir ve Hz. Muhammed'in O'nun elçisi olduğunu kabul eden; bütün Müslümanları ırk, renk, dil, cins, meslek ve meşrebine bakmaksızın mânevî kardeş kabul eden ve insanların birbirlerine karşı dinî ve ahlâkî sorumluluklarını bu geniş daire içinde değerlendiren bir dindir. Bu nedenle hiç kimse bu dinde kendini imtiyazlı sayamaz, onun kutsalları ile aynı değerde göremez. Sözelimi Hz. Peygamber (s.a.s.) veya sahâbe-i kirâm yerine koyamaz, onlara gösterilmesi gereken hürmet ve bağlılığı kendisi için de isteyemez, dinin hüküm ve kurallarını bu amaçla tahsis edemez. Tefsir, Hadis, Kelâm, Fıkıh gibi dinî ilimlerde, İslam'ın ana yolunda geliştirilen ve kullanılan dil bu şekildedir. Buna karşılık başta batınîler olmak üzere sapkın bazı mezhep ve tarikatlar, kendi cemaatlerinden birer mikro ümmet oluşturup dinin kural ve hükümlerini bu mikro ümmeti esas alarak yorumlamaya çalışmışlardır. Fetullah Gülen'in oluşturduğu cemaatin iç işleyişi de bu şekildedir.

Gülen'in eserlerinde genele hitap eden ve okuyucuların ilk planda yadırgamayacağı bir söylem söz konusu olmakla beraber, bu hitabın içinde örgüt üyelerine özel mesajlar vardır. Cemaat kendi arasında özel bir dil geliştirmiştir. Örneğin Gülen, Hz. Peygamber'e (s.a.s.) itaatten bahsettiğinde genel olarak Hz. Muhammed'e itaati anlarken, cemaat mensupları Gülen'e itaati; münafık ve mühlidlerden bahsettiğinde genel, içinde inkârını gizleyen ikiyüzlü kişileri ve İslam'dan dönen inkârcıları anlarken, Gülen'in şakirdleri cemaate ihanet eden ve cemaatten uzaklaşan "eski ihvanları" düşünmektedir.

* Prof. Dr. İlyas Çelebi (İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Öğretim Üyesi)

Aynı şekilde mehdi ve kutuptan söz edildiğinde de cemaat veya Gülen hatıra gelmektedir. O, vaaz kürsüsünde kendine çekidüzen verdiği cemaat sıradan bir davranış olarak değerlendirirken şakirdler meclise Hz. Peygamber'in geldiğini düşünmektedirler.

Fetullah Gülen'in eserleri ve konuşmaları bu özel dil ve terminoloji göz önünde bulundurulmadan okunduğunda, okunan yazı ve dinlenen konuşmaların gerçek maksadını anlamak mümkün değildir. Bize göre bu örgütün söylem ve faaliyetlerini maksadına uygun olarak anlayabilmek için örgütle ilgili şu hususların göz önünde bulundurulması gerekmektedir:

1. Fetullah Gülen'in kurduğu örgütün teşkilat yapısı gibi düşünce yapısı da çeşitli katmanlardan oluşmaktadır. Bu örgütün teşkilat yapısının yedi katmanlı bir pramit şeklinde dizayn edildiğini örgüt içinde önemli görevlerde bulunduktan sonra oradan ayrılan kişilerin açıklamalarından biliyoruz. Benzer bir yapı Gülen'in düşünce yapısında da gözükmektedir. Hareketin öncelik ve hassasiyetleri, üstlendikleri rol ve konuma göre değişmektedir. Nitekim o, tabana dönük yüzüyle zahirî ve gelenekçi, dışarıya dönük yüzüyle ise batınî, hümanist veya modernisttir. Aynı şekilde o, içeride şariat ve Sünnî Müslümanlık, dışarıda ise tasavvuf, hoşgörü ve diyalogculuk pazarlamaktadır. İçeride mürid devşirmek ve himmet toplamak için cihat, şariat, namaz, peygamber sevgisi gibi dinî söylemleri kullanırken, uluslararası faaliyetlerde hümanist, liberal ve modernist bir diskur geçmektedir. Dolayısıyla Gülen cemaati, düşünce olarak sâbit kadem değil, evrim geçiren bir hareket olup doktriner açıdan başlangıç noktası ile günümüzde geldiği nokta arasında farklar vardır. Teşkilat yapısı gibi FETÖ'de çok katmanlı bir din anlayışı da söz konusudur. Ötekiler, sempatizanlar gibi piramidin hiç bir basamağında yer almayan veya alt basamaklarda yer alanlar söz konusu olduğunda kullanılan dil ile Fetullah Gülen'in yakın çevresinde ve piramidin üst tabakalarında yer alanlar söz konusu olduğunda kullanılan dil aynı değildir. Gülen hareketinin ideolojik yapısının katmanlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

Birinci katmanda Kur'an, Sünnet, siyer ve sahabenin söz ve davranışlarına sıkça referanslar söz konusudur. Bu kaynaklardan elde edilen bilgilerle cemaate güzel bir dünya kurma görevi verilmekte ve bunun için uhrevî

mükâfatlar vaat edilmektedir. Bu katmanda şeriatın zahirinin ve geleneğin esas alındığı bir görünüm söz konusudur.

İkinci katmanda ayet, hadis ve tarihî olaylar seçmeci bir anlayışa tabi tutulmakta, kendi bağlamlarındaki anlamlarından koparılarak örgüte ve liderine özel statü kazandıracak şekilde yorumlama yoluna gidilmektedir. Bunun sonucunda bazı ayet, hadis ve olaylar olması gerekenden daha çok öne çıkarılmakta, bazıları ise geri planda bırakılmakta veya unutturulmaya çalışılmaktadır. Altın nesil olarak adlandırılan cemaati yönlendiren temel faktör, bu yorumlar çerçevesinde yeni bir dünya kurma idealidir. Burada ideal, maslahat ve maksatların öne çıktığı görülmektedir.

Üçüncü katmanda cemaatin altın nesil olarak adlandırılan seçilmiş kişilerden oluştuğuna, liderinin de seçilmiş bir kişi olduğuna inanılmaktadır. Bu liderlik sıradan bir iş değil, özel olarak görevlendirilme sonucu oluşmuştur. Bu durum her ne kadar sıkça ifade edilmese de ileri katmanlarda bulunanlar buna inanmaktadırlar. Mehdiyet lider ile cemaat arasında paylaşılan bir unvan olarak kabul edilmektedir. Bu katmanda hâkim olan tema spiritüalist ve mesiyenik görüşlerdir.

Dördüncü katmanda hâkim olan imaj diyalog, hümanizm, hoşgörü, demokrasi ve laiklik gibi modern dünyanın değerlerinin benimsenmiş olduğu görüntüsüdür. Türkiye’de 28 Şubat 1997 ve dünyada 11 Eylül 2001 sonrasında örgütün oluşturmaya çalıştığı imaj siyasi İslâm, Şia, Selefiyye, kökten dincilik gibi akımlara karşı çıkan, modern dünyanın değerlerini benimseyen bir hareket oldukları, hoşgörü ve diyalogu temsil ettikleri şeklindedir. Cemaat okullarında ve diyalog toplantılarındaki ana tema budur. FETÖ bu anlayışı ile gelenekselci İslâm anlayışından uzaklaşarak Batı ile uyumlu modern ve seküler bir anlayışı benimsemiş bulunmaktadır. Bu katmanda İslâm dininin muamelat gibi dünyaya bakan yüzü yeniden inşa edilirken inanç ve ibadetler gibi uhrevî kısmına dokunulmamaktadır. Sadece maslahat ve amaçlar için bazı meseleler zaman zaman parantez içine alınmakta veya geçici olarak terk edilmektedir.

Beşinci katmanda ise ibâhîlik ortaya çıkmakta olup hareketin seyrinde sorun olan veya engel oluşturan dinî düşünce ve davranışlar terk edilmektedir. Bu katmanda “hedefe götüren her yolun meşrû olduğu” şeklinde prag-

matik bir yöntem benimsenmektedir. Bu da onları ileri düzeyde takıyyeye başvurma zorunda bırakmış; diyalog çalışmalarında Resûl-i Ekrem'in konumu, teslis, uhrevî kurtuluş gibi konularda geri adım atma, maslahat gereği hanımların başlarını açmaları, mahrem görevlerde bulunanların ibadetleri terk etmeleri, içki içme, yalan söyleme, sınavlarda soru çalma gibi İslam'la asla bağdaştırılamayan hususların meşru görülmesi gibi vahim sonuçlara götürmüştür.

Bütün bunların sonucunda FETÖ'cülerin geldikleri nokta tıpkı Batınîlerde olduğu gibi "sır saklama, takıyye, masuniyet/masumiyet, dava uğruna her şeyi mubah görme" şeklinde ikiyüzlü ve münafıkça tavırlar olarak özetlenebilir. Bu örgüt için yapılan "alt tabakası ihlâs, orta tabakası ticaret, üst tabakası ihanettir" şeklindeki tanımlama tespitlerimizle uyumludur. Bu yapıda yatay ilişkilere müsaade edilmemekte, kişisel özgürlük ve ferdiyet ortadan kaldırılmaktadır. Şâkirdler arasındaki ilişkiler ancak dikey olarak tesis edilebilmektedir. Bir şâkirdin hangi mesleği seçeceği, nerede çalışacağı, hangi kitabı okuyacağı, kiminle evleneceği, çocuğuna hangi ismi vereceği bu dikey yapı içinde kararlaştırılmaktadır. Bu yapıda sadece "katalog evliliği" değil, aynı zamanda "katalog dindarlığı" söz konusudur. Bunun sonucu şâkirdler mankurtlaşmaktadır. Gülen, şâkirdlerden cemaat dışında hiçbir şeyi düşünmemelerini isteyerek şöyle demektedir:

*"Hizmet insanı kendisini davasından alıkoyacak her şeyi elinin tersiyle itmesini bilmelidir. Ev mi, çoluk çocuk mu, iş mi her neyse ayağına pranga olan hiçbir şeyin esiri olmamalıdır."*¹

2. FETÖ şartlara, konuma ve duruma göre farklı dinî ve siyasî tavırlar sergileyebilmektedir. Cemaatin hedef ve menfaatleri her türlü değer üzerinde görülmekte, aşırı gayecilik tıpkı Batınîlerde olduğu gibi zaman zaman onları ibahiliğe götürmekte, masumiyete büründürmekte, bu süreç Gülen ve cemaatine mehdîyet nisbeti ile sonuçlanmaktadır. Örneğin Fetullah Gülen'in askeriye, emniyet, adalet kurumları gibi "mahrem yerler"e yerleştirdiği elemanlara önerdiği sosyal ve dinî hayat ile esnaf ve zenaat erbabı ile serbest meslek sahiplerine telkin ettiği dinî-ahlâkî hayat; 28 Şubat öncesindeki tutumu ile 28 Şubat esnasındaki tutumu; yurt içindeki din anlayışı ile yurt

1 Fethullah Gülen, *Fasıldan Fasıla 1*, İzmir 1998, s. 87.

dışında ve diyalog çalışmalarındaki din anlayışı ve dinî yaşamı aynı değildir. Nitekim 28 Şubatta başörtüsü mağduru binlerce üniversite öğrencisini görmezden gelerek başörtüsünün direniş göstermeye geçecek bir konu olmadığını, bu hususun “furûat” kabilinden olduğunu iddia etmiş, gazeteler onun bu demecini manşetten “Başörtüsü teferruatır” diye vermişlerdir. Daha önce bu fetvayı askerlerin, emniyet mensuplarının, bürokratların, hâkimlerin, savcıların eşlerine vermiş olan Gülen, 28 Şubatta ise isteyen herkesin bu fetva ile amel edebileceğini söylemiş oluyordu.² Mevcut manzaraya bakıldığında FETÖ sadece fûrûda değil, usûlde de ümmete ters düşmüş, metafizik endişeler yerine siyasi hesaplara hapsolmuş, hâkimiyet sahası genişledikçe mahkûmiyet sahası da derinleşmiş bir harekettir.³ Fetullah Gülen’in 28 Şubat’ta ve yurt dışındaki okullarda sergilediği tutum bunun kanıtıdır.

3. FETÖ kendi cemaatinin seçilmiş ve kurtulmuş olduğunu (altın nesil) ve dünyanın kurtuluşunun bu cemaatin güçlenmesine bağlı olduğunu iddia etmektedir. Bu nedenle önüne çıkacak her türlü engelin yok edilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bunlardaki seçilmişlik düşüncesi, kendilerini Allah’ın evlatları ve sevgilileri olarak gören⁴ Yahudi ve Hristiyanların seçilmişlik inancına benzemektedir.

4. Eklektik bir din anlayışına sahip olan FETÖ, işine geldiği zaman istediği yapıdan usûl ve esaslar alabilmektedir. Nitekim cemaatin ideolojik yapılanmasına bakıldığında Sünnilik’ten biat ve itaati, Şîa’dan imamet, ismet ve mehdiliği, tasavvuftan rûya, ilham ve kutbiyyeti, Bâtınlıktan cefr, ebced hesabı ve şifreciliği olarak bir sentez oluşturulduğu görülecektir. Gülen, çok sevdiğini ve görüşlerini benimsediğini söylediği Said Nursî’ye dahi işine geldiği zaman sadık kalmakta ve onun görüşlerini benimsemekte, işine gelmediği zaman ise onu yok saymakta, hatta ona muhalefet etmekten çekinmemektedir. Sözgelimi Said Nursî “Kılıç, hârici düşmana çekilir, dâhilde ise kılıç kullanılmaz” diyerek Şeyh Said isyanına karşı çıkmışken, Fetullah Gülen’in adamları 15 Temmuz’da bu millete, onun seçtiği yöneticilere karşı, silah kullanmaktan, milletin polisini, meclisini, karakollarını, konak ve külliyesini bombalamaktan çekinmemiştir.

2 Latif Erdoğan, Şeytanın Gülen Yüzü, s. 138.

3 M. Fatih Şeker, “Türk Devlet Felsefesi Açısından Siyaset Tarikat/Cemaat İlişkisi”, Türkiye Günlüğü, sayı 128, Güz 2016, s. 10-28.

4 el-Mâide 5/18.

5. Gülen'in söylemlerinde dikkat çeken bir husus da postmodern olarak adlandırılabilir esnek ve her tarafa çekilebilecek bir ifade kullanmasıdır. Onun eserlerinde “Ben böyle düşünmüş olabilirim, düşünmemiş de olabilirim..., ben bu görüşü kabul etmiş de olabilirim, etmemiş de olabilirim... rüyamda görmüş de olabilirim, görmemiş de olabilir...” şeklinde yuvarlak ifadelerle sıkça rastlanmaktadır.

6. Gülen, kendi anlayışı dışında hiç kimsenin din anlayışını tasvip etmemektedir. Türkiye’de geniş kitlelere hitap eden dinî kurum, grup, hareket ve cemaatleri acımasızca eleştirmekte, kendi mensuplarını bunlardan uzak tutmakta ve Müslümanlar arasında birliğin sağlanmasının önüne geçmektedir. Kendisi ile yapılan bir röportajda “Günümüzde İslam’ın düşünce hayatını nasıl görüyorsunuz?” sorusuna şu cevabı vermektedir:

“İslam’ın düşünce hayatı için birkaç belâ var. Bir tanesi medresenin mânevî hayata ve günümüz İmam-Hatiplerinin bir dereceye kadar, İlahiyat Fakültelerinin ise tamamen fûn-ı müsbeteye kapalı olmasının yanı sıra, dinî eğitim veren bu müesseselerin İslam’ın rûhî hayatına da kapalı bulunmasıdır. Bu meseleler ilim adamı anlayışı ölçüsünde temsil edilmediğinden, ma’şeri vicdanda da istenilen ölçüde ma’kes bulmamıştır. Bunun üzerine bir kesim, eskiden tevarüs ettiği tekke ve zaviye yolunu tutmuş gidiyor, fakat o yolda gerçekten kendileri için misal teşkil eden Ahmed Bedevîler, Ahmed Rûfâiler, Hasan Şazelîler, Abdülkadir Geylanîler... sadece sözleriyle naklediliyor. Oysa bu insanlar yeryüzünde dururken, semânın ötesinde, mekân üstü Azrail’in, İsrafil’in azametli heykelini görüp, mekân ötesi âlemlerde kader kalemlerinin seslerine şahit oluyor ve sürekli hususi (kalp) telefonlarıyla Allah’la münasebet içinde bulunuyorlardı. Bütün bunlara kapalı olmak, eskilerin hayatlarını menkıbeler halinde anlatıp menkıbe Müslümanlığı ile teselli bulmak belâların başında geliyor. Bu, ümmet-i Muhammed’in başına musallat olmuş öyle bir belâdır ki, tekke ve zaviye silkip omzundan bu belâyı atacağı ana kadar, terakki adına bir adım ileriye gidemez.”⁵

Görüldüğü üzere Gülen, cemaatinin kendisine bağlılığını devam ettirebilmek için, kendisi dışında herkesi karalamakta, yanlış yolda olmakla itham etmektedir. Bu suretle Müslümanları birbirine düşman yapmakta, onların arasında birlik ve kardeşliğin sağlanmasının önüne geçmektedir. Halbuki

5 Haz. Mustafa Armağan-Ali Ünal, *Medya Aynasında Fethullah Gülen, Kozadan Kelebeğe*, Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı, İstanbul 1999, s. 52-53.

yanlış ve çarpık olan din anlayışı eleştirdiği toplulukların anlayışı değil, kendi din anlayışındır. Biz, onun ortaya koyduğu teolojik görüşlerin “liberal Protestan Teoloji” olarak isimlendirilen çarpık bir yapıya dayandığını biliyoruz.

7. FETÖ’de gizlilik esastır. O, bu ifade yerine “kitmanilik” tabirini kullanmaktadır. “Sezdirmeden ve çaktırmadan hareket etme” anlamına gelen kitmânîlik, tıpkı Batınîlerde olduğu gibi kat’î bir gizlilik, illegalite ve takıyye olarak da ifade edilebilecek bir ikiyüzlülüğü öngörmekte, bu nedenle piramidin altı ile üstü arasında doğrudan bir irtibat kurulmasını ve örgüt üyelerinin birbirlerini tanımalarını engellemektedir. Gülen bu ilkeyi şâkirdlerine: “Bu uğurda belki bin defa aldanacak, bin defa ateş böceklerine koşmalar dizecek, yüz bin defa zangoçlara yahşi çekecek ve vaftiz suyunu âb-ı hayat diye içeceğiz...”⁶ şeklinde telkin etmekte, Hz. Peygamber’in, müşrikler gibi düşmanlarına savaş halinde takındığı bu tavrı, hareketin genel ilkesi olarak benimseyerek şöyle demektedir:

“Onun (Hz. Peygamber) kitmânîliği tamdı. Ne taarruzda ne de müdafaaada onun hedef ve stratejisini kimsenin bilmesi mümkün değildir. Yolun bir bölümünü kat etmeden evvel şuraya buraya gidiyorum, demezdi. Mekke’ye bir konak mesafe kalıncaya kadar ne müşriklerin ne de kendi ordusunun net olarak hedeften haberi yoktu. Evet, Allah Resûlü kendi hesabına bir haber ağı kurmuştu. Ama ona ait sırları elde edecek haber ağlarına fırsat ve malzeme vermemişti. Onda öyle bir kitmânîlik vardı. Sezilmemeye dair kim ne söylerse söylesin 14 asır evvel her şeyi ona talim eden zat (Allah), bunu da ona talim etmiş ve insanlık gerçek kitmânîliği Hz Muhammed Mustafa (s.a.v.) ile tanımlamıştır.”⁷

Gülen, Hz. Peygamber (s.a.s.) gibi Allah’tan vahiy alan, masumiyet ve sıdkı müsellemler olan biri değil; buna rağmen şakirtlerinden kendisine benzer muamelenin yapılmasını istemekte, kararlarını sorgulamadan, olan bitenin önüne arkasına bakmadan kendisine itaat etmelerini telkin etmektedir.

Kısacası FETÖ hem teşkilat yapısı hem de dinî görüşleri itibarıyla katmanlı bir yapıya sahip olup bedenlerini gizlemek için gaybûbet evleri ihdas ettikleri gibi, zihniyetlerini gizlemek için de takıyye zırhına bürünmüşler, zahiri perdeli ve batını içerikli bir din anlayışını benimsemişlerdir. Bu hare-

6 Gülen, *Çağ ve Nesil* 1, s. 26.

7 Gülen, *Sonsuz Nur* 2, s. 21-22.

ketin bu katmanlı, ikircikli ve batinî yapısı ıskalandığı takdirde tam ve doğru bir şekilde anlaşılması mümkün değildir.

I. FETÖ'NÜN BİLGİ KAYNAKLARI

A. FETÖ'nün, Sahih Bilgi Kaynaklarına Yaklaşımı

İslâm'da dinî bilginin birincil kaynağı Kur'an-ı Kerim ve onun uygulaması mahiyetinde olan ve Hz. Peygamber'in söz ve fiillerinden oluşan Sünnet'tir. Ancak bunların tespiti, doğru anlaşılması ve yeni alanlara uygulanabilmesi için nazar, istidlâl, kıyas ve te'vil gibi akıl yürütme yöntemlerine ihtiyaç vardır. İşte bu gereksinimleri de göz önünde bulunduran kelâm âlimleri, dinî bilgi edinmenin yollarını (esbâb-ı ilim/medârikü'l-ulûm) doğru haber, sağlam duyular ve akl-ı selim olarak üç başlık altında toplamışlardır. Aynı sebepleri usûl-i fıkıh âlimleri ise Kitap (Kur'an), sünnet, icmâ ve kıyas şeklinde ifade etmişlerdir. Kelâm ilminde kesin bilgi ifade edebilmeleri için bunların her birinde bir kısım özellikler aranmıştır. Örneğin haberin bilgi kaynağı olabilmesi için sahih (Hz. Peygamber'e aidiyetinin tespit edilmiş) olması, bunun yolu da mütevatir veya peygamberin sözü olması gerekir. Mütevatir haber ile haberin kaynağına isnadı kesin olan yani bu hususta şüphe ve tereddüde meydan vermeyecek sayıda çok râvî tarafından rivayet edilen haber; Peygamber'in haberi ile Kur'an-ı Kerim ve mütevatir olarak rivayet edilen sünnet kastedilmektedir. Duyuların ise sağlam ve kendi alanlarında kullanılmış olmaları, ayrıca verilerinin zaruri bilgilere uygun olması gerekmektedir. Aklın da kendisi için öngörülen alanda ve ölçüler çerçevesinde davranması gerekmektedir. Bütün bunların ayrı ayrı gerçekleştirilmesi durumunda dahi her üçü bir araya getirildiğinde birbirleri ile uyumlu olmaları gerekir. Aralarında çelişki olursa, biri yanlış demektir. Onun için İslâm'da tekçi ve indirgemeci bir bilgi yöntemi değil, çoklu ve terkipçi bir bilgi metodu söz konusudur.

Şimdi, genel çerçevesini kısa olarak zikrettiğimiz bu bilgi edinme yöntemi ışığında FETÖ'nün bu konulardaki tutumunu ve kendine özgü bilgi kaynaklarını ele alıp değerlendirebiliriz.

1. Doğru Haber. Bilgi kaynağı olarak doğru haber denildiğinde, bunun ilk ve en önemli halkasını Kur'an-ı Kerim oluşturmaktadır. Bütün Müslü-

manların ittifakı ile Kur'an, "Allah Teâlâ tarafından Cebrail aracılığıyla Hz. Peygamber'e (s.a.s.) Arapça olarak gönderilen, okunması ile ibadet edilen ve bize mütevatir olarak gelen, beşerin emsalini getirmede âciz kaldığı ilâhî kelâmdır." Dinin özü ve esasları onunla sabittir. Onun muhkematına aykırı olan hiçbir görüş ve hükmün dinî bakımdan meşruiyeti söz konusu değildir.

Fetullah Gülen'in "doğru haber"e yaklaşımını, konuşma ve yazılarından tespit ettiğimizde, onun İslam âlimleri bir tarafa Müslümanların bütününden farklı düşündüğü görülmektedir. Nitekim o bir konuşmasında "kitaptan sıkıldığını" dile getirerek ondan kurtulmanın özlemini ifade etmektedir.⁸ Öte yandan vahiy sadece peygamberlere gelmiş olmasına ve peygamberler dâhil hiç kimse dünya gözüyle Cenâb-ı Hak'ı görmüş olmamasına rağmen Fetullah Gülen konuşma ve yazılarında Allah Teâlâ ile görüştüğünü ve ondan direktifler aldığını iddia etmektedir. Onun bu tür konuşma ve yazılarına şu örnekleri verebiliriz:

Gülen, 27.05.1990 tarihinde İzmir Hisar Camii'nde yaptığı konuşmada gayb âlemine muttali olduğunu, başkalarının görmediği şeyleri gördüğünü ve Allah Teâlâ'nın kendisine hitap edip özel bilgiler verdiğini, bir şiiirden alıntılanarak şu sözleri ile dile getirmektedir:

*"Ben, sizin tırmandığınız bu helezonda hav hav ederek arkanızdan tırmanıp dururken, kasemle size teminat vereyim, bu helezonda o kadar beklenmedik şeyler gördüm. Gözüm açık bir bir gördüm. Size tarif edem bir bir; Felekler burcuna çıktım, melekten merhaba gördüm, bana Hak'tan nida geldi: Gel ey âşık ki mahremsin, bura mahrem makamıdır, seni ehl-i vefa gördüm. Sizin içinizde çok şey gördüm, öyle insanlar gördüm ki, hak dostlarına henüz kapaklar açılmamıştı, zarfının üzerine bantlanmış gibi zarflar içinde size gelen ihsanlara şahit oldum..."*⁹

Gülen, 25.03.1990 tarihinde İzmir Şadırvan Camii'nde yaptığı konuşmada ise Allah ile özel bir ilişki içinde olduğunu ve doğrudan O'nun iltifatına nail olduğunu şu sözleri ile ifade etmektedir:

8 Gülen'in bu ifadeleri televizyonlarda kendi sesinden görüntülü olarak defaetle verilmiştir. Söz konusu görüntülerde o, Kur'an-ı Kerim'i hedef alarak: "Dünya kadar onun hafızı yetişir, her gün sabah akşam okurlar. Ne zaman kitaptan kurtulacağız. Ne zaman artık içimizin söylediği şeyleri dinleyeceğiz" demektedir.

9 Gülen, Hisar-3 (İrade Kahramanları), dk. 15.50 vd.

“Size bir müşahede arz edeyim: Böyle şeyleri cami kürsüsünden arz etmeyi önceleri düşünmüyordum. Ama size semânın iltifatını, Resûlullah’ın iltifatını ketmedemezdim.”¹⁰

Ayrıca Gülen, değişik konuşmalarında Kur’an-ı Kerim’de kendi mensuplarına işarette bulunulduğunu iddia ederek cemaatini kutsamakta ve onlara özel bir statü kazandırmaktadır. Örnek olarak 27 Mayıs 1990 tarihinde Hisar Camii’nde yaptığı konuşmada: “Sizden kim dininden dönerse, onların yerine Allah yeni bir kavim getirir...”¹¹ âyetinde sözü edilen “yeni kavmin” kendi mensupları olduğunu iddia ederek “evet buyuz, evet biz işte oyuz” demektedir.¹²

Gülen bu düşüncelerini *Prizma 7* adlı kitabında ise şu şekilde dile getirmektedir:

“İşte, künde künde üstüne devrildiğimiz böyle bir zaman ve zeminde bütün bu hücumlara karşı bazı kimseler, ortaya koydukları eserlerle sarsılmış, bozulmuş akidemizi ıslah ediyor, binlerce insanın yeniden Efendimiz’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) yoluna ulaşmasına, mihrabını bulup camiye teveccüh etmesine vesile oluyor ve yine binlerce insanın –Kur’an’ın inkâr ve tezyif edildiği bir dönemde– Kur’an’ın âyât-ı beyyinâtını gökteki yıldızlar gibi ehl-i insafa gösteriyor, iman hakikatlerini ispat edip çok sayıda insanın bu esaslara iman etmesine vesile oluyorsa, o zaman niçin Kur’an’ın bu zatlar hakkında bir kısım işaretleri bulunmasın ki?...”¹³

Gülen, bir taraftan cemaatini motive etmek için Kur’an-ı Kerim’i bu şekilde istismar ederken, bir taraftan da Kur’an’ın açık beyanlarına muhalefet etmekten çekinmemekte, kendisine Cebrail gelip Allah’ın emrini getirse dinlemeyeceğini iddia etmektedir. İşte örnekleri:

“Dinlerine uymadıkça Yahudiler ve Hristiyanlar asla senden razı olmayacaklardır. De ki: Doğru yol, ancak Allah’ın yoludur. Sana gelen ilimden sonra onların arzularına uyacak olursan, and olsun ki, Allah’tan sana ne bir dost ne de bir yardımcı vardır.”¹⁴

10 Gülen, Şadırvan-4 (İman ve Aksiyon), dk. 29.10.

11 el-Mâide 5/54.

12 Gülen, İrade Kahramanları-2, dk. 08:13.

13 Gülen, *Zihin Harmanı* (Prizma 7), Nil Yayınları, İstanbul 2011, s. 172.

14 el-Bakara 2/120.

“Müminler ancak kardeşlerler. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin ve Allah’tan korkun ki esirgenesiniz.

Ey mü’minler! Bir topluluk diğer bir topluluğu alaya almasın. Belki de onlar, kendilerinden daha iyidirler. Kadınlar da kadınları alaya almasınlar. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Kendi kendinizi ayıplamayın, birbirinizi kötü lakaplarla çağırmayın. İmandan sonra fasıklık ne kötü bir isimdir! Kim de tevbe etmezse işte onlar zalimlerdir.

Ey iman edenler! Zannın çoğundan kaçının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin kusurunu araştırmayın. Biriniz diğerini arkasından çekiştirmesin. Biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz. O halde Allah’tan korkun. Şüphesiz Allah, tevbeyi çok kabul edendir, çok esirgeyicidir.”¹⁵

Yukarıda meâllerini verdiğimiz ayetlerden ilkinde “dinlerine girmedikçe” Yahudi ve Hristiyanların Müslümanlardan hoşlanmayacakları bildirilmektedir. Şimdi bir an için Gülen’in Papaya yazdığı mektupta kullandığı dili, görüşmelerinde karşılıklı olarak sarf edilen iltifatları ve diyalog toplantılarındaki diskuru göz önüne getirelim ve bu muhabbet ve samimiyetin kaynağını soruşturalım. İkinci grup ayetlerde ise Cenab-ı Hak müminlerle alay etmeyi, onları ayıplamayı, onlara kötü lakap takmayı, sû-i zanda bulunmayı, kusurlarını araştırıp ayıplarını ifşa etmeyi ve arkadan çekiştirmeyi yasaklamakta, bunları yapanların hak ve hakikatten uzaklaşmış fâsıklar olduğunu bildirmektedir. Bu ilâhî beyanları okuduktan sonra özel ve mahrem hayata girme, yatak odalarına gizli kameralar yerleştirme, gayr-i kanunî olarak telefon dinlemelerinde bulunma, insanlar hakkında aslı astarı olmayan kumpaslar kurma gibi tecessüs faaliyetlerinin, aynı şekilde insanlara ve devlet büyüklerine lakaplar takma, onların gıybetini yapma ve onlara iftiralarda bulunma gibi ahlâk dışı hareketlerin söz konusu örgüte mensup kişiler tarafından işlenip işlenmediğini düşünerek, bu cemaatin Kur’an-ı Kerim’in beyan ettiği “fâsıklar” gürühu kapsamına girip girmediğine karar verin.

Cenâb-ı Hak, Nûr suresinde ise şöyle buyurmaktadır:

“Mü’min kadınlara söyle, gözlerini kıssınlar ve avret yerlerini örtünler. Görünenler dışında kalan zinetlerini açmasınlar. Başörtülerini (humar) yakalarını da kapatacak şekilde örtünler. Kocaları, babaları, kocalarının babaları, kendi

¹⁵ el-Hucurât, 49/10-12.

oğulları, kocalarının oğulları, erkek kardeşleri, erkek kardeşlerinin oğulları, kız kardeşlerinin oğulları, kendi kadınları (mümin kadınlar), ellerinin altında bulunanlar (köleleri), erkeklerden, ailenin kadınına şehvet duymayan hizmetçi vb. tâbi kimseler yahut henüz kadınların gizli kadınlık hususiyetlerinin farkında olmayan çocuklardan başkasına zînetlerini göstermesinler. Gizlemekte oldukları zînetleri anlaşılın diye ayaklarını yere vurmasınlar..."¹⁶

Değerli okuyucularımızdan bu ayeti okuduktan sonra Fetullah Gülen'in tesettür konusundaki görüşlerini ve başta okullarda okuyan kız öğrenciler ve oralarda çalışan hanım öğretmenler olmak üzere değişik kurumlarda görev yapan bayanlar için verdiği "furûat fetvasını" ve "katalog evliliklerini" göz önüne getirerek onun Kur'an-ı Kerim'i bilgi kaynağı olarak kabulündeki samimiyetini sorgulamalarını bekliyoruz.

Doğru haberin ikinci halkası ise Sünnet'tir. Sünnet, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) söz, fiil ve takrirlerinden oluşmakta olup bunların kaynağı da fiilî sünnet yanında hadis, siyer ve tarih kitaplarıdır. Bu hususta hadis âlimleri çok titiz davranmışlar, rivayetlerin metnini tenkide, onları nakleden râvileri de cerh ve tadile tabi tutmuşlardır. Bilhassa usûlû'd-dinde kullanılacak rivayetlerin durumuna daha fazla özen göstermiş ve bunların mütevatir olmaları şartını aramışlardır. Sahih olmayan, senedindeki râvilerinde sorunlar bulunan haberler konusunda dikkatli olmuşlardır.

Fetullah Gülen'e gelince o, konuşmalarında sürekli Hz. Peygamber'le mülâki olduğunu, vaazlarına geldiğini, cemaatini denetlediğini, rüyasına girdiğini, ondan hadis ve talimatlar aldığını iddia etmektedir. Örnek olarak şunları verebiliriz:

*"Bazen hadis kriterleri ölçü olmayabilir. Ehlullah'ın Efendimiz'den keşfen hadis alması hiç de az vaki olmuş hâdiselerden değildir... Onlar "keşfen aldık" dediklerini mutlaka öyle almışlardır ve dedikleri de kat'iyyen doğrudur. Ne var ki, bunları belli hadis kriterleri içinde tahlil etmek imkânsızdır. Onun için de hadişçiler bu türlü ifadelere iltifat etmemişlerdir. Ama onların iltifat etmemesi bu ifadelerin doğru olmadığı mânasına da gelmez."*¹⁷

16 en-Nûr 24/31.

17 Gülen, *Prizma 1*, Zaman Gazetesi Yayınları, İstanbul 1997, s. 149-151.

Gülen, görüşlerini temellendirmek için *Prizma 1* adlı kitabında isnat geleceğini bu şekilde önemsizleştirirken, *Ölümsüzlük İksiri* adlı kitabında da Hz. Peygamber'den rüya yoluyla emirler alınabileceğini şu şekilde iddia etmektedir:

*“Bir insan, Hz. Ruhu Seyyidi'l-Enam'la temessülen görüşürken ondan bazı emirler ve haberler de almış olabilir.”*¹⁸

Gülen, 3 Şubat 1989 tarihinde Üsküdar Yeni Valide Camii'nde yaptığı konuşmasında da benzer ifadeleri tekrar etmektedir:

*“Resûlullah'ı tanısalar çok sevecekler. Rüyalarna girecek her gün. Onlara yol gösterecek, sabah şöyle hareket edin diyecek. Arkadaşlar biliyorum ki, koşup geliyor diyor birisine “bu gece cihanın iftihar tablosunu gördüm, falan için emri şuydu, şöyle yapsın o işte.”*¹⁹

Gülen, 09.07.1979 tarihinde İzmir Hisar Camii'nde yaptığı konuşmada ise Hz. Peygamber'in (s.a.s.) vaaz ettiği camiye gelip kendisini dinlediğini iddia etmektedir:

*“...Gün be gün mefhar-i mevcudat Efendimiz mescitlerimize teşrif buyuruyor, ‘gelecekte ne haber?’ diyor... Ben bu mevzuda meseleyi objektiften alıp indi ve enfüsi hüviyete büründürmek suretiyle size arz etmek istemiyorum. Ama belki 100 kere var ki kalbi ve içi duru kimselerin âlem-i menâmında belki de bazıların yakazasında “Ben İzmir'e gidiyorum, bir oradaki havaya bakacağım” dediğini duydular kâinatın fahrının. “Anadolu'da bana ihtiyaç var, geziye çıktım” dediğini duydular fahr-i kâinat Efendimizin. Sizin camilerinize geliyor, seccadelere yüzlerini koyan gençlerinize bakıyor, yaşlılarınızın aşk heyecanını yokluyor, cemaatinin kıvama gelip gelmediğine bakıyor... Mefhar-i mevcudat Efendimiz vaziyetinize bakıyor. Ben o bezimde, o âlemde hüküm verme salahiyatına haiz değilim, onun bir kıtmîri olabilirsem kendimi talihli sayacağım... Fahr-i kâinat Efendimiz bizi bu hava ve ubudiyet içinde yokluyor, inanın buna. Ehl-i keşif ve ehl-i müşahedenin müşahadesiyle yokluyor...”*²⁰

Bir başka örnekte ise şunları söylüyor:

18 Gülen, *Ölümsüzlük İksiri* (Kırk Testi, 7), Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı, İstanbul 2007, s. 235.

19 Gülen, *Görüntülü Vaazlar-10, Üsküdar Vaazları (Sonsuz Nur)*, Peygamberlerin Gönderiliş Gayeleri; dk. 16:30.

20 Gülen, 1979-07-09- Gönül Dünyamızdan 02-Muhabbet Fedailerinin Özellikleri-Beraat Gecesi (İzmir Hisar Camii), dk. 11.25.

“...bir camide Allah rızası için imamlık yapan bir kardeşimizdir. Bana yazdığı mektupta, hatta geldiğinde de şifahi olarak anlattı, dedi ki: Fahr-i kâinat efendimiz bulunduğum yere gelmişti, gördüm. Eteklerim mücevherlerle doldu, öylesine sevindim ki ne yapacağımı bilemiyordum, ortalık aydınlanmıştı, içlere bir inşirah dolmuştu, sanki cennete girmiş gibi rahat hissediyorduk. Dedim ki: Ya Resûlellah! Şeref kudüm buyurdunuz. Buyurdular ki: “Yeryüzünü teftiş ediyorum. Ümmet-i Muhammed aleyhissalatü vesselama hayat nefhedecek yeni ordusunu, gençler ordusunu teftiş ediyorum. Buradan da dedi ki İzmir’e gideceğim...”²¹

Gülen, şakirdinin anlattığı rüyayı tasdik ederek bunun gerçekleştiğini şöyle haykırıyor:

“...Mescidimize girdi ya Rabbi. Bizi teftiş etti ya Rabbi sen biliyorsun. Sağdan hizaya gel dedi ya Rabbi...”²²

Gülen, aşağıdaki örnekte ise Resûl-i Ekrem’in teftişle yetinmeyip temel atma törenlerine katıldığını, vaaz ve nasihatlerini dinlediğini iddia etmektedir:

“...Ve sonra aradan bir ay gibi kısa bir zaman mı, iki ay gibi bir zaman mı geçmişti, bir kardeşimiz görüyor: “Bir hayır müessesesini, mübarek teftiş etmeye gelmişler. Bütün halk yığın yığın etrafında akıyor oranın, oraya akıyor, bir müessese yapılıyor, ervahı hoşnut edecek bir müessese yapılıyor, temiz eller onun temeline harç atarken unutmasınlar, aleyhissalatü vesselam elini o harç atan elin üzerine koyuyor, o müesseselerin bütününlü alkışlıyor.” Bu ikinci müşahade eden diyor ki: Vallahi gördüm, Resûl-i Ekrem aleyhissalatu vesselam cihan hükümdarı gibi –cihanın hükümdarlığı da ne oluyor-, oraya kadar gittiler, teşrif buyurdular ve sonra bir cami gibi yer oldu, minberin önüne geldi oturdular, orada vazife yapacak insan da vardı, teklif ettiler va’zu nasihat edin diye. Ya Resûlellah! Teeddüp ederim, siz varken burada nasıl nasihat eda edelim. Orada bir tanesi başını kaldırdı “essalatü vesselamu aleyke ya Resûlellah!” derken, tebessüm buyuruyor, beşâsetle beşaret arz ediyor, ızhâr buyuruyorlardı. Bundan anladık ki: Yeryüzünde Cenab-ı Hak yeniden gençliğimize bir hız verdi, bize bir eman bahşeyledi, aleyhissalatü vesselam da, bu yeni ve ahir zamanda zuhur edecek temiz ve nezih ordusunu teftiş etmek üzere manen saflarımızın arasında bulunuyor. Kalplerimizi istikamet içinde tuta-

21 Gülen, 1980-06-29-Gönül Dünyamızdan 06-İman ve Amel, dk. 36:45 vd.

22 Gülen, 1979-07-09-Gönül Dünyamızdan-02-Muhabbet Fedailerinin Özellikleri-Beraat Gecesi (İzmir-Hisar Camii), dk. 1:13-20.

lim, gönlümüzü o sultan-ı zîşana müteveccih tutalım, onun her halimize nighban olduğunu bilelim... Aleyhissalatu vesselam mübarek ruhuyla, perisprisiyle, dublesiyle haydır, aramızdadır ve halimize nigahbandır... Hz. Muhammed (s.a.s.) yeniden bir Allah cemaatini teftiş ediyor. Bütün bunlar bizim yeniden bir var olma ve dirilme yoluna girdiğimizin emaresidir. Bütün bunlar, geleceğin çok farklı olmasının emaresidir. Bütün bunlar, yeryüzünde içtimâî coğrafyanın ileride değişmesinin emaresidir. Ama bütün bunların olması, kendi içinde bir kısım şartlara bağlıdır... Hakk'ın taraftarları, kendilerine düşen vazifeyi yapmalıdırlar.”²³

Gülen, Hz. Peygamber (s.a.s.) hakkında pervasız iddialarına devam ediyor ve ona söylemediği sözleri söyletiyor. Örnek mi, işte:

“İmanı, derecede had safhaya geldiği zaman, üzerine yüklenen mesuliyetten ötürü, insan değil de keşke ağaç olsaydım diyordu Allah Resûlü, insan değil de keşke hayvanların yediği ot olsaydım, insan değil de şu ağacın başındaki kuş olsaydım, sonra insanlar beni yeseydi, insanların vücudunda yerimi alsaydım ve sonra da beni dışarıya çıkarsalardı...”²⁴

“Şimdiye kadar yüzlerce, belki binlerce bazen rüyada bazen de yakazaten Efendimiz (aleyhissalatu vesselam) müşâhade edilmiş ve onun müjdesine mazhar olunmuştur...”²⁵

Gülen, bir taraftan Resul-i Ekrem'i kâinatın fahrı olarak nitelerken, bir taraftan da onu halinden memnun olmayan, aşırı memnuniyetsizliği sebebiyle insan bedeninden dışarı atılan ifrazat olmayı temenni ettiğini söylemektedir. Resûl-i Ekrem'e reva görülen bu ifadeler hem ona iftira hem de şeytânîdir. Gülen, Resûl-i Ekrem'le rüyada ve uyanıkken görüşmeyi bu şekilde sıradan hâdise haline getirince, ihtiyaç duyduğu anda onu dizilerde oyuncu olarak oynatma, kamyonlara bindirip taşıma, sıkıştığı anda sosyal medya kullanıcılarına emirler verdirip tweet sayılarını çoğaltma gibi eylemlerde aktör olarak kullanma gibi terbiyesiz ve pervasız davranışlar sergilemeye başlamıştır. Hz. Peygamber, ümmeti içinde böyle sahtekârların çıkacağından haberdar edilmiş olacak ki, görmediği rüyayı görmüş gibi anlatanlar hakkında, kişinin görmediği rüyayı görmüş gibi anlatmasını yalanların en büyüğü olarak nite-

23 Gülen, 1980-06-29-Gönül Dünyamızdan-06—İman ve amel, dk. 37:30 vd.

24 Gülen, 17-10-1974. Manisa Sesli vaazlar-12. Işığa Doğru 02.dk 42.57-43:20 arası.

25 Gülen, Mefkure Yolculuğu (Kırk Testi 13), Nil yayınları, İstanbul, 2014, s. 170.

lemiş,²⁶ “Benim adıma kasten yalan uyduran cehennemdeki yerine hazırlansın.” buyurmuştur.²⁷

2. Sağlam Duyular. İslam’a göre sağlam duyuların verdiği bilgiler zaruri bilgidir. Bunlar reddedilemez, naslar bunlarla çelişir şekilde yorumlanamaz, duyulur âlemle ilgili nazar ve istidlâl bunlara aykırı olamaz. Duyular insana veri toplar, akıl da bu verileri değerlendirerek bilgiye dönüştürür. Dünyevî konularda, okullardaki eğitiminde pozitif bilimlere sınıksız sarılan Gülen, dinî konular söz konusu olduğunda duyuların fonksiyonlarını küçümsemekte ve bilimsel yöntemleri gereksiz görmektedir. İşte bazı örnekler:

“Vazife ve hizmetlerde sebepler üstü olmak gibi bir hususiyet vardır. Cenâb-ı Hakk’ın bugünkü murşileri muvaffak kılıp inayetiyle yürüttüğü hizmetlerinde illetler ile malulleri, sebepler ile neticeleri, mebde ile müntehayı tenasüb-i illet yani sebep-netice uygunluğu prensibine göre izah etmemiz mümkün değildir.”²⁸

“İnsan belli bir yere kadar delil ve istidlâl ile yürür. Evet, deliller insanın elinden tutar ve sarayın kapısına kadar getirir ve bir halâyık gibi insana teşrifatçılık yaparlar, içeriye alınmazlar. Zira artık insan sırrı zuhur etmiş, aranan gayb bulunmuştur. Vicdan ondan gelen sesi duymaktadır. Medlûl (Allah) ile konuşurken delilin arada ne işi var? Ballar balını bulan, kovanın yağmalanmasına aldınış eder mi hiç? Allah cisimden, arazdan münezzehe ve müberrâdır. Ancak bu noktada insan sanki bir adım daha atsa O’nun kucığında bulacak gibi konumda olur. Tabii O bütün bunlardan münezzehtir. Zaten O, insana şah damarından daha yakın değil mi? Bu sırrın zuhur ettiği yerde hiç delil veya istidlâlden bahsedilir mi?”²⁹

“Niyetini sağlamlaştırıp sağlam bir moralle insan zehiri bile içse, şifa ve derman olur; ama konsantra olma, tam inanma ve tevekkül etme meselesi...”³⁰

“Benim öyle inancım var ki, bir insan gönlünü açsa ve kâmil imanı ile bir kere “Allah” dese, sonra kendini onuncu kattan aşağıya atsa, betonlar paramparça olur da ona bir şey olmaz.”³¹

26 Buhârî, “Ta’bir”, 45; Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. II, s. 96, 119.

27 Buhârî, “İlim”, 38.

28 Gülen, *Fasıldan Fasıla* 2, s. 13-14.

29 Gülen, *Fasıldan Fasıla* 2, s. 45.

30 Gülen, *Asrın Getirdiği Tereddütler* 4, s. 220.

31 Gülen, *Kınk Testi* 1-2, s. 56.0

Hasımlarına karşı teknolojinin en ileri şeklini kullanan, kendini garantiye almak için Allah'a değil, Amerika Birleşik Devletlerine sığınan, yalan ve tezviratını yaymak için her türlü yola başvuran bir insanın bu sözlerinde doğru ve samimi olduğuna inanılabilir mi?

Gülen, cemaat içinde olan biteni anlayıp yargılamanın önünü kesmek için sebep-sonuç ilişkisini önemsiz kılmakta, dikkatleri olağanüstülüklere çekmekte ve bu yolla şâkirdlerini kendi kendine düşünüp değerlendirme yapamayan köle ruhlular haline getirmektedir.

Olan biteni anlamada sebep-müsebbep ilişkisi yüzeysel kalır. Bunun için hikmeti bilmek gerekir. Hikmet tabiri faaliyetlere mistik ve ezoterik bir boyut kazandırmaktadır. Söz konusu hikmeti şâkirdler kavrayamaz, onu ancak ermiş olanlar bilebilir. Dolayısıyla şâkirdler büyüklerin söz ve davranışlarını sorgulamaktan uzak durmalıdırlar. Sebep-müsebbep ilişkisi olan biteni kavramada yüzeysel kalır. Hikmeti ancak ermiş olanlar bilebilir. Hikmete yakın bir tabir de tevafuktur.³²

Gülen dinî konularda bilimin, tecrübenin, istidlâlin dışlandığı bir yöntemle cemaati spiritüalizme, ököltizme ve irrasyonalizme yaklaştırmaktadır. Ancak Gülen, sebepler üzerinden yaratmanın sünnetullah olduğunu bilmiyor veya bilerek ihmal ediyor. Sebeplerin ortadan kaldırılması mucizeler söz konusu olduğunda geçerlidir. Bu da peygamberler hakkında vaki olan bir durumdur. Sempatizanlarını kandırabilmek için bunu böyle ifade yerine keramet, tevafuk, mübeşşirat, inayet, şekerleme, çikolata gibi tabirlerle istismar etmektedir. Allah Teâlâ insanı akıllı olduğu için muhatap alıyor ve mükellef sayıyor. Aklın olmadığı yerde ne din ne de sorumluluk vardır.

Fetullah Gülen'in *Varlığın Metafizik Boyutu* adlı kitabına takdim yazısı yazan ve onun düşüncelerini kendince tefsir etmeye çalışan Ali Ünal, Gülen'e alan açmak için bilimin ve duyu verilerinin geçersizliğini savunarak şunları söylemektedir:

“Bilim bu haliyle gerçeği bulmaktan ve ifade etmekten çoğu yerde uzaktır. Çünkü “gerçek” değişen âlemin ve hâdiselerin ötesinde bir ve değişmez olduğu halde, bilim onu ısrarla değişen âlemde aramakta ve bu arayışında da öncelikle “duyu”lara dayanmaktadır. Duyular ise her zaman yanıltıcıdır, ulaştıkları idrak ve

32 Bk. *Fasıldan Fasıla* 2, 13-14, 45, 125.

neticeler kişiden kişiye değişir... Sonra, duyuların verilerini bilgi haline getirecek olan istidlâlî akıl, kişiler sayısınca farklı farklıdır... Bu sebeple, bilim duyuların yanlışlığını güya gidermek ve onlardan doğruya veya gerçeğe varabilmek için “deney metoduna yönelmişse de, elde kabul edilmiş ön hakikat olmadan deneyin herhangi bir şeyi ispatlamayacağı açıktır.”³³

3. Akl-ı Selim. Akıl, insanoğlunun en önemli yetisidir. Onsuz dinî sorumluluk olmadığı gibi, dinî görüş de olmaz. Akıl, bazı mezheplere göre din konusunda şahid, bazılarına göre ise hâkimdir ama bilgi süreçlerinde her zaman vardır. Batınî, ökülist ve spiritüalist akımlar hep ondan korkmuş ve kaçmışlardır. Çünkü akıl, objektif kriterlere dayanmaktadır, verdiği hükümler de objektiftir. İmam Gazzalî Batınîlere karşı bu silahla mukabelede bulunmuş ve başarılı olmuştur. Batınîler gibi irrasyonalist, spiritüalist ve ökülist görüşlere sahip olan Gülen, aklı ve onun verdiği hükümleri küçümsemektedir. Nitekim *Sohbet-i Canan* adlı kitabındaki ifadeleri bu durumu açıkça ortaya koymaktadır:

“Çoğunluğu itibariyle felsefe ile iştigal edenler, aklı çok kullananlar hep yanıltıyorlar. Akklı Allah için kurban etmek gerek. Çünkü burhan-ı limmî, burhan-ı innî üzerinde yürür. Cenab-ı Hak baştan burhan-ı innî olarak vicdanda kendini hissettirir. Vicdan, o hakikati kendi enginliği içinde duyduğu an, bütün delil ve kitapları atar. Aczini, fakrını hissettiği an, dua ile ona dayanır. Hele esbab bil-küllîyye sükût ettiğinde insan vicdan kulağıyla kendini dinleyebilirse çok farklı buudlarda, çok farklı şeylere şahit olur.”³⁴

Bütün batınî hareketlerde olduğu gibi FETÖ’de de hareketin önündeki en büyük engel akıldır. Aklını kullanan doğru ile yanlış birbirinden ayırır, kritik yapar, en önemlisi de kendini kullanmaz. Onun için Gülen kişilerin aklını kullanmalarına, bireysel aklın gelişmesine asla müsamaha ile bakmaz, cemaat aklı diye lanse edilen kendi aklını esas alır, herkesin bu akla uymasını ister.

B. Gülen’in İslamî Bilgi Kaynakları ile Örtüşmeyen Tutumları

Gülenin İslamî bilgi kaynakları ile örtüşmeyen tutumlarının amacı gaybî bilgiye muttali olduğunu ima etmektir. Genel olarak ilim “nesne ve olayları

33 Gülen, *Varlığın Metafizik Boyutu*, (Ali Ünal’ın takdim yazısı), s. 11.

34 Gülen, *Sohbet-i Canan*, İstanbul 2004, s.177.

olduğu gibi bilme” şeklinde tanımlanmaktadır. Burada bilme işleminin olabilmesi için bilen süje, bilinen obje ve bilme faaliyetine ihtiyaç bulunmaktadır. Bilen kişinin, yukarıda ifade ettiğimiz gibi sağlam duyulara ve akl-ı selime sahip olması gerekir. Bilinen varlığın ise vücudî nitelikte olması veya aralarındaki benzerlik sebebiyle bilinen ile bilinmeyen arasında kıyas yapmanın mümkün olması gerekir. Bilgiye konu olan bu hususların dışındaki alan ademî ve gayr-i kabil-i kıyas hususlar olup dinî literatürde bu alana “gayb” adı verilmektedir. Gayb, bilgisi Allah Teâlâ’nın kendisine mahsus olan bir alan olup O, allâmü’l-guyûb (gaybleri bilen) ve âlimü’l-gayb ve’ş-şehâde (görünen ve görünmeyen âlemleri bilen)dir. Allah Teâlâ dışındaki varlıkların bu alandan bilgi sahibi olmaları Cenab-ı Hakk’ın irade ve izharına bağlıdır. Bunun yolu ise vahiydir. Fetullah Gülen işte bu yola talip olarak tıpkı cahiliye dönemi kâhin ve falcıları gibi birtakım yöntemlerle bu alanda bilgi sahibi olduğunu iddia etmektedir. Onun bu amaçla başvurduğu yöntemlerin başında rüya, keşif, ilham, hurufilik, şifrecilik, bâtınlık, kehânet ve hüdâmcılık gelmektedir. Şimdi Gülen’in bu konulardaki görüşlerini örnekleri ile ele alalım.

1. Rüya. Fetullah Gülen’in görüşlerindeki katmanlı yapının bir örneğini rüya konusunda görmekteyiz. Nitekim o, eserlerinde rüya konusunda ikircikli bir tutum izlemekte, bazı kitaplarında rüyanın sübjektif bir yol olduğunu ifade ederken bazı eserlerinde ve özellikle konuşmalarında onu yüceltmekte ve kararlarına esas kabul etmektedir.

FETÖ’nün bilgi kaynakları ve teolojisinde rüyaların önemli bir yeri vardır. Onun rüyaları referans göstererek hareketlerini düzenlediğinin örnekleri çoktur. O, bu yolla hem kendine itibar devşirmekte hem de örgüt faaliyetlerine mahrem, esrarengiz ve sorgulanamaz bir nitelik kazandırmaktadır. Örnek olarak rüyasında kürsünün devrildiğini, Hz. Peygamber’in (s.a.s.), toplantılarına gelip cemaat üyelerinin başını okşadığını³⁵, temel atma törenlerine katıldığını ve tweetlerin ikiye katlanması talimatını verdiğini iddia etmesi gösterilebilir. O, rüya ile yetinmemekte zaman zaman bu tür hadiselerin yakaza halinde de gerçekleştiğini söylemektedir³⁶.

35 Gülen, *Prizma 1*, s. 35, 205-207.

36 Mustafa Öztürk, *Türkiye Günlüğü*, 48-49.

“Hz. Peygamber’in sizinle olduğu, İmam Suyutî gibi bazılarınızın Hz. Peygamber’i yakaza halinde gördüğü -ki bu türden şeylerin sayısı yüzü geçmiştir- hatta bir arkadaş bunların notunu tutuyordu. Önceleri buna itibar etmiyordum. Ama daha sonra Hz. Peygamber’in cemaate dönerek “rüya gören var mı?” diye sordüğünü dikkate alarak ben de bunlara önem vermeye başladım. Zira rüya vahyin 46 parçasından bir parçasıdır. Rüya insanların teselli adına baş vuracakları bir kaynaktır. Sizin hakkınızda görülen ve duyulan şeylerin sayısı yüzü aşmıştır ve bunlar uyanırken olmuştur.”³⁷

“İçinde bulunduğumuz zamanda peygamberlik yok, doğrudan doğruya Hz. Peygamber’le zaman üstü bir noktada görüşme yok ve emir alma da yok. Ayrıca bugün bir İmam Rabbânî, İmam Şazeli, Şah-ı Geylânî, Ahmed Rufâî, Bedi-uzzaman da yok. Bizler, hepimiz ümmî insanlarız. Bu açıdan hakikat âleminde mişkât-ı nübüvvetten alınacak şeyleri doğrudan doğruya elimizi uzatıp alamıyor, peygamberlerle belli bir kuşakta buluşamıyoruz. Halbuki Cüneyd-i Bağdâdî “Ben doğrudan doğruya gördüm; bana rüyamda şunları söyledi veya açıktan açığa bana şu emri verdi” diyor. İşte biz bütün bunlardan mahrumuz. Durum böyle olunca, bunca günah, bunca karışıklık içinde Allah bize olan lütuflarını rüyalar yoluyla lütfediyor veya bazı saf gönüller sayesinde “yakazalar» vasıtasıyla içimize akıtılıyor, başta Efendimiz olmak üzere birçok sahabe, evliya ve mukarrebînle görüşüp buluşturuyor. Onun için Hz. Sahib-i şeriat , ‘Âhir zamanda en doğru çıkan şeylerden biri de rüyalar’dır’ buyuruyor. Allah Resûlü bu rüyalara mübeşşirât diyor. Mübeşşirât muştı, bişâret ve müjde ifade eden şeylere denir. Meselâ siz bir gün rüyada görüyorsunuz ki, Efendimiz geliyor ve sizin kâkül-i gülberlerinizden tutarak alnınızdan öpüyor ve “Ohh sizler cennet kokuyorsunuz” diyor. Siz, “Neden ya Resulallah?” diyorsunuz. O da “Tam gönlüme göre hizmet ediyorsunuz” buyuruyor.”³⁸

Bir başka konuşmasında bu tür haberleri mübeşşirât, şekerleme, çikolata ve avans kabul ederek şunları söylemektedir:

“Şimdi böyle bir şeye ihtiyacımız var mı, yok mu? Bunca handikap karşısında sokakların lağım kanalı gibi aktığı bir dönemde, pislikten arınma ve doğruyu bulma... Evet, bunlar çok zor şeyler. İşte bu çok zor şeyler karşısında Allah mübeşşirat ile sizi teşvik ve takdir ediyor olabilir. Bir başka misal, nasıl ana-babalar

37 Gülen, Vicdan Kültürü-2, 38.00-40.00.

38 Prizma 1, s. 205-206.

çocuklarının istemediği veya zorla kabul ettikleri bir işi onlara yaptırmak istediklerinde şekerleme, çikolata vs. ile onları teşvik ederler. Yani onlara avans vererek dediklerini yaptırırlar. Aynen bunun gibi küfrün bütün üniteleri ile hayata hâkim olduğu bir dönemde dine hizmet edenlere Allah şekerleme nev'inden mübeşşirat ile onları teşvik edebilir.”

Gülen, “bazı kimselerin, daha sonra kazanacakları bir başarıyı, çok öncesinden rüyalarında görebilmekte ve gireceği imtihanın sorularını bütün ayrıntılarıyla müşahade edebilmekte olduklarını”³⁹ iddia etmektedir. O, zaman zaman rüya ile yetinmeyip kıvamına getirdiğinde bu düşüncelerini yakaza haline de taşımaktadır.⁴⁰

Gülen bir taraftan rüya ile amel edilemeyeceğini söylerken, bir taraftan da evlenmemesini, sakal bırakmamasını, bazı devlet büyüklerine karşı tavır almasını rüya yoluyla aldığı talimatlara bağlayarak şunları söylemektedir:

*“1978 yıllarındaydı. Çamaşırlarım iyice birikmişti. Akşam yıkarken bayağı canıma tak etti. Bir ara içimden, “acaba evlense miyim?” diye geçti. Katiyyen düşünme şeklinde değil, şimşek suretinde gelip geçen bir fikir. Ertesi gün erken vakitlerde bir arkadaş geldi ve bana şunu nakletti: Akşam rüyamda Efendimiz'i gördüm. Size selâm söyledi ve “Evlendiği gün ölür ve cenazesine de gelmem” buyurdu. Bu bir rüyaydı. Rüya ile amel edilmeyeceğini de biliyordum ama şahsım adına bu işarete saygılı olmaya çalıştım.”*⁴¹

*“...Bir gün biri geldi, dedi:”Fahri Kâinat Efendimizi rüyamda gördüm” dedi ki: “hayatta yolunu değiştirirse Fethi ölür”...”Aman ya Resûlellah!” dedim. O deliği “aman” ile kapattım. Dünyalık hiçbir sevdam olmadı...”*⁴²

Gülen, çok erken yaşlarda Peygamberimizi örnek almak için sakal bırakmayı düşünüyor, gördüğü bir rüyada Hz. Peygamber'i sakalını tıraş etmiş olarak görüyor,⁴³ önem verdiği bir kişi sakal bırakmasını söylüyor, ancak o, bu rüyasını itimat ettiği birine tabir ettiriyor ve o da sakal bırakmamak manasına gelir diyor, bunun üzerine o gün bugün sakalını kesiyor.

39 Gülen, *Gençlere Pırlanta Ölçüler 6 Fasıldan Fasıla'dan* Muştı Yayınları, 2011, s. 120.

40 bk. Gülen, *Prizma 1*, 206-207.

41 Latif Erdoğan, *Küçük Dünyam*, s. 63.

42 Gülen, Süleymaniye-03 (Fütüvvet Ruhu) 18.03.1990. divx; dk. 2.01:00 vd.

43 Gülen, *Ölümsüzlük İhsiri* (Kırık Testi 7), Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı, İstanbul 2007, s. 233; 27.01.1991, Şadırvan-5 (Allah'ın Engin Rahmeti), dk. 1.08 vd.

“Hz. Peygamber sizin tekevvününüzü görünce seviniyor, yer yer saflarınız arasında onu görenler naklediyor diyor. Biri anlatıyor; Peygamberimiz’in ‘başında siyah sarık vardı, sakalını tıraş etmişti’ böyle görmüş. Sizin içinize gelirken beyaz sarıkla geliyor. Bir gün Peygamber sizin için, bizim için sızlamış arş-ı Rahman’ı intizaragetirmişti.”⁴⁴

Rüya ile amelin ne denli tehlikeli sonuçlar verdiğinin bir örneğini Fetullah Gülen’in 2004 yılında gördüğü bir rüya ile amel etmesinde görüyoruz. Söz konusu rüyada o günkü başbakan Recep Tayyip Erdoğan başında takkeyle mağaraya giriyor ve generallerle birlikte mağaradan üniformalı olarak çıkıyor. Yani mağaraya sivil olarak giren Erdoğan, askeri üniforması ile çıkıyor. Gülen, bu rüyayı Erdoğan’ın askerle işbirliği yaparak kendilerini bitireceği şeklinde yorumluyor.⁴⁵ Önlem olarak erken davranıp o, kendilerini bitirmeden kendilerinin onu bitirmesi gerektiğine karar veriyor. Bu tarihten itibaren önce askere, sonra Erdoğan’ın çevresine, sonra da bizzat Erdoğan’ın kendisine karşı tavrı alınıyor.

Gülen bir başka rüyasında Hz. Peygamber’in (s.a.s.) dört halifesi ile köylerine geldiğini, Hz. Ali’nin elindeki kazığı köye çaktığını ve bir daha köyün sallanmayacağını söylediğini anlatıyor.⁴⁶

Yine Gülen’in anlattığına göre gençlik yıllarında arkadaşları ile Risaleler okuduğu günlerde, bir gün arkadaşlarından biri Peygamber Efendimizi rüyasında görüyor. Hatice Validemiz kapının dışında, Efendimiz içeride oturuyor. Ders yaptığımız bu dört beş kişiyi kastederek, Hatice Validemiz Efendimize: ‘Ya Resûlellah, bunlar ‘bizden hoşnut musun ya Resûlellah?’ diye soruyorlar, diyor. Ve Efendimizden cevap geliyor: Evet hoşnutum. Hele birisi, hele birisi!... diyor.⁴⁷

Öte yandan Gülen, Güzel Yalı’da okuttuğu derslerin nihayete ereceğini rüyada Hz. Peygamber’in (s.a.s.) haber verdiğini söylemektedir.⁴⁸

44 Gülen, Şadırvan 5 (Allah’ın Engin Rahmeti), dk. 1.08 vd.

45 Bk. “30.12.2013 Fethullah Gülen’in Rüyası ve Başbakan Erdoğan”, <https://www.timeturk.com>

46 Latif Erdoğan, Fethullah Gülen Hoca Efendi “Küçük Dünyam”.

47 Latif Erdoğan, Fethullah Gülen Hoca Efendi “Küçük Dünyam”.

48 Latif Erdoğan, Fethullah Gülen Hoca Efendi “Küçük Dünyam”.

Aynı şekilde rüya yoluyla kimlerin haccının kabul edildiğini bilebileceğini de iddia etmektedir: “Bu yıl hacca gittim. Arafat’ta uyurken gökten yeşil elbisesi iki kişi inip kendi aralarında konuştular. Konuşmalarına kulak kesildim. Bir de baktım biri diğerine “Bu yıl kaç kişi hacca geldi?” diye soruyor. Diğeri de 600.000 kişi geldi diye cevap veriyor. Bu sefer aynı kişi “Allah bunlardan kaçının haccını kabul etti?” diye soruyor. O da “Allah sadece 6 kişinin haccını kabul etti. . .”⁴⁹

Gülen, kitaplarında ve konuşmalarında bu tür olayları muhatabına göre, sayet onlar cemaat dışından birileri ise “rüya ile amel edilmez” şeklinde vermekte, içeriye yönelik direktif ve telkinlerini ise rüya mizansenini üzerinden dikte etmektedir.

2. Keşif ve İlham. Gülen’in, taraftarlarını yönlendirmek için başvurduğu yöntemlerden biri de keşif ve ilhamdır. Keşif ve ilham, sahih bilgi vasıtalarından herhangi birini kullanmadan doğrudan gaybî bilgiye ulaşma yoludur. Dinî literatürde bunun yolu vahiydir. O da yalnızca peygamberlere verilen bir bilgi yoludur. Kelâm âlimlerine göre ilham bilgi edinme vasıtalarından biri değildir. Hele devlet adamları gibi kamu hizmeti ifa eden, evlilik gibi şeriâtın helâl kılıp teşvik ettiği ve sakal gibi Hz. Peygamber’in (s.a.s.) sünneti olan hususlarda rüya ve ilhama dayanarak nasıl karar verilebilir?

Hz. Peygamber (s.a.s.) bile birçok ifadesinde “Ben gaybı bilmem” buyurduğu halde Gülen, bazı kişilerin bu âleme muttali olabileceğini iddia ederek şöyle demektedir:

“Allah’la münasebette derinleşmiş kimseler herhangi bir sınır kaydı olmaksızın gayb âlemine muttali olabilir, meleklerle, cinlerle, Mesih ve Hızır (a.s.) ile rahatlıkla görüşebilir.”⁵⁰

“Şimdi siz, bütün bu merâtibi kat ederek Allah’ın izni ve inayetiyle belli bir noktaya ulaşabilirsiniz. Fena fillah, beka billah, maallah makamına erip, bir şuhûd ve vahdet mülâhazasına sahip olabilirsiniz. Gayb-ı mutlaka, hakikatü’l-haikaika ulaşma mülâhazaları içinizde belirebilir...”⁵¹

49 Gülen, Sesli vaazlar, Hac-1, 20.10.1978, dk. 49.50.

50 Gülen, *Asrın Getirdiği Tereddütler* 2, Nil Yayınları, İstanbul 2008, s. 181.

51 Gülen, *Yaşatma İdeali*, Nil Yayınları, İzmir, 2012, s. 57.

“...Ehl-i keşif müşahadesini yapmış, nazargâh-ı âlem ve enama Allah bu tabloları arz etmiş, müşâhede edenler çoktan itminana kavuşmuş, kim bünyesinde ne besliyor âkibeti ne olacaktır çoktan görmüş...”⁵²

Gülen, ayrıca bazı insanların levh-i mahfuzu ve kaderin sırlı dünyasını müşahede edebileceğini, arş ve kürsî hakkında bilgi sahibi olabileceğini iddia ederek şunları söylemektedir:

“O, insanın mahiyetindeki latîfe-i Rabbâniyye’nin doğrudan doğruya âlem-i gayba açılan bir kapı bulması, o açık kapıdan vukua gelmeye hazırlanan hâdiselere bakması ve levh-i mahfûzun cilverlerinden ya da kader mektuplarının misallerinden birini görmesi şeklinde ortaya çıkar.”⁵³

“Levh-i mahfûzu müşahade edebilen ve nazarı oraya ulaşan her veli, Kur’an’ı orada görüp mütalaa edebilir.”⁵⁴

“Arş ve kürsî hakkında istifhama müstenit herhangi bir soru sorulmadıkça konuşmamayı tercih ederim. Zira bunları Rabbimin namusu gibi telakki ediyorum. Çok mahrem bir yakınının iç çamaşırlarından nasıl bahsetmiyorsam arş ve kürsiden de bahsetmek istemem.”⁵⁵

Bir soru üzerine ise Gülen, insan-ı kâmilin ilminin vehbî olduğunu, müktesebatının da mutlaka bulunmakla birlikte, bilhassa misyonunu ifade noktasında kesbîyi bir tarafa bırakıp vehbîye dayandığını; Sözler gibi kitaplarda ilhamın daima ağır bastığını... ifade etmektedir.⁵⁶

Gülen, bir yazısında ise zaman üstü insandan söz etmekte, onun geçmiş ve gelecekteki bütün kadir gecelerinin vaktini bileceğini iddia ederek şunları kaydetmektedir:

“...Zaman üstü olan bir insan dünü, öbür günü, geçen seneki veya birkaç sene önceki Kadir gecelerini, gelecek bütün Kadir geceleriyle beraber görebilir.”⁵⁷

52 Gülen, Fizik Ötesi Hayat 3, dk. 16 vd.

53 Gülen, Ölümsüzlük İksiri (Kırk Testi 7), Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı, İstanbul 2007, 229.

54 Gülen, Kur’an’dan İdrake Yansıyanlar, Nil yayınları, İstanbul 2013, s. 398.

55 Gülen, Fasıldan Fasıla 1, s. 45.

56 İsmail Ünal, Fethullah Gülen’le Amerika’da Bir Ay, İstanbul 2001, s. 95-96.

57 Gülen, Sohbet-i Cânân, Nil Yayınları, İstanbul 2013, s. 21.

Gülen vaazlarında Arafat'ta hac ibadetini yapan hacıların hac ibadetinin kabul edilmediğini iddia ederek sadece nezd-i ilâhîde bulunan bir bilgiye muttali olduğunu iddia etmektedir:

“...İhtimal bu sene Arafat'a evet denmedi. Aralarında iki üç insan vardı. Müt-hiş insan avalim mahiyetlerinde pünhan. Bunların yüzü suyu hürmetine onlara Allah ulufelerini verirken diğerlerini de mahrum etmedi. Haydi, hepiniz alın dedi...”⁵⁸

Yine Gülen, bazı kişilerin keşif yoluyla Hz. Peygamber'den hadis alabileceklerini iddia ederek isnâd ilminin özenle ortaya koyduğu kriterleri yok saymakta veya görmezlikten gelerek şöyle demektedir:

“Bazen hadis kriterleri ölçü olmayabilir. Ehlullahın Efendimiz'den keşfen hadis alması hiç de az vâki olmuş hâdiselerden değildir... Onlar “keşfen aldık” dediklerini mutlaka öyle almışlardır ve dedikleri de kat'iyyen doğrudur. Ne var ki, bunları belli hadis kriterleri içinde tahlil etmek imkânsızdır. Onun için de hadisçiler bu türlü ifadelerle iltifat etmemişlerdir. Ama onların iltifat etmemesi bu ifadelerin doğru olmadığı mânasına da gelmez.”⁵⁹

Bu konuda bir başka örnek ise şudur:

“İnsan, mahiyeti itibariyle zaman üstü, mekân üstü olabilir. Dünü yarınla beraber görebilir. Doğrudan doğruya huzur-i risaletpenahiye ulaşabilir ve Efendimiz'i dinleyebilir. Hz. Cibril'i Kur'an okurken duyuyor gibi olabilir. Zât-ı ulûhiyetin bikem u keyf kendisine konuştuğunu duyabilir. Buna binaen ehlullahtan bazıları Efendimiz'den ve sahabeden hadis aldıklarını söylüyorlar. Hatta “ben tabiindenim” diyen insanların sayısı az değildir. Doğrudan doğruya Efendimiz'den emir aldım diyenlerin sayısı da az değildir.”⁶⁰

Nihayet Gülen 25.03. 1990 tarihinde İzmir Şadırvan Camii'nde yaptığı konuşmada ağzındaki baklayı çıkarıyor ve söylemekte zorlandığı şeyi söylüyor, sırrını ifşa ediyor:

58 Gülen, Görüntülü Vaazlar -2, 26.05.1991, Hisar-9 (İslam'da Ana ve Baba Hakkı), dk. 27.00-31.00; 20-10-1978 Sesli vaazlar 5, Hac 1,mp3 dk. 49:50 vd.; görüntülü vaazlar-2, 26-05-199; Yaşatma İdeali, Nil Yayınları, İzmir, 2012, s. 57).

59 Gülen, Prizma 1, Zaman Gazetesi Yayınları, İstanbul 1997, s. 149-151.

60 Gülen, Sohbet-i Canan, Nil Yayınları, İstanbul 2013, s. 21-22.

“Size bir müşahede arz edeyim: Böyle şeyleri cami kürsüsünden arz etmeyi önceleri düşünmüyordum. Ama size semânın iltifatını, Resûlullah’ın iltifatını ket-medemezdim.”⁶¹

“Bana öyle geliyor ki, tasavvuf başta olmak üzere, dinin diğer alanlarında az dahi olsa insanlara bir şeyler anlatan, onlara önderlik yapan kişiler paranoya ve şizofreni tehlikesine açık tiplerdir. Bu insanlar nazarî bilgilerle değil, entüsyonist bir mülâhaza ile doğrudan Allah ile münasebet içinde olabilir...”⁶²

Fetullah Gülen’in bu husustaki yaklaşımını değerlendirmek üzere İmâm-ı Azam Ebû Hanife’nin *el-Âlim ve’l-müteallim*, İmam Matürîdî’nin *Kitabu’t-Tevhîd* ve Matürîdî mezhebinin önemli âlimlerinden biri olan Ebû’l-Muîn en-Nesefî’nin *Tebîratü’l-edille* adlı eserlerinde bu konuya ilişkin yaklaşımlarını kısa alıntılarla vermek yerinde olacaktır:

“Allah Teâlâ yazıcı meleklerle de insanlardan kendilerine zahir olanları yazmalarını emretmiştir. Onların insanların kalplerine nüfuz etme imkânı yoktur. Çünkü kalplerdekini yalnızca Yüce Allah veya kendisine vahiy indirilen elçi bilir. Kim, vahiy dışında kalplerdekini bildiğini iddia ederse, Âlemlerin Rabbi’nin ilmine sahip olduğunu iddia etmiş olur. Kim kalplerde ve kalplerin dışında sadece Allah’ın bildiklerini bildiğini iddia ederse, büyük bir günah işlemiş ve kâfirlerle beraber cehennemi hak etmiş olur.”⁶³

“Şu bilinmelidir ki, gayb bilgisi rubûbiyet bilgisidir, bu bilgiye sahip bulunmayan, sahip olanın kuludur.”⁶⁴

Ebû’l-Muîn en-Nesefî ise ilhamın bilgi kaynağı olmadığı ve bu yolla gaybın bilinemeyeceği konusunda şunları söylemektedir: “Zikrettiklerimizle duyular, haber ve aklın bilgi aracı oldukları kesinleşti. Bunların dışında, dinlerin sıhhat ve fesadının kendisiyle bilineceği başka bir araç yoktur. Bir topluluk “iyi olduğu kalbe doğan şeylere tutunmak gerekir” demiştir. Bu imkânsızdır. Zira dinlerin çokluğu açıktır ve aralarındaki zıtlık da bellidir. Ayrıca her biri kendi dininin doğru olduğunun, başkasının dininin ise yanlış olduğunun kalbine doğduğunu iddia etmektedir. Bu durum, herkesin benimsediği dinin doğruluğunun kalbine

61 Gülen, Şadırvan 4 (İman ve Aksiyon), dk. 29.10.

62 Gülen, *Sohbet-i Canan*, s. 154.

63 Beyazîzâde Ahmed Efendi, *el-Usûlü’l-münîfe li’l-İmam Ebî Hanîfe*, thk. İlyas Çelebi, İstanbul 2016, s. 87.

64 Ebû Mansur el-Mâtürîdî, *Kitabu’t-Tevhîd*, Ankara 2017, s. 103.

doğmasından kaynaklanması sonucuna götürür. Bu da âlemin hem hâdis hem de kadîm, yaratıcının hem var hem de yok, hem bir hem de iki, sıfatlarının hem var hem de yok olması sonucuna götürür. Bu ise imkânsızdır. Aynı şekilde kendisine inanan kimselerin kalbine iyiliği doğduğu için bütün dinlerin hak, zıtlarına inanıp kendisine inanmayanların kalbine de kötülüğü doğduğu için bâtil olması beklenir. Bunun geçersiz olduğunu, deliler bile bilir.

Bir topluluk, ilhâmın dinler ve mezheplerin doğruluğu konusunda bilgi aracı olduğunu iddia etmiştir. Bu da birincisi gibidir. Çünkü herkes kendi görüşünün doğru olduğunu, hasmının görüşünün ise yanlış olduğunu kendisine ilhâm edildiğini iddia eder. Bu da daha önce belirttiğimiz gibi birbirine zıt olan dinlerin her birinin doğru olduğu ve her dinin aynı anda hem doğru hem de yanlış olduğu görüşüne yol açar.

Bunlara şöyle denilir: “Bana ilhâmın dinlerin sıhhati konusunda bilgi aracı olduğu görüşünün geçersiz olduğu ilhâm edildi. Bu ilhâmın sahih midir, fasid midir?” Şayet “Sahihtir” derse, ilhâmın dinlerin ve mezheplerin sıhhati konusunda bilgi aracı olduğu görüşünün fasid bir görüş olduğunu ikrar etmiş olur. Şayet “İlhâmın fasiddir” derse; ilhâmın bir kısmının fasid olduğunu ikrâr etmiş olur. İlhâmın bir kısmı sahih bir kısmı da fasid olunca, sahih olduğuna dair başka bir delil olmadıkça mutlak olarak ilhâmın sahih olduğuna hüküm vermek mümkün değildir. Bu durumda ilhâmdan başka bir delil kaynak haline gelmiş olur.”⁶⁵

3. Şifrecilik, Hurufilik ve Batmîlik. Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'e (s.a.s.) Arapça olarak indirilmiş bir kitaptır. Onun anlaşılması da bu dilin lûgat, gramer, edebiyat ve belagatine göre söz konusu kuralların müsaade ettiği ölçü kapsamındadır. Bu ölçülerin dışına çıkan batını yorumların hiçbir değeri yoktur. Aynı şekilde harf, kelime ve cümlelerin anlamı da Arapça'nın ifade ettiği sınırlar çerçevesindedir. Bu çerçevenin dışına çıkarak harf, kelime ve cümlelere dilde yeri olmayan keyfî mânalar vermek bâtil ve geçersizdir. Tefsir âlimleri tarih boyunca böyle düşünmüş, yüce Kitabımızın anlaşılmasında bu titizliği göstermişlerdir. Bu yöntemde Kur'an'ın ibare ve ifadeleri Arapça bilen ve usûl-i tefsir hakkında bilgi sahibi olan herkesin anlayabileceği metinlerdir. Bu hususta kimsenin imtiyazı bulunmamaktadır.

65 Ebû'l-Muîn en-Nesefî, *Tebîrâtü'l-edille*, I, 34-35.

Gülen’e gelince, o kendine özel imtiyazlar sağlamak için Kur’an’ın başta haruf-i mukattaa ve müteşabihâtı olmak üzere bazı ifadelerini keyfî bir şekilde yorumlamaktadır. İşte örnekleri:

“Kur’an’ın sırları onun ruhuna şifrenmiştir. Bu şifrelerin anahtarları da “mukattaa” harfleridir. Şifrenin ne demek olduğunu bilenler bunu iyi anlarlar. Kulaklığı takan alıcı bir telsiz operatörünün kulağına bizce mânasız “di-di-da-dit; da-da-dit...” gelir. O da bu sesleri “F-G” gibi harflere çevirir ve beşer beşer yazar. Ancak bu harflerden önce operatör bir grup rakam almıştır ki, bütün sır işte bu rakamlardadır. Gelen şifrenmiş mesaj, işte bu rakamlarla çözülür ve bir mâna ifade eder.”⁶⁶ Gülen bu yöntemi çalıştırarak Kur’an-ı Kerim’deki bazı surelerin başında yer alan “Ha-Mim-Sin-Ayn-Kaf”ın 1958 yılında vukû bulan Irak İhtilâline işaret ettiğini iddia etmektedir.⁶⁷ O, iddialarını daha ileriye götürerek keşif ehlinin işi bitirdiğini şöyle ifade etmektedir:

“...Maddenin ayakları sallantıdadır, ehli keşif müşahedesini yapmış, nazar-gâh-ı âlem ve enama Allah bu tabloları arz etmiş, müşahade edenler çoktan itminana kavuşmuş, kim bünyesinde ne besliyor, âkibeti ne olacaktır, çoktan görmüş...”⁶⁸

Gülen, şifreciliği Kur’an-ı Kerim yanında insanın el ve yüz çizgilerine de uygulayarak onun kaderinin okunabileceğini iddia etmektedir. *İnancın Gölgesinde* adlı kitabında “İnsanın kaderi elindeki veya yüzündeki çizgilerden okunabilir mi?” sorusuna Gülen: “Allah’ın cismâniyetimize yerleştirdiği işaret ve alametlere bakarak kaderi okumaya çalışmak, devr-i saadette de var olan meselelerdendir. O zaman bunu yapan kimselere kaif denirdi.” şeklinde cevap vermektedir.⁶⁹

Gülen’in ifadelerinde geçen bir yanlış da düzeltmemiz gerekiyor. Kıyafet ilmi Devr-i saadette değil, ondan önce Cahiliye döneminde mevcut olan bir uygulama idi. Devr-i saadete de oradan intikal etmiştir.

66 Gülen, *Kur’an’ın Altın İkliminde*, s. 74.

67 Bk. Gülen, *Zihin Harmanı (Prizma 7)*, Nil Yayınları İstanbul 2011, s. 162-166.

68 Gülen, *Fizik Ötesi Hayat 3*, dk. 16 vd.

69 Gülen, *İnancın Gölgesinde*, İzmir 1996, 204-205.

4. Kehanet ve Cincilik. Kehanet ve cincilik Cahiliye döneminde gayptan haber verdiklerini iddia eden kâhinler ile cinleri istihdam ederek varlıklar üzerinde tasarrufta bulunduklarını ileri süren sihirbazların icra ettikleri mesleklerdir. Hz. Muhammed (s.a.s.) gönderilip vahiy ve mucize ile desteklenince, bunlar Hz. Peygamber'i kendilerine rakip görmüşlerdi. Onun için de Hz. Muhammed'e düşman olanların başında gelmekteydiler. İslâm dini ise gayptan haber vermenin Allah Teâlâ'nın bildirmesine, olağanüstü tasarrufların ise peygamber elinde yaratılmasına bağlı olduğunu belirterek, her iki uygulamanın da küfür veya büyük günahlardan biri olduğuna hükmetmiştir.

Gülen, İslâm dininin bu şekilde zemmettiği bir mesleğe talip olmuş gözüküyor. O, medyumların haber verdikleri şeylerin, rûhî terakkinin sonucu olduğunu ve duyularla elde edilen kesin bilgi mahiyeti taşıdığını iddia ederek şöyle demektedir:

*“Dünyanın meşhur medyumları vardır. Bunlardan bir tanesi de Ester Robinson. Medyumlar gözlerini yumunca mavera-i tabiattan haber verirler sizlere... Bu meselenin müşahitlerinden bir tanesi olarak tereddüt etmeden itiraf ediyorum ki, medyumun medyumiyet anında söyledikleri şeyler, o yerlerde katıyen bulunuyor. Bu gayptan haber vermek değildir, bu şahadettir, açıkta olan bir şeydir. Ama medyum bir ruhi degajmanla, ruhun bedenden infisaliyle, bedeninin kaydından tennin tenceresinden kurtulmasıyla pişmiş oluyor. Pişmiş bir ruh bu mevzuda size sarsılmaz hükümler getiriyor. Sizin dünyanızın dışında buudlarda yaşıyor. Velinin kerameti, nebinin mucizesi bununla izah edilir. Ama biri da'vay-ı nübüvveti ispat, öbürü da'vay-ı velayeti ispat. Bu ise ruhen terakki etmiş bir insanın bu mevzudaki terakkisini ispat için kullanılır. Bu tür şeyler nebinin mucizesini, velinin kerameti, ruhen terakki etmiş birinin terakkiyetini ispat için kullanılır.”*⁷⁰

Gülen, 17.03.1978 tarihinde yaptığı bir sohbette Amerikalı meşhur kâhin Davis'in Kennedy'nin öleceği anı, günü, nasıl öleceğini haber verdiğini şu şekilde anlatıyor:

“Dünya çapında meşhur Amerikalı Davis/Davsin var. Bu ileriye matuf şeyleri eski kâhinler gibi cinlerinden, şeytanlarından haber alarak söylüyor. Meselâ gazeteler yazıyor. Kennedy'nin öleceği anı, günü, nasıl öleceğini haber veriyor.

⁷⁰ Gülen, 02 Sesli vaazlar-1/ Melekut âlemi/1978-03-10- Melekut âlemi -02.mp3 dk. 29:15 vd.

Sen falan gün zinhar dışarıya çıkma, diyor. Haber gönderiyor, hayatta bu, bugün. Zinhar falan yere gitme, diyor. Ben çok korkunç bir şey hissediyorum. Bir duman var senin başında, başını yiyecekler senin diyor. Ancak gazeteler yazdıktan sonra meseleyi öldü diye, haberini ilan ettikten sonra âlem onun sözünün doğru olduğunu görüyor. Bu medyum dünya çapında medyumlardan falan tarihte şu olacak diyor, mesela Amerikan doları falan tarihte oynayacak diyor. Sen falan gün zinhar dışarıya çıkma, diyor. Haber gönderiyor, hayatta bu bugün. Zinhar falan yere gitme. Bizim bulunduğumuz mekân buûdlarının dışına trans haliyle çıkmadan bu meseleleri bilmesine imkân yoktur.”⁷¹

Bu ifadelerinden de anlaşıldığı üzere Gülen, kendini Amerikalı medyumun kehanetlerine kaptırmış gözükmektedir. O, bazen de kendi iç dünyasında olup bitenleri dışa vuracak şekilde tahliller yapmaya kalkışmakta ve bu çerçevede birtakım ifadeler kullanmaktadır.

“Mümkündür şizofrenide damarın içine yine cinler dolsun ve bozsunlar onun muvazenesini, bozsunlar. Sinir sistemini harap etsinler, bazen çıldırtsinlar, bazen de muvazeneli tutsunlar...”⁷²

“Şimdiye kadar ele almaya çalıştığımız ruhu geliştirme suretiyle gelecek adına ruhla kontak olma... keşif ve keramet... hiss-i kable'l-vuku... telepati... içten geçenleri okuma... medyumluk ve yoga... ruh ve cin çağırma gibi hadiseler her mümin muttali olabilir. Bunlar bazıları için üç aylık bir çalışmayla elde edilebilecek şeylerdir.”⁷³

Gülen Amerikalı kâhine öykünerek “İstesek biz de cinlerle meşgul olabilir ve onları bazıların üzerine salar hatta akılları ile de oynayabiliriz. Ama hiçbir peygamber bu yolda yürümemiş, tebliğ ve irşadına bunları bulaştırmamıştır.”⁷⁴ diyor. Cincilik olur da Şeytan olmaz mı? Gülen bu ilişkisini de: “...Şeytanın bar bar bağırdığı müşahede ediliyor. Kim müşahede ediyor diye sormayın...”⁷⁵ sözleri

71 Gülen, bk. 02 Sesli vaazlar-1/Melekut Âlemi/1978-03-17- Melekut Âlemi -02.mp3 dk. 31:48 vd.

72 Gülen, 02 Sesli vaazlar -1/Fizik Ötesi Hayat/Cinlerle İlgili Soru-Cevap 5-Cinni Şeytanlar İnsanlara musallat olup Onlara manevi Hastalıklar Verirler mp3; dk. 10:45 vd.

73 Gülen, İnancın Gölgesinde 7, s. 116-117.

74 Gülen, Fasıldan Fasıla 2, İzmir 1995, s. 99.

75 Gülen, Fizik Ötesi Hayat 3, dk. 13:44 vd.

ile dillendiriyor. Gülen bu çerçevede medyumlığa soyunuyor ve Aşhab-ı Bedr'in adını kullanarak evine giren cinleri kovduğunu iddia ediyor.⁷⁶

Bu ifadelerinde Gülen, gayptan haber verdiğini, medyumların verdikleri haberleri onayladığını, zaman zaman kendisinin de medyumluk yaptığını itiraf etmektedir. Halbuki Kur'an-ı Kerim'de gayb bilgisinin sadece Allah'a ait olduğu bildirilmiş, “Göktekiler ve yerdekiler gaybı bilemezler, ancak Allah bilir.”⁷⁷ buyurulmuş, gelecekte haber verme anlamında kehanet İslâm'da şiddetle yasaklanmıştır. Hz. Peygamber (s.a.s.) ise bilgi için kâhinlere başvuran kimsenin kendisine indirilen vahiyleri inkâr etmiş olacağını ve cennete asla giremeyeceğini haber vermiştir.⁷⁸

“FETÖ'nün İslâmî Bilgi Kaynakları ile Örtüşmeyen Uygulamaları” başlığı altında kendisinden yaptığımız alıntılardan Gülen'in, kültür ve gelenekte mevcut olan çoğu tartışmalı uygulamaları kendi hedef ve amaçları yönünde kullandığı görülmektedir. Rüya, ilham ve keşif konuları bunların başında gelmektedir. Bu hususlarda Kur'an-ı Kerim'in, kelâm ve fıkıh âlimlerinin sağlam ve sıkı duruşuna rağmen, Gülen burada kendine destek bulamaya çağını düşünmüş olmalı ki, bu kaynaklara başvurma yerine folköre, hermetizme ve batinîliğe yönelmiş bulunuyor. Kültür, gelenek ve folklördeki bilgi, malûmat ve uygulamaları kendi sosyal, siyasi ve ekonomik hedeflerini gerçekleştirmek üzere kullanmakta, bu hususta da benmerkezci bir yöntemi benimsemiş gözükmemektedir. Bu konuda dinî ve ahlâkî ilke ve esasları istismar etmekten çekinmemekte, fırsatçılığa varan davranışlar sergilemektedir. Bütün bunları da tıpkı Batınîlerde olduğu gibi muhatapların konumlarına göre katmanlı olarak serdetmektedir. O, bu yönteme bilgi kaynaklarında olduğu gibi teolojik görüşlerini oluştururken de başvurmaktadır.

II. FETÖ'NÜN TEOLOJİK YÖNÜ

Fetullah Gülen'in kitapları ve konuşmaları tetkik edildiği zaman, tıpkı teşkilat yapısı ve bilgi kaynaklarında olduğu gibi teolojik sisteminde de katmanlı bir anlayışın olduğu görülmektedir. Onun ilk dönemlerde yazdığı yazılarında ve cemaatle ilk tanışanlara yaptığı konuşmalarında ilm-i hâl mer-

76 Gülen, 02 Sesli vaazlar -1/Fizik Ötesi Hayat/Cinlerle İlgili Soru-Cevap 1-CİN Çağırma Var mıdır? Mp3; dk. 18 vd.

77 en-Neml 27/65.

78 Müslim, “Selam”, 125; Ebu Davud, Tıp, 21; Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 14.

kezli bir din anlayışını esas aldığı görülmektedir. *Prizma 2* adlı eserinde bu katmanlı yapıyı şöyle dile getirmektedir:

“Bu devrelerin birbirinden tamamen ayrı düşünülmesi de yanlış olur. Zira belli ölçüde bunlar birbiri içine giren daireler gibi iç içedirler. Meselâ iman devresi, hâlen devam etmektedir. 20-30 sene önce iman adına burada yaşananlar, şimdi Orta Asya’da tekrarlanıyor. Burada da, yeni ünitelere açılma ve yenilenme, metafizik gerilimi artırma şeklinde mevcudiyetini sürdürüyor. Demek ki iman dönemi hâlâ devam ediyor ve ebedlere kadar da devam edecektir. Ama ayrı ayrı paketler halinde değil, iç içe yapılar gibi, birbirinden ayrılmadan devam edecektir.”⁷⁹

Gülen’in ilk dönemlerindeki konuşmalarında görülen sadelik henüz evrim geçirmedığından mı yoksa kuruluş aşamasında eleman devşirme politikasından mı kaynaklanmaktaydı? Bu soruya cevap vermek zordur. Onun cevabını ancak başından itibaren bu hareketin içinde olanlar belki verebilirler. Bizim için şunun söylenmesi mümkündür: Fetullah Gülen ilk başlarda Kitab ve Sünnet’e bağlılık ve şeriatin ahkâmına riayet etme konularında dikkatli mesajlar verirken, zamanla bu çizgiden uzaklaşıp batinî ve okültist bir noktaya savrulmuştur. Yeni dönemde Gülen’in din anlayışının merkezinde kendisi bulunmaktadır. Onun ulûhiyet anlayışı da, nübüvvete bakışı da kendi konumunu tahkim etmeye yöneliktir. Cemaatin kutsanması, kâinat imamlığı, mehdilik gibi iddialar da rastgele değil, bu maksadı desteklemek için ortaya atılmıştır. Cemaatin görüşlerindeki bu evrilmeyi ve çok katmanlı batinî yapıyı hesaba katmadan değerlendirmeler yapmak, sözgelimi “Fetullah Gülen’in Sünnet, Hadis, Fıkıh ve Tasavvuf Anlayışı ” gibi kitaplar yazmaya kalkışmak, toplumu yanıltmaktan öteye gitmez. Çünkü bu tür uğraşlar, küpün içindekileri değil, sadece dışarıya sızanları göz önünde bulundurarak bir tanıtım faaliyetini ortaya koymaktadır. Ülkemizde Gülen hareketi konusunda yanlış insanların sayısının çokluğu da bu yanlış tanıtımdan kaynaklanmaktadır.

Fetullah Gülen’in bu egzantrik/benmerkezci din anlayışını doğru bir şekilde anlayıp ortaya koyabilmek için dinî konulardaki temel görüşlerine daha yakından bakılması gerekmektedir.

⁷⁹ Gülen, *Prizma 2*, s. 156-157.

A. Allah İnancı

Fetullah Gülen'in genel teolojisinde olduğu gibi ulûhiyet anlayışının merkezinde de kendisi bulunmaktadır. Onun anlayışına göre Allah ve Resûlû devamlı onun meclislerine gelmekte ve konuşmalarını dinlemektedirler. O, bu ziyaretlerden haberdar olmakta, durumunu onlara arz etmekte ve onlardan direktif ve talimatlar almaktadır. Bunun için de kendisi zaman zaman her türlü beşerî istek ve arzudan arınarak zaman ve mekân üstü nitelik kazanmaktadır. Gülen bu değişimleri çoğu zaman kendi üzerinden anlatma yerine üçüncü şahıslar üzerinden dillendirmektedir. Zaman zaman ise kendine hâkim olamayarak sırrını ifşâ edip kendini ortaya koymaktadır. Onun söz ve yazılarında tıpkı Hristiyanların Hz. İsa'ya verdikleri rol gibi zaman zaman insanların arasında bulunan, zaman zaman da astral seyahatlere çıkan süpermen bir insan figürü ile karşılaşmaktayız. Örnek olarak aşağıdaki sözlerini gösterebiliriz:

“O meclis (mabed) öyle bir meclistir ki, o meclisin kürsisinde artık bakan, gören, duyan, her şeyimize nighban (haberdar) olan Allah vardır. Ve eğer saflarınızın arasında dolaşan birisi varsa, yukarılardan ona müsaade edilmişse, o da kendisi ile alakalı her toplantıda bulunup toplantıyı şereflendirmek için bulunan, gönüllüğümüzün sultanı, insanlığın efendisi Hz. Muhammed Mustafa vardır. ... Burada O'nun gözünün içine bakan, O'nun cemal-i bâkemalini müşahade eden Hz. Muhammed Mustafa vardır.”⁸⁰

Gülen'in yukarıdaki ifadelerinde “meclisin kürsisinde bakan, gören, duyan, her şeyimize nighban olan Allah vardır” denilmektedir. Halbuki o esnada kürsîde bulunan bir insan olup o da Fetullah Gülen'dir. O zaman kürsîyi bu insanla beraber mekândan münezze olan Allah nasıl paylaşıyor? Ayrıca bu sözlerin söylendiği zaman şâkirdleri kürsüye ne gözle bakıyorlar, orada neyi gördüklerini düşünüyorlar? İslâm inancına göre Allah Teâlâ her türlü havadisten münezzehtir. Hiçbir varlık O'nun zatıyla birleşemeyeceği gibi, O da hiçbir varlığa hulûl etmez. Tarihte bu tür iddialarda bulunanlar ya hulûlü ya da ittihadı savunmuşlardır. Her ikisi de İslâm bakımından merdûd ve bâtıl olan panteizme götürmektedir. Gülen, bu ifadeleri ile tevhîd inancıyla asla örtüşmeyen insan biçimci (antropomorfist) ve mekân tutan (mütehayyiz) bir

80 Gülen, Görüntülü Vaazlar 1, Kutsilerin Takvası, dk. 10:40-12.00.

tanrı tasavvuruna sahip olduğunu ortaya koymaktadır. O, söz konusu meclise daha fazla kudsiyet katmak için Hz. Peygamber'in (s.a.s.) de bu meclise katıldığını, saflar arasında gezdiğini iddia etmektedir.

Gülen, *Yol Mülâhazaları* adlı kitabında da aynı içerikteki sözlerine devam etmekte, Allah Teâlâ'nın bu dünyada müşahede edileceğini şu sözleri ile dile getirmektedir:

“Vicdan mekanizmasına ait hislerini inkişâf ettirmiş birinin nazarında şehvet hislerinin tesiri çok da önemli değildir. Böyle biri memnû bir manzara karşısında vicdanını dinleyerek “nazar şeytanın zehirli oklarından bir oktur. Kim onu benden korktuğundan dolayı terk ederse, onu imana çeviririm. Ve o kimse bunu kalbinde derin bir zevk olarak hisseder.” kudsî hadisini hatırlar ve haram işlememek için gözünü kapar. Bu hadis-i şeriften de anlaşıldığına göre Cenab-ı Hak, gözünü haramdan çeviren bir insanın kalbinde imana ait öyle bir lezzet vermektedir ki bu lezzet, o insana adeta her türlü iştihayı unutturmaktadır. O kişinin haram karşısındaki bu tutumu, daha sonra Cenab-ı Hakk'ı müşahede gibi mühim bir neticeyi de semere verecektir. Bu müşahede ötede olabileceği gibi, bu dünyada da olabilir.”⁸¹

Gülen, burada da her türlü gûnahtan arındırdığı bir insana -ki müridlerine göre bu kişi Gülen'dir- Cenab-ı Hakk'ı müşahede gibi bir kapıyı aralamakta, bu müşahedenin sadece ahirette değil, dünyada da gerçekleştiğini iddia etmektedir. Halbuki Yüce Kitabımız Kur'an'da “Gözler, O'nu görmez, O ise gözleri görür.”⁸² buyurulmakta, Hz. Musa'nın O'nu görme talebine “Beni asla göremezsin”⁸³ karşılığı verilmekte, bilgidен yoksun olanların “Allah bizimle konuşmalı veya bize bir mucizeli işaret gelmeli değil miydi?” dedikleri, onlardan öncekilerin de onların dediklerinin benzerini dedikleri” haber verilmekte⁸⁴ ve “Bize kavuşacaklarını ummayanlar, ‘Bize melekler indirilseydi yahut Rabbimizi görseydik ya!’ dediler. Andolsun, onlar kendi benliklerinde büyüklük tasladılar ve büyük bir taşkınlık gösterdiler.”⁸⁵ denilmektedir.

Kur'an'ın bu beyanları ve rü'yetullah'ın mahiyeti konusunda Kelâm âlimleri şu değerlendirmeyi yapmışlardır:

81 Gülen, *Yol Mülâhazaları*, Nil Yayınları, İzmir 2008, s. 80.

82 el-En'am 6/103.

83 el-Araf 7/143.

84 el-Bakara 2/118.

85 el-Furkan, 25/21.

İmam Matürîdî *Kitabu't-Tevhid*'de "Allah nasıl görülür?" sorusuna şu şekilde cevap vermektedir: "O, "nasılsız" görülür. Çünkü nasıllık hacimli varlıklar için söz konusudur. Aksine Allah ayakta olmak veya oturmak, bir yere yaslanmak veya tutunmak, birleşik veya ayrışık olmak, yüzünü veya sırtını çevirmek, kısa veya uzun olmak, aydınlık veya karanlık, duran veya hareket eden, temas eden veya uzak duran, dışarı çıkan veya içeri giren kavramlarıyla nitelendirilmeden görülür. O'nun görülmesi konusunda tasavvurun kavrayacağı veya aklın şekillendireceği hiçbir özellik yoktur. Çünkü O, bunlardan münezzehtir."⁸⁶

İmam Matürîdî'ye göre rü'yetullah konusunda aslolan "Nasta geldiği kadanıyla ru'yeti benimsemek, yaratılmış mânalarının her birini nefyetmek, konu ile ilgili herhangi bir açıklama gelmediğine göre yorum cihetine gitmemektir."⁸⁷

Bu hususta yine Matürîdî kelâm âlimlerinden Nureddin es-Sabunî ise şu değerlendirmeyi yapmaktadır: Allah Teâlâ'nın "Beni aslâ göremezsin" tarzındaki beyanı, O'nu görme fiilinin dünyada gerçekleşmeyeceği anlamındadır⁸⁸. "Görülebilmenin illeti var olmaktadır" iddiası ise "var olan her şeyin görülmesinin vakide gerçekleştiğini değil, bunun mümkün olduğunu ispat için söylenmiştir."⁸⁹

Görüldüğü üzere kelâm âlimleri rü'yetullahın vukuunu Allah Teâlâ'yı ayakta olmak, oturmak, bir yere yaslanmak, tutunmak, birleşik veya ayrışık olmak, yüzünü veya sırtını dönmek, kısa veya uzun olmak gibi dünyevî arazlardan arındırarak mümkün görmüşlerdir. Bu tarz bir rü'yetin vukuu ise dünyada değil, ancak ahirette mümkündür. Dolayısıyla Gülen'in bu konularda konuşurken rahat ve cömert davranması mütesahil, sorumsuz ve sarf ettiği sözlerin önemsiz olduğundan kaynaklanmaktadır.

Gülen, yukardaki sözlerinde Yüce Allah'ı havadis mertebesine indirip insan şekline büründürdüğü gibi, aşağıdaki sözlerinde de insanı zaman ve mekân üstü kılarak ulûhiyet makamına çıkarmaktadır:

"İnsan, mahiyeti itibariyle zaman üstü, mekân üstü olabilir. Dünü yarınla beraber görebilir. Doğrudan doğruya huzur-i risaletpenahiye ulaşabilir ve Efen-dimiz'i dinleyebilir. Hz. Cibril'i Kur'an okurken duyuyor gibi olabilir. Zat-ı uluhiyetin bikem u keyf kendisine konuştuğunu duyabilir. Buna binaen ehlullahtan

86 Matürîdî, *Kitabu't-Tevhid Açıklamalı Tercüme*, trc. Bekir Topaloğlu, Ankara 2017, s. 193.

87 Matürîdî, *Kitabu't-Tevhid Açıklamalı Tercüme*, trc. Bekir Topaloğlu, Ankara 2017, s. 186.

88 Sabuni, *el-Bidaye*, trc. Bekir Topaloğlu, Ankara 1978, s. 98.

89 Sabuni, *el-Bidaye*, s. 101.

bazıları Efendimiz'den ve sahabeden hadis aldıklarını söylüyorlar. Hatta ben tabiindenim diyen insanların sayısı az değildir. Doğrudan doğruya Efendimiz'den emir aldım diyenlerin sayısı da az değildir.”⁹⁰

Gülen, *Kalbin Zümrüt Tepeleri* 3 adlı kitabında ise şunları söylemektedir:

“Öyle ki, inkişaf etmiş bir gönül, melekûti ufku itibarıyla dünü bugünle beraber, bugünü de yarınla beraber duyup yaşayabilir ve zaman üstü olmayı bütün derinlikleriyle duyabilir.”⁹¹

Gülen, yukarıdaki sözlerini üçüncü kişiler adına söylerken, aşağıdaki ifadelerinde örtüyü kaldırarak aynı nitelikleri kendi adına sahiplenip dillendirmekte, Allah Teâlâ'nın kendi şahsında tecelli ettiğini iddia etmektedir:

Gülen, 09.07.1979 tarihinde İzmir Hisar Camii'ndeki konuşmasında “Ben şimdi tepeden tırnağa his kesilmiş doğrudan doğruya O'nun rahmeti adına konuşuyorum. Şu anda adeta gazabını unuttum gibi. Rahman ve Rahim gözümün önünü doldurdu. Bismillahirrahmanirrahim adeta beni çepeçevre sardı. Allah, Rahman ve Rahim huzurunuzda mütecelli...”⁹²

Gülen, 15.07.1990 tarihinde Süleymaniye Camii'nde yaptığı konuşmada ise inandırıcılığını arttırmak için sözlerini yeminle pekiştirerek şöyle demektedir: “Vallahi hayatımın bir lahzasında bile (Allah'ın) beni terk ettiğini görmedim ben. O beni terk etmezse siz nasıl terk edersiniz (...) Vallahi hayatımın bir lahzasında bile beni terk ettiğini görmedim ben onun... Vallahi terk etmedi, billahi terk etmedi... Allah beni terk etmedi, Allah ile aramdaki sırrı bana söyletmeyin, göz açıp kapayıncaya kadar ben çok yaramazlık yaptım. Çok serserilik yaptım. Arkamı döndüm giderken dahi bana seslendi: Nereye gidiyorsunuz?”⁹³

Gülen, aşağıdaki sözlerinde gayb âleminden olan arş ve kürsî hakkında bilgi sahibi olduğunu, ulûhiyet sırlarını hâvi kemal ufkuna yükseldiğini iddia etmekte, bunlar hakkında soru sorulmadıkça konuşmamayı tercih ettiğini kaydetmektedir:

90 Gülen, *Sohbet-i Canan*, Nil Yayınları, İstanbul 2013, s. 21-22.

91 Gülen, *Kalbin Zümrüt Tepeleri* 3, Nil Yayınları, İstanbul 2011, s. 98.

92 Gülen, *Gönül Dünyamızdan-02-Muhabbet Fedailerinin Özellikleri-Beraat Gecesi* (İzmir Hisar Camii), dk. 38 vd.

93 Gülen, *Ümitle Şahlanış*, dk. 12:12-14:48.

“...Öyle ise insan marifetiyle kemal ufkuna çıkacak, ulûhiyet sırlarını hâvi ufka ulaşacak, imkânla vücûb arasındaki yerini elde ettikten sonra da dönüp geriye gelecek ve “Ben ilâh değil, kulum” diyecektir...”⁹⁴

“Arş ve kürsî hakkında istifhama müstenid herhangi bir soru sorulmadıkça konuşmamayı tercih ederim. Zira bunları Rabbimin namusu gibi telakki ediyorum. Çok mahrem bir yakınımın iç çamaşırlarından nasıl bahsetmiyorsam, Arş ve Kürsî’den de bahsetmek istemem...”⁹⁵

Gülen, 06.09.1978 tarihinde yaptığı konuşmada ise kaderin sırlarına vâkıf olduğu anlamına gelen şu sözleri sarf etmektedir: “Nice kem talih kimseler vardır ki, bîhayat yaşarlar. Yaşarlar da hayatlarında, vicdanlarında kaderin sırrını bilemezler. Talihsiz olamayan gözü körler vardır.”⁹⁶

Arş, Kürsî ve levh gibi gayb âlemine ve kaderin sırlarına vâkıf olduğunu iddia eden Gülen, benmerkezci bu düşüncelerini frenleyemeyerek kâinatın Resûl-i Ekrem’in hatırına yaratıldığını, kendi hatırına ise devam ettirildiğini (kâinat imamı olduğunu) iddia etmekte, kendini tecelligâh-ı ilâhî olarak görerek Allah’tan gelen ışınların kendi üzerinde kırılıp başkalarına yansıtıldığını söylemekte, doğrudan Allah’la konuştuğunu ileri sürerek şunları kaydetmektedir: “Allah benimle konuştu. Doğru, ben kâinatı Muhammed’in hatırına yarattım; ama senin hatırına devam ettiriyorum...” dedi.⁹⁷

“Şayet Allah, kendi katından göndermiş olduğu bir kısım ışınları, onun üzerinde kırıp, başkalarına yansıtıyorsa, bu yüce ve kudsî iş için o insanın, kendisini seçen Rabbi’ne karşı şükran duyguları ile iki bûklüm olması gerekmez mi?”⁹⁸

Bu kadar yüce makama ulaştığını iddia eden birinin, kendisine tabi olan kişileri sıradan insanlar olarak görmesi mümkün mü? Elbette onlara da bir pay ve paye vermesi gerekir. Gülen de bunu yaparak kendi cemaatini seçilmiş kabul etmekte ve onlar hakkında şu güzellemlerde bulunmaktadır: “Bugün olup biten hâdiseleri kalp ve ruh rasathanelerinden temaşa edebilenler... Kaderî programların kendilerine yüklediği misyonu bütün teferruatıyla çalışmaktalar. Onlar yürüyor, yollar onlara selâm duruyor. Yürüdükleri her yerde aşılmaz

94 Gülen, *Fatiha Üzerine Mûlahazalar*, Nil Yayınları, İstanbul 2011, s. 29.

95 Gülen, *Fasıldan Fasıla 1*, Nil Yayınları, İzmir 1995, s. 45.

96 Gülen, *Kader 1*, dk. 23:42.

97 Latif Erdoğan, *Şeytanın Gülen Yüzü*, İstanbul 2016, s.33.

98 Gülen, *Fasıldan Fasıla 4*, Nil Yayınları, İzmir 2009, s. 108.

gibi görülen engeller onların karşısında secdeye kapanıp dümdüz kesiliyor ve âdetâ bu kutluların ayaklarına yüz sürüyor..."⁹⁹

Aklı başında bir insan soğukkanlı olarak düşündüğünde, şirkin bütün türlerini yıkıp Cenab-ı Hakk'ı her türlü havadisten tenzih etmek üzere gönderilmiş bir din olan İslâm'a mensup olduğunu söyleyen kişilerden oluşan bir cemaatin üyeleri bu sapkınlıkları nasıl kabulleniyorlar diye sorması gerekiyor. Bunun sırrı beyinlerin yıkanması, zihinlerin dondurulması ve insanların mankurtlaştırılmasında yatıyor. Fetullah Gülen, insanların varlık ve kişiliklerini nasıl körelttiğinin, zihinleri ve yetileri nasıl sıfırladığının örneğini *Kırk Testi* adlı eserindeki şu ifadeleri ile dile getirmektedir:

*"Her şeyden önce, insanın bir tahliye (fena şeylerden arınma) yapması gereklidir. Meyve ve güller için hazırlanan bir tarlanın önce taş ve çakıldan, diken ve yabancı otlardan temizlenmesi gerekir ki, işleyip sürmeye, ekip biçmeye müsait hale gelsin... Esasen "ben" düşüncesi, o tarladan ilk planda kaldırıp atılması gereken en zararlı bir diken ve çakıl taşıdır.. İnsanın mahiyetinden ilk defa sökülüp atılması gereken bir şey varsa, o da benliktir. Benlikten vazgeçmeyenin, öbür âlemlerden gelen "Benim" sözünü duyması mümkün değildir!"*¹⁰⁰

*"Karizmatik özelliklere sahip olan insanlar bile, hâlâ eski dönemlerde olduğu gibi müstakil hareket etmeye kalkarlarsa kat'iyyen başarılı olamazlar. Onun için bir buz parçasının havuzla bütünleşmesi misillü, karizmatik şahsiyetler de, mutlaka kendilerini cemaat havuzu içine salmalı ve eritmelidirler."*¹⁰¹

*"İnsan kendini 'sıfır' kabul etmeli; sıfır bile değil, Arapça'daki haliyle sıfır bilmeli. Çünkü ı'larda kendini hissettiren bir sertlik vardır. Samimi mümin, o kadar cık dahi olsa nefsinin nazara vermemelidir."*¹⁰²

"Sadakat maddi-manevi füyûzât hislerinden fedakârlıkta bulunmak demektir. Bu da "neden, niçin?" demeden gösterilen hedefe yürümeyi gerektirir. "Neden?" diye sormak sadakat ruhunu zedeler. Bu çerçevede sadık iseniz: 1. Arzunuz ve görüşünüz sorulursa, anlatırsınız. Yoksa teslim olursunuz. 2. Hedefe yürürken, cenneti gösterip de "İşte cennet, girin" deseler, "Hayır, görüşmem lazım" demelisiniz. 3.

99 Öztürk, "Fetö'nün Genel Karakteristiği ve Teolojisi", *Türkiye Günlüğü*, sayı 127, yaz 2016 , s.32.

100 Gülen, *İnancın Gölgesinde* 2, Ankara 1996, s. 146-147.

101 Gülen, *Prizma* 2, s. 254.

102 Gülen, *Kırk Testi*, İst. 2002, s. 27.

*“Şu noktaya gelirsen cehennemden kurtulacaksın” dediklerinde de “Cehennemden kurtulmak büyük bir şeydir ama yine görüşmem lazım” karşılığını vermelisin.”*¹⁰³

Bu talimatlar çerçevesinde eğitilen kişiler benliklerini kaybettikleri, kendilerini cemaat havuzunda sıfırladıkları ve kimliksiz köleler haline getirildikleri için talimatla Allah'ın haram kıldığı fiilleri tereddüt etmeden işleyebilmekte ve O'nun emirlerini terk edebilmektedirler. “FETÖ'nün din anlayışı Allah merkezli değil, Gülen merkezlidir.” dememizin sebebi yukarıdaki ifadelerdir. Fetullah Gülen emir verdiğinde “neden, niçin” demeden yürüyen, Allah “işte cenneti, gir” veya “şu noktaya gelirsen cehennemden kurtulacaksın” dediğinde “görüşmem lazım” diyen bir kişinin din anlayışının merkezinde Allah inancının olduğunu söylemek mümkün değildir. Şakirdin, Allah'ın emrini gördüğü kişi kimse, merkezde olan odur. Bu da Gülen'den başkası değildir.

İslâm dininin üssü'l-esası/temeli olan Allah'a iman konusunda Gülen'in yukarıdaki görüşlerini hulasa edecek olursak; **1.** Fetullah Gülen bazı yazı ve konuşmalarında Allah Teâlâ'dan akaid ve ilm-i hâl kitaplarında görebileceğimiz içerik ve düzeyde söz etmektedir. Bu durum bizleri yanıltmamalıdır. Çünkü bu bilgiler onun, Cenab-ı Hak hakkındaki nihaî görüşleri değildir. Bu bilgilerin hedef kitlesi örgütün sempaticileri konumunda olan veya inanç şemasının birinci katmanında bulunan kişilerdir. Daha ileri katmanlarda bulunanlar ise Allah Teâlâ'nın Fetullah Gülen ve cemaati ile, başka insanlardan farklı ve özel olarak ilgilendiğine, zaman zaman cemaatin toplantılarına katıldığına ve Gülen'in şahsında tecelli ettiğine inanmaktadırlar. **2.** Gülen, Allah'ın dünyada bazı insanların şahsında tecelli ederek görüldüğünü iddia etmektedir. Dolayısıyla bazı kişiler yeryüzünde Allah Teâlâ'nın kendilerinde tecelli ettiği “şevâhid” konumundadır. Bunların başında da Fetullah Gülen gelmektedir. **3.** Gülen zaman zaman beşerî kusur ve noksanlıklardan arınarak aşkın hale gelmekte, Allah ile görüşmekte ve O'nunla konuşmaktadır. Dolayısıyla Gülen'in ulûhiyet telakkisinde tenzihin yerini teşbih almış gözükmektedir. Bunun şekli de bazen tenzil yani Allah'ın onların meclisine gelmesi, bazen da uruç yani Gülen'in O'nun makamına yükselmesi şeklindedir. **4.** Allah dünyayı Hz. Muhammed'in hatırına yaratmıştır ancak onu Gülen'in hatırına devam ettirmektedir. Dolayısıyla Gülen, yeryüzünde seçkin biri ve

103 Gülen, *Fasıldan Fasıla 1*, Nil Yayınları, İzmir 1995, s. 180.

kâinat imamı olarak bulunmaktadır. Nitekim söz konusu arızalar İslâm'ın ilk devirlerinde Mücessime, Müşebbihe, Gulat-ı Bâtıniyye gibi mezheplerde görüldüğü gibi, son dönemlerde de Bahâilik, Kadiyanilik, Babilik, gulât-ı sûfiyye gibi oluşumlarda da görülmektedir.

B. Melekler

İslâm inancında varlığı zorunlu olan Cenâb-ı Hak dışındaki bütün varlıklar Yüce Allah tarafından yaratılmış olup, bunlar keyfiyetlerine göre duyulara konu olanlar ve duyular ötesinde kalanlar olarak tasnif edilir. Naslarda bu tasnif gayb ve şehâdet âlemleri şeklinde ifade edilir. Gayb âlemi insan bilgilerinin dışında kaldığı için, onlara dair bilgilerin sahibi ve kaynağı Yüce Allah'tır. Dolayısıyla bu alandan söz edebilmek için zikredilen kaynaktan beslenmek gerekir. İslâm inancına göre bunun yolu da sadece peygamberlere ait olan vahiydir. Dolayısıyla gayb âlemi hakkında konuşmak için ya doğrudan vahye mazhar olmak ya da bu mazhariyete nail olmuş bulunan sadık habercilerin sözüne kulak vermek gerekir. Melekler ve cinler de sözü edilen âlemin mensupları olup zikredilen kural onlar için de geçerlidir.

Fetullah Gülen ise, o konuşma ve yazılarında bu âleme muttali olduğu intibahı veren beyanlarda bulunmakta, zaman zaman da lütfederek (!) bu âlemden bazı bilgileri ifşâ etmektedir. Sözgelimi arş, kürsî, sidretü'l-munteha, beytül-mamur, levh-i mahfuz gibi müteşabih lafızları zaman zaman tefsir ve tasavvuf literatürüne, zaman zaman ise İsrailiyat, bâtinî kaynaklar ve Batlamiyüs astroloji/astronomisi gibi geleneklere müracaat ederek açıklamaya çalışmaktadır. Buradan ilk taayyün, tecelli-i evvel, feyz-i akdes, akl-ı evvel, kalem-i a'lâ, ilk nûr gibi sudûr teorisinin ürünü bir takım görüşlere varmaktadır. Bütün bu malumatın gayb âlemi ile dolayısıyla melek ve cinlerle irtibatını kurarak kendine güç devşirmeye çalışmaktadır. Onun kitaplarında meleklerle iman, onların varlık ve mahiyetleri, çeşit ve görevleri her ilm-i hal kitabında bulacağınız sıradan bilgiler türünden şeylerdir. Ancak onun meleklerle irtibatı, onlarla görüşmesi, üzerlerindeki tasarrufu, onlara talimatlar vermesi, hatta onları azarlaması gibi, bu kaynaklarda yer almayan hususlar, birtakım olay ve haberlere büründürülerek başka yerlerde anlatılmaktadır. Şimdi onun bu pervasız iddialarına bazı örnekler verelim:

1. Meleklerin temessülü ve Gülen'in onlarla görüşmesi. Gülen, meleklerle görüşmenin zeminini hazırlamak için onların temessülünü sık sık dile getirmektedir. Aşağıdaki alıntılarda melek ve cinlerin temessül ettikleri ve Gülen'in onlarla görüştüğü, hatta onları azarladığı dile getirilmektedir:

"...Bazılarımızın nazarında onlar temessül ederler. Bazen rûhâniler görünür, bazen de cinler görünür... Melekler -hatta Hristiyanların nazarında dahi- temessül ederler. Çok aziz ve şerif kimseler bunlarla görüşürler..."¹⁰⁴

"Ben sizin tırmandığınız bu helezonda hav hav ederek arkanızdan tırmanıp dururken, kasmle size teminat vereyim, bu helezonda o kadar beklenmedik şeyler gördüm. Size tarif edeyim bir bir; felekler burcuna çıktım, melekten merhaba gördüm, bana Hak'tan nida geldi: Gel ey âşık ki mahremsin, bura hak dostlarına henüz kapaklar açılmamıştı, zarflar içinde size gelen ihsanlara şahit oldum."¹⁰⁵

"Sizin hakkınızda hep hüsn-i zan besledim, sizi kaydederken, sizin hesabınıza bakarken, sizin durumunuzu değerlendirirken sol gözümü kapadım. Defterin sol tarafına elimi koydum. Sol meleğe dilini tut dedim ve hep sağı işletmeye çalıştım. Sağla baktım, sağla gördüm, sağca görmeye çalıştım ve her şeyi defterin sağ tarafında aradım..."¹⁰⁶

Gülen, yukarıdaki alıntıların ilkinde melek ve cinlerin temessül ettiğini vurguladıktan sonra bazı aziz ve şerif kimselerin bunlarla görüştüğünü iddia etmektedir. İkinci alıntıda göklere tırmandığını, kendisini meleklerin selâmladığını, Cenâb-ı Hakk'ın nidasına muhatap olduğunu ileri sürmektedir. Üçüncü örnekte ise meleklerin, insanların kötülüklerini yazmalarını engellediğini ve "dilini tut!" diye meleği azarladığını kaydetmektedir. Görüldüğü üzere Gülen, bunların tümünün merkezine kendini yerleştirmiş bulunuyor. Onda zaman zaman benmerkezcilik öyle kabarmaktadır ki Cebrail'in getireceği haberleri beğenmeyerek reddetme veya ayıklama yoluna gidebileceğini, kuracağı partiyi desteklemeyeceğini¹⁰⁷ söyleyebilmektedir.

2. Gülen'in Cinlerle ilişkisi. Gülen meleklerle irtibatını yukarıdaki şekilde dile getirdikten sonra cinlere yöneliyor, medyumlara öykünerek, tıpkı

104 Gülen, 02 sesli vaazlar-1/melekut Âlemi/1978-03-03-Melekut Âlemi-01. Mp3. Dk. 30:20.

105 Gülen, Hisar -3, İrade Kahramanları, dk. 15:50 vd.

106 Gülen, Ümit ve Korku 1, dk. 08:39-09:07.

107 Gülen bu ifadeleri 1995 yılında Savaş Ay'a verdiği röportajında kullanmıştır.

onlar gibi kendisinin de cinlerle irtibat kurabileceğini iddia ediyor. İşte itiraflarından bir kaç:

“Şimdiye kadar ele almaya çalıştığımız ruhu geliştirmek suretiyle gelecek adına ruhla kontak olma... keşf ve keramet... hiss-i kable'l-vukû... telepati... içten geçenleri okuma... medyumluk ve yoga... ruh ve cin çağırma gibi hâdiselere her mümin muttali olabilir. Bunlar bazıları için üç aylık bir çalışmayla elde edilebilecek şeylerdir.”¹⁰⁸

“İstersek biz de cinlerle meşgul olabilir ve onları bazılarının üzerine salar hatta akılları ile oynayabiliriz. Ama hiçbir peygamber bu yolda yürümemiş, tebliğ ve irşadına bunları kanıttırmamıştır.”¹⁰⁹

“...Desem ki size, ben her gün bir tane cinle görüşüyorum desem yalan söylemiş olmam. İçinizde vardır böyle bin tane melâike-i kirâmla görüşen bir sürü insan vardır, desem yalan söylemiş olmam. Bir mümin cemaati içinde olur bu kadar. Resûl-i Ekrem aleyhissalâtu vesselâm'ın ruhaniyeti ile çok defa benim telakim oluyor dese insan, yalan söylemiş olmaz...”¹¹⁰

“Cin çağırıldığına dair o kadar çok şeyler duyuyor ve okuyoruz ki, artık bu mesele günümüzde herkesin kabullendiği bir mesele haline gelmiştir. Bu cümleden olarak kendimle alakalı bir hususu anlatacağım: Bir hastaya bir kitap götürüyorum. Ben henüz merdivenlerin dibindeyken hasta çılgık çılgığa “o kitabı kabul etmememi istiyorlar” diye bağırıyor. Keza hasta kitabın içinde ne olduğunu bilmediği halde, kitabı koynuna koyarken: Hz. Hamza geldi diye kaçıyorsunuz, değil mi? diyerek bağırmaya başlıyor. Çünkü o kitabın içinde Hz. Hamza'nın ismi vardı.”¹¹¹

“Hayır müesseselerinden birinde hizmet veren bir arkadaşımızın kaldığı binada, zaman zaman eşyanın hareketine, kapı kollarının zorlanmasına, sağda solda gezenlerin olduğuna dair müşahedeler olmuştu ki, fakir de orada birkaç saat kalmış ve bu zaman zarfı içinde pek çok hadiseye şahit olmuştu.”¹¹²

108 Gülen, İncanın Gölgesinde 1, s. 116-117.

109 Gülen, Fasıldan Fasıla 2, İzmir 1995, s. 99.

110 Gülen, Giriş, Tebliğde Gaye ve Metot, dk. 04:50.

111 Gülen, 02 Sesli Vazalar-1/ Fizik Ötesi Hayat/Cinlerle İlgili Soru-Cevap-1-Cin Çağırma Var mıdır ? mp3; dk. 18 vd.

112 M. Abdülfettah Şahin, Asrın Getirdiği Tereddütler, İzmir 1990, s. 211.

Bu alıntılarda ise Gülen, melek ve cinlerle görüşülebileceğini, medyumların onlarla ilişki ve irtibat halinde olduklarını ifade ettikten sonra, kendisinin de istese onlarla irtibata geçebileceğini söylemekte, nihayetinde söz konusu istek gerçekleşerek her gün bir cinle görüştüğünü kaydetmekte, yaşadığı bazı olayları anlatmaktadır. Bu durumda Gülen'e “medyum” demek söz konusu olamaz mı?

Yukarıdaki alıntılardan da anlaşıldığı üzere Gülen'in gayb âlemine ilişkin meraklarının amacı İslâm'ın öngördüğü şekilde gaybe imanı temellendirme, gönüllere Allah korkusu ve sevgisini yerleştirme, murakabe-i ilâhiye bilinci-ni oluşturma değil, cemaati ve şâkirdleri üzerindeki otoritesini pekiştirmek için karizmasını güçlendirmedir. Konuları ele alış ve işleyiş biçiminden bu anlaşılmaktadır. Gülen, bu karizmayı elde edebilmek için medyumluğa bile râzı olmuş gözükmektedir.

C. Hz. Peygamber

İslâm inancına göre peygamberler, Allah Teâlâ'nın insanlar arasından seçerek elçi olarak görevlendirdiği kişilerdir. Peygamberlerin insanlar içinden seçilmiş olmaları yani beşeriyetleri esastır. Allah Teâlâ seçtiği bu insanları, diğer insanlardan farklı kılmak için başkalarında bulunmayan bazı hususiyetleri onlara lütfetmiş, bu şekilde onları iddialarında desteklemiştir. Bu hususiyetlerin başında Allah tarafından onlara vahiy gönderilmesi gelir. Vahiy, insanların beşerî imkân ve vasıtalarla ulaşamayacağı birtakım bilgi ve buyrukların, olağan dışı yollarla peygamberlere verilmesi demektir. Bu yol melek olabileceği gibi, gayptan ses işitme, kalbe ilham olarak ilka edilme, sadık rüya halinde bilgiye ulaşma şeklinde de olabilir. Peygamber bu bilgi yolu ile kendini diğer insanlardan ayrı ve ayrıcalıklı görmektedir. Peygamberlerin ikinci özelliği mucize ile teyit edilmiş olmalarıdır. Mucize, peygamberlerin yapıp, hasımlarının yapamadığı olağanüstü işlerdir. Allah Teâlâ peygamberleri elinde bu tür işleri yaratmak suretiyle onları desteklemekte ve görevlendirdiği elçileri olduklarını ilân etmektedir. Peygamberlerin üçüncü özellikleri ise inanç, amel ve ahlâk konularında koruma altına alınmış, ismet zırhına büründürülmüş olmalarıdır. Dolayısıyla onların davet ettikleri yolun, yaptıkları işin ve savundukları görüşün doğru olduğunda şüphe yoktur.

Çünkü Allah Teâlâ onları koruma altına almış olup yanlış yapacak olsalar, onları kendi hâllerine bırakmayarak uyarıp istikamete yönlendirmektedir.

Fetullah Gülen’e gelince, o birinci katmana hitap ettiği eserlerinde daha ziyade ilm-i hal ve akaid kitaplarında mevcut olan mutata bilgileri vermektedir. Bu bilgilerde zikre değer problemler bulunmamaktadır. Ancak o, ileri katmanlardaki kişilere hitap ettiğinde bu bilgilerle yetinmez ve peygamberlere karizma kazandıran hususlardan yararlanma yollarını arar, bu hususlarda kendine güç mevzileri oluşturmaya çalışır. Cemaat arasında Gülen’in gaybe muttali olduğu, kerametler gösterdiği, hata etmesi durumunda uyarıldığı şeklinde menkıbeler ve anekdotlar dilden dile anlatılır durur. Bütün bunlar peygamberlerden rol çalma girişimleridir.

Şimdi Gülen’in, bu konulardaki görüşlerini bazı konuşma ve yazılarından örneklerle açıklamaya çalışalım.

1. Hz. Muhammed’in Tabiatı ve Kişiliği

İslâm inancına göre Hz. Muhammed (s.a.s.), Allah’ın kulu ve resûlüdür. Kelime-i şehâdetin ikinci kısmını oluşturan “Eşhedü enne Muhammeden abduhü ve resûlüh” (Muhammed’in Allah’ın kulu ve elçisi olduğuna tanıklık ederim) ifadesinde bu iki özellik dile getirilmektedir. Hz. Muhammed’in Allah’ın kulu olması, onun her insanın uymak zorunda olduğu doğum, yaşama ve ölüm gibi fitrat kanunlarına tâbi olması demektir. Abdullah’ın oğlu olarak Âmine’den doğmuş, 40 yaşında nübüvvet görevi ile görevlendirilmiş, 63 yaşında da her insan gibi dünyayı terk ederek Hakk’a yürümüştür. Vefat ettiği günün sabahı şaşkınlık içinde “onun ölmediğini” söyleyen Hz. Ömer gibi bazı sahabîlere karşı Hz. Ebu Bekr’in şu ifadeleri bu hakikati bütün âleme ilan etmektedir: *Ey insanlar! Muhammed’e tapan varsa bilsin ki Muhammed ölmüştür. Allah’a tapanlar ise O’nun ölümsüz olduğunu unutmasınlar. Nitekim Allah şöyle buyurmuştur: “Muhammed sadece bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. O ölür veya öldürülürse gerisin geriye mi döneceksiniz? Şunu bilin ki geriye dönecek kimse Allah’a hiçbir şekilde zarar vermiş olmayacaktır. Allah, takdirine rıza gösterenlerin mükâfatını verir.”*¹¹³

113 Âl-i İmran 3/144.

Gülen ise, Hz. Peygamber'e (s.a.s.) ilişkin söz ve değerlendirmelerinde ikili bir yapıdan, onun dublesinden söz etmekte, Hz. Peygamber (s.a.s.) hakkında Ahmed ve Muhammed ayrımı yaparak birisinin öldüğünü, diğerinin ise yaşadığını iddia etmektedir. Bu düalist kişiliği, Hristiyan dünyanın nâsût ve lâhût kimliklerine büründürerek teslisin üç uknumundan biri saydıkları "İsa" prototipinde görüyoruz. Gülen'in, bu değerlendirmelerimizi haklı çıkaran sözlerine şu örnekleri verebiliriz:

*"Kalplerimizi istikamet içinde tutalım, gönlümüzü o sultan-ı zîşana müteveccih tutalım, onun her halimize nighban olduğunu bilelim... Aleyhissalâtü ve'sselâm mübarek ruhuyla, perisprisiyle, dublesiyle haydır, aramızdadır ve halimize nighbandır..."*¹¹⁴

*"Hakikat-i Muhammediye bir hakikat-i câmiadır ve hem enbiyâ-i ızam ve rusulü fiham efendilerimizin hem de Hakk'ın mükemmel ibâdî melâike-i kirâmın hakikatleri, o merkez-i muhît ve nakş-i Rabbânî'nin zılâli mahiyetindedir. "Allah'ın ilk yarattığı benim nurumdur" beyan-ı nebisi, bu yüce hakikati işaretlediği gibi, "Allah beni kendi nurundan, müminleri de benim nurumdan yarattı" tahdis-i nimet televvünlü ifade-i mübareke de aynı hususa îmada bulunmaktadır..."*¹¹⁵

*"Bu iki hakikat, aslında bir vahidin iki yüzünden ibarettir. Şu kadar ki, birinin zâhiri, hârici varlığı bu âlemdedir; diğerininki ise şehâdet âlemi hâricindedir. Hz. Muhammed (s.a.s.) ise, -ki buna, "hakikat-i Ahmediye" (s.a.s.) demek daha uygundur- hakikat-i Kâbe'nin yeryüzündeki eşi ve ikizidir. Bu ikisi -tabir caizse- aynı döl yatağında birlikte bulunmuş ve tev'em (ikiz) yaratılmış varlıklardır. Hz. Muhammed (s.a.s.) dâr-ı bekaya irtihal edince, onu bu dünyada temsil eden de Allah ile irtibatları kavi büyük insanlardır. Onlar, mazhariyetleri ve misyonlarıyla bir bakıma yeryüzünde adeta Kâbe konumundadırlar. Ehl-i tahkîkin beyanına göre, bazen onlar Kâbe'nin etrafında, bazen de Kâbe onların etrafında döner. İşte böylesi kişilere Allah'ın matmah-ı nazarı anlamında "Kutub" adı verilir..."*¹¹⁶

114 Gülen, 1980-06-29- Gönül Dünyamızdan-06-İman ve Amel, dk. 36:59 vd.

115 Gülen, *Kalbin Zümrüt Tepeleri* 4, İstanbul 2008, s. 121-123. Muhittin Uysal, bu tür rivayetleri değerlendirdiği çalışmasında "batıl ve İsrailiyat" olduklarını kaydetmektedir. bk. Muhittin Uysal, *Tasavvuf Kültüründe Hadis*, İstanbul 2012, s. 414-430.

116 Gülen, *Prizma* 2, s. 179.

Gülen, bu değerlendirmelerine devam ederek Hz. Muhammed'in esmâ-i ilâhiye ve sıfât-ı Sübhâniye'ye bir mazhar-ı tâm olduğunu söylemekte, Hüdâî'den alıntıladığı aşağıdaki beyt ile söz konusu görüşünü te'yit etmektedir:

Kemâl-i zümre-i kümmel Senin nurunla bulmuştur,

Vücudun mir'at-i tâtme-i Hüdâ'dır yâ Resûlellah!

Gülen, Hz. Peygamber'le ilgili bu değerlendirmelerini başka konuşmalarında sahabe-i kirâmı da içine alacak şekilde genişleterek ve onların da birer dublesinin bulunduğunu iddia ederek şunları söylemektedir:

*"... Hz. Mus'ab'ın suretine bürünmeyi şeref saydığı için melek onun suretine bürünerek, şehit olduğu halde akşama kadar onun suretiyle savaşmıştır. Mus'ab şehit olmuştu ama dublesi oradaydı. Bu Mus'ab'ın dublesidir."*¹¹⁷

Görüldüğü üzere Gülen, bu sözlerinde Hz. Peygamber'i (s.a.s.) dublesiyle hay, halimize nighban, yeryüzünde Allah'ın gölgesi ve aynaya yansımış hali olarak tavsif etmektedir. Böyle bir Muhammed tasavvuru İslâm kaynakları ve inançlarında bulunmamaktadır. Hristiyan kaynaklarında ise bu prototipte Muhammed değil İsa vardır. Acaba Gülen kaynakları mı yoksa şahısları mı karıştırıyor?

2. Hz. Peygamber'le görüşme

Gülen, en azından "dublesi ile yaşayan bir peygamber" imajını ortaya attıktan sonra, vefat etmiş bulunan bir zatla rüya veya yakaza halinde görüştüğünü, onunla sohbet ettiğini, ondan talimatlar aldığını; ayrıca vaaz ettiği camiye geldiğini, kendisinden vaaz etmesini istediğini, safların arasında dolaşıp gençlerin başını okşadığını, kendisinin alnından öptüğünü, elinden tutup Mina ve Müzdelife'de gezdirdiğini iddia etmektedir. Bu iddiaların hiç-biri İslâm inancındaki Hz. Muhammed (s.a.s.) tasavvuruna uymamaktadır. Bu yanlış ve çarpık görüşleri Gülen'in ifadeleri ile ortaya koyalım:

"Niceleri vardır ki, kurb-i huzura müşerref olurlar, doğrudan doğruya iltifat görürler, selâm verir selâm alırlar, oturur orada sohbet ederler, Resûl-i Ekrem'le

117 Gülen, (Melekût Âlemi 3, dk. 75). 10.03.1978'de yaptığı bir konuşmada bunu bütün insanlara teşmil ediyor bk. Hutbeler 1 İrşad Ekseni, Melekût Âlemi 2, dk. 42 vd.

konuşup hem dem olup sohbet edenler arasında bulunduk ya Rabbi. Selâm verip alanlar arasında bulunduk.”¹¹⁸

“Allah bize olan lütuflarını rüyalar yoluyla lütfediyor veya bazı saf gönüller sayesinde “yakazalar” vasıtasıyla içimize akıtıyor, başta Efendimiz olmak üzere birçok sahabe, evliya ve mukarrebînle görüştürüp buluşturuyor.”¹¹⁹

“Bir insan, Hz. Rûhu Seyyidi'l-enam'la temessülen görüşürken ondan bazı emirler ve haberler de almış olabilir.”¹²⁰

“Resûlullah'ı tanısalar çok sevecekler, rüyalarına girecek her gün, onlara yol gösterecek, sabah şöyle hareket edin diyecek. Arkadaşlar biliyorum ki, koşup geliyor birisine; “bu gece cihanın iftihar tablosunu gördüm, falan için emri şuydu, şöyle yapsın o işi” dedi, diyorlar.”¹²¹

“...Ben sizin samimiyetinize itimat ederek o mübarek ruhu eğer iz'ac etmeyeceksem ona ait bir şeyi rahatlıkla ifade edebilirim: Belki şu dakikada beni de hicaba gark edecek şekilde sizin de saflarınızın arasında bulunmaktadır. Beni dinlemek üzere olmasa bile kendi cemaatinin arasında gezmek, ağlayan gençlerin alnını sıvazlamak, başını okşamak, elini sırtına koymak, “yürü evladım!” demek için aranızda bulunmaktadır.”¹²²

“...Başında kapalı arz ettim, şimdi de açık arz edeyim. Namaz kıldığımız mes-cide geliyorduk. Kalabalık akın akın içeriye giriyordu, diyor nâkil. Ben de içeriye giriyordum. Mahfil gibi bir yerin merdivenlerinde bulunduğum esnada, Resul-i Ekrem cemaatimize şeref verdi dediler: Mihraba doğru yanaşıyordu, caminin da-imî hatibine vaaz etme teklifini yaptılar, yâ Resûlallah sizin bulunduğunuz yerde olur mu bu, şeref buyurdu, mihrabın önünde oturdular. Cemaat coştı, birisi yukarıdan bağırıyordu: Essalâtu ve's-selâmu aleyke ya Resûlallah, gülüşünden güller dökülen insan döndü, essâlatu ve's-selâmu aleyke ya Resûlallah diyene baktı...”¹²³

“Resûl-i Ekrem'e arz olunduğum zaman ifadelerim ayrı bir hüviyet kazandı. Cemaatimin önünde söylediklerim ayrı bir hüviyet kazansa da hiçbir zaman nifa-

118 Gülen, 1978-11-03 Hac-3, dk.01:00 vd.

119 Gülen, Prizma 1, Zaman Gazetesi Yayınları, İstanbul 1997, s. 205.

120 Gülen, Ölümsüzlük İksiri (Kırk Testi 7), Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı, İstanbul 2007, s. 235.

121 (Görüntülü vaazlar-10, Üsküdar vaazları (Sonsuz Nur), Peygamberlerin Gönderiliş Gayeleri; dk. 16:30).

122 Gülen, 1979-08-17-Gönül Dünyamızdan-03-İmanla gelen değişim (Salihli), dk. 1:09:00.

123 Gülen, 1979-07-09-Gönül Dünyamızdan-02- Muhabbet Fedailerinin Özellikleri-Beraat Gecesi (İzmir-Hisar Camii)-dk. 57:33.

kımı hatırdan çıkarmadım. Nefsim namına alnımı uzatıp Resûl-i Ekrem'e öptür-düysem onu nefsim namına ve Kur'an ve imana hizmet yüklenenler namına yap-tım. Cemaatimin önünde, Ashab-ı Kehf'in kıtmîrinin önünde bir varlık olmadığımı hatırdan çıkarmadım...Rabbim âhir zamanda enfasıyla teneffüsüyle insanlığa neshedecek Mesih'in merkebi yaptı, onu şeref bilecek, onunla cennete girme ümi-dine kapılacağım..."¹²⁴

"Bizim gibiler hakikatte öyle şey görmezler, ama rüyada görebilirler. Gördüm ki ben, Efendimiz elimden tuttu benim. Mina'da Müzdelife'de dolaştırdı..."¹²⁵

Gülen'in yazı ve konuşmalarında sıkça geçen, ancak burada bir kısmını alıntıladığımız örneklerde görüldüğü üzere Gülen, Hz. Peygamber'le rüya ve yakaza halinde görüştüğünü, onunla konuşup sohbet ettiğini, Efendimiz'in kendisini alnından öptüğünü, sadece Resûl-i Ekrem değil, birçok sahabe, evliya ve mukarrebînle görüşüp buluştuğunu, bazı emir ve haberler aldığımı iddia etmektedir. Sözünü ettiğimiz kişilerin tümü dünyaya gelmiş. Allah Teâlâ'nın takdir ettiği ömrü yaşamış ve her fânî gibi vefat ederek dünya evinden dâr-ı ukbâya intikal etmişlerdir. Yüce Kitabımızda bunların dünyaya dönmelerinin orası ile irtibat kurmalarının ve orada olup bitenler hakkında bilgi sahibi olmalarının söz konusu olamayacağı hakkında şöyle buyurul-maktadır:

"Dirilerle ölüler de bir olamaz. Şüphesiz Allah dilediğine işittirir. Sen kabirler-dekine işittiremezsin."¹²⁶

"(Resûlüm!) Elbette sen ölülere duyuramazsın; arkalarını dönüp giderlerken sağırlara o daveti işittiremezsin."¹²⁷

"... İçlerinde bulunduğum müddetçe onlar üzerinde kontrolcü idim. Beni vefat ettirince artık onlar üzerinde gözetleyici yalnız sen oldun. Sen her şeyi hakkıyla görürsün."¹²⁸

Meâllerini verdiğimiz âyetlerde de görüldüğü üzere insan ölünce dün-ya ile irtibatı kesilir ve dünyada olup bitenlerden haberdar olmaz. Gülen

124 Gülen, Hutbeler 1 (06.10.1978) Namaz 8, dk. 16 vd.

125 Gülen, 15-Sesli Sohbetler -2 /bamteli- 11-20 .

126 Fâtır 35/22.

127 Er-rûm 30/52.

128 El-Mâide 5/117.

bunları bile bile karizma oluşturma uğruna insanları yanıltmakta ve yanlış bilgilendirmektedir.

3. Kutsanmış Cemaat

Gülen, tıpkı Yahudilerde olduğu gibi kendi cemaatini Allah tarafından özel olarak seçilip görevlendirilmiş “seçkinler” ve Hristiyanlarda olduğu gibi “kurtuluşa ermişler” topluluğu olarak takdim etmektedir. Aralarındaki fark Yahudilerde ırka bağlı bir seçkinlik söz konusu iken Hristiyanlarda misyona, FETÖ’de ise hizmete endeksli bir imtiyaz esastır. Gülen, bu imtiyazlı durumu dile getirmek için cemaatini “altın nesil”, “son kudsiler”, “cemaat veliliği”, “kutbu’l-irşad”, “mehdiyet” gibi tabirlerle nitelemektedir. Şimdi Gülen’in kendi ifadeleri ile söz konusu tabirleri açıklamaya ve bunları cemaati ile nasıl ilişkilendirdiğini ortaya koymaya çalışalım:

Altın Nesil. Gülen, 30 Nisan 1976’da İzmir’de verdiği “Altın Nesil” konulu konferansta söz konusu nesli şöyle tanıtmaktadır: “*Yunanlı bir şey bekler; o, dünyayı kirden, pastan kurtaracak bir Heraklit bekler. Hristiyan da insanlığı kurtaracak bir Mesih intizar etmektedir. Alevi de bir gayb imam, muntazar imam beklemektedir. Biz de bir şey bekliyoruz. Eğer onu beklememizde Allah nezdinde bir mahsur yoksa; hem içini hem dışını fetheden Altın Nesil bekliyoruz. Daha doğrusu kimseyi beklemiyoruz, Altın Nesil olmayı düşünüyoruz. Ne Heraklit, Ne Mesih, ne de muntazar imam değil. Belki onlar geldikleri zaman, altınlaşmış bir nesil bulacaklar, başına geçecek, Allah’ın tasarrufunun temsilcisi olacaklar.*”¹²⁹

Gülen bu konferansı 1976 yılında vermiştir. Gülen’in bu tarihte cemaatine biçtiği rol ile daha sonraki yıllarda onlardan istediği görevlere baktığımızda, geçen zaman içinde ana çizgi ve hedeflerinde, en azından oluşturmak istediği cemaat ve ondan beklentilerinde pek bir değişme olmadığı görülmektedir.

Kudsiler Topluluğu. Gülen, Hz. İsa’nın Muhammed ümmetini “kudsiler” olarak nitelediğini kaydettikten sonra bu kişilerin özelliklerini açıklamakta ve sözü kendi cemaatine getirerek Hz. İsa’nın kutsadığı kişilerin birinci derecede kendi cemaati olduğunu iddia etmektedir:

129 Gülen, *Altın Nesil*, der. Latif Erdoğan, İzmir 1976, s. 39-40.

“Seyyidinâ Hz. Mesih, yeryüzünü şirkten, şirkin levsiyatından temizleyecek olan ve âhir zamanın en güçlü cemaati bulunan Hz. Muhammed cemaatine “kudsîler” demiştir. Kudsîlerin iki dönemi vardır. Biri, Efendimizle başlayan ve o döneme ait ani'l-merkez güçle değişik dönemlerde zirveleşen, devletler haline gelen ve devletlerin mülk ve saltanatında adeta hilafetin şehbalı şeklinde kendini gösteren aslı tecelli ve küllî zuhuru; diğeri de, âhir zamanda yine Hz. Sâdik u masdûk'un beşareti ve müjdesine binaen, son bir kere daha Müslümanların, olmaları gerektiği ölçüde var olmalarıdır. Bu açıdan Efendimizin ümmetinin, “kudsîler” sözcüğü ile yâd edilmesinden, âhir zamanda bu ikinci dirilişi temsil edenler de nasiplerini almaktadırlar. Kudsîler denince akla, âhir zamanda yere konmuş hizmet boyunduruğunu yeniden omuza alan, tamamen durmuş bir sistemi yeniden harekete geçiren, darmadağın olmuş vicdan toplumu yeniden çağıyla hesaplaşmaya hazırlayan ve gezdiği her yere, tıpkı Hızır'ın gezdiği yerler gibi canlılık götüren bir umumi ihya hareketinin mümessilleri gelmelidir.”¹³⁰

Hz. İsa'nın Muhammed ümmeti için kullandığı belirtilen “son kudsîler” tabirini kendi cemaatine tahsis eden Gülen, Resûl-i Ekrem'in de bu kudsîler meclisine geldiğini, gençlerin başını okşadığını, bunların ikinci devr-i saadetin seçilmişleri olduklarını müjdelemekte ve yürüdüklerinde yol kenarlarındaki masumların (meleklerin) onlara selâm durduklarını iddia ederek şunları söylemektedir:

“Ey kudsîler! Devlet kuşu, saadet kuşu sizin başınıza ta devr-i saadette taç olarak konduruldu, biliyor musunuz? İki cihan serverinin soluduğu sohbet atmosferinden çıkan müjdeliler sizsiniz. Dünya sahnesinin son kudsî oyuncularını, bu lütf sizendir, bu büyük görev sizendir, ey seçilmiş kudsîler. Her gece Resûl-i zîşan'ın başınızı okşadığına, sırtınızı sıvazladığına inanır mısınız? Sizi günahlardan koruduğunu söylesem inanır mısınız? İkinci devr-i saadetin seçilmişlerisiniz, desem inanırmısınız?”¹³¹

Görüldüğü üzere Gülen'in zihninde ilk kudsîler sahâbe-i kirâm, son kudsîler ise kendi cemaatidir. Dolayısıyla bunlara itinada kusur edilmemelidir.

130 Gülen, *Prizma 1*, İstanbul 1997, s. 256-265.

131 Mustafa Öztürk, “FETÖ'nün Genel Karakteristiği ve Teolojisi”, *Türkiye Günlüğü*, sayı 127, 2016. s. 32.

Cemaat Veliliği. Gülen'in, cemaatini nitelediği üçüncü tabir “cemaat veliliği” ifadesidir. O, kendisiyle yapılan bir röportajda “Cemaat veliliği ne demektir?” sorusuna cevap verirken şunları söylemektedir:

“Vilayet bir ölçüde insanın masumiyete kilitlenmesi, günahlara girmeden safvet-i asliyesi ile bütünleşmesi sayesinde gerçekleşir. İnsanın, bahsini ettiğimiz türden bir masumiyete kilitlenmesi veya düğümlemesinde en büyük rol, şahsın iradesine, sonra da aile ortamı başta olmak üzere çevreye aittir. Bazen de Cenâb-ı Hak, ileride büyük bir misyon yükleyeceği böylesi kişileri ilâhî serasına alabilir. İşte bana göre cemaat böyle bir ilâhî seradır. Ona dehalet eden insanlar, vilayet mertebesine yükselmede temel şartlardan biri olan masumiyete kilitlenmiş demektir....

...İşte böyle cemaat içinde yerini bulan kişiler, ahlâk-ı âliyyeye ait bu esasları, teker teker ve ayrı ayrı temsil ederek, böyle bir havuzu oluşturabilirler. Meselâ biri zühdde, biri ihlâsta, biri samimiyette zirve noktaya çıkabilir ve böylece bir mâna-da kutbiyet, gavsîyet, kutbul-irşadlık ve benzeri şeylerin temsili cemaat tarafından gerçekleştirilmiş olur ki, siz isterseniz buna “cemaat veliliği” diyebilirsiniz.¹³²

Sözü konunun etrafında dolaştıran Gülen, sonunda sadede gelerek cemaatini “hükmî veli” olarak ilân ederek şunları söylemektedir:

“Ben şu yirminci asırda, din-i mübîn-i İslâm’a sahip çıkan delikanlıları sahabe-nin velâyetine mazhar görüyorum. Keşifleri, kerametleri, kabirleri müşahedeleri, hatta kalbî müşahedeleri olmayabilir ama makamlarının büyük olduğu muhakkak. Çünkü Allah onları çok kudsî işlerde istihdam ediyor. Büyük kimselere, bu işin paşalarına, mareşallerine yaptırdığı işi, bunlara yaptırıyor. Yani dinini onlarla ihya ediyor... İnşallah bunlar da velidirler.”¹³³

Müceddid. Gülen'in kendisine paye çıkardığı kavramlardan biri de tecdiddir. Gülen, “Tecdid devrelerinin ne olduğu”na ilişkin bir soruya verdiği cevapta şunları söylemektedir:

“Ne yaptığının şuurunda olan bir müceddid, ciddi master planlarla ne yaparsa onları sıraya koyar, planlar ve tecdidin geçireceği devreleri birer birer belirler. Sonra da öncelik sırasına göre yapacağı şeyleri birer birer tatbik etmeye başlar. Meselâ, önümüzdeki çağ ve çağlara hükmedecek bir müceddid şöyle der: Tecdidin

132 Gülen, Prizma 2, İstanbul 1997, s. 255-256.

133 Gülen, Asnın Getirdiği Tereddütler 2, İzmir 1996, 183.

bir iman faslı vardır. İman devresini hayat devresi takip eder. Yani belli bir yerde iman adına hizmetin ayakları yere basınca, bundan sonra yapılacak iş, onu hayatın bütün ünitelerine taşımaktır. Zira o, artık anne karnında gelişme sürecini sürdüren embriyolojik safhada bir cenin değil, çok buudlu bir canlı olmuştur. Yani bir ölçüde onda da sindirim başlamış ve bedenin en ücra yerlerine kadar dolaşım faaliyete geçmiş demektir. Evet, artık o toplum, tırnak uçlarına kadar etiyle kemiğiyle beslenmeye alınmış bir sistemdir. Bu yönüyle de o her zaman, bir hayatî organizmaya benzetilebilir. Şimdi, hayat böyle fethedilince yapılacak şey, dünya çapında o büyük değişimin son merhalesinin gerçekleştirilmesidir.”¹³⁴

Bu ifadelerinden, Gülen’in, tecdid konusunda kendini nasıl konumlandırdığını anlamak zor değildir, bu konuda derin analize gerek de yoktur. O, kendince müceddidin görevlerini belirlemiş, plan ve projelerini hazırlamış ve uygulamaya geçmiş gözüküyor.

Mesih. Gülen’in ilgi gösterdiği tabirlerden biri de Mesih’tir. Gülen şöyle demektedir: “Hz. Mesih’in bir şahs-i manevi olarak inmesini çok uzak görmüyorum, olabilir. O ruh, o mâna inebilir. Buna kimsenin itiraz etmeye de hakkı yoktur. Şahs-ı manevi olarak gelecek demek, bir şefkat ruhu, bir merhamet mânası öne çıkacak, insanlar üzerinde bir rahmet esintisi belirecek.. insanlar birbirleriyle anlaşacaklar, uzlaşacaklar demektir.”¹³⁵

“Hz. Mesih ahir zamanda, ahiretin en ücra köşesinde de olsa, o önemli misyonu eda etmek için mutlaka nüzul edecektir. Nüzul edecektir ama içinde şahs-ı mânevinin muhtevi bulunduğu mâna ve ruha nüzul edecektir. Evet, o bu mânaya ve bu ruha kalıp olmak için inecektir. Eğer o ruh yoksa ceset olarak gelmesinin bir mânası da olmaz zannediyorum. Öyleyse geleceği kucaklamayı planlayanlar oturup onu bekleyeceğine, kendilerini ona asker olarak yetiştirme gayreti içine girmelidirler. Ta ki geldiğinde hazır olan askerinin başına geçebilsin; geçebilsin de yeniden asker yetiştirme zahmetine katlanmasın. Zaten o, başkalarının ekstrasından beklediği icraatı da ancak o zaman yapabilir. Bir başka ifadeyle, o Şam’da Ak Minare’den indiği gün ak atına binsin, gelip Sultan Ahmed’in şadırvan avlusuna girsin, her kılıç sallayışında birkaç puthaneyi yerle bir etsin; sonra da Sultan

134 Gülen, Prizma 1, s. 152-153.

135 Gülen, Ümit Burcu, İstanbul 2005, s. 42-43.

Ahmet'in minaresinin arasındaki ipe tıpkı bir mahya gibi getirip kılıcını assın... İnsanlar da kıyamete kadar bu muhteşem zafer sembolü mahyayı seyretsin..!”¹³⁶

“Hz. Mesih'in gelme keyfiyeti her ne kadar bilinmese de, neticede onun ruhunun hüküm ferma olacağı kesindir. Bana göre Hz. Mesih'in nasıl geleceğini kanıştırmamak gerekir. O, seyr u sülûk-i rûhânisinde olan bir zatla gelebilir, başka türlü de gelebilir. Hatta bazen onun izdüşümü olan bir zat onunla iltibas edilebilir. Ayrıca onun doğrudan gelmesi beklentisi bazen suiistimale de sebebiyet verebilir. Bu itibarla onun şahs-ı manevisinin temsili adına bütün inanmış ruhlar üzerinde tesir uyarabilecek olan ruhaniyeti de gelebilir.”¹³⁷

Gülen'in bu ifadelerinden “Mesih'in inişinin, bir şahs-ı mânevî olarak onu taşıyacak ruh ve mânaya sahip birinin şahsında olabileceği gibi, seyr u sülûk-i rûhânîsinde olan birinin, hatta onunla iltibas edilmiş izdüşümü bir zat şahsında da olabileceği” anlaşılmaktadır. Esasında Gülen lafı eveleyip geveliyor fakat önemli olan cemaat arasında bu sözlerin nasıl yorumlanıyor olduğudur. Latif Erdoğan'a göre bu sözler Gülen'in Mesihliğine yorumlanıyor ve cemaat mensupları arasında Gülen'in Mesihliği sıkça konuşulup tartışılıyordu. Mesihliğini kastederek “Sen o musun” diye ona soruluyordu. O ise, bu tür sorulara hep kaçamak cevap veriyordu.¹³⁸

Mehdilik. Gülen'in üzerinde durduğu kavramlardan biri de Mehdilik'tir. O, mehdiliği hem ferdî hem de içtimai yönü olan bir yapı olarak görmekte, mehdiyeti hüküm-i şahsiyet olarak cemaat, Mehdi'yi ise ferdî şahıs için kullanmakta, söz konusu hüküm-i şahsiyetin kendi cemaati, ferdî şahsiyetin ise kendisi olduğunu iddia etmektedir. Gülen, benzer hareketlerde olduğu gibi kendini müceddid, kutub, mehdi gibi makamlara hazırlamak için cemaatini kutbu'l-irşad ve mehdiet gibi tabirlerle nitelemekte, onları içinden müceddid, kutub ve mehdi çıkacak bir topluluk olarak görmektedir.

Gülen'in bu konudaki sözlerine aşağıdaki örnekler verilebilir:

“...Allahu a'lem Mehdiet de işte böyle bir şahs-ı mânevinin adıdır. Ancak bu şahs-ı manevinin başında onu temsilen bazı zatların bulunması da bazen söz

136 Gülen, Prizma 1, zaman Gazetesi Yayınları, İstanbul 1997, s. 30-31.

137 Gülen, Fikir Atlası, (Fasıldan Fasıla 5), s. 181-182.

138 Latif Erdoğan, Şeytanın Gülen Yüzü, s. 34-42.

konusu olur ki, bu zatlar genelde, devirlerinin kültürüne, din-i mübin-i İslâm'ın bütün ilimlerine vakıf kimselerden olagelmıştır.”¹³⁹

“Mehdi ve ondan sonra zuhur edecek şahıslar herhalde birer şahs-ı mânevi olarak vazife yapacaklardır... Bu meseleyle alakalı ilk hatayı kısmen determinist olan bazı önemli şahıslar yapmışlardır. Onlar Allah'a inanan ancak bazı hususlarda determinist kimselerdir. Bazı düşünceleri itibariyle İbn Haldun da bunlar arasındasayılır.”¹⁴⁰

Gülen, yukarıda ifade ettiğimiz gibi mehdiyet ile mehdî tabirlerini farklı anlamlarda kullanmaktadır. Ona göre mehdiyet, cemaat şahsında temsil edilen bir şahs-ı mânevîdir, mehdi ise bu şahs-ı mânevînin başında bulunan kişidir. Gülen söz konusu kişiyi “devrinin kültürüne ve İslâm dininin bütün ilimlerine vâkıf olan kimse” şeklinde tanımlamaktadır. Gülen cemaati içinde bu özelliklere sahip kişi acaba kim olabilir?

Kutbu'l-irşad. Gülen, bir röportajında “Kutbu'l-irşad ne demektir?” sorusuna şöyle cevap vermektedir: *Kutbu'l-irşad, tasavvuf erbabınca kullanılan bir terimdir.. ve seyr u süluk yoluyla ulaşılan belli bir mesafeden sonra, belli bir makamı ihraz eden insana verilen isimdir. Bir benzetme ile meseleye daha da açıklık kazandırabiliriz: Kâbe, yeryüzünde Sidretü'l-münteha'nın iz düşümüdür. Yani onun, asliyeteye göre zilliyet, külliyete göre cüz'iyet ölçüsünde bir uzantısıdır. Bu iki hakikat, aslında bir vahidin iki yüzünden ibarettir. Şu kadar ki, birinin zâhiri, hârici varlığı bu âlemde; diğèrininki ise şehâdet âlemi hâricindedir. Hz Muhammed (s.a.v.) ise, -ki buna, “hakikat-i Ahmediye” (s.a.v.) demek daha uygundur- hakikat-i Kâbe'nin yeryüzündeki eşi ve ikizidir. Bu ikisi –tabir caizse- aynı döl yatağında birlikte bulunmuş ve tev'em (ikiz) yaratılmış varlıklardır. Hz. Muhammed (s.a.v.) dâr-ı bekaya irtihal edince, onu bu dünyada temsil eden de Allah ile irtibatları kavi büyük insanlardır. Onlar, mazhariyetleri ve misyonlarıyla bir bakıma yeryüzünde adeta Kâbe konumundadırlar. Ehl-i tahkikin beyanına göre, bazen onlar Kâbe'nin etrafında, bazen de Kâbe onların etrafında döner. İşte böylesi kişilere Allah'ın matmah-ı nazarı anlamında “Kutub” adı verilir. Bu kişiler bulundukları mekânda, her zaman mevcudiyetlerini hissettiren, şeytanların uykularını kaçıran, bir kısım insanların vehimlerini izale eden, toprağın kuvve-i inbâtiyyesi gibi kudsi bir güce sahiptirler. Yine bunlar, hep tazarru ve naz u niyaz*

139 Gülen, Çizgimizi Hecelerken, İstanbul 2010, s. 32-33.

140 Gülen, Çizgimizi Hecelerken (Prizma 8) (Prizma 8), İstanbul 2010, s.32

makamında bulunmaktadırlar. Allah böylelerinin bakışları ile kâinata bakar, merhamet veya gazap eder.

Kutub makamının bir adım ötesinde “gavsiyyet” makamı yer alır. Bu makamı ihraz edenlerin en büyük özelliği, tasarruflarının öldükten sonra da devam etmesidir. Her gavs bir kutuptur, fakat her kutup bir gavs değildir. Öyleleri de vardır ki, bu her iki makamı bünyesinde cemetme bahtiyarlığına ermiştir. Zannediyorum “kutbu’l-irşad” işte bu iki makamı birden ihraz etmiş ve halkı irşada mezun insanlara verilen isim olsa gerek..

Bu açıdan kutbu’l-irşada; hakikat-i Ahmediye’yi tamamıyla temsil eden, dolayısıyla da hakikat-i Muhammediye’ye namzet olan insan nazarıyla da bakılabilir. O, bütün insanlığın iç âlemi itibariyle yani kalbi, ruhu, vicdanı, hissi ve letâif-i mâneviyesiyle mercii sayılan bir “menhel-i azbi’l-mevrûd; cennet Kevserleri ölçüsünde tatlı su kaynağı” ve insanlığı sâhil-i selâmete çıkaracak bir rahmet ve ışıktır. Bu yönüyle ona, yeryüzünde tevhîd güneşi denir. Herkes kendi istidadı veya elindeki kovasının büyüklüğü/küçüklüğü ölçüsünde ondan istifade edebilir. Öyleyse kutbu’l-irşad misyonu, konumu ve zâtı itibariyle diğer velilerden en az üç kade-me daha ileridedir. Bunların, başkalarının onları tanımalarına veya sair velilerden ayırdetmesine yardımcı olacak belirgin özellikleri yoktur. “İnsanlar arasında, insanlardan bir insan olarak bulunurlar. “ne var ki hassas ruhlar, liyakatli kişiler bunları hemen sezer ve adeta bir mîknatîsa kapılmış gibi, onların cazibelerine kapılıverirler. Bu özellikleri itibariyle de onlar, etraflarına sürekli nur neşrederler. Hakkı aramak için yollara dökülürler de bunların cazibe-i kudsiyesi içine girer ve o dairede bütün bütün erir giderler.

Bütün bu değerlendirmeler nazara alındığında; bu kudsi me’hazlere sırt dönmekten daha öte bir talihsizlik olamaz, denilebilir. Bana göre bu kaynaklara müracaat etmeden yollara dökülenler, niyetleri ne kadar da samimi olursa olsun, çöllerde tek başlarına, rehbersiz yolculuk yapan insanlar gibidirler. Hatta bu kişilerin şahsî ibadet ve tâatları ne kadar çok da olsa, bu feyiz kaynaklarından yararlanmadıkları için, ileride dünyevî başka cazibe noktalarının cazibelerinden kurtulamayıp, yollarda kalabilirler. Hatta ibadet ve tâatı bu denli çok olmayanlar, yüzleri bu ışık kaynaklarına dönük oldukları için, kayma ihtimalleri onlara göre daha azdır.

Ayrıca bu tür insanların daire-i kudsiyeleri içinde bulunma, onlar gibi olma noktasında insana aşk, şevk ve ümit verir. Zira bunlar ideal insan olup, her müslümanın hedefi olabilecek makamlarda bulunmaktadır. Bir diğer ifadeyle bunlar, bizim gibi sıradan insanlar için birer gaye-i hayaldirler. Zaten bu dünyada gaye-i hayali olmayan kişilerin, dört ayaklı behaimden farkı da yoktur. “İki günü müsavi olan aldanmıştır” beyan-ı Nebevîsi, herhalde bu hakikate işaret etmektedir.

Hâsılı kutbu’l-irşad, kâinatın mâna, mahiyet ve muhtevasını anlatan, yeryüzünde Cenâb-ı Hakk’ın matmah-ı nazarı, kutb ve gavs makamının sahibi bir hakikateridir.”¹⁴¹

“Evet, zannediyorum şimdilerde kutbiyet ve ferdiyet daha çok şahs-ı mânevilerce temsil ediliyor. Bazı zamanlarda kutbiyetle gavsîyet beraber bulunduğu gibi, irşada yönelik olması itibariyle bugün, kutbu’l-irşad birkaç tane de olabilir. “Ev-tad” dediğimiz zevat da ihtimal, bu müşterek anlayış içinde temsil edilecek veya bu anlayışla bütünleşen ve bütün İslâmî cemaatler arasında dağılarak, geleceğin mukaddes ve muhakkak birliğinin canı ve kanı olarak misyonunu eda edecektir.”¹⁴²

Masumiyet. Gülen, Hristiyanlar ve Şiiler gibi peygamberlerin yanında bazı insanların da masum/masun olabileceğini iddia etmektedir. Tepki alacağını hesaplamış olmalı ki, bu hususta farazî ve bilfiil ayırımı yapma durumunda kalmış; iddiasını İmam Rabbânî üzerinden örnekendirerek tepkileri azaltma veya savuşturmaya çalışmıştır. Şöyle demektedir:

“Bir insanın farazî ve takdiri olarak hata ve günah işleyebileceğini söylemek, onun bilfiil günah işlediğini söylemek anlamına gelmez. Onun için peygamberlerin dışında insanlığa kudve imam olacak dini lider ve büyüklerin de Cenab-ı Hak tarafından korunabileceğini söyleyebiliriz. Bunun Şia’ya ait ‘imam masumdur’ düşüncesiyle uzaktan yakından alakası yoktur. Meselâ ‘İmam Rabbânî günah işleyebilir mi?’ sorusuna hepimiz ‘Evet, işleyebilir’ deriz. Çünkü İmam Rabbânî peygamber değildir ve farazî olarak günah işlemesi mümkündür. Fakat acaba İmam Rabbânî hayatında hiç günah işlemiş midir? İşte bu soruya verilecek cevap yukarıdaki cevap olmayacaktır. Çünkü hiç kimse İmam Rabbânî’nin işlediği küçük bir günahı dahi göstermeye veya ispat etmeye muktedir değildir. Demek oluyor ki zatında günah işleyebilir olmak, günah işlemiş olmak demek değildir. Cenab-ı Hak

141 Gülen, Prizma 2, Nil Yayınları, İstanbul 1997, s. 179-182.

142 Gülen, Prizma 1, s. 160.

bu mânada evliyayı, asfiyayı ve kendisine yakın mukarrebini korur ve onlara da günah işletmeyebilir.”¹⁴³ “Belli ölçüde, peygamberlerin altında bir çerçevede ismet sıfatı vardır, masumdur.”¹⁴⁴

Gülen her ne kadar İmam Rabbânî'yi paravan olarak kullanıyor ise de asıl davası cemaati, dolayısıyla da kendisidir. O, metin içinde verdiğimiz birçok alıntıda, Allah Teâlâ'nın kendilerine ileride büyük bir misyon yükleyeceği kişileri koruma altına alabileceğini iddia etmekte,¹⁴⁵ Resûl-i Ekrem'in de Gülen cemaatini birtakım günahlardan koruduğunu ileri sürmektedir.¹⁴⁶

Gülen'in Kerametleri. Gülen'in, karizmasını güçlendirmek için başvurduğu bir yöntem de kendisi ve yakın akrabaları ile ilgili naklettiği kerametlerdir. İşte birkaç örnek:

“Anneannem benim ölüyor, tekrar diriliyor, dünyaya dönüyor... Sonra senelerce yaşadı.”¹⁴⁷ sözleri ile anneannesinin ölüp tekrar dirildiğini iddia eden Gülen, 15.04.1990 tarihinde Süleymaniye Camii'nde yaptığı vaazda, iki sene evvel bir tankerin altında kazada vefat eden bir cemaat mensubunun tekrar dünyaya geldiğini, tanıdıklarını ziyaret ettiğini, onlarla çay içtiğini iddia etmektedir.¹⁴⁸

Gülen'in, kendisi ile ilgili kerametleri/karizma oluşturma faaliyetleri ise şöyle örneklendirilebilir:

“Ben öfkelendiğim zaman dışanda rüzgâr olur, fırtına olur, deprem olur.”¹⁴⁹

“Allah'ın azametini misâllendirmek için bir böceğin ıtrahatındaki (dışkı) hari-kuladeliği ifade ederken nereden geldiğini bilemediğim bir danaburnu önce başımda bir daire çizdi; sonra da pençeleriyle dudaklarıma yapışarak ağzımı kapattı. Can havliyle danaburnunu elimle tutup attım ve sözüme kaldığı yerden o böcek misâliyle devam ettim. Ancak danaburnu az sonra yine geldi ve pençeleriyle ağzıma bir defa daha kilit vurdu. Neden sonra vicdanımda Allah'a karşı bir saygısızlık mı yaptım diye ciddi bir endişe oldu. O anda ürperdim ve nerede hata yaptığımın

143 Gülen, *Sonsuz Nur* 2, s. 149-150.

144 Gülen, 14-Sesli Sohbetler-1/Bamtel 01-10 (Gurbet solukları) Bamtel, 9/2, dk. 1.

145 bk. Gülen, *Prizma* 2, s. 255-256.

146 Öztürk, a.g.m. s.132.

147 Gülen, Sesli Sohbetler, 18-01- Gıybet, dk. 13.55 vd.). Benzeri iddialar 53-Yenilenme Gayreti-1, dk. 14.10'da dile getirilmektedir.

148 Süleymaniye 04 (Nefse Karşı Büyük Kavga). Divx; dk. 17 vd.). tenkit 23/99-100.

149 Latif Erdoğan, Şeytanın Gülen Yüzü, İstanbul 2016, s.33.

farkına vardım. Evet, Allah'ın azameti ifade edilirken verilen misaller de O'nun azametine yakışır olmalıydı. Bundan dolayı o hayvancık vazifeli kılınarak, Cenab-ı Hakk'ın azametini dillendiren misâlimden dolayı gelip benim ağzımı kapatmıştı. Bu hâdisе yanımdaki insanların dahi anlayıp ürperti duyacakları şekilde açık cereyan etmişti..."¹⁵⁰

Gülen'in, kendisiyle ilgili menkıbe ve kerametleri bunlarla sınırlı değildir, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) şeref konuğu olarak vaazlarına iştirak etmesi, Türkçe olimpiyatlarına katılması, Hz. Hatice'nin Işık Evlerini ziyareti gibi örneklerle devam etmektedir. Gülen bu tür örneklerle cemaatini motive etmekte, kendisine bağlılıklarını pekiştirmektedir.

Örneklere görüldüğü üzere Gülen, kendine alan oluşturmak için, kurduğu cemaati altın nesil, mehdiyet, hükmi şahsiyet, son kudsiler ve cemaat velayeti gibi adlarla yüceltmektedir. Gülen'in din anlayışının yoğunlaştığı nokta burasıdır. O, merkeze kendisini, etrafına ise cemaatini yerleştirdiği bir Gülenizm oluşturma sevdasına kapılmıştır. Bütün davranışları, kutsalları, haram ve helalleri bu hedef ve amaçları doğrultusunda gerçeklik kazanmaktadır. Bunun içindir ki Allah'ın haram kıldığı şeyleri örgüt hedeflerini gerçekleştirmek için helal sayabilmekte, aynı şekilde Allah'ın kesin olarak emrettiği şeyleri de söz konusu hedefleri gerçekleştirmek için terk edebilmektedirler.

Gülen, cemaatin menfaatleri için cennetten bile vazgeçmenin gerekliliğini şöyle dile getirmektedir: "(20. YY.'ın içinde bulunduğ) bu kadar felâket ve helâketlerin üstesinden gelecek insanın çok fedakâr olması lazım. Maddi-mânevi her şeyi aşmış olması lazım. Maddi-mânevi çeşitli fedakârlık hisleri içinde neşv bulması lazım, maddi-mânevi füyûzât hislerinden vazgeçmesi lazım, hatta icabında cennete girmeyi dahi tekmelemek lazım..."¹⁵¹

Gülen, aynı şekilde halkın ve cemaatin maslahatı için şahsî ibadetlerin terkinin şöyle salık vermektedir: "Mümin, şahsî tekâmülü, şahsî ibadeti, tâati dahi halkın saadeti adına feda edecektir. Âlemi mesut etmek için veli olmayı bir

150 Gülen, *Gençlere Pırlanta Öğütler 6 Fasıldan Fasıla* 'dan, Muştı Yayınları, 2011, s.34; Fikir Atlası (Fasıldan Fasıla 5), İstanbul2006, s.74.

151 Gülen, 1980-08-27-Gönül Dünyamızdan 01, Allah Yolunda Fedâkarlık (Afyon), dk. 11 vd.

kenara bırakacaktır. Âlemi mesut etmek için muvakkaten şahsi tekâmülünü bir kenarabırakacaktır.”¹⁵²

Gülen, tıpkı Hristiyanlarda olduğu gibi kendini kurtarıcı Mesih, Şiilerde olduğu gibi mehdî ve Kadıyanilerin önderi Gulam Ahmed'de olduğu gibi Seyyid,¹⁵³ müceddid, mehdi, mesih, kutub ve gavs olarak görmektedir. Gulam Ahmed'den ayrıldığı nokta ise o İngilizlerle iş tutarken, FETÖ Amerikalılarla iş tutmuştur.

4. Dinlerin Birliği

Allah Teâlâ ilk insan olarak yarattığı Hz. Âdem'e peygamberlik görevi vermiş, kendisine nasıl kulluk edeceğini öğretmiş, dünya hayatı esnasında uyması gereken bazı emir ve yasaklar koyarak onu, bunlarla imtihana tabi tutmuştur. Şüphesiz söz konusu bilgi, hüküm ve buyruklar onun için çok önemliydi. Çünkü o, bunlara uymak suretiyle bir zamanlar içinde bulunduğu ve Şeytanın aldatması sonucu çıkarıldığı cennete tekrar dönebilecekti. Hz. Âdem, Yüce Rabbimizin kendisini tâbi tuttuğu bu imtihanı başarılı bir şekilde tamamlamıştır. Ancak insanlar arasında ihtilaf ve ilâhi kuralları çiğneme Hz. Âdem'in oğullarından itibaren başlamış, bunun üzerine de Allah Teâlâ yeni peygamberler gönderip istikametten uzaklaşan insanları doğru yola yöneltmiştir. Peygamberler tarihi, tahrif edilen dinler ve bunların yerine gönderilen yeni peygamberlerle doludur. Her yeni peygamber kendinden öncekilerin getirdikleri dinin, tahrif edilen yönlerini düzeltmiş veya tümüyle nesh ederek yeni din ve şeriatler getirmişlerdir. Peygamberlerin sonuncusu olarak gönderilen Hz. Muhammed (s.a.s.) de kendisinden önceki peygamberlerin getirdikleri şeriatleri nesh etmiş ve yepyeni bir şeriat getirmiştir. Bu dinin temel umdesi, kelime-i şehâdet yani “Allah Teâlâ'nın bir ve Hz. Muhammed'in de O'nun kulu ve elçisi olduğu” şeklindedir.

Arap yarımadasında gönderilen İslâm dini, burada putlara tapınan müşrikler ile Hristiyan ve Yahudilerle karşı karşıya geldi. İlk Müslümanların yaşantıları bu dinlerin mensuplarıyla mücadele şeklinde geçmiştir. Müşrikleri sıcak düşman kabul edip onlarla aktif mücadeleye girişen İslâmiyet, Yahudi ve Hristiyanları ortak gelenekten gelen dinler olarak kabul edip Ehl-i Kitap

¹⁵² Gülen, Sesli vaazlar-10/İslam Âleminin Kurtuluş Yolları, dk. 42.

¹⁵³ Latif Erdoğan, *Benim Küçük Dünyam*, s. 12-15.

olarak adlandırmış ve medenî kurallar içinde onlara bazı hukuki ayrıcalıklar tanımış ise de itikadî açıdan onlara hiçbir zaman toleranslı bakmamış ve ideolojik olarak mahkûm etmiş, zaten tahrif edilmiş bulunan şeriatlerini de nesh etmiştir. Dolayısıyla uhrevî kurtuluş için onlardan beklenen, İslâm'a girmeleri ve Müslüman olmalarıdır.

Mesele dinî açıdan böyle olmakla beraber, Fetullah Gülen, başlangıçta bir siyasî birliktelik şeklinde takdim ettiği Dinler Arası Diyalog çalışmalarında, zamanla ideolojik birliğe sivrulmuş, dinlerin birliğini ve pluralizmi savunacak konuma gelmiştir. Bu durum İslâm dini açısından bir sapma ve dalâlet-tir. Gülen'in bu dalâlet istasyonlarından bazılarına işaret edelim.

Gülen, hem Müslümanlığı hem de Hristiyanlığı hak kabul eden, birini reddetmeden diğerini benimseyen bir dindar tipi oluşturmaya çalışmakta, böylece çoğulcu bir din anlayışına varmaktadır. Diyalog çalışmalarının bu neticeyi doğurduğunu şöyle dile getirmektedir:

*“Bugün Müslüman olmasa da ‘Hristiyanım ama Hz. Muhammed’in de Hz. İsa gibi Allah’ın resûlü olduğunu kabul ediyorum’ diyenlerin sayıları düne nisbeten kat kat artmaktadır.”*¹⁵⁴

Gülen'in bu çoğulcu din anlayışının bir örneği kendi yayın organları Zaman Gazetesinin 14. Nisan 2000 tarihli nüshasında “Diyalogdan Düşüne” başlığı ile şöyle haber yapılmıştır: “Sempozyumda üç semâvî dini temsilen ortak ilâhiler söylendi (büyük resim). Diyalogun bir başka göstergesi ise Lester ile Mariyam’ın nikâhlanydı; haham, papaz ve müftünün huzurunda kelime-i şehâdet getiren Lester, kendisini hem Hristiyan hem de Müslüman ilan etti (küçük resim).”

Aynı anlayışı teyit eden bir başka örnek ise Gülen hareketi mensuplarının tertip etmiş oldukları bir toplantıda Yahudilik, Hristiyanlık ve Müslümanlığın her üçünün de hak olduğunu ve mensuplarının hak yolun yolcuları olarak ahirette cennete gireceklerini ifade etmek üzere; Patrikler, hahamlar, papazlar, Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı ve müftü... farklı dinlere mensup din adamlarının kafilâ halinde sembolik olarak sırat köprüsünden geçirilip,

154 Gülen, Prizma 3-4, s. 195.

mizan, hesap... ve sonra cennette buluşturulmasıdır. Bununla Ehl-i Kitab'ın da necat ehli olup cennete girecekleri mesajı verilmek isteniliyor.¹⁵⁵

Antakya Medeniyetler Korosu tarafından verilen konserle bütün dünyaya verilmek istenen mesaj da aynıdır: “İster Hristiyan olsun, ister Müslüman olsun, ister Musevi olsun; hepimiz tek bir Allah'ın kullarıyız. Hangi yoldan giderseniz gidin; çıktığımız tek bir nokta vardır; O da Allah Teâlâ.”¹⁵⁶

FETÖ'nün diyalog maskesini sıyrıp çirkin yüzünü ortaya koyan en çarpıcı örnek ise, Afrika'da yaşayan Ahmet Kemal Öncü'nün naklettiği şu olaydır: Söz konusu zatın anlattığına göre Gülen örgütü yurt dışındaki okullarında Hristiyanlığı teşvik etmekte olup “Gençler namaz kılmakta zorlanıyorlar, ne önerirsiniz?” sorusuna, Gülen cemaatinden birinin verdiği cevap şöyledir: “Bakın hocalar, bu sorunun cevabını Türkiye’de verseydim, Türkiye’deki ahmaklar anlayamazdı ama sizin için bir şans ki Hristiyan bir ülkedesiniz. Böyle gençleri gereksiz yere namaza özendirmeye çalışmayın. Onları Hristiyan olmaya yönlendirin. Bu bir kolaylıktır. Çünkü Hristiyanlıkta namaz yok. Bari Hristiyan olsunlar ki namaz borcuyla ahirete gitmesinler.”¹⁵⁷

Gülen hareketinin Hristiyanlık muhabbet ve hayranlığı bu örneklerle bitmemektedir. Söz konusu yakınlığı pekiştirmek için Hz. Muhammed ile Hz. İsa arasında bir tür akrabalık oluşturmaya çalışmaktalar, Hristiyanların tasaffi etmiş düşünceleri ile Hz. Muhammed’in getirmiş olduğu esasları bağdaştırmaya uğraşmaktalar, Kur’an-ı Kerim’in açık beyanına rağmen teslis inancının küfür olduğu konusunda tereddütler uyandırmaktalar, Müslüman olmak isteyen kişilere “Hristiyanlıktan ne kötülük gördün?” gibi tepkiler göstererek onları eski dinlerinde devam etmeye özendirmekteler, Hristiyanların hatırına Kelime-i Şehadet’ten “Muhammedün Resûlullah”ı çıkarmaya çalışmaktalar ve nihayet onların incinmesine neden olmamak ve gönüllerini hoş tutmak için “kâfire kâfir” demeyi yasaklamaya kalkışmaktadırlar. Gülen örgütünün diyalog çalışmaları ile geldiği nokta budur. Şimdi bu tespitlerimizin bazı mesnet ve kanıtlarını ortaya koyalım.

155 Kadir Mısıroğlu, *Asrın İhaneti: Paralel Yapı veya Fetullah Gülenin Günah Galerisinden Sayfalar*, Sebil Yayınları, İstanbul 2015, s. 196.

156 Kadir Mısıroğlu, *Asrın İhaneti: Paralel Yapı veya Fetullah Gülenin Günah Galerisinden Sayfalar*, Sebil Yayınları, İstanbul 2015, s. 151.

157 Kadir Mısıroğlu, *Asrın İhaneti: Paralel Yapı veya Fetullah Gülenin Günah Galerisinden Sayfalar*, Sebil Yayınları, İstanbul 2015, s. 30.

a. Hz. Muhammed'in, Hz. İsa'nın Babası Olduğu İddiası

Gülen, Müslümanlar arasında Hristiyanlığa sempati oluşturmak ve onların mukavemetini kırmak için başvurduğu yorumlardan biri Hz. Muhammed'in ruhunun Hz. Meryem'e gönderildiğine ve onunla nikâhlandığına ilişkin iddiadır. O, Meryem sûresinin 17. âyetinde bildirilen “Hz. Meryem’e Mesih’i nefheden ruhun ne olduğu” hakkında şöyle diyor: “Bütün tefsirler bunu Cebrail olarak ifade ediyorlar. Fakat ayette ruh tabiri kullanılıyor. Bu ruhun tayininde ihtilaf vardır. İhtimalin sınırları ise ihtilafın çerçevesini aşkın ve Efendimizin (s.a.v.) ruhunu içine alacak kadar geniştir. Çünkü Hz. Meryem çok afife ve nezihe bir kadındı, bu itibarla da gözlerinin içine başka bir hayalin girmemesi gerekiyordu. Ayrıca Efendimiz de bir makamda onun kendisiyle nikâhlandığına işaret etmektedir. Bu açıdan da “ruh” Efendimizin ruhu da olabilir.”¹⁵⁸

Söz konusu iddiada ısrar eden Gülen, çeşitli vaazlarında ve yazılarında şunları söylüyor: “...Genelde birçok müfessir Cebrail diyor. Farklı bir ruhtur diyorlar. Bu ruh Efendimizin ruhu da olabilir. Bu yorumu hiçbir kimse demiyor da fakat Hz. Meryem gibi afife bir kadın, gözünü hep haramdan sakınmış, karşısında bir erkeğin temessül etmesi, onun iffet telakkisine terstir. Ama Efendimiz buyuruyor ki, ‘Meryem’i bana nikâhladılar öbür âlemde’ Efendimize verileceğinden dolayı. Bu bir yönüyle ezelden nikâhlanan bir şeyse veya önceden nikâhlanan bir şeyse Efendimiz’in zevcesi demektir. Dolayısıyla da Efendimiz’in ruhu olabilir. Ruhul-kudüs denen de Efendimizin ruhu olma ihtimali tasavvuçlarda çok müsellem bir gerçektir. Fakat bunu şurada burada yaygınca istimal etmek doğru olmaz. Çünkü tefsircilerin bir genel kabulü var. Büyük çoğunluğuna itibar ile Cebrail olduğu istikametinde. Bu, kıtmîrane bir yorum. Ama ben buna da bir yer veriyorum. Şimdi bu tür bir mülâhaza içinde bunlar buna teslis diyorlarsa şayet, kalkıp onları “Le kad keferellezine kalu innellahe salisü selasetin” Allah için üçüncüsüdür. Üçlünün üçüncüsüdür, demek doğru. Üçlünün üçüncüsü yani bir var. Zat-ı uluhiyet de bu üçlünün biri oluyor, üçüncüsü oluyor. Şimdi hemen onu o kategoriye sokmamak lazım. Çünkü yoruma açık. Yoruma açık meselelerde hep içtihat edenler mazur görülmüşlerdir...”¹⁵⁹

158 Gülen, *Kur’andan İdrake Yansıyanlar*, İzmir 2010, s. 264-265.

159 Gülen, 16-Sesli Sohbetler-3/Bamteli-21-30 (Düşünce Helezonu) 27-02-Herkesin İslam adına gittiği bir yol var, dk. 05.45-09.00.

“Hz. Meryem’e temessül eden ve Kur’an’ın “Beşeran seviyya” (Meryem 19/17) dediği ruh da –ihtimal ki- bu mânadaki Hz. Ruhu Seyyidi’l-enamdır. Zaten Allah Resûlü de bir yerde “Meryem’i bana nikâhladılar” buyurmuyor mu?...”¹⁶⁰

b. Müslüman İseviler ve Tasaffi Meselesi

Gülen’e göre Hz. Mesih, Allah’tan ümmet-i Muhammed içinde bir fert olmayı dilemiştir. Bu, üzerinde durulmaya değer bir konudur: *Onun âhir zamanda –ihtimal- bir şahs-ı mânevi olarak ümmet-i Muhammed içinde zuhur edeceği bu duaya bir icabet gibidir. Şimdilerde Hristiyanlığın tasaffi etmiş efkârıyla Efendimizin getirmiş olduğu tertemiz esasları tevfiğ eden bir takım Hristiyanların mevcudiyeti, Hz. Mesih’in ümmet-i Muhammed’le olan yakın alakasının remzi gibidir. Büyük bir ihtimalle ümmet-i Muhammed, günümüze kadar Muhammediyet gölgesi altında devam ettirdiği maddi mânevi seyrini, âhir zamanda Hz. Mesih’in gölgesinin de iştirakiyle ayrı bir televvünle sürdürecektir ve insanlık fenle, teknikle alakalı hususları, Hz. İsa’nın Mesihîyyet’i ile mânalandırarak beşerî harikaları nebevî mucizelere bağlayıp ilimlere yeni blokajlar belirlemek suretiyle asırlardan beri süregelen düalizmi sona erdirecektir. Daha sonra ümmet-i Muhammed’le tevafuk noktaları temin ve tespit edilerek asgari müştereklerde bir araya gelinecek ve bu iki cemaatten birisi fen ve teknolojiyle, diğeri de iman ve aksiyonuyla ateizm ve inkârcılığa karşı bir güç oluşturacaklardır.”*¹⁶¹

“İki cihan serveri, İseviyyetin tasaffi ederek Muhammedî ruhla bütünleşeceğini söylemektedir. Evet, o gün inkârın temsilcileri inananları derdest ettikleri esnada gök kuvvetini elinde tutanlar, Allah’ın yardımıyla Müslümanların makus talihini bir kere daha değiştirecek ve ilhâdın burnu bir kere daha kırılacak...”¹⁶²

Gülen, müritlerinin Hristiyan din adamları tarafından yapılan İncil derslerine katılmalarında bir sakınca görmüyor, hatta birtakım yararlar mülâhaza ederek şöyle diyor: “Siz de bizim İncil derslerimize iştirak edin” diyorlar. Bu gidip gelmelerle Kur’an’a göre bir Hz. İsa inancı çıkıyor ortaya. Kiliseden, Efendimize de inanan, kendilerine “Müslüman İseviler” diyen insanlar çıkabiliyor. Bunu, İseviyyetin tasaffisi, Mesihîyyet ruhunun mukaddimesi saymada bir mahzur görmüyorum.”¹⁶³

160 Gülen, *Fikir Atlası (Fasıldan Fasıla 5)*, İstanbul 2006, s. 59.

161 Gülen, *Kur’an’ın Altın İkliminde*, s. 528-529.

162 Gülen, *İnsanlığın İftihar Tablosu* Sonsuz Nur 1, İzmir 1994, s. 144.

163 Gülen, *Ümit Burcu*, s. 43.

c. Teslis Meselesi

Gülen’in inanç dünyasında Hristiyanlığın yeri diyalog ve hoşgörü ilişkisinin ötesine geçerek muhabbet ve rızaya dönüşmüşse benziyor. Bunun için de bir Hristiyanın kendi dinini terk ederek İslâm’a girmesine gönlü razı olmuyor. Nitekim Gülen bir konuşmasında şunları söylüyor:

“Arkadaşlara arz ettiğim şeylerden birisi de şu: Yani birisi kalksa, gelse ve dese ki, ben vazgeçtim, bu Hristiyanlıkta hiçbir iş yokmuş... Yahu şimdiye kadar içindeydin yani, ne kötülük gördün sen Hristiyanlıktan derim ben ona. O biraz daha araştırsın, karıştırsın, meseleyi bulsun, kendi tercihini yapsın. Ben de birine söylerken, o meseleyi açarken böyle derim yani.”¹⁶⁴

Gülen, bir başka konuşmasında ise teslise inanarak “Allah için üçüncü-südür” demenin yoruma açık bir mesele olduğunu, dolayısıyla küfür saymak gerektiğini savunarak şunları söylemektedir:

“Şimdi bu tür bir mülahaza içinde bunlar buna teslis diyorlarsa şayet, kalkıp onları “Le kad keferellezine kalu innellahe salisü selasetin” Allah için üçüncüsüdür -üçlünün üçüncüsüdür, demek doğru- Üçlünün üçüncüsü yani bir var. Zat-ı uluhiyet de bu üçlünün biri oluyor, üçüncüsü oluyor. Şimdi hemen onu o kategoriye sokmamak lazım. Çünkü yoruma açık. Yoruma açık meselelerde hep içtihat edenler mazur görülmüşlerdir...”¹⁶⁵

Gülen, teslise inanan Hristiyanların durumunun yoruma açık olduğunu, dolayısıyla küfür kategorisine sokmamak gerektiğini iddia ediyor. Halbuki yüce Kitabımız Kur’an’da onların durumu hiçbir yoruma mahal bırakmayacak şekilde şöyle beyan ediliyor:

“Andolsun ki “Allah, kesinlikle Meryem oğlu Mesih’tir” diyenler kâfir olmuşlardır. Halbuki Mesih: “Ey İsrail oğulları! Rabbim ve Rabbiniz olan Allah’a kulluk ediniz. Biliniz ki kim Allah’a ortak koşarsa muhakkak Allah ona cenneti haram kılar; artık onun yeri ateştir ve zalimler için yardımcıları yoktur” demişti.”

164 Gülen, 14-Sesli Sohbetler-1/Bamtel 01-10 (Gurbet Solukları) Bam Teli 6/2, dk. 10 vd.

165 Gülen, 16-Sesli Sohbetler-3/Bamtel 21-30 (Düşünce Helezonu) 27-02-Herkesin İslam adına gittiği bir yol var, dk. 05.45-09.00.

*“Andolsun ‘Allah, için üçüncüsüdür’ diyenler de kâfir olmuşlardır. Halbuki bir tek Allah’tan başka hiçbir tanrı yoktur. Eğer diye geldiklerinden vazgeçmezlerse, içlerinden kâfir olanlara acı bir azap isabet edecektir.”*¹⁶⁶

Kur’an böyle buyuruyor da Hristiyan dünyanın inancı bundan farklı mı? İşte Hristiyan din önderlerinin 325’te İznik Konsili’nde kararlaştırdığı Âmentü’nün metni: Yeri ve göğü yaratanın tanrı olduğuna, İsa’nın O’nun biricik oğlu olduğuna, Meryem’in Ruhul-kudüs’ten gebe kaldığına, İsa’nın bakire Meryem’den doğduğuna, çarmıha gerildiğine, üçüncü gün tekrar canlandığına, göklere çıkıp Baba Tanrı’nın sağına oturduğuna, Ruhul-kudüs’e, mukaddes Katolik Kilisesine, insanın kurtuluşunun yalnızca İsa Mesih’e iman etmekle gerçekleşeceğine ve azizlerin cemaatine inanırım.¹⁶⁷

Hristiyan Âmentü’sünde “İsa’nın O’nun biricik oğlu olduğuna inanırım” ifadesi açık bir şekilde yer alırken, Gülen’in bu husus “yorumu açık bir mesele, yorumu açık meselelerde içtihat edenler mazur görülmüşlerdir” şeklindeki Allah’ın hükmünü boşa çıkarmaya yönelik gayreti, Kur’an’ın hükmüne inançsızlıktan kaynaklanmış olmasın?

d. Kelime-i Şehadet’ten “Muhammedün Resûlullah” ifadesinin çıkarılması

Gülen, teslisi yorumu açık bir mesele olarak sunup küfür olmaktan çıkarttıktan sonra, hoşgörü ve diyalogu daha ileri noktaya götürmek için Hz. Muhammed’in (s.a.s.) nübüvvetine inanmayı da kelime-i şehâdetten, dolayısıyla iman esaslarından çıkarmayı öneriyor. Böylece Hristiyanlarla Müslümanlar arasında diyalogun kurulmasına mâni olan bütün engelleri ortadan kaldırmış oluyor. Gülen, Çizgimizi Hecelerken adlı kitabında “Yalnız Allah’a inanıp Peygamberimize inanmayan bir insan Cennet’e girer mi?” şeklinde bir soruya: “Onu kabul etmeyenlerin hepsi aynı ölçüde mülhit değildir. Ona açıktan karşı çıkanlar ve getirdiklerine savaş ilan edenler, âkibetlerini bütün bütün karartmış ve azab-ı ilâhiye istihkak kesbetmiş sayılırlar. ... Gönülden lâ ilâhe illallah diyen, bunu iz’an eden, muktezasını kabullenen ve tasdik eden kimse mümin demektir. Efendimiz böyle bir kimsenin cennete gireceğini ifade buyurmuştur.”¹⁶⁸ diyor.

¹⁶⁶ el-Maide 5/72-73.

¹⁶⁷ Bk. Şinasi Gündüz, *Hristiyanlık*, İstanbul 2008, s. 57-62.

¹⁶⁸ Gülen, *Çizgimizi Hecelerken* (Prizma 8), s. 166-167.

Gülen'in, "İmanın Yenilenmesi" başlığı altında dile getirdiği: *"İnsanın diliyle 'Lâilâhe illallah' (Allah'tan başka ilâh yoktur) demesi, kalbiyle onu tasdik etmesi, mantığıyla ona düğümlemesi ve bütün hisleriyle de ona sahip çıkması demektir."*¹⁶⁹ ifadelerini yukarıdaki değerlendirmeleri çerçevesinde başka tür-lü nasıl anlayabiliriz? Gülen, bu ifadeleri ile Kelime-i şehâdetin sadece bir kısmını söyleyerek "La ilâhe illallah" diyen herkesin iman etmiş olacağını, dolayısıyla kurtuluşa ereceğini ve cennete gireceğini iddia etmiş olmaktadır.

Bu konuda Merdan Yanardağ'ın röportajında Nureddin Veren şunları söylüyor: *"Gülen, 'Muhammedün Resûlullah' diyerek başka dinden olanları küstürmenin gereksiz olduğunu, Hz. İbrahim'e inanan insanların da cennete gireceğini söyledi. Vatikan'ın temsilcisi Monsenyör George Marovitch'in ifadesi var, diyor ki: Biz Fetullah Gülen'i için seviyoruz. O, bize 'la ilahe illallah' diyen herkesin cennete gideceğini söylüyor." Yani "la ilahe illallah" yetecekse, "Muhammedün Resûlullah" diyerek onları küstürmeyelim, onları da idare edelim, diyor."*¹⁷⁰

Gülen, gayet cömert davranarak ve bir an kendini kardinal yetkisinde görerek İslâm'ın inanç esasları üzerinde tasarruf etmeye kalkışıyor, insanın kurtuluşunun yalnızca İsa Mesih'e iman etmekle gerçekleşeceğine inanıyor ve Hz. Muhammed'e imanı inanç esaslarından çıkarıyor. Halbuki, gönüllerini yapmak için kalıptan kalıba girdiği Hristiyanlık âmentüsünde "insanın kurtuluşunun yalnızca İsa Mesih'e iman etmekle gerçekleşeceğine" yer verilmektedir.

Gülen, Mehmet Gündem'le yaptığı bir söyleşide "Kelime-i şehâdetten Muhammedün Resûlullah'ı çıkartmayı kastetmediğini" iddia ediyor ve bunu kötü niyetli kişilerin dile getirdiğini söylüyor.¹⁷¹ Ancak inanmayarak söylediği bu ifade ve tavırları kendisini de rahatsız etmiş olmalı ki, zaman zaman Efendimiz'in hakkını vermediğini itiraf ederek şunları söylemektedir:

"Yani o mevzuda ben içim kanaya kanaya yani içime böyle kan damlıyor gibi Efendimizin hakkını vermediğim yerler olmuştur. Ama ben kendi içimden demişimdir ki; bunu senin için yapıyorum. Ben kendim orada estirdiğim o demokratik hava içinde seni anlatma fırsatını bulacağım. Onun için senin için yine sana

169 Gülen, *Fasıldan Fasıla* 5, s. 70.

170 Merdan Yanardağ, *Fethullah Gülen hareketinin Perde Arkası Türkiye Nasıl Kuşatıldı*, İstanbul 2007, s. 66.

171 bk. Mehmet Gündem, *Fethullah Gülen'le 11 Gün*, İstanbul 2005, s. 206-209

rağmen bir şeyler yapıyorum ben burada. Bu bir niyettir yani. İnsan niyetiyle kurtulur.”¹⁷²

Gülen bu konularda itiraflarda bulunsa da adamlarının hahamı ve papazları sırat köprüsünden geçiren uygulamalarından, namaz kılmayan gençlere Hristiyanlığı tavsiye eden tavırlarından tövbe ettiğine ve insanların bu husustaki kuşku ve yorumlarının yersiz olduğunu ortaya koyan herhangi bir çalışma içinde bulunduğuna ilişkin bir ifadeye rastlamadık.

e. Gavura gavur demenin caiz olmaması.

Gülen, Hristiyan ve Yahudilerle diyalog çalışmalarında ve ikili temaslarında onlara şirin görünmek için nabza göre şerbet vermeyi ve onları üzecek ifadelerden uzak durmayı salık vermektedir. Bu çerçevede onlarla ilişkilerde fasl-ı müsterekleri esas alarak hareket etmeyi önermektedir. Bu bağlamda da kâfire kâfir demeyi doğru bulmamaktadır. İşte nabza göre şerbeti öneren sözleri:

“Diyalog içinde bulunduğumuz insanlarla fasl-ı müsterekleri artırmak ve onlar üzerinde konuşmak gerekir. Hatta konuştuğumuz, görüştüğümüz bu insanlar Yahudi ve Hristiyanlar bile olsa yine bu düşünce ile hareket edilmeli ve muvakkaten bizi birbirimizden ayıracak hususlar bahis mevzuu edilmemelidir. Mesela siz onlarla Allah, âhiret konularında anlaşamadı iseniz, onlara Efendimiz’i anlatmanın bir mânası yoktur. Yani herkesin nabzını tutma ve nabza göre şerbet verme esas olmalıdır.”¹⁷³

Gülen, aşağıdaki örnekte ise Hristiyan ve Yahudileri üzmemek için “kâfire kâfir demeyi” uygun bulmamaktadır:

“Şunu da ifade etmeliyim ki, kâfir bir kimseye (inkârcılara) “kâfir” demek ve bu şekilde tavır almak ne farzdır, ne vaciptir, ne sünnettir, ne de müstehaptır. Bu şekilde hareket eden kişi, kendi nefsini tatminden öte, -bazan günah da sayılabilir- başka bir şey kazanmayacaktır.”¹⁷⁴

Müslümanlar söz konusu olduğunda “Allah onları yerin dibine batırsın, evlerini ateş salsın, yuvalarını başlarına yıksın, birliklerini bozsun, duygularını

172 Gülen, Sesli Sohbetler 4/Bam Teli 31-40 (Kendi Değerlerimiz) /33-01-Hoşgörünün Çerçevesi ve Diyalog; dk. 13:27-14:17.

173 Gülen, Prizma 2, s. 33, 36.

174 Gülen, Fasıldan Fasıla 5, s. 84-85.

sinelerinde bıraksın” şeklinde ağzına geleni söyleyeceksin, Hristiyanlar söz konusu olunca ise yelkenleri indirip hoşgörü ve şefkat kanatlarını üzerlerine açacaksın. Bu tutumun caiz olup olmadığını Yüce Rabbimizin kelâmı ile cevaplandıralım:

“Muhammed Allah’ın elçisidir. Beraberinde bulunanlar da kâfirlere karşı çetin, kendi aralarında merhametlidirler...”¹⁷⁵

“Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse (bilsin ki) Allah, sevdiği ve kendisini seven müminlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı çetin bir toplum getirecektir. (Bunlar), Allah yolunda cihad ederler ve hiçbir kınayanın kınamasından korkmazlar. Bu Allah’ın dilediğine verdiği lütfudur. Allah’ın lütfu ve ilmi geniştir.”¹⁷⁶

Görüldüğü üzere Kur’an-ı Kerim, Allah Teâlâ’nın sevdiği ve kendisini seven örnek mü’minler topluluğunu birbirlerine karşı şefkat ve merhametli, kâfirlere karşı ise çetin ve şiddetli kimseler olarak nitelemektedir. Gülen ve cemaatinin söz ve tavırlarından böyle olmadıklarını görüyor ve biliyoruz. Ayrıca günümüzde dinini terk eden ve ondan dönen bir topluluk da söz konusu değildir. Dolayısıyla Kur’an’da dininden dönenler yerine gönderileceği haber verilen topluluk Gülen ve cemaati değildir. Onların bu hususta yazıp çizdikleri ve yapıp ettikleri şeyler insanları kandırmak için yürütülen sinsi propagandadan başka bir şey değildir.

Bu konu ile ilgili olarak dile getirmek istediğim son bir husus da Gülen’in 9 Şubat 1998 tarihinde Papa II. Jean Paul’a sunduğu mektupta yer alan bazı meselelerdir. Gülen, söz konusu mektupta “Dinler Arası Diyalog için Papalık Konseyi (PCID) misyonunun bir parçası olmak, söz konusu misyonun tahakkuk edişini görmek, en aciz bir şekilde hatta biraz cüretle, bu pek kıymetli hizmetinizi icra etme yolunda en mütevazı yardımlarımızı sunmak üzere huzurda bulunduğunu” kaydetmektedir.

Gülen’in parçası olmak için can attığı bu misyonu Papa II. John Paul 24 Aralık 1999 tarihli milenyum mesajında: “Birinci milenyumda Avrupa, ikinci milenyumda Amerika ve Afrika Hristiyanlaştı. Üçüncü bin yılda ise hedef Asya’dır.” şeklinde açıklamıştır.

175 el-Fetih 48/29.

176 el-Maide 5/54.

Gülen Papa'ya hitapta bu denli dikkatli, nazik, hoşgörülü ve özverili bir dil kullanırken, konu Müslümanlar olunca söz konusu dikkat, hoşgörü ve nezaket gitmekte, yerini kabalık ve ağzına geldiği gibi konuşmaya bırakmaktadır. İşte söz konusu mektuptaki uygunsuz ifadelerden bir örnek:

“İslâm yanlış anlaşılan bir din olmuştur ve bunda en çok suçlanacak olan Müslümanlardır. Uygun bir yerdeki vakitli bir gayret bu yanlış anlamının büyük oranda azalmasına katkı sağlayabilir. Müslüman dünyası, İslâm'ın asırlarla ölçülen yanlış algılanmasını silip atacak bir diyalog imkânını bağrına basacaktır.”

İslâm'ı yanlış anlaşılmış bir din olarak takdim eden, 1400 yıllık İslâm tarihini töhmet altında bırakan ve bu hususta Müslümanları suçlayan Gülen'in, Hristiyanlığa, onun mensuplarına, bu dünyanın tarihte ve günümüzde yapıp ettiklerine yönelik tek bir eleştirisi bulunmamaktadır. Eleştiri bir tarafa onları olumlayıp sempatik göstermek için elinden geleni yapmakta, tarihi gerçekleri tahrif ederek 20 Ağustos 2016 tarihinde yayımlanan bir konuşmasında şunları söylemektedir:

“Haçlının ülkenizi işgal etmesi çok tehlikeli değildir. Çünkü sizinle onlar arasında kırmızı çizgiler vardır. Bir kere onlar sizin kadınlarınıza, kızıma ilişmezler, mabedinize ilişmezler, ilişmemiş Haçlılar...”¹⁷⁷

Gülen'in Haçlı sevice bu sözlerine karşılık olmak üzere ona, İstiklal Savaşı esnasında İzmir'e çıkan Haçlı ordularının yapıp ettiklerini, Balkanlar'da Bulgar ve Rum çetelerinin işledikleri cinayetleri, uzağa gitmeye ne gerek son yirmi yılda Bosna'da, Irak'ta, Afganistan'da ve Libya'da yapılanları hatırlatmak Ebu Gurayb rezaletini suratına çarpmak isterim.

D. Ahiret

Gülen'in teolojik görüşleri bağlamında ele alacağımız son konu ise âhiret inancıdır. Âmentünün altı esasından biri olan âhirete iman, Kur'an ve Sünnet'le sabit olan ve ümmetin icmaı ile kabul edilen bir inanç esasıdır. Bu inanca göre dünya hayatına imtihan için gönderilen insanoğlu, kıyamet koştuktan sonra burada yapıp ettiklerinin hesabını vermek üzere diriltilecek ve mizan, hesap, kitap, şefaât, sırat gibi işlemlerden sonra iman edip

¹⁷⁷ Gülen, “Haçlının Ülkenizi İşgal etmesi Çok Tehlikeli Değil”, www.mynet.com; <https://odatv.com>. Bu sözler, söz konusu veb sayfalarında Gülen'in kendi sesinden videolardan yayımlanmıştır.

salih amel işleyenler cennete, inkâr edip isyan içinde olanlar da cehenneme gönderilecektir. Bütün bunlara inanınız fakat dünyada iken kişisel olarak kimin cennete, kimin cehenneme gideceğini bilemeyiz. Bu hususta Allah Teâlâ dışında hiç kimse bir bilgiye sahip değildir. Bildiğimiz şey, iman üzere vefat edenler âhirette saîd, küfür üzere ölenler ise şakî muamelesi görecektir. Bu nedenle dünyada iken hiç kimse kendisi veya bir başkası hakkında önceden garanti veremez, Allah'ın rahmetinden veya azabından emin olduğu iddiasında bulunamaz. Ebu Leheb, karısı, aşere-i mübeşşere gibi örnekler vahye dayanan, dolayısıyla kaynağı Cenâb-ı Hak olan ve peygamberler yoluyla muttali olduğumuz haberlerdir.

Gülen'e gelince o, konuşma ve yazılarında kendini Allah'ın azabından emin ve rahmetine nail olma hususunda ise garantili gibi görmekte, âhiret gününde kendisinin ve cemaatinin saîdler arasında yer alacağını iddia etmektedir. İnsanları bağışlamadan cennete girmeyeceğini, hatta bu hususta yufka yürekli olmakla itham ve itab edileceğini, cehenneme girenler içinde cemaat mensuplarının olmayacağını, onlar cehennem üzerinden geçerlerken nurlarının cehennemin alevlerini söndüreceğini iddia etmektedir.

Gülen ve cemaatinin başrollerde olduğu bir âhiret anlayışına ilişkin görüşlere örnek olarak Gülen'in şu sözlerini gösterebiliriz:

*“Açık, kapalı her şeyin net olarak ortaya döküleceği bir gün var. Allah huzurunda görüşürüz. Belki o gün benim gibi yufka yürekli birisi “Allahım! Bu kobraları bağışlamadan ben cennete gitmiyorum” diyebilirim, ama işin içinde Allah hakkı da olduğu için orada beni dinlemezler pek. Onun için yufka yürekliliğim de çok fayda etmez. Buna çok güvenmesinler.”*¹⁷⁸

*“Ben yer yer hüsn-i zannımın altında kaldım, sizi sena ettim, mânevi itap aldım, yakamdan tutup hırpaladılar, bu çok yumuşaklık dediler...”*¹⁷⁹

Gülen, âhiretteki kendi durumunu bu şekilde ortaya koyduktan sonra, cemaatinin konumunu da aynı mantıkla temellendirmekte ve cehenneme atılanların içinde onların olmayacağını ima ederek şunları söylemektedir:

178 Gülen, 15-Sesli Sohbetler-2/Bamtel-11-20 (Bamtel) 20-02-Büyük Ortadoğu Projesi, dk. 16.35-18.00)

179 Gülen, Hisar-7 (Hey Gidi Günler), dk. 20.

“Üç beş gün evvel bir çocuk yanıma gelecektir, bana şunu anlatacaktır, hislerimden dolayı muaheze etmeyin beni, başışlayın. Haşr u neşrin bütün endişe verici keyfiyeti ile cereyan ettiğini gördüm, alev alev dehlizlerden alev çıkıyor gibi cehennemin ortalığa dehşet saldığını gördüm, tutup tutup milleti cehenneme atacaklar gördüm ve derken selvi boylu birisi, incelerden ince birisi ... cehennemin kapısına kollarını gerdi, girilmez buradan içeriye dedi, halkı önüne alıyordu, kimse girmesin diye çırpınıyordu. Önlemişti ilk gelenleri, girmiyordu artık kimse içeriye. Fakat arkadan gelen bir zılgıta dayanamamıştı, çekiliverince herkes içeriye itiliyor ve herkes cayır cayır yanıyordu, içinde tanıdıklarım da vardı diyor, çocuğu dehşet almıştı, ürpere ürpere anlatıyordu, ama ben caminizde gördüklerimi görmüyordum orada diyor, cemaatimizde gördüklerimi görmüyordum orada diyor, tanıdığım arkadaşlar vardı, korunmuş ve geride kalmışlardı. Neyi ifade ediyor sana, ne anlatıyor bunlar sana, cemaatin içinde perdesini kaldırıp imamın sana baktığını anlatıyor, batmayan güneşin, gurup etmeyen güneşin sana baktığını anlatıyor...”¹⁸⁰

Cehenneme girmek ne kelime, Gülen bu seçkinler (!) topluluğunun cehennem ateşini söndürebileceğini iddia ediyor: “... İşte bu aziz güruh, cehennemin üzerinden geçerken dahi cehennemin alevlerini söndürecek nurları...”¹⁸¹

Sonuç

“Gülen’in Bilgi Kaynakları ve Teolojisi” başlığı altında yaptığımız bu çalışma bizi şu sonuçlara götürdü:

1. Gülen hem bilgi kaynaklarında hem de teolojisinde merkeze kendini, etrafına da cemaatini yerleştirmiş bulunmaktadır. Kendine prototip olarak Hz. Peygamber’i ve sahabe-i kiramı almış gözüküyor, kendini ve cemaatini onlara paralel şekilde konumlandırıyor ve dinde onlara yapılan muamelenin kendine ve cemaatine yapılmasını istiyor. O, bu yapıyı Şia’nın imameti idealize ettiği gibi idealize etmiş gözüküyor, dinin bütün kutsallarını kendisi ile irtibatlı ve onu teyit edici olarak değerlendiriyor. Kâinat imamlığı, gaybı bilme, âlemde tasarrufta bulunma gibi iddialar bu düşünceden kaynaklanmaktadır.
2. FETÖ’nün idealizmi dine rağmen dindarlık şekline dönüşmüş bulunmaktadır. Allah için Allah’ın emirlerini terk etme, aynı amaçla

180 Gülen, Sesli vaazlar 7,1979.04.06. İktisadi mülahazalar-7, dk. 1:33:30.

181 Gülen, 1976-10-19- Gönül Dünyamızdan-10-Azim ve Kararlılık (menemen), 53 dk.

yasaklarını işleme; Hz. Peygamber (s.a.s.) için onun ismini kelime-i şehadetten çıkarma gibi sapkın davranışlar bunun neticesidir. Allah'ın rızasını kazanmak için içki içen, zina eden, yalan söyleyen, hırsızlık yapan, bu amaçla katalog evlilikleri ve katalog dindarlıkları yaşayan insanların içine düştükleri çamur, sapkın bir idealizmin sonucudur.

3. Gülen, cemaatini büyüttükçe imkânları artmış, yurt içinde ve yurt dışında okul, yurt, dersane, banka, gazete, televizyon sahibi olmuştur. Başlangıçta bunların tümü belli idealleri gerçekleştirmek için oluşturulmuş vasıta kurumlar iken, daha sonra korunması ve yaşatılması başlı başına amaç olan kurumlar haline gelmiştir. Cemaat, sahip olduğu bu geniş imkânları kaybetmemek için küresel güçlerle işbirliği arayışına girmiş, vasıtaları yaşatmak için amaçlardan taviz vermeye başlamıştır. Yurtlar, okullar, gazeteler tıpkı malını eksiltmemek için zekât vermeyi reddeden Sa'lebe'nin koyunlarına dönüşmüştür. Kaderleri de Sa'lebe gibi olmuş ve hem dünyalarını hem de ukbâlarını yitirmişlerdir.

Bu hususta son sözümüz şudur: Bu çalışmada kişiler değil; ilke, inanç, düşünce ve davranışlar esas alınmıştır. Verilen hükümler de bu çerçevede olmuştur. Dolayısıyla kendini, yapılan değerlendirmelerle birebir özdeşleştiremeyenler olabilir. Biz, bir bütün olarak cemaat trenini ve bu trenin istikametini ortaya koymaya çalıştık. Dolayısıyla farklı bir istikamete gitmek istediği halde bu trene sehven, yanlışlıkla veya kandırılarak binenler olabilir. Cemaatin trenine bindiği halde varmak istediği menzil farklı olanlar bulunabilir. Bu tür kişilere tavsiyemiz “Bu trenin hedefledikleri istikamete ve varmak istedikleri menzile gitmediği, bu nedenle söz konusu trenden bir an önce inmeleri” şeklinde olacaktır.

Kaynakça

- “30.12.2013 Fetullah Gülen’in Rüyası ve Başbakan Erdoğan”, <https://www.timeturk.com.tr>.
- Abdurrahman Şeref Efendi, *Tarih Müsahebeleri*, İstanbul 1339.
- Beyazîzâde Ahmed Efendi, *el-Usûlü'l-münîfe li'l-İmam Ebî Hanîfe*, thk. İlyas Çelebi, İstanbul 2016.
- Buhârî, “İlim”, 38; “Ta’bir”, 45;
- Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 96, 119; III, 14.
- Ebû Dâvûd, “Tıb”, 21.
- Ebû'l-Muîn en-Nesefî, *Tefsîratü'l-edille*, Ankara 1993.
- Fetullah Gülen, *Fasıldan Fasıla* 1, İzmir 1998.
- Gülen, Görüntülü vaazlar-10, Üsküdar vaazları (*Sonsuz Nur*), Peygamberlerin Gönderiliş Gayeleri; dk. 16:30).
- Gülen, “Haçlının Ülkenizi İşgal etmesi Çok Tehlikeli Değil”, www.mynet.com; <https://odatv.com>.
- Gülen, 02 Sesli vaazlar -1/Fizik Ötesi Hayat/Cinlerle İlgili Soru-Cevap 5-Cinni Şeytanlar insanlara musallat olup onlara manevi Hastalıklar Verirler mp3; dk. 10:45 vd.
- Gülen, 02 Sesli vaazlar -1/Fizik Ötesi Hayat/Cinlerle İlgili Soru-Cevap 1-CİN Çağırma Var mıdır? Mp3; dk. 18 vd.
- Gülen, 02 Sesli vaazlar-1/ Melekût Âlemi/1978-03-10- Melekût Âlemi -02.mp3 dk. 29:15 vd.
- Gülen, 02 Sesli vaazlar-1/Melekut Âlemi/1978-03-03-Melekût Âlemi-01. Mp3. Dk. 30:20.
- Gülen, 14-Sesli Sohbetler-1/Bamte1i 01-10 (Gurbet solukları) Bamte1i, 9/2, dk. 1.
- Gülen, 15-Sesli Sohbetler -2 /bamte1i- 11-20 .
- Gülen, 15-Sesli Sohbetler-2/Bamte1i-11-20 (Bamte1i) 20-02-Büyük Ortadoğu Projesi, dk. 16.35-18.00)
- Gülen, 16-Sesli Sohbetler-3/Bamte1i-21-30 (Düşünce Helezonu) 27-02-Herkesin İslâm adına gittiği bir yol var, dk. 05.45-09.00.

- Gülen, 17-10-1974. Manisa Sesli vaazlar-12. Işığa Doğru 02.dk 42.57-43:20 arası.
- Gülen, 1976-10-19- Gönül Dünyamızdan-10-Azim ve Kararlılık (menemen), 53 dk.
- Gülen, 1978-11-03 Hac-3, dk.01:00 vd.
- Gülen, 1979-07-09- Gönül Dünyamızdan 02-Muhabbet Fedailerinin Özellikleri-Beraat Gecesi (İzmir Hisar Camii).
- Gülen, 1979-08-17-Gönül Dünyamızdan-03-İmanla gelen değişim (Salihli), dk. 1:09;00.
- Gülen, 1980-06-29- Gönül Dünyamızdan-06-İman ve Amel, dk. 36:59 vd.
- Gülen, 1980-08-27-Gönül Dünyamızdan 01, Allah Yolunda Fedâkarlık (Afyon), dk. 11 vd.
- Gülen, 53-Yenilenme Gayreti-1, dk. 14.10.
- Gülen, *Altın Nesil*, der. Latif Erdoğan, İzmir 1976.
- Gülen, *Asrın Getirdiği Tereddütler 2*, İzmir 1996.
- Gülen, *Asrın Getirdiği Tereddütler 2*, Nil Yayınları, İstanbul 2008.
- Gülen, *Asrın Getirdiği Tereddütler 4*, Nil Yayınları, İstanbul 2011.
- Gülen, bk. 02 Sesli vaazlar-1/Melekut Âlemi/1978-03-17- Melekut Âlemi -02.mp3 dk. 31:48 vd.
- Gülen, *Çağ ve Nesil 1*, Nil Yayınları, İstanbul 2011.
- Gülen, *Çizgimizi Hecelerken* (Prizma 8), İstanbul 2010.
- Gülen, *Fasıldan Fasıla 1*, Nil Yayınları, İzmir 1995.
- Gülen, *Fasıldan Fasıla 2*, İzmir 1995.
- Gülen, *Fasıldan Fasıla 4*, Nil Yayınları, İzmir 2009.
- Gülen, *Fasıldan Fasıla 5*, İstanbul 2006.
- Gülen, *Fatiha Üzerine Mülâhazalar*, Nil Yayınları, İstanbul 2011.
- Gülen, *Fikir Atlası (Fasıldan Fasıla 5)*, İstanbul 2006.
- Gülen, *Fizik Ötesi Hayat 3*.

- Gülen, *Gençlere Pırlanta Öğütler 6 Fasıldan Fasıla*'dan, Muştı Yayınları, 2011.
- Gülen, *Fikir Atlası (Fasıldan Fasıla 5)*, İstanbul 2006.
- Gülen, Giriş, Tebliğde Gaye ve Metot, dk. 04:50.
- Gülen, Gönül Dünyamızdan-02-Muhabbet Fedailerinin Özellikleri-Beraat Gecesi (İzmir Hisar Camii), dk. 38 vd.
- Gülen, Görüntülü Vaazlar 1, Kutsilerin Takvası, dk. 10:40-12.00.
- Gülen, Görüntülü Vaazlar -2, 26.05.1991, Hisar-9 (İslam'da Ana ve Baba Hakkı), dk. 27.00-31.00; 20-10-1978 Sesli vaazlar 5, Hac 1,mp3 dk. 49:50 vd.; görüntülü vaazlar-2, 26-05-199;
- Gülen, *Yaşatma İdeali*, Nil Yayınları, İzmir, 2012.
- Gülen, Görüntülü Vaazlar-10, Üsküdar Vaazları (*Sonsuz Nur*), Peygamberlerin Gönderiliş Gayeleri; dk. 16:30.
- Gülen, Hisar -3, İrade Kahramanları, dk. 15.50 vd.
- Gülen, Hisar-7 (Hey Gidi Günler), dk. 20.
- Gülen, Hutbeler 1 (06.10.1978) Namaz 8, dk. 16 vd.
- Gülen, Hutbeler 1 İrşad Ekseni, Melekut Alemi 2, dk. 42 vd.
- Gülen, *İnancın Gölgesinde 1*, Nil Yayınları, İstanbul 2011.
- Gülen, *İnancın Gölgesinde 2*, Ankara 1996.
- Gülen, *İnancın Gölgesinde 7*, s. 116-117.
- Gülen, *İnancın Gölgesinde*, İzmir 1996.
- Gülen, *İnsanlığın İftihar Tablosu Sonsuz Nur 1*, İzmir 1994.
- Gülen, İrade Kahramanları-2, dk. 08:13.
- Gülen, *Kader 1*, dk. 23:42.
- Gülen, *Kalbin Zümrüt Tepeleri 3*, Nil Yayınları, İstanbul 2011.
- Gülen, *Kalbin Zümrüt Tepeleri 4*, İstanbul 2008.
- Gülen, *Kırk Testi 1-2*, Nil Yayınları, İstanbul 2012.
- Gülen, *Kırk Testi*, İstanbul, 2002.
- Gülen, *Kur'an'dan İdrake Yansıyanlar*, Nil Yayınları, İstanbul 2013.
- Gülen, *Kur'an'ın Altın İkliminde*, Nil Yayınları, İstanbul 2010.

- Gülen, *Kur’andan İdrake Yansıyanlar*, İzmir 2010.
- Gülen, *Mefkure Yolculuğu*, (Kırk Testi 13), Nil yayınları, İstanbul, 2014.
- Gülen, *Melekût Âlemi* 3, dk. 75
- Gülen, *Ölümsüzlük İksiri* (Kırk Testi 7), Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı, İstanbul 2007.
- Gülen, 27.01.1991, Şadırvan-5 (Allah’ın Engin Rahmeti), dk. 1.08 vd.
- Gülen, *Prizma* 1, Zaman Gazetesi Yayınları, İstanbul 1997
- Gülen, *Prizma* 2, Nil Yayınları, İstanbul 1997.
- Gülen, *Prizma* 3-4, Nil Yayınları, İstanbul 2012.
- Gülen, Sesli Sohbetler 4/Bam Teli 31-40 (Kendi Değerlerimiz) /33-01-Hoşgörünün Çerçevesi ve Diyalog; dk. 13:27-14:17.
- Gülen, Sesli Sohbetler, 18-01- Gıybet, dk. 13.55 vd.).
- Gülen, Sesli vaazlar 7, 1979.04.06. İktisadi mülahazalar-7, dk. 1:33:30.
- Gülen, Sesli vaazlar, Hac-1, 20.10.1978, dk. 49.50.
- Gülen, Sesli vaazlar-10/İslam Âleminin Kurtuluş Yolları, dk. 42.
- Gülen, *Sohbet-i Canan*, İstanbul 2004.
- Gülen, *Sohbet-i Cânân*, Nil Yayınları, İstanbul 2013.
- Gülen, *Sonsuz Nur* 2, s. 149-150.
- Gülen, Süleymaniye-03 (Fütüvvet Ruhu) 18.03.1990. divx; dk. 2.01:00 vd.
- Gülen, Şadırvan 5 (Allah’ın Engin Rahmeti), dk. 1.08 vd.
- Gülen, Şadırvan-4 (İman ve Aksiyon), dk. 29.10.
- Gülen, Ümit Burcu, İstanbul 2005.
- Gülen, Ümit ve Korku 1, dk. 08:39-09:07.
- Gülen, Ümitle Şahlanmış, dk. 12:12-14:48.
- Gülen, *Varlığın Metafizik Boyutu*, (Ali Ünal’ın takdim yazısı), İstanbul 2008.
- Gülen, Vicdan Kültürü-2, 38.00-40.00.
- Gülen, *Yaşamın İdeali*, Nil Yayınları, İzmir, 2012.
- Gülen, *Yol Mülahazaları*, Nil Yayınları, İzmir 2008.

- Gülen, *Zihin Harmanı* (Prizma 7), Nil Yayınları İstanbul 2011.
- İsmail Ünal, *Fetullah Gülen'le Amerika'da Bir Ay*, İstanbul 2001.
- Kadir Mısıroğlu, *Asrın İhaneti: Paralel Yapı veya Fetullah Gülen'in Günah Galerisinden Sayfalar*, Sebil Yayınları, İstanbul 2015.
- Latif Erdoğan, *Benim Küçük Dünyam*, İstanbul 1995.
- Latif Erdoğan, *Şeytanın Gülen Yüzü*, İstanbul 2016.
- M. Abdülfettah Şahin, *Asrın Getirdiği Tereddütler*, İzmir 1990.
- M. Fatih Şeker, "Türk Devlet Felsefesi Açısından Siyaset Tarikat/Cemaat İlişkisi", *Türkiye Günlüğü*, sayı 128, Güz 2016, s. 10-28.
- Matürîdî, *Kitabü't-Tevhid Açıklamalı Tercüme*, trc. Bekir Topaloğlu, Ankara 2017.
- Mâtürîdî, *Kitabü't-Tevhid*, Ankara 2017.
- Mehmet Gündem, *Fetullah Gülen'le 11 Gün*, İstanbul 2005.
- Merdan Yanardağ, *Fetullah Gülen Hareketinin Perde Arkası Türkiye Nasıl Kuşatıldı*, İstanbul 2007.
- Muhittin Uysal, *Tasavvuf Kültüründe Hadis*, İstanbul 2012.
- Mustafa Armağan, Ali Ünal, *Medya Aynasında Fetullah Gülen Kozadan Kelebeğe*, Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı, İstanbul 1999.
- Mustafa Öztürk, "FETÖ'nün Genel Karakteristiği ve Teolojisi", *Türkiye Günlüğü*, sayı 127, 2016. s. 32, 48-49.
- Müslim, "Selam", 125.
- Nureddin es-Sabunî, *el-Bidaye*, trc. Bekir Topaloğlu, Ankara 1978.
- Gülen, Süleymaniye 04 (Nefse Karşı Büyük Kavga). Divx; dk. 17 vd.). tenkit 23/99-100.
- Gülen, Şadırvan 4 (İman ve Aksiyon), dk. 29.10.
- Şinasi Gündüz, *Hristiyanlık*, İstanbul 2008.

GÜLEN'İN İDEOLOJİK VE BATINÎ YORUMLARI*

Giriş

15 Temmuz hadisesinde milletimiz büyük bir badire atlatmıştır. Başlangıçta gayet masumane “dövene elsiz, sövene dilsiz” söylemiyle ortaya çıkan bir yapı sonunda elini kana bulamış ve milletimize bir kâbus yaşatmıştır. Bu olayın tesirlerinin bir süre daha devam edeceği anlaşılmaktadır. Dine hizmet iddiasıyla ortaya çıkan bir hareket nasıl bu hale gelmiştir? Geldiğimiz noktadan geriye dönüp baktığımızda, bugün bazı şeyleri daha iyi fark ediyoruz. Görüldüğü gibi masum olmayan ve başlangıçtan itibaren ileriye dönük siyasi hedefleri olan ve buna göre kurgulanan bir yapı ile karşı karşıya bulunuyoruz. Elbette ki hareketin bu noktaya gelmesinde birçok faktör etkili olmuştur. Bu bağlamda din ve millet adına değerli ve yüce olan her şey devreye sokulmuş ve istismar edilmiştir.

Bu makalede F. Gülen'in Kur'an ve tefsirle ilgili söyledikleri problemlili görülen yönleriyle incelenecektir. Bir bütün olarak düşünüldüğünde bu konudaki yazı ve konuşmalarında dikkati çeken husus, onun kimi zaman bir gelenekçi kimi zaman da modern temayüllere sahip birisi olarak karşımıza çıkmasıdır. Mesela bazen kadim kültürlerden İslam düşüncesine sirayet eden ve Kur'an tefsirinde ciddiye alınacak bir tarafı bulunmayan harf ve sayı gizemciliği veya muteber âlimlerin dikkate almadığı rivayetlerin onun fikirlerinde öne çıktığını görürsünüz. Diğer taraftan bu şahsın yazılarında modern dönemde oldukça popüler bir hale gelen bilimsel tefsir eğilimi veya tarihselci yönelişin örneklerine de az çok rastlanır. Birbiriyle çelişkili gibi görünen böyle bir tablonun

* Prof. Dr. İbrahim Hilmi Karşı (Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi)

ortaya çıkması, sonraki dönemlerde hareketin hedefini büyütmesi, diğer bir ifadeyle yerel boyuttan küresel boyuta yayılması ile doğrudan ilgilidir. Muhafazatçı kitlesi farklılaşınca buna bağlı olarak birbiriyle pek uyumlu gözükmeyen yorumlama tarzları da devreye girmiştir. İçerde kullanılan dil dışarıya açılınca gelenekten kopuk yaklaşım ve izahları beraberinde getirmiştir.

Bu makalede F. Gülen'in temel sorun alanları olarak görülen; gerek ilahi seçimle görevlendirilmiş özel bir cemaat olduğu inancını pekiştirmede gerekse üst düzey Hristiyan mahfillerle girdiği diyalog çalışmalarında ve batı kamuoyuna ılımlı ve uyumlu Müslümanlık imajını verme çabalarında yine harf ve sayı gizemciliğinde âyetleri nasıl yanlış şekillerde kullandığı konuları üzerinde durulacaktır.

Seçilmişlik Kuruntusu, İdeolojik Yorumlama ve İstismar

Bir hareketi, din istismarına götüren nedenlerden biri; söz konusu yapının, kendini kurtuluşa eren, hatta başkalarını kurtuluşa götüren hakikatin biricik temsilcisi olarak görmesidir. Kur'an'a bakıldığı zaman Ehl-i Kitab'ın böyle bir kuruntuya ve vehme kapıldığı görülür. Yahudiler ve Hristiyanlar inanç ve ahlak olarak tefessüh etmiş olmalarına rağmen kendilerini Allah'ın çocukları ve sevgilileri olarak görmüşlerdir.¹ Böyle hastalıklı bir düşünceye sahip olmaları, dini istismar kapılarını onlara açmıştır. Kutsal kabul edilen değerleri amaçları doğrultusunda kullanma hakkını kendilerinde görmüşlerdir. Güç sahibi olup iktidar alanını genişletmek uğruna yüce kabul edilen olgular araç haline getirilmiştir. Maddi ve manevi olarak insanlar sömürülmüş, haksız yere malları yenmiştir. Böyle bir çürümeye götüren nedenlerden biri de toplumun önünde bulunan din adamlarının kutsallaştırılmasıdır. Kur'an bu durumu "onları Rabler edinmek" şeklinde ifade eder. Nitekim ayetin devamı incelendiğinde bu kimselerin batıl yollarla insanların mallarını yedikleri ve onları doğru yoldan uzaklaştırdıklarından bahsedilir.²

Din, doğru anlaşılıp samimiyetle uygulandığında insan ve toplum için rahmet ve bereket olur. Aksi bir durumda da üzerinden güç devşirilen ve istismar edilen bir konuma indirgenmiş olur. Böylece insanı özgürleştirilmesi, ihya edip ayağa kaldırması gereken din, bu sefer onu pasif ve edilgen bir

1 Mâide 5/18; Nisâ 4/49.

2 Tevbe 9/31, 34.

hale getirir. Bir dinin mensupları Allah rızasından uzaklaşıp din görüntüsü altında makam ve itibar sahibi olmak, yine dünyevi imkân ve güç devşirmek için dini araç haline getirirlerse o dini istismar etmiş olurlar. Kur'an'da önceki vahiy mensupları dini kişisel çıkarlara ve dünyevi gayelere alet etmeleri sebebiyle ağır bir şekilde eleştirilmiş ve “Âyetlerimizi az bir para ile satmayın” ilahi uyarısına muhatap olmuşlardır. Çünkü onlar âyetleri yanlış yorumluyor ve ilahi buyrukları çarpıtıyorlardı.³ Hz. Peygamberin hayatında, özellikle Medine döneminde en dikkati çeken istismar hareketi olarak münafıkları görüyoruz. Onlar asıl niyetlerini gizleyip İslam davetine zarar vermek ve müminleri bölmek için Müslüman görüntüsü altında cami bile yaptırmışlardır. Bütün bunları yaparken iyilikten başka hiçbir gayeleri olmadığı propagandası yapmayı da ihmal etmemişlerdir.⁴ Zaten fesat hareketlerinin kahir ekseriyeti karanlık düşünce ve bozgunculuklarını örtbas etmek için hoşgörü, diyalog, kardeşlik, barış, demokrasi, insan hakları vb. yaldızlı laflarla propagandalarını yürütür, ıslah adı altında ifsatlarını yaparlar.⁵

Dini istismar etmeye kapı aralayan hususlar nelerdir? Din konusunda samimiyetsizlikten tutun da dini liderin mehdi/mesih veya ahir zaman imamı veya zamanın kutbu oluşuna, keşif, ilham rüya vb. yollarla ilahi bilgi aldığına, dolayısıyla söz ve davranışlarının ardında mutlaka bir hikmet bulunduğuna ve sorgulanamaz olduğuna kadar birçok anlayış ve iddia din istismarı için kullanılabilir. Kısaca burada bütün dini değer ve kavramların, grubun lideri ve cemaatin dünyevi çıkarları doğrultusunda hoyratça kullanılması söz konusudur. Bu bağlamda Kur'an'ın meşrulaştırıcı gücünden de istifade edilir. Âyetlerden cemaat liderinin özel oluşuna ve seçkinliğine, hareketin yüceliğine ve kutsiyetine dair işaretler çıkarılır veya iniş sebepleri meram ve maksatları göz ardı edilerek âyetler cemaatin iddia ve gayeleri ile telif edilerek yorumlanmaya çalışılır. FETÖ'de de bunu görüyoruz. Çünkü “Burada âyetler kendi bağlamları içinde kazandıkları anlamların dışına çıkarılarak, bu hareketin hedeflerinin gerekçelendirilmesi ve gerçekleştirilmesi yolunda seçmeci bir şekilde kullanılmıştır. Aslında herkese hitap eden dinî söylem, gerçekte “kurtarıcı” ve “seçilmiş” kapalı bir yapı üzerinden paralel

3 Bakara 2/41/ Karaman, Hayrettin v.dğr. *Kur'an Yolu Tefsiri*.

4 Tevbe 9/107.

5 Bakara 2/11.

bir dini anlayış ve yapı inşasının aracı haline getirilmiştir.”⁶ Dini nasların ve değerlerin bir cemaatin gayeleri ve çıkarları doğrultusunda istimal edilmesi olan bu durum, siyasi/ideolojik bir tutumdan başka bir şey değildir.

Bazı örneklerle konuyu açıklayabiliriz. Mesela F. Gülen 31.03.1991 tarihinde Pendik'te “Kutsilerin Ufku” konulu vaazında, bu kutsilerin Peygamberimiz ve ashabı olduğunu ifade ettikten sonra ahir zamanda “ikinci kutsiler” diye bir gruptan bahsetmekte ve onların geleceğini dile getirmektedir. “Kutsiler” sözüyle kendi grubuna bir kutsiyet atfetmekte ve şu âyetle bunların Allah'ın şahitleri (!) olduklarını belirtmektedir:⁷ “*İnkâr edenler, ‘Sen peygamber değilsin’ diyorlar. De ki: ‘Benimle sizin aranızda şahit olarak Allah ve bir de yanında kitap bilgisi bulunanlar yeter.’*”⁸ Buna göre âyetin sonunda geçen “*Yanında kitap bilgisi bulunanlar*” ifadesiyle kendi grubuna işaret edilmektedir. Bu ifadelerle Ashab-ı Kiram'dan sonra gelen milyarlarca sâlih ve veli insan atlanmakta yine şu anda yeryüzünde İslam'a gönül vermiş ve onun yayılması için mücadele eden sayısız dava adamı göz ardı edilmektedir. Böyle bir anlayış, ancak ahir zamanda ümmeti kurtarmak için özel görevlendirilmiş olma inanç ve iddiasından kaynaklanabilir.⁹ Diğer taraftan bahsedilen ifadeden maksat birçok âyette belirtildiği ve müfessirlerin de açıkladığı üzere Yahudi ve Hristiyan din bilginleridir. Çünkü bunlar Kutsal Kitap bilgisine sahip idiler ve Hz. Muhammed'in peygamber olduğunu biliyorlardı.¹⁰ Şu halde âyet, hem Kur'an'ın bütünlüğü hem de nazil olduğu tarihsel gerçeklerle ilgisi olmayan bir konuyla ilişkilendirilmiştir. Ayrıca görüldüğü üzere burada F. Gülen âyetlerle kendi taraftarları arasında bir irtibat kurmaktadır. Böyle bir yaklaşımı kabul etmek âyetin istismar edilmesi demektir. Zira bir vaizin muhataplarını ilahî değerlere ve yüksek ideallere teşvik etmek amacıyla onlarla âyetler arasında birtakım irtibatlar kurması mümkündür. Ancak bu özellikle belirli bir cemaat ve bir grup adına yapılırsa ideolojik bir tutuma ve hizipçi

6 Büyükkara, Mehmet Ali v.dğr. *Gülen Yapılanması*, İSAM, Ankara 2017, s.41.

7 Nitekim F. Gülen, Hasan Basri'nin kendileriyle ilgili şöyle söylediği iddiasını müşahade olarak nakletmektedir: “Siz öyle bir hizmet ortaya koydunuz ki sahabenin hizmetinden farkı yok.” (İman ve Aksiyon, 1.dk 28:00-44:00) Yine kendi hareketinin Hz. Peygamber'den sonra ve ona denk tek hareket olduğunu ifade etmektedir (VHS 3.mp4; 00:59:40).

8 Ra'd 13/43.

9 F. Gülen cemaatine şu telkini yapıyordu: “Hz. Muhammed'den sonra gelen herkes sizi müjdeledi, yetmez mi? (Hisar-3, İrade Kahramanları, dk.11 vd.)

10 Âyetin tefsiri için bk. Taberî, İbn Kesir, Şevkânî, İbn 'Aşûr. Şu âyetlere bakılabilir: Yûnus 10/94; Şu'arâ 26/197.

bir yaklaşıma, dolayısıyla tefrika ve bölünmeye neden olur. Diğer taraftan F. Gülen Kur'an'da bizzat kendisine işaret eden âyetler olduğunu söylemekten de çekinmemiştir. Nitekim nakledildiğine göre o, yakın talebelerinden Ahmet Özer'i çağırıp: "Kur'an-ı Kerim'deki şu âyetler ve şu hadisler bana bakıyor" (yani bana işaret ediyor) diyebilmiştir.¹¹ Yine F. Gülen, doğrudan Peygamber Efendimizin şahsiyle ilgili olarak nazil olan "*Rabbini seni terk etmedi, unutmadı da*"¹² âyetini kendi üzerine almakta ve şöyle demektedir: "*Vallahi hayatımın bir lahzasında bile (Allah'ın) beni terk ettiğini görmedim.*"¹³

27 Mayıs 1990 Hisar Camii'nde yaptığı bir Pazar konuşmasında F. Gülen, Mâide sûresi 54. âyetteki "*Sizden kim dininden dönerse Allah yeni bir kavim getirir...*" âyetinde bahsedilen kavmin kendi mensupları olduğunu ileri sürmekte; "*evet buyuz, evet biz işte oyuz*" demektedir.¹⁴ Aşağıdaki pasajda Gülen bu işareti(!) biraz daha açmakta ve şunları söylemektedir: "*İşte, künde künde üstüne devrildiğimiz böyle bir zaman ve zeminde bütün bu hücumlara karşı bazı kimseler, ortaya koydukları eserlerle, sarsılmış, bozulmuş akidemizi ıslah ediyor... iman hakikatlerini ispat edip çok sayıda insanın bu esaslara iman etmesine vesile oluyorsa, o zaman niçin Kur'ân'ın bu zatlar hakkında bir kısım işaretleri bulunmasınki?!*"¹⁵

Bahsedilen Mâide Suresinin 54. ayeti, aslında, vahyin indiği dönem başta olmak üzere kıyamete kadar gelecek tüm müminleri muhatap almaktadır. Dolayısıyla tarihin her devrinde belirtilen şartlara sahip oldukları ölçüde Allah yolunda olan her grup bu âyetin kapsamına girebilir. Hatta her Müslüman birey veya topluluğun böyle bir çaba içerisinde olması da gerekir. Ancak bu konuda birilerinin âyetin muhatabı olarak kendilerini görmeleri ve bu konuda cemaatlerine özel bir değer atfetmeleri doğru değildir. Çünkü kişilerin âyetlerde bildirilen sıfat ve niteliklere ne kadar uyup uymadığı sadece Allah'ın takdir edeceği bir konudur. Aksi bir durum cemaat kibrine ve neticede tefrikaya götürür. Dolayısıyla kişi ve toplulukların yapması gereken, âyette belirtilen yüce sıfatlara sahip olma konusunda çaba göstermeleridir.

11 Erdoğan, Latif, Şeytanın Gülen Yüzü, Turkuaz, İstanbul 2016, s. 41.

12 Duhâ 3/93.

13 Erkan, Ömer, FETÖ, Örgütlenmiş Din İstismarının Tahlili, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2017, s. 133.

14 İrade Kahramanları- 2, dk. 08:13.

15 Gülen, F., Zihin Harmanı (Prizma 7), Nil Yayınları, İstanbul 2011, s. 172.

Yoksa tarihte bidate sapmış bazı fanatik mezhep ve meşreplerin yaptığı gibi erdemlerden bahseden âyetleri kendileri ile ilgili yorumlamış ve istismara sapmış olurlar.

Bu bağlamda F. Gülen'in Nasr sûresinin ilk âyeti olan “*Îzâ câe nasrullahi ve'l-feth*” ifadesine getirdiği yorum tam bir batınî te'vil örneğidir. O burada şöyle demektedir: “*Nahiv kuralları açısından ma'tufda muzafun ileyh hazfedilir. Ve ondan bedel kelimenin başına belirlilik takısı olan lâm-ı tarif gelir. Dolayısıyla burada ve'l-feth ve fethullahi demektir. Buradaki nükteye gelince; bizi yaratması hizmet yoluna sevk etmesi, halkın kalbini bize tevcih etmesi... hepsi Allah'ın yar-dımı ve inâyetiyledir. Çok insan bunların böyle olduğunu müşahade eder ve her fırsatta tevhide düşüncenin gereği olarak da anar, anlatır.*”¹⁶ Görüldüğü gibi F. Gülen kendi konumunu ve örgütünü meşrulaştırmak adına yaptığı indi yorumlar ve batıl te'villerle Nasr sûresinin kendisine ve hareketine işaret ettiğini belirtmektedir. Bu te'vilin, aşırı Şîî yorumlardan bahseden tefsir tarihinin ilgili bölümlerindeki örneklerden hiçbir bir farkı yoktur.

F. Gülen'in âyetlerden kendisine ve taraftarlarına yönelik çıkardığı sonuç-ların, takipçilerinin yapıya iyice bağımlı hale gelmeleri, sorgusuz sualsiz ken-di direktiflerine boyun eğmeleri, dolayısıyla kendini ve hareketini tahkim etme yönlerinden önemli bir işlev gördüğü açıktır. Onun bu tür saplantıları-nın erken dönemlerde başladığı görülmektedir. Nitekim daha genç yaşında girdiği vaizlik imtihanında sorulan bir soruya verdiği cevapta Nûr Sûresi 55. âyetinin kendisinin ilahî bir görevle görevlendirildiğine dair işaretler ta-sıdığını iddia etmiştir.¹⁷ Demek ki o oldukça erken dönemlerden itibaren normal bir vaizden farklı olarak kendi konumuyla ilgili olarak ileriye dönük birtakım hayaller ve hazırlıklar peşinde olmuştur. İşin garip tarafı birtakım asılsız yorum ve batıl te'villerle bunu âyetlerden desteklemeye çalışmıştır.

F. Gülen 27 Mayıs 1990 Hisar Camii'nde yaptığı Pazar konuşmasında Nûr sûresi 36-37. âyetlerini de kendi taraftarlarıyla özdeşleştirdiği göröl-mektedir. Burada “*O evler ki Allah, isminin oralarda anılmasına izin vermiş-tir...*” ifadelerinde geçen “evler” kelimesi ile “nur evleri”ne işaret edildiğini ve bunların işlevsiz kalan camilerin görevini yerine getirdiğini belirtmekte-dir. Konuşmada ayrıca dikkati çeken şu ifadeler de geçmektedir: “*Bir gün*

16 Gülen, F., *Fasıldan Fasıla-2*, Nil Yayınları, İzmir 1995, s. 184.

17 Erdoğan, s. 32.

gelecek “ışığın ordusu” “karanlığın ordusu”nu bozunca, yine o mabetler kapılarını ardına kadar sizlere açacak, taht-ı muallâsına oturacak ve siz bu vazifeyi şimdi yaptığınız gibi inşaallah orada hem de tam tekmil olarak yapacaksınız.” Bunun devamında zikredilen âyetteki “ricâl” kelimesini de cemaatin fertlerine yorumlamaktadır.¹⁸

Âyetin esas anlamından koparılması ve yanlış bir şekilde kullanılmasının diğer bir örneği de F. Gülen’in 9 Eylül 1977 tarihli vaazında yer almaktadır. Burada “Allah ve Resulullah’a inanan mümin, karşısına çıkan babası, karşısına çıkan kardeşi, amcası, dayısı, akrabası dahi olsa rahatlıkla onları aşmasını bilecektir!” dedikten sonra Mücadele 58/22. âyetine atıfta bulunur ve şu mesajı verir: “Bu dava uğruna babanı, ananı, kardeşini bile dinlemeyeceksin.” Oysa bu âyet incelendiğinde, Hz. Peygamber’in (s.a.s.) önderliğinde yürütülen İslam davetine karşı mücadele eden ve Müslüman olmuş evlatlarını Hz. Peygamber’den, iman ve İslam yolundan koparmaya çalışan kâfir ve müşrik anne babalarla ilgili olduğu görülecektir. Dolayısıyla bu sözlerin Müslüman ailelerden gelen gençlere yapılması, bu gençlerin Müslüman anne babaların karşısına dikilmeleri ve onların hukukunu çiğnemeye çağrılmaları anlamına gelir. Böyle bir durumun ise İslam ahlakıyla bağdaşmayacağı açıktır. Aktarılan sözleriyle F. Gülen, taraftarlarından anne babalarını reddetme pahasına kayıtsız şartsız tam teslimiyet ister. Diğer yandan onun taraftarlarını yanında tutabilmek ve örgütten kopmaları engelleyebilmek için ağır bir dil kullandığı ve esas itibarıyla dinden çıkmayı ifade eden “irtidat” kelimesine yeni bir anlam yüklediği görülür. Mesela “Ey iman edenler! İçinizden kim dininden dönerse”¹⁹ mealindeki âyette geçen “irtidat” kavramından hareketle bu kimselerin “dine hizmet mürtedi” olduklarını ifade eder.²⁰ Bu tespitlerde de görüldüğü üzere o insanları etrafında toparlamak ve hareketi ayakta tutmak adına ayetlerin ve kavramların mana içeriklerini zorlamış, aşırıya giderek uçlarda dolaşmıştır. Bazen de ayetlere kendi hedefleri doğrultusunda kastetmedikleri manalar yüklemiştir. Mesela okuduğu her hutbenin sonunda Nahl Sûresinin 90. ayetinde geçen “Allah (c.c) akrabaya vermeyi emreder” ifadelerinden sonra “İslam’ın ufuklarda şehbal açması ve hâkim olması için Allah yolunda harcama-

18 İrade Kahramanları-2, dk. 09: 00 – 13:30.

19 Mâide 5/54.

20 Gülen, F., *Buhranlı Günler ve Ümit Atlasımız*, Nil Yayınları, İstanbul 2015, s.179-180.

da bulunmayı emreder.” açıklamalarını getirir. Oysa ilgili ifadelerde böyle bir mana söz konusu değildir.

Âyetlerden kendi grubuna işaretler çıkarmak, belki fertlerin aidiyet duygularının gelişmesi ve cemaatin kendi içerisinde tahkimi açısından bir işlev görür. Ama öbür taraftan ümmetin oluşturduğu büyük kitleden uzaklaşma hatta onları ötekileştirme sonucunu doğurmak gibi vahdet şuuruyla bağdaşmayan ve tefrikaya sürükleyen olumsuz bir sonuç üreteceği açıktır. Çünkü bu durumdaki cemaat artık kendine farklı bir gözle bakacak, benlik algısı değişik bir boyut kazanacaktır. Daha açık bir ifadeyle sıradan bir cemaat olmanın ötesinde Kur'an'ı temsil eden, onun içerdiği değerlerle özdeşleşen ve ahir zamanda beklenen bir cemaat olarak kendini görecektir. İşte bütün bu duygu ve düşünceler özel ve seçilmiş olma yanılgısına, dolayısıyla cemaat kibrine ve gururuna götüren psikolojik arkaplanı oluşturmaktadır.

Allah Teâlâ Kur'an'ı 23 yıl zarfında parça parça göndermiş ve Resulullah'ın rehberliğinde vahiyle hayatına şekil ve yön vermiş bir toplum yetiştirmiştir. Dolayısıyla Kur'an'ın esas maksat ve muradını ilk muhatap kitle üzerinden okumak ve anlamak gerekmektedir. Bu sebeple âyetler, doğrudan onların inanç, düşünce ve uygulamalarına atıflarda bulunmuş; bazen onlara eleştiriler getirmiş bazen de İslam davası uğruna ortaya koydukları fedakârlıklar sebebiyle takdir etmiş ve iltifatlarda bulunmuştur. Dolayısıyla vahiy onların şahsında bütün Müslümanların uygulayacağı ideal ve evrensel hakikatleri ortaya koymuştur. Şu halde sonraki Müslüman kuşakların Kur'an'la ilişkisi, oradaki ideal hakikatleri kendi hayatlarına taşıma çabası içerisinde olmaları ve bu uğurda olanca gayretlerini ortaya koymalarıdır. Yoksa Müslümanlara örneklik teşkil etmesi gereken âyetlerin, birtakım gruplar tarafından kendilerine işaretler içeriyor şeklinde yorumlanması, âyetleri ilgisi olmayan alanlara çekmek ve kastedilen manalardan uzaklaşmak demektir. Burada âyetlerin nazil oldukları sosyal ve kültürel şartlardan, yine nüzul sebepleri ve siyak-sibaktan uzaklaşarak ele alınması söz konusudur. Kısaca Müslümanların görevi Kur'an'ın getirdiği değerlere layık Müslümanlar olmaya çalışmalarıdır, yoksa yanlışlara ve istismarlara yol açacak şekilde kendilerini Kur'an'da aramaları, âyetlerin kendilerinden haber verdiklerini söylemeleri değildir. Bu, hem Kur'an'ın içermediği mana ve anlamları ondan istihraç etmeye kalkışmak hem de diğer Müslümanları hafife almak demektir. Üstelik böyle bir

durum diğer grup ve cemaatlere de kötü örnek oluşturmakta ve kendilerini Kur'an'dan çıkarma yolunu onlara açmaktadır. Bunun yaygınlaşması halinde ise ne tür olumsuz sonuçlar doğuracağını tahmin etmek zor değildir.

F. Gülen, esen siyasi rüzgârlara göre hareket etmiş ve olumsuz gelişmelere çanak tutan bir yaklaşım ortaya koymuştur. Tutarsız ve ilkesiz tutumlar sergileyerek savrulmalar yaşamıştır. Meselâ 1993'te "Ve Tesettür Meselesi" diye bir kitap yayınlayıp, renkli başörtüsü ve elbiseleri 'tesettür dışı' ilan eden, sol göz hariç yüzün tamamının kapatılması gerektiğini hatta kadının dışarıda asla tanınmaması gerektiğini söyleyen bir yapı, sadece dört sene sonra 1997'de, 28 Şubat şartlarında bu kez "maslahat" gerekçesiyle başörtüsü direncini tamamen açılarak kırmakta hiç beis görmemiştir. Neticede Türkiye'de tam da başörtüsü yasağının devam ettiği, dinî bir sembol olup olmadığının tartışıldığı bir zaman diliminde Gülen'in "Başörtüsü furûattır" şeklinde yaptığı açıklamalar, kasıtlı bir şekilde farklı anlaşılmalara sebebiyet vermiş ve bununla hedeflenen belli sonuçlar da alınmıştır.²¹

Dinlerarası Diyalog, Hz. Meryem ve Teslis Sapmaları

F. Gülen, Al-i İmrân Suresinin 64. âyeti vesilesiyle Ehl-i Kitap'la olan ilişkilerde tedric metodunu teklif etmekte ve Müslümanların bu konuyu ihmal ettiklerini belirtmektedir.²² Bir başka kitabında da bu tedrici uygulamayı gerçekleştirmek için kelime-i tevhitteki "Muhammed Allah'ın Resulüdür." ilkesinin göz ardı edilebileceğine işaret etmekte ve şöyle demektedir: "*Bakın Kur'ân-ı Kerim kitap ehline çağında bulunurken diyor ki: "Ey kitap ehli! Aramızda müşterek olan kelimeye gelin." Nedir o kelime? "Allah'tan başkasına ibadet yapmayalım". Zira gerçek hürriyet başkalarına kulluk yapmaktan kurtulmakla gerçekleşir. Allah'a kul olan başkalarına kul olmaktan kurtulur. İşte gelin bu mevzu üzerinde birleşelim, bütünleşelim. Ve yine "Allah'ı bırakıp da bazılarımız bazılarımızı Rab edinmesin" diyor Kur'ân. Dikkat edin! Bu mesajda 'Muhammedün Rasulullah'yok.*"²³

Bu tür yorumların sosyal ve siyasi arka planına baktığımızda şunu görüyoruz: Doksanlı yılların sonunda F. Gülen örgütünün giriştiği en ilginç

21 Büyükkara v.dğr., 51-52.

22 Gülen, F., *Kur'an'dan İdrake Yansıyanlar*, Nil Yayınları İstanbul 2010, s. 119-122

23 Gülen, F., *Prizma 2*, Nil Yayınları, İstanbul 1997, s.33.

faaliyetlerden biri “Dinlerarası Diyalog” çalışmalarıdır. Bu çalışmalarda Vatikan’la yapılan temaslar FETÖ’nün ilişkilerinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Nitekim Papa ile yaptığı görüşmede Gülen şu talihsiz sözleri sarf etmiştir: “Papa VI. Paul cevapları tarafından başlatılan ve devam etmekte olan Dinlerarası Diyalog İçin Papalık Konseyi (PCID) misyonunun bir parçası olmak üzere burada bulunuyoruz. Bu misyonun tahakkuk edişini görmeyi arzu ediyoruz. En aciz bir şekilde hatta biraz cüretle bu pek kıymetli hizmetinizi icra etme yolunda en mütevazı yardımlarımızı sunmak için size geldik.”²⁴ Görüldüğü gibi Gülen, burada Papalık konseyi misyonunun bir parçası olmayı ve bunu gerçekleştirmeyi arzu ettiklerini açıkça ifade etmektedir.

F. Gülen, 1998 yılında Papa II. Jean Paul’le teması ardından 1999 yılında Amerika’ya göç etti. Türkiye’den ayrılması ve yurt dışında şaibeli çevrelerle ve karanlık güçlerle kurulan bağlantılar, yapının geleceği açısından önemli sonuçlar doğurdu. Bunlardan biri, uluslararası mahfiller tarafından dünyanın değişik yerlerinde faaliyet göstermek üzere kapıların kendilerine açılmasıdır. Doğal olarak bu durum, hareketin dinî anlayış ve yorumlarında da birtakım sapma ve savrulmalara sebep olmuştur. Çünkü bu örgüt artık yerel olmaktan çıkmış ve kendisine uluslararası bir konum biçilmişti. Dolayısıyla İslam’ın korku ve şiddetle tanıtıldığı bir dünyada problem oluşturmaman ılımlı (!) bir İslam söylemine ihtiyaç vardı. Aslında Hareket, seksenli doksanlı yıllara kadar geleneksel dinî anlayış Ehli Sünnet’in bir müdafii, dolayısıyla yeni yorum ve içtihatlarla sıcak bakmayan bir tutum sergilemişti. Ancak gelişen noktada özellikle Hristiyan dünya ile daha yakın temaslara zemin hazırlayacak yeni birtakım yorumlara girildi. Bunlar uluslararası planda yabancı güçlerle ilişkilerin geliştirilmesine yönelik teolojik girişimlerdi. Hareketin Türkiye boyutu yerel din anlayışını ve uygulamasını devam ettiriyordu. Ancak uluslararası çevrelerde yeni açılımlara kolaylık ve lojistik destek sağlayacak farklı rüzgârlar esiyordu. Bu meyanda ileri sürülen görüşlerden biri, Ehl-i Kitab’ı kınayan âyetlerin Kur’an’ın nazil olduğu şartlara mahsus yani tarihsel olduğu, dolayısıyla bugünkü Yahudi ve Hristiyanları bu çerçeveye koymanın gerekli olmadığı görüşüdür.²⁵ Yine F. Gülen’in bu bağlamda şu

24 Zaman, “Dünya Barışı İçin” adlı M. Erişen ve M. Ermeç’in haberi, 10 Şubat 1998.

25 Camcı, Selçuk-Ünal, Kudret, *Fethullah Gülen’in Konuşma ve Yazılarında Hoşgörü ve Diyalog İklimi*, Merkur Yayınları İzmir 1999, s.155-156. F. Gülen bu meyanda bir başka vesile ile de şunları söylemektedir: Başlattığımız dinlerarası diyalog süreci sayesinde farklı inançları daha yakından tanıma

fikirleri ileri sürdüğünü görüyoruz: “Evet aslında Kur’an, hiçbir kimseyi karşı-sına alıp hırpalamamıştır. Onun hırpaladığı, kâfir ve mülhitlerden ziyade onların temsil ettikleri ve kıyamete kadar da devam edecek olan kâfirce düşünceler ve mülhidce anlayışlardır. Her zaman Kur’an’dan bu dersi alan bizlerin, farklı davranması düşünülemez ve düşünülmemeli. Evet, bizler bu hakikati şahıslar bazında ele aldığımız gibi, devletler bazında da ele alabiliriz...”²⁶ Kur’an’la ilgili yapılan böyle bir ayırım gerçeklerle uyuşmamaktadır. Çünkü ayetlerde İslam davetiyle mücadele eden ve Hz. Peygamber’e (s.a.s.) her türlü kötülüğü reva gören küfrün elebaşları ağır bir şekilde tenkit edilmektedir. Bunlar küfre batmış ve İslam davetiyle olanca güçleriyle mücadele eden kimselerdi. Dolayısıyla iddia edildiği gibi Kur’an bunları muhatap almamış olsaydı son derece soyut ve teorik bir anlatıma sahip olurdu. Ama böyle yapmamış ve doğrudan küfürle özdeşleşen bu kimseleri hedef almış ve onlara karşı şiddetli eleştirilerde bulunmuştur. Ebû Leheb dışında ismi açıkça söylenmese de ayetlerde hedef alınan ve ifade yerinde ise yerden yere çarpılan bu kimselerin küfrün elebaşı oldukları özellikle rivayet tefsirleri tarafından açıkça ortaya konulmaktadır.²⁷ Dolayısıyla Kur’an açısından bahsedilen tarzda inkâr ve bu inkâra saplananlar arasında böyle bir ayırma gitmek doğru değildir. Üstelik konunun sadece ferdi planda değil, genelleştirilerek devletler alanında ele alınması, teröre, işgale ve zulme sapmış ülkeler karşısında susmayı tavsiye etme ve bunu bir ilke olarak benimseme anlamına da gelmektedir.

Daha önce işaret ettiğimiz Âl-i İmrân Süresinin 64. âyeti diyalog sürecinde çokça kullanılmıştır. Bahsi geçen âyette şöyle buyrulmaktadır: “De ki: Ey Ehl-i Kitap! Sizinle bizim aramızda müşterek olan bir söze gelin: Yalnız Allah’a tapalım, O’na hiçbir şeyi ortak koşmayalım ve Allah’ı bırakıp da içimizden bazıları diğer bazıları rab edinmesin. Eğer yine yüz çevirirlerse, ‘Şahit olun ki biz Müslümanlar’ deyin.” Daha önce naklettığımız gibi F. Gülen bu âyette Hz. Peygamber’e (s.a.s.) iman şartı bulunmadığına dikkat çekmişti.²⁸ Yapılan bu

fırsatı buldum. Bu sayede erken dönemlere ait ifadelerimin değişime uğraması zorunluluğu hâsıl oldu. Samimiyetle itiraf etmek lazım ki Yahudilerle alakalı âyet ve hadisleri yanlış anlamış ve yaptığım izahlarda yanlış olabiliyim. Kur’an’da veya sünnette yer alan Yahudilere yönelik eleştiri ve lanetlemelerin belli bir inanca yahut inanç gruplarına bağlı insanlara yönelik olmadığını, her hangi bir insanda olabilecek karakteristiğe yapıldığını fark ettim. Özkan, Abdülkadir, *Modern Zamanların Hasan Sabbah’ı Fetullah Gülen*, Kopernik, 2.bs. İstanbul 2017, s. 74.

26 Gülen, F. *Prizma 1*, Nil Yayınları, İstanbul 1997, s.27-28.

27 Mesela bk. Kalem 68/10-16; Müddessir 74/11-23; Tebbet 111/1-5; Kevser 108/3.

28 Gülen, *Prizma 2*, s.33.

yorumlar sebebiyle bilinçli bir şekilde kelime-i tevhidin sadece ilk kısmı öne çıkarılmıştır. Dolayısıyla Müslüman olmak için kelime-i tevhidin ilk kısmı olan “Lâ ilâhe illallah” demenin yeterli olduğu şeklinde batıl bir düşünce oluşmuştur. Diğer bir ifadeyle cennete girmek için Hz. Peygamber’e (s.a.s.) inanmanın gerekli olmadığı iddia edilmiştir. Nitekim şu ifadeleriyle Gülen, Hz. Peygamber’in (s.a.s.) bu görüşe sahip olabileceğini belirtmektedir: “Evet, o (Hz. Peygamber), öyle bir kalbî yapıya sahipti ki; sema kapıları gibi herkese açık bu sine, eğer İlâhî tespit ve koruma olmasaydı, belki sadece “Lâ ilâhe illallah” diyenleri de kendi safında kabul eder ve onları kanatlarının altına almaya çalışırdı.”²⁹ Aynı batıl fikrin Hz. Peygamber’in (s.a.s.) miracı bağlamında bu kesime mensup ve çokça okunan bir yazar tarafından şu ifadelerle daha açık bir şekilde ileri sürüldüğü görülmektedir: “Bundan başka kim bilir nice nimetler müşahade etmiş, ne iltifatlarla karşılanarak kendisine teşrifatçılık yapılmıştı. Herhangi bir insanın öylesine bir lütfâ mazhar olduktan sonra yine oradan ayrılarak sıkıntıların kucağına dönmesi imkânsız gibiydi. Ancak onun hedefi öncelikle bütün insanları rahmet ve şefkatle kucaklayıp, ümmeti arasında da kelime-i tevhidin ikinci yansıını söylemekten kaçınarak kendisini kabul etmese bile La ilâhe illallah diyen herkesi buraya getirmektir. Çünkü o “Kim La ilâhe illallah derse cennete girer,” buyuracaktır.”³⁰

“Allah’tan başka ilah yoktur ve Muhammed onun kulu ve elçisidir” ilkelere, daima İslam akide ve tebliğinin birbirinden ayrılmaz, etle kemik misali iç içe geçmiş iki unsurudur. Dolayısıyla Hz. Muhammed’e inanmak, Tevhid davasına inanmak, Tevhid davasına inanmak da Hz. Muhammed’e inanmakla özdeş kabul edilmiştir. Peygambere iman dikkate alınmadığında, Kelime-i tevhid dayanaksız kalır. Çünkü onu insanlığın gündemine son olarak getiren odur. Kelime-i tevhid dikkate alınmadığında da Hz. Muhammed’in davasının bir anlamı kalmaz. Şu halde ilk dönemden itibaren günümüze İslam tebliği bu şekilde yapılmıştır. Dolayısıyla İslam’ın tebliğinde onu getiren Hz. Peygamber’in (s.a.s.) göz ardı edilmesi iddiası dinî, ilmî ve tarihî gerçeklerle bağdaşan bir tutum değildir.

29 Gülen, F., *Sonsuz Nur III*, Feza Yayıncılık, İstanbul 1994, s. 145. Gülen, henüz dışı açılmadığı dönemlerde bir vaazında insanın başıboş bir şekilde dolaşmadan kurtulması için kelime-i tevhitten sonra bütün ruhu ve canıyla Muhammed’in Allah’ın Resûlü olduğunu söylemesi gerektiğini ifade eder (Nübüvvet-Sonsuz_Nur_01nübüvvet.mp3; 00:01:15). Bu da yaşanan savrulmayı ortaya koymaktadır.

30 Haylamaz, Reşit, *Gönül Tahtımızın Eşsiz Sultanı Efendimiz*, Işık Yayınları, İstanbul 2011, s. 252.

Başlangıçtan itibaren Allah'ın varlığına, birliğine, O'nun elçilerine, ahirete, meleklerle vb. konulara iman, dinî tebliğin temelini oluşturmuş ve bunlarla ilgili bir erteleme söz konusu olmamıştır. Hatta Kur'an önceki peygamberlere inanıp da son peygambere inanmamaları dolayısıyla Yahudi ve Hristiyanları ağır eleştirilere muhatap tutmuştur.³¹ Kur'an'ın ilk muhataplarına bu konular sık sık hatırlatılmıştır. İslam tarihi boyunca da konu bu şekilde anlaşılmış ve uygulanmıştır. Şu halde İslam tebliğinde şartların öyle uygun düşmesi veya başka mülâhazalarla peygambere iman vb. konuları göz ardı etmek, İslam davetinin tabiatı ile uyumsuz. Ayrıca tarih boyunca Âl-i İmrân Sûresinin 64. âyeti tedricî bir uygulamanın delili olarak görülmemiştir. Yine bu âyet, Ehl-i Kitap'la bir pazarlık gerekçesi olarak da kabul edilmemiştir. Bu sebeple peygamber umdesinin nazar-ı itibara alınmaması diye bir şey söz konusu değildir. Aksi bir durum zaten âyetin girişiyle çelişki oluştururdu. Çünkü burada "kul" lafzıyla çağrını yapan Hz. Peygamber'in (s.a.s.) kendisidir.

Kaldı ki Hz. Peygamber'in (s.a.s.), Medine döneminde nazil olan bu ayetlerden sonra da gerek bulunduğu şehirde gerekse çevre ülkelere ve kabilelere yazmış olduğu davet mektuplarında kendisini ve risâletini kabule yönelik bir davet stratejisi izlediği bilinmektedir. Mektuplarında "Beni kabul etmeniz gerekmez, sadece tevhit çizgisine gelin yeter" mealinde bir dil hiçbir zaman kullanmamıştır. Diğer yandan Mekke toplumuna yaptığı ilk çağrısında "La ilâhe illallah" deyin kurtulun, ya da "kimin dünyadan ayrılmadan önce sözü la ilâhe illallah" olursa cennete girer" mealindeki beyanları, Hz. Peygamber'i kabul etmeseniz de olur, şeklinde bir sonucu asla doğurmaz. Çünkü bu sözün muhatapları şirk içinde bulunan insanlardı. Dolayısıyla onlar tevhidin yanında Hz. Peygamber'i kabul etmenin de imana dâhil olduğunu çok iyi biliyorlardı.

Yine bahsedilen âyetten Ehl-i Kitap'la olan ilişkilerde Müslümanların gizli bir gündemlerinin olmadığı anlaşılmaktadır. Farklılıklar başka bir ifadeyle onların tevhitten sapmaları göz ardı edilmez, aksine bunlar bütün şeffaflığıyla ortaya konur. Dolayısıyla burada yüzeysel bir birliktelik söz konusu değildir. Âyet, yanlış noktaların vurgulanmasını Müslümanlara emreder. Burada ortak noktalara vurgu yapılmaz, aksine İslam'ın teklif ettiği bir ortak noktayı

31 Bk. Nisâ 4/150-151.

karşı tarafın kabul etmesi ve orada buluşulması hedeflenir. İslam’la Hristiyanlık arasında Tanrı, Hz. İsa, Hz. Meryem, ibadet gibi ortak terimler vardır. Fakat bu terimlerden ne anlaşılmaktadır ve ne anlaşılması gerekir? İslam tebliğinde özellikle Medine döneminde Ehl-i Kitap’la olan ilişkilere özel bir önemin atfedildiği doğrudur. Ancak Kur’an, Tevhid kökenli olan bu dinlerin sonraki dönemlerde geçirdikleri ciddi değişim ve sapmaları hiçbir zaman göz ardı etmemiştir. Aksine Tanrı, Hz. İsa, Hz. Meryem vb. konulardaki sapmalar son derece açık ve net bir şekilde ortaya konmuş ve muhataplar bu konularda şiddetle eleştirilmiştir. “*Zaten bahsi geçen âyette de görüldüğü gibi (Allah) Ortak Kelime’nin ne olması gerektiğini açıklayarak bunun Allah’a şirksiz ve küfürsüz bir imân, yani Tevhid olduğunu beyan etmiştir. Yoksa burada ki Ortak Kelime’nin işaret ettiği ortaklık, Müslüman diyalogcuların düşündüğünün, anladığının aksine, Ehl-i Kitâb’ın bugün sahip oldukları inançları ve tanrı tasavvurları ile Tevhidin ortak olması değildir.*”³²

Hristiyanlarla olan ilişkiler bağlamında yapılan çarpık yorumlardan biri de Meryem Sûresinin 17. âyetiyle ilgilidir. Âyette meâlen şöyle buyurulmaktadır: “*Meryem (sırf ibadetle meşguliyet için) kendini ailesinden ve diğer insanlardan tecrit etmişti. Biz ona ruhumuzu (vahiy meleğimizi) gönderdik. Ruh ona eli yüzü düzgün bir erkek kılığında göründü.*” F. Gülen bu âyette geçen “ruh” kelimesi ile ilgili zihinleri tadelil edecek bir yorum yapmaktadır. Âyette Hz. İsa’nın doğum aşamasından bahsedilmekte ve “ruh” kelimesinin Hz. Meryem’e insan sûretinde görüldüğü ifade edilmektedir. Âyette dikkati çeken husus “ruh” kelimesini Allah Teâlâ kendisine nispet ederek “ruhumuz” şeklinde ifade etmektedir. Âyetle ilgili şu asılsız yorum yapılmaktadır: “*Bu ruh Efendimizin ruhu olabilir... Hz. Meryem gibi afife bir kadın, gözünü hep haramlardan sakınmış, karşısında bir erkeğin temessül etmesi, onun iffet telakkisine terstir. Ama Efendimiz buyuruyor ki, “Meryem’i bana nikâhladılar öbür âlemde.” Bu bir yönüyle ezelden nikâhlanan bir şeyse veya önceden nikâhlanan bir şeyse Efendimizin zevcesi demektir. Dolayısıyla Efendimizin ruhu olabilir.*”³³ Bir başka yerde de bu konuda şunları söylüyor: “*Hız. Meryem çok afife ve nezih bir kadındı. Bu itibarla da gözlerinin içine başka hayal girmemişti ve girmemeliydi*

32 Bayraktar, Mehmet, “Dinlerarası Diyalog ve Başkalaştırılan İslam,” *Journal of Islamic Research*, 2007, 20 (3), s. 291-292.

33 16-Sesli Sohbetler-3/Bamtelı_21-30 (Düşünce Helezonu) 27_02 Herkesin İslam adına gittiğı bir yol var, dk.05.45-09.00.

de. Ona sadece kendisine helal olan biri bakmalıydı. O da olsa olsa Efendimiz olabilirdi...”³⁴

Kafaları karıştıran bu yorumun şu sebeplerden dolayı kabul edilmesi mümkün değildir: **1-** Geçmiş müfessirler âyette geçen “ruh” kavramını Ceb-rail anlamında kullanmışlardır.³⁵ Nitekim âyetin devamında da bununla ilgili olarak resûl/elçi kelimesi geçmektedir. Dolayısıyla ruh kelimesini Hz. Peygamber’e (s.a.s.) izafe etmek Kur’an’la bağdaşan bir durum değildir. Ayrıca belirtmek gerekir ki Kur’an’da “ruh” kelimesi hiçbir yerde Hz. Peygamber (s.a.s.) anlamında kullanılmamıştır.³⁶ **2-** İlgili âyette ‘beşer’ kelimesi müphem bırakılmış açıklanmamıştır. Dolayısıyla bu ifadeyi kurcalamak zihinlerin teşviş edilmesine sebep olur. **3-** Hz. Peygamber’in (s.a.s.) henüz dünyaya gelmeden altı asır önce ruhunun beşer suretinde temessül ederek Hz. Meryem’e yaklaşması düşüncesi batıldır. Çünkü böyle bir anlayış Hz. Peygamber’in (s.a.s.) Hz. Meryem’le olan izdivacının ezelde gerçekleştiği dolayısıyla onun ruhunun ezeli olduğu anlamına gelir.³⁷ **4-** Hz. İsa’nın babasız dünyaya gelmesi konusu Kur’an’ın müteşâbih saydığı bir konudur. Nitekim müteşâbih konusundan bahseden Âl-i İmrân Sûresinin 7. âyeti bu vesile ile inmiştir. Kur’an bu konuların kurcalanmasını istememekte ve bu tür konuları kurcalayanları da iman açısından hasta kimseler olarak nitelendirmektedir. Şu halde bu konularda sahih naslarla yetinmek gerekir. **5-** Gülen’in kitabından nakledilen ifadelerden Hz. Meryem’e gelen ruhun Hz. Peygamber’in (s.a.s.) ruhu olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Hz. Peygamber’in (s.a.s.) Hz. Meryem’e ‘helal’ olduğundan söz edilmektedir. Dolayısıyla buradan Hz. Peygamber’in (s.a.s.) Hz. Meryem’in eşi olduğu şeklinde bir sonuç ortaya çıkmaktadır. **6-** Kur’an, Hz. İsa’nın sarîh ifadelerle mucizevi bir şekilde babasız olarak dünyaya geldiğini bildirmektedir.³⁸ Dolayısıyla kitaptan nakledilen ifadelerde de görüldüğü gibi Hz. Peygamber’in (s.a.s.) adeta Hz. İsa’nın babası olduğu intibahı verecek anlayışlar ileri sürmek, zihinleri karıştırmaktan başka bir şey değildir. **7-** Gülen’in görüşünü üzerine bina etmeye çalıştığı Hz. Meryem’in Hz. Peygamber’in (s.a.s.) eşi olacağı hakkındaki rivayet eleştirisi

34 Gülen, F, *Fasıldan Fasıla 1*, Nil Yayınları, 2. Baskı, s. 197.

35 Meryem 19/17; Şu tefsirlere bakılabilir: Taberî, Semerkandî, Beğavî, Maverdî, Se’âlebî, İbn Kesîr, Beydâvî, Kurtubî, Ebussu’ûd, Alûsî.

36 Yavuz, Yusuf Şevki, “Ruh,” *DİA*, 2008, XXXV, s. 187-192.

37 Erkan, s. 94.

38 Âl-i İmrân 3/59.

konusu yapılmış ve zayıf olarak nitelendirilmiştir.³⁹ 8- Sonuç olarak, biri Allah'ın son elçisi diğeri de Hz. İsa'nın annesi bu güzide şahsiyetlerle ilgili ileri sürülen bu asılsız düşünceler söz konusu şahsiyetlerin saygınlıkları ile bağdaşmamaktadır.

F. Gülen, yine kafaları karıştıracak şekilde Hristiyanlığın en temel doktrini olan teslis akidesiyle ilgili olarak, “Bunun Hristiyanlıktaki yerleşik teslis inancından farkı nedir” dedirtecek türden şu garip sözleri sarf ediyor: “Şimdi bu türlü bir mülâhaza içinde bunlar, buna teslis diyorlarsa şâyet, kalkıp onları le-kad keferellezîne kâlû inneallahe sâlisu selâse.⁴⁰ Allah için üçüncüsüdür. Üçlünün üçüncüsüdür demek doğru. Üçlünün üçüncüsü yani bir var. Zat-ı uluhiyet de bu üçlünün biri oluyor, üçüncüsü oluyor. Şimdi hemen onu o kategoriye sokmamak lazım. Çünkü yoruma açık meselelerde hep ictihad edenler mazur görülmüşlerdir.”⁴¹ Kısaca F. Gülen'e göre âyetle yasaklanan “Allah için üçüncüsü” inancıdır, yoksa “üçlünün üçüncüsüdür” demenin bir mahsuru yoktur. Şimdi bütün bu garip ve çarpık anlayışların durup dururken ortaya çıktığını ve masum yorumlar olduğunu söylememiz mümkün müdür? Aksine bu görüşler Hristiyan-İslam diyalogu projesine bir alt yapı hazırlamaya yöneliktir. Başka bir ifadeyle Müslüman düşünce Hristiyan düşünceye yaklaştırılmaya çalışılmaktadır. Bu, Gülen'in yazı ve konuşmalarında sık sık işlenen bir konudur. Mesela ona göre Hz. Mesih'le ümmeti Muhammed arasında ciddi bir alaka vardır, o ahir zamanda muhtemelen bir şahsı manevi olarak Ümmet-i Muhammed içinden zuhur edecektir. Bu uzak da değildir. Üstelik batıda diyalog çalışmaları çerçevesinde Hristiyanlığın arınmış düşüncesiyle Hz. Peygamber'in (s.a.s.) getirmiş olduğu esasları uyumlu hale getiren birtakım Hristiyanlar mevcuttur. Bu da bahsedilen yakınlaşmaya işaret etmektedir.⁴² Bir vaazında da Gülen, Saf sûresi 6. âyetini okumakta ve “En son peygamber

39 Konu hakkında bir rivayet şudur: “Allah, cennette benî İmran kızı Mer-yem, Firavun'un hanımı Asiye ve Musa'nın kız kardeşi ile evlendirecek” (إن الله زوجني في الجنة مريم بنت عمران وامرأة فرعون وأخت موسى) Bkz. Taberâni, Sü-leyman b. Ahmed b. Eyyûb, *el-Mu'cemu'l-Kebir, Mektebetu Ulûm ve'l-Hikem*, 1404/1983, VI, s. 258; Suyûtî, Celeleddin, *Câmiu'l-Esânîd*, VIII.62.

40 Mâide 5/73.

41 16-Sesli Sohbetler-3/Bamtelî_21-30 (Düşünce Helezonu) 27_02 Herkesin İslam adına gittiği bir yol var, dk.05.45-09.00.

42 Gülen, F., *Kur'an'ın Altın İkliminde*, Nil Yayınları, İstanbul 2010, s. 528-529; Gülen, F., *Ümit Burcu*, Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı, İstanbul 2005, s. 42-43.

Hız. Mesih..." ifadesini kullanmaktadır.⁴³ Oysa bu ayette Hız. İsa, kendisinden sonra gelecek olan Hız. Peygamber'i müjdelemektedir.

Batınî/Şifreci Yorumlama

F. Gülen'in kullandığı dilde ve örgütün faaliyetlerinde hep bir gizlilik, kendini saklama ve sinsilik söz konusudur. Nitekim mahrem hizmet, mahrem yerler, mahrem toplantı, mahrem imam bu yapının faaliyetleriyle ilgili kullandığı kelimelerdir. Bu anlamda yapının dışarıya karşı kendini ifade tarzı ile içerde kullandığı dil birbirinden farklıdır. Söylemlerle niyet ve gayeler örtüşmemektedir. Bu durum dilde çift dilliliği, sembolik anlatımı ve kapalılığı doğurmuştur. Kısaca bizim batınî hareketlerde gördüğümüz zahir-batın, şekil-öz ayrımı bu hareketin sanki temel özelliklerinden biridir. Aynı anlayış nasları anlama ve yorumlamada da vardır. Bunun tezahür biçimlerinden biri de, Kur'an'ın yirmi dokuz sûresinin başında bulunan hurûf-i mukatta'ada görülür. Gülen, bunların Kur'an'ın şifreleri olduğu ve bazı insanların ilhamla bunlardan anlamlar çıkardıkları konusıyla ilgili olarak şunları söyler: "Bu harfler olmasaydı Kur'an'dan binlerce sır çıkaran Muhyiddin İbn Arabî, İmam Rabbânî ve Bediuzzaman gibi kimseler o hazinenin kapısını açamaz ve Kur'an'a ait sırlara vakıf olamazlardı. Bu harflere ait şifreleri bilmeye gelince, o tamamen bir ilham işidir. Cenâb-ı Hak, murat buyurduğu insanların gönüllerine bu şifreleri ilham eder. Onlar da kendi devirlerinde Kur'an'a ait sırları bu şifreler vasıtasıyla çözer ve çevrelerine ilâhî sırları duyururlar."⁴⁴ Nitekim "İbn Berrecân, Kudûs Selahaddin Eyyûbî tarafından fethedilmeden önce bu fethi Kur'an'ın işârî manalarından çıkararak müjdelemiştir" demektedir.⁴⁵ Yine F. Gülen bir başka yerde Şûra Sûresinin 1-2. âyetlerinde geçen hurûf-i mukatta'a ile ilgili bir rivâyet nakletmekte ve burada anlatılan hadisenin 1958'de Irak'ta gerçekleşen ihtilale işaret ettiğini belirtmektedir.⁴⁶

Çeşitli metotlara başvurmak suretiyle geleceği keşfetme merakı İslam öncesinde yaşayan eski milletlere kadar uzanır. Keldaniler, Asurlular, Babilliler, Mısırlılar ve daha sonra Yahudilerle Hristiyanlar arasında yaşayan kâhinler, münecimler ve bazı mistiklerin kâinatın sonu, devletlerin akıbeti gibi konu-

43 Karanlıktan Aydınlığa ve Hız. Muhammed'in (sav) Çocukluk Dönemi, dk. 50.10.

44 Gülen, F. Kur'an'ın Altın İkliminde, s. 74.

45 Gülen, Kur'an'ın Altın İkliminde, s. 400.

46 Gülen, F. Zihin Harmanı, Nil Yayınları İstanbul 2011, s. 162-166.

larda çeşitli haberler verdikleri bilinmektedir. Tevrat'ın batını yorumlarında ve Aziz Augustinus gibi kilise babalarının yazılarında bu anlamda birçok cefr örneklerine rastlanır. Bunlar gelecekte vuku bulacak olayları değişik metotlarla öğrettiğine inanılan çabalarlardır.⁴⁷ Bu yöneliş aşırı, mistik ve batını hareketlerin gelişmesiyle sonraki dönemlerde İslam düşüncesine sirâyet etmiştir. Özellikle mutaassıp Şii ve daha ziyade nazari tasavvufu iştigal eden çevrelerde bu etkili olmuştur. Kur'an'a söylemediğini söyleten ve amaçları dışında, onun ideolojik yönde kullanılması sonucunu doğuran böyle bir anlayış birçok yönden eleştirilmektedir. Bunları şöylece özetlemek mümkündür:

Kur'an, her seviyeden insanı Allah'ın razı olacağı bir inanç ve yaşantıya çağırmaktadır. Dolayısıyla genel insan aklına hitap etmekte, herkesin anlayabileceği bir idrak seviyesini esas almaktadır. Bundan dolayı müteaddit âyetlerde bizzat kendisi, mesajlarının apaçık olduğunu ifade etmektedir. Her ne kadar farklı yorumlara müsait olduğu kabul edilen müteşâbihler Kur'an'ın bir özelliği olsa da, son ilâhî kelim sınırları belirli, müşahhas mana ve mesajlarla yüklü âyetlerle insanlığa gönderilmişti. Şu halde onun sırlar ve sembollerle dolu olduğu, bunları da sıradan insanların anlayamayacağı, ancak seçkin bir zevatın kalbine bunların ilham edileceğini ileri sürmek yabancı tesirlerle sonradan oluşmuş bir anlayıştır. Çünkü bu, Kur'an'ın yorumunu özel, seçilmiş olduğu iddia edilen belirli insanların tekeline ve onların sübjektif değerlendirmelerine havale etmek sonucunu doğurmaktadır. Yine bu Kur'an ve Sünnet'in getirdiği ilke ve mesajların sanki yeterli olmadığı, dolayısıyla gaybî haberlere ihtiyaç duyulduğu, bunun da özel donanımlı bir grup tarafından karşılandığı anlamına gelmektedir. Böyle bir yaklaşım, gaybî kurcalamak ve oradan haber çalmak çabasını akla getirmektedir. Tefsir tarihi, esas kaynağı aşırı Şii gruplar ve batını çevrelere dayanan bu sapmanın, Kur'an âyetlerini ne denli yanlış ve ideolojik hedefler uğruna kullandığına ve keyfi te'villerle onu istismar ettiğine sayısız örneklerle şahitlik etmektedir.

Diğer taraftan şu hususu belirtmek gerekir: Kur'an insanlıkla buluşurken tarih ve kültürle kayıtlı olan muhatapların lisanını yani Arapça'yı kullanmıştır. Bu durum onun anlaşılmasında Arap dilinin özelliklerinin asıl zemini oluşturduğunu ifade eder. Nitekim fıkıh âlimi Hallâf konuyla ilgili şunları söyler: "Dinî metinlerin nüzûl dönemindeki manalarına, ancak dil bilgisi

47 Yurdagör, Metin, 'Cefr,' *DİA*, İstanbul 1993, VII, s. 215-216.

kurallarını uygulamak suretiyle ulaşmak mümkündür. Söz konusu gramer kurallarının da dinî bir yönü yoktur. Onlar, sadece Arapça ifadeleri doğru anlamaya matuf olarak tespit edilmişlerdir. Aynı kurallarla, Kur'an'ın haricinde Arapça yazılmış kanun maddeleri ve metinler de anlaşılır. Kanun koyucu, bir dilde kanun koyduktan sonra, o dili konuşan millettten söz konusu kanun maddelerinin sözlerini başka bir dilin üslup ve kurallarına göre anlamayı talep etmesi doğru değildir. Çünkü bir kanunla sorumlu tutmanın geçerli olabilmesi için, yükümlülerin onu anlayabilmeleri gerekmektedir. Şu halde Ashab'ın ve Tabi'in yorumlarında göremediğimiz bir tarzda Kur'an'ın zahiri anlamının ötesinde batınında binlerce anlamı içerdiği iddiasını ileri sürmek makul değildir.”⁴⁸ Müfessir Râzî de bu mealde şunları söylemektedir: “Bâtıniler bazen harflere Ebced hesabına göre mana veriyorlar, bazen de harfi başka bir manada yorumluyorlar. Süfîlerin de buna benzer birçok metodu vardır. Bütün bunların hepsinin geçersiz olacağına delil Fussilet 3. ayette geçen “Arapça bir Kur'an” ifadesidir. Bu ifade Kur'an lafızlarının Arap dilinde konulmuş manalara delalet ettiğini, bunun dışındaki manaların yanlış olduğunu göstermektedir.”⁴⁹

F. Gülen harflerin esrarı gibi iddialar ileri sürmekte ve kutsal metinlerdeki bazı ifadelerden hareketle geleceğe dönük çıkarımlarda bulunulabileceğini belirtmektedir. Hâlbuki duyularla bilinemeyen ve algılanamayan şeyler anlamındaki gayb, sadece Yüce Allah'ın bildiği bir alandır.⁵⁰ Allah tarafından kendilerine bilgi verilen peygamberler dışında hiçbir insan gelecekte haber veremez.⁵¹ Gizli ilimler bildiğini, gayptan ve gelecekte haber verdiğini iddia edenlere kulak vererek onların dediklerini tasdik etmek, iman ile bağdaşmaz. Harflerin ve sayıların özel sırlar taşıdığı yönündeki mesnetsiz bir inanca dayanarak gelecek hakkında bilgi verdiği iddia edilen cefr asılsız ve batıl bir yöntemdir.⁵²

48 Hallâf, Abdulvahhâp, İslam Hukuk Felsefesi, AÜİF Yay., 2.bs., Ankara 1985, s. 325.

49 Fussilet 41/3/Râzî. Birçok İslam âlimi, hurûf-i mukattaanın hesab-ı cümelden sayılmasını batıl bir görüş olarak kabul etmiştir. İbn Abbas'tan, insanları hurûf-ı mukattaayı bu amaçla kullanmaktan menettiğine ve onu bir tür sihir saydığına dair bir haberin geldiğini kaydeden İbn Hacer, dini bir gerçekliliğinin bulunmaması açısından bunun sihirbazların büyüüne benzetilebileceğini söyler. Duman, M. Zeki, Altundağ, Mustafa, 'Hurûf-i Mukattaa,' DİA, İstanbul 1998, XVIII, s. 403.

50 En'am 6/59; Yûnus 10/20; Neml 27/65.

51 Âl-i İmrân 3/179; Cin, 72/26.

52 Olağanüstü Din Şûrası Kararları 3-4 Ağustos 2016 Ankara (Açıklamalar), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, s.51.

F. Gülen Kur'an'da geçen mukatta'a harfleriyle ilgili olarak bazı değerlendirmeler yapmakta ve bu harfler arasında geçen "Kaf"ın Kur'an'a ait bir şifre olduğunu ve bununla ona işaret edildiğini belirtmekte ve şöyle demektedir: *"Hem Kâf hem de Şûrâ sûrelerinin girişinde mukatta'a olarak bu harf geçmekte ve her bir sûrenin muhtevasında da 57'ser defa tekrarlanmaktadır. Bunların toplamı 114 eder. Bu rakam da Kur'an sûrelerinin tamamını ifade etmektedir. Zaten her iki sûrenin mana ve muhtevası da Kur'an'la çok alakalıdır."* F. Gülen, bu bağlamda İstanbul'un fethi ve Kudüs'ün hacılardan geri alınması gibi tarihî olayların vaktiyle âyetlerden işâri yolla âlimler tarafından çıkarıldığını ifade etmektedir.⁵³

F. Gülen'in bahsedilen sûrelerde "kaf" harfinin rakamsal değerine dair ileri sürdüğü bu görüşler gerçeklerle uyuşmamaktadır. Dolayısıyla buradan hareketle bir sonuca varmak anlamlı değildir. Üstelik yazıda bu iki sûrenin mana ve muhtevasının Kur'an'la çok yakından ilişkili olduğu ileri sürülmektedir. Bu tespit de gerçekleri yansıtmamaktadır. Çünkü her iki sûre diğer birçok sûrede olduğu gibi Kur'an'dan bahsetse de, incelendiklerinde mana ve muhteva olarak başka birçok konudan da bahsetmektedir.

F. Gülen yanlış bir Kur'an tasavvurundan hareket etmesi sebebiyle geleceğe dönük ondan birtakım kehanetler çıkarılabileceği görüşünü kabul etmektedir. Bu bazen cefr yöntemiyle yukarıda örneklerini verdiğimiz asırlar sonrasında gerçekleşecek birtakım fetihler olabileceği gibi bazen de bilimsel keşif ve icatlarla ilgili olabilmektedir. Bahsedilen yanlış anlayış, Kur'an'da yaş kuru her şeyin bulunduğu, mesela bilimsel gelişmelere onun işaret edebileceği anlayışından kaynaklanmaktadır. Bu durum da Kur'an'a söylemediği şeyleri söyletme sonucunu doğurmaktadır. Mesela müteşâbih bir özellik gösteren Neml Sûresinin 82. âyetinde bahsedilen ve Kıyamet alameti olarak kabul edilen yaratığın (dâbbetu'l-arz'ın) AIDS hastalığı ile ilgili olduğunu belirtmektedir.⁵⁴ Fakat bunu kabul ettiğimiz takdirde aynı âyetin devamında gelen bu yaratıkla ilgili şu ifadeleri nasıl anlayacağız, bu hesaba katılmamaktadır: *"O insanların âyetlerimize kesin bir şekilde iman etmediklerini onlara söyler."*

53 Gülen, *Kur'an'ın Altın İkliminde*, s. 401.

54 Gülen, *F. İncanın Gölgesinde* 2, Nil Yayınları, İstanbul 1996, s.135-136.

Sonuç

Makalede varılan sonuçları şu şekilde özetlemek mümkündür: F. Gülen;

1- Teslis konusundaki ve Meryem Sûresi 17. ayette geçen “rûh” kelimesinin Hz. Peygamber (s.a.s.) olabileceği şeklindeki te'villerinde olduğu gibi bazen siyasi projelerine destek sağlama adına ayetlere Kur'an'ın bütünlüğü ve tefsirleri açısından izah edilmesi mümkün olmayan ve kafaları karıştıran yorumlar yapmıştır.

2- Dinî nasları kullanırken “faydacı” ve “seçmeci” bir yaklaşım ortaya koymuştur. Bu anlamda Âl-i İmrân Sûresinin 64. ayeti örneğinde olduğu gibi siyasî hedefleri açısından elverişli olan nasları kullanmış, diğerlerini ise göz ardı etmiştir. Mesela Müslümanların dostunun (veli) ancak Müslümanlar olduğu, inanmayanlara karşı kararlı ve tavizsiz, kendi aralarında ise çok merhametli olmaları gerektiği dolayısıyla gayrimüslimlerin yanında saf tutup onlara karşı cephe alınamayacağını bildiren Mâide 51, 55; Fetih 29 vb. ayetler unutulmuştur.

3- Diyalog faaliyetlerini geliştirmek, Batıyla yakın ilişkiler kurmak ve dünya ile uyumlu Müslüman imajı oluşturmak adına Yahudiler ve Hristiyanlarla ilgili olumsuz ifadeler içeren âyetleri ya dikkate almamış ya da tarihselci bir yaklaşımla bunları nüzul dönemi şartlarıyla sınırlı tutmuştur. Yine Kur'an'da küfrün elebaşlarının esas itibarıyla hedef alınmadığı, dolayısıyla günümüzde de bunun hem ferdi hem de devletler planında bir ilke olarak kabul edilmesi gerektiği şeklinde, ayetlerin ortaya koyduğu gerçeklerle bağdaşmayan bir iddiada bulunmuştur.

4- Tefsir ve Fıkıh usulü bilginleri tarafından ayetleri anlama ve tefsir etme metodu olarak kabul edilmeyen ebced ve cefr hesabından hareketle bazı nasların batınî te'villere tabi tutularak keşif ve ilham yoluyla bunlardan geleceğe dönük sonuçlar çıkarılabileceğini kabul etmektedir.

5- Keyfi ve ideolojik yorumlara kayarak âyetlerden kendisi ve taraftarlarının sıra dışı ve özel görevlendirilmiş olduğuna dair işaretler çıkarmıştır. Böylece ümmeti kuşatacak bir yaklaşım yerine aşırı Şii gruplarda gördüğümüz türden batınî te'villerle, grup taassubuna ve tefrikaya götürecek bir tavır sergilemiştir.

6- Yazı ve vaazları incelendiğinde çoğunlukla tevazuya bürünmüş bir “ben merkezilik”in öne çıktığı görülür. F. Gülen konuşmalarında âyet ve hadisleri sıralar, İslam tarihinden etkileyici sahneler aktarır, seçkin ve abide şahsiyetlerden bahseder. Ancak bunlarla kendini ve hareketinin seçkinliğini ve yüceliğini (!) anlatmayı hedefler. Söylenenleri buna göre tasarlar ve muhatapları ikna edip kendine bağlamaya çalışır.

FETULLAH GÜLEN'İN PEYGAMBER TASAVVURU VE HADİS-SÜNNET ANLAYIŞI*

Giriş

Fetullah Gülen'in dinî söyleminde en çok istismar ettiği alan, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) hayatı, onun hadis ve sünnetleridir. O, müntesiplerini en kısa zamanda ve en güçlü bir şekilde etkileyebilmek için neredeyse her konuşmasında Hz. Peygamber'i, onun sünnet ve hadislerini referans göstermiş, böylece muhataplarının sadece gönüllerini değil, akıllarını da ipotek altına almayı başarmıştır. Bu amacı gerçekleştirirken sunmuş olduğu peygamber tasavvuru, dillendirmiş olduğu rivayetler, yapmış olduğu açıklama ve yorumlar her nedense hiç sorgulanmamıştır. İşte bu yazıda Fetullah Gülen'in Peygamber Tasavvuru ve Hadis-Sünnet Anlayışı, tamamen onun çalışma ve konuşmalarından örneklenerek incelenecek ve istismara çok açık olan bu alanın nasıl bu kadar suistimal edildiği ortaya konulacaktır.

Bu konuda bilhassa onun *Sonsuz Nur* (İstanbul 2013, Nil Yayınları, I-V) adlı çalışması mercek altına alınmıştır. Gülen'in geçmiş yıllarda irticalen yaptığı vaaz, sohbet ve derslerinin kitaplaşmış halinden ibaret olan bu kitabın dipnotları talebeleri tarafından sonradan yerleştirilmiş ve yazarının da tashihiinden geçmiş bulunmaktadır. Daha ziyade duygu dilinin hâkim olduğu bu çalışma, bilimsel değil, popüler bir kitap niteliği taşımaktadır. Bu yüzden de oldukça abartılı ifadeler, tekrarlar, menkıbeler, çok zayıf hatta uydurma rivayetler, sınırsız savunular, garip sataşmalar ve şaşırtıcı saptamalar görülmektedir. “*Sonsuz Nûr en sağlam rivayetlerin müstakim bir dirayetle analiz ve sentezi...*

* Prof. Dr. Bünyamin Erul (Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi) –
Prof. Dr. Zekeriya Güler (İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Öğretim Üyesi)

Sonsuz Nûr, sevgi, hoşgörü ve mûsamahada Nebi ikliminin maharetli bir el tarafından ilmî metotla resmedilişi...” diye tanıtılan bu eser üzerine, bildiğimiz kadarıyla şimdiye dek bilimsel bir değerlendirme yapılmamıştır.

Gülen’in hadis-sünnet anlayışı konusunda sadece İbrahim Canan tarafından hazırlanan *Fethullah Gülen’in Sünnet Anlayışı* (1. Baskı, İstanbul 2007) adlı bir kitap çalışması yapılmıştır. Ancak bu çalışma da, bilimsel yetkinlikten oldukça uzaktır. Onun “Gülen, Hadis ilimleri veya hadis usulü veya usul-i hadis gibi teknik bir isim taşıyan müstakil bir telifte bulunmuş değildir. Ancak Sonsuz Nur’un (204 sayfayı bulan) üçüncü cildini zamanımızda öne çıkan bir kısım hadis bahislerine ayırmıştır” (Canan, a.g.e., s. 96) şeklindeki açıklamasından, yazdığı kitabı özellikle *Sonsuz Nur-3* eksenli hazırladığı anlaşılmaktadır.

Ona göre Gülen’in söz konusu kitabı, “*Hadiste gelenekçi olan ve en önemli gayesi ‘Başkasını yaşatmak için yaşama’yı hayat felsefesi gören alperenleri yetiştirmek olan Hocaefendi’nin hadisten nasıl istifade ettiğini göstermeye öncelik veren bir çalışma*”dır. (bkz. a.g.e., s. 16). Oysa Gülen’in söz konusu kitabında peygamber tasavvuru, hadis ve sünnet anlayışına dair ilmi ve tarihi hakikatlere aykırı pek çok abartı ve yanlış göze çarpmaktadır.

Yine Canan’a göre Gülen, alışılmışın dışında bir çeşit hadis şarihi olup hadis kaynaklarının şerhlerini günümüz şartlarında en güzel şekilde yapacak alperen nesillerin yetişmesini sağlayacak öncelikli hadisleri şerh eden ‘zülcenâhayn’ bir şahsiyet, bir fikir ve aksiyon hatta ‘omuzlarımıza ihsan-ı ilahî tarafından konduğuna’ inandığı bir kudsi misyonun adamıdır. Yine ona göre Gülen’in hizmet eri modeli, sünnet-i Muhammediye’ye göre şekillenen sahabe zümresinde mevcuttur (bkz. Canan, a.g.e., 19-22, 36).

İbrahim Canan’ın şu tarafgir ve abartılı cümlesi ise gelinen nokta itibarıyla vakiyla ne denli çeliştiğini göstermesi bakımından son derece ibretlik bir tablodur:

“*Hocaefendi’nin istikbale yönelik fikir, öngörü, plan-proje, teşebbüs ve yatırımlardaki isabetlilik itibarıyla –resmi ya da sivil çevrelere nispeten- 10-15 yıllık bir önceliği sebebiyle, Resulullah’ın haber verdiği ‘muahadesûn’u (ilhama mazhar olan, kendisine Mele-i âla cihetinden yapılan ilhamla zanlarında hep sıdkı yakalayan kimseleri) hatırlattığını kaydetmek isteriz.*” (bkz. Canan, a.g.e., s. 28).

Bu girişten sonra “Gülen’in Peygamber Tasavvuru” konusuna geçebiliriz.

A. Peygamber Tasavvuru

Her şeyden evvel Gülen'in peygamber tasavvuru, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) beşeri yönünü göz ardı eden hatta yok sayan, onu muhataplarına adeta "beşerüstü" olarak takdim eden bir tasavvurdur. Bu durum onun hem yazılarına hem de konuşmalarına fazlasıyla yansımaktadır. Birkaç örnek verecek olursak, ona göre Hz. Peygamber (s.a.s.) ayrı buudların insanıdır. Nitekim Gülen, Hz. Peygamber'e (s.a.s.) "öldü" denilemeyeceğini ve bazı gençlerin kendisiyle doğrudan görüşebileceklerini anlatır:

"Belki bazılarına bu dediklerimiz objektif gelmeyebilir. Ne gam; her gün üç-beş dirahşan çehreli genç mânen Resûlullah'tan bir kısım bişaretler aldıktan sonra!.. Ve yine bazıları perdesiz, hicapsız, doğrudan doğruya hem de şehadet âleminde O'nunla münasebete geçtiğini söyledikten sonra!.. O ruhaniyatıyla ve bazılarına göre de nuranileşen cismaniyetiyle daima aramızdadır. İmam Suyûtî yetmişden fazla bizzat Allah Resûlü'yle açıktan görüştüğünü söyler. Evet, O, bizim anladığımız mânâda ölmemiş; sadece buud değiştirmiştir. O'nun ölümünü herhangi bir insanın ölmesi gibi anlamak yanlış olur. Zira Kur'ân, peygamberlik makamının iki derece daha aşağısında bulunan şehitlik mertebesine erenlere dahi ölü denilmemesini söylemektedir. Öyleyse, bizim anladığımız mânâda O'na "Öldü" demek nasıl mümkün olabilir!? Evet, O'nun, sadece ayrı bir buuda geçtiğini söyleyebiliriz. Onun içindir ki, bakışı o buudlara ulaşabilen insanlar, O'nu orada bizzat görüp müşâhede edebilmektedirler..."

Oysa Hz. Peygamber'in de bir beşer olarak vefat edeceğini Kur'an ayetleri açıkça ifade etmiş ve böylece sahabeyi onun bir gün dünyadan ayrılışına zihnen hazırlamıştır. "Sen de öleceksin, onlar da ölecekler." (Zümer, 39/30) "Biz, senden önce de kimseyi ölümsüz kılmadık. Sen öleceksin de onlar ebedi mi kalacaklar?!" (Enbiya, 21/34)

Bu kadar açık Kur'an ayetlerine rağmen Hz. Peygamber'in (s.a.s.) ölmediğini ve farklı bir boyutta yaşadığını kabul etmesi sebebiyle olmalıdır ki Gülen'in Hz. Peygamber'e (s.a.s.) bir mektup yazıp göndermesi de manidardır:

"Hacca gidememek, Ravza-i Tahireye (Hz. Peygamberin Kabr-i Şerifi-ne) yüz sürmemek benim için hicranların en ızdırap vericisiydi. O güne kadar niceleri hacca giderken hep onları gıpta ile seyretmiş ve bazen de

tanıdıklarının eline bir name (mektup) tutuşturup bunu parmaklıkların arasından içeriye atmasını söylemişim. Çünkü dayanamayacağım ölçüde özlemiştim. İçim cayır cayır yanıyordu. Hasretimi bir iki satırlık mektupla dile getirmeye çalışıyor ve Allah Resulünün hayatta olacağı mülahazasıyla mektubumu ona gönderiyordum.” (Latif Erdoğan, Küçük Dünyam, s. 18).

Gülen, sahip olduğu peygamber tasavvuru çerçevesinde Hakikat-i Muhammediye’nin taayyün etmesinden bahsetmekte, kainatın Hz. Muhammed’in nur tohumundan yaratıldığını iddia etmektedir:

“Böyle düşünenlere göre Allah, ‘hüviyet-i mutlaka’ veya ‘lâ taayyün âleminden’ Zat’ının muktezası olarak sıfatı sübhaniyesiyle tenezzül buyurunca bundan kâinat ağacının esası olan hakikati Muhammediye taayyün etmiştir.” (Gülen, Kalbin Zümrüt Tepeleri, s. 251). “Aynen onun gibi Allah (celle celâluhu) yokluğun bağrına Hz. Muhammed’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) nurunu bir tohum olarak atmıştır ki, varlık ağacı, O’ndan meydana gelmiştir. İsterseniz, elektronlar O’ndan teşekkül etti, atom âlemi O’ndan hâsıl oldu diyebilirsiniz. Bütün bunlar bizim malumat ve idrakimizin dışında olan meselelerdir. Bildiğimiz bir şey varsa o da, yokluğa atılmış Hz. Muhammed çekirdeği üzerinde boy atan ve Arş-ı Azam’dan bize doğru uzanan kâinat ağacıdır. Ve bu ağacın, mevsimi gelince meyve vermesidir. İşte o meyve insandır. O meyvenin meyvesi de insanlığın hulâsası Allah’ın “safî, öz, hulâsa” mânâsına Mustafa adını verdiği Hz. Muhammed’dir (sallallâhu aleyhi ve sellem).” (Gülen, Kur’an’ın Altın İkliminde, s. 98).

Gülen’in “elektronların, atom aleminin Hz. Peygamber’den hasıl olduğunu” dahi rahatlıkla dillendirebildiği söz konusu peygamber tasavvurunda elbette Hz. Peygamber’in (s.a.s.) ismeti de farklı ele alınmıştır:

“İstilahta ise ismet, peygamberlerin küçük-büyük bütün günahlardan –Cenâb-ı Hakk’ın inayetiyle– korunmuş olmaları demektir. Yani Allah (celle celâluhu), peygamber olarak göndereceği kuluna asla günah işleme fırsatı vermez.. Ve O, peygamberlerine günah işletmez.” (Gülen, Sonsuz Nur 3, s. 17).

Yine Kur’an ayetlerindeki apaçık günahattan (zenb) söz eden (Ğafir, 40/55; Muhammed, 47/19; Fetih, 48/2), keza bazı tasarruflarından dolayı Hz. Pey-

gamber'i uyaran birçok ayetlere rağmen (Enfal, 8/67; Tevbe, 9/43; Tahrîm, 66/1; Abese, 80/1-10) Gülen'in ismet anlayışına göre peygamberler için peygamberlik öncesi için dahi zellelerden söz edilemez:

“Yukarıda da söylediğimiz gibi, bazı âlimler, onların peygamberlikten önce zellelere maruz kalabileceklerini kabul etmişlerse de, bu görüş az bir grubun görüşü olmaktan öte geçmemiş mercûh, dolayısıyla da mecrûh bir görüştür. İslâm âlimlerinin kâhîr çoğunluğu peygamberlerin çocukluk dönemlerinde dahi korunduklarını kabul etmektedirler. Bu görüşü teyit eden birçok nass vardır.” (Gülen, Sonsuz Nur 3, s. 27).

Oysa durum, tam da bunun tersidir. Esasen bu konuda Gülen'in Şîa'dan etkilendiği anlaşılmaktadır. Nitekim şu bilgiler bunu göstermektedir:

“Ehl-i Sünnet'in çoğunluğu ile Ebû'l-Hüzeyl el-Allâf ve Ebû Ali el-Cüb-bâî peygamberlerin nübüvvet vaktinden, Mu'tezile'nin çoğunluğu bulûğâ ermelerinden, Şîa ise peygamberlerle birlikte imamların da doğumlarından itibaren mâsum oldukları görüşündedir.”¹

Gülen'in bu aşırı ismet anlayışına göre risalet öncesinde bile zelle olmayınca konu ile ilgili rivayetleri de biraz abartmak ve hatta çarpıtmak gerekiyordu:

“O, daha çocuktı. Ka'be'nin tamiri işinde yardım etmeye çalışıyordu. Amcalarına taş ve kerpiç taşıyor ve sırtında taşıdığı taş ve kerpiçler çıplak olan tenini acıtiyordu. Tabii O da bu durumdan rahatsız oluyordu. Hz. Abbas (ra), O'na eteğini kaldırıp omuzuna koymasını tavsiye etti. O devirde bu, herkesin gayet normal saydığı bir hareketti. Efendimiz de öyle yaptı ve dizinden yukarısı biraz açıldı. Daha bir adım dahi atmamıştı ki, sırt üstü düştü ve gözlerini bir noktaya dikti, olduğu yerde donakaldı. Cibrîl, O'na, bu yaptığının doğru olmadığını anlatmış ve 'böyle yapmak sana yakışmaz' demişti”² (Gülen, Sonsuz Nur 3, s. 29).

Oysa ilgili rivayetlere bakıldığında Hz. Peygamber'in (s.a.s.) “çocuk olduğu” söz konusu değildir. Ka'be hakemliği bu tamirat esnasında ise o zamanlar 30-35 yaşlarında olmalıdır. Rivayette yere düşmesinden söz edilmekteyse de, ne Cibril gelmiştir, ne de “sana yakışmaz” demiştir.

1 Mehmet Bulut, “İsmet”, *DİA*, cilt: 23, sayfa: 135.

2 Buhârî, Hac, 42; Menâkıbu'l-Ensâr, 25; Müslim, Hayz, 77.

Gülen'in oldukça abartılı bir şekilde anlatımına göre söz konusu ismet, sadece peygamberler için değil, dini liderler için de mümkündür:

“Ancak burada bir noktaya dikkat etmek icap eder. Bir insanın farazı ve takdir olarak hata ve günah işleyebileceğini söylemek, onun bilfiil günah işlediğini söylemek anlamına gelmez. Onun için, peygamberlerin dışında insanlığa kudve ve imam olacak dinî lider ve büyüklerin de Cenâbı Hak tarafından korunabileceğini söyleyebiliriz. Bunun Şia'ya ait, “İmam masumdur.” düşüncesiyle de uzaktan yakından alâkası yoktur.” (Gülen, Sonsuz Nur 3, s. 31).

Her ne kadar Gülen burada İmam Rabbânî ve Abdülkâdir Geylânî örneklerini vermekte ise de, zımnen kendisinin de bu cümleden addedileceğini çok iyi bilmektedir. O, ismet konusunu bu şekilde ortaya koyunca, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) açıkça itab edildiği ayetleri savunma adına oldukça şaz bir yorum yapar. Abese Suresi'ndeki itab ayetlerine Sünnî kaynaklarda hiç rastlanmayan bir anlam yükler. Ayetlerde geçen fiillerin faillerini yer değiştirir. Buna göre itab edilen Hz. Peygamber (s.a.s.) değil, muhatabıdır. O bu tevilini bazı muhakkik tefsirlere dayandırdığını iddia ederse de asla herhangi bir kaynak ve müfessir ismi vermez. Geleneksel izahları ise sathilikle itham eder:

“Bu sathî bakışla varılan hüküm budur. Biraz derinlemesine incelenirse, hakikatin diğer yüzünü görmek de mümkün olacak ve verilen evvelki hükümde ne kadar acele edildiği anlaşılabacaktır.” (Gülen, Sonsuz Nur 3, s. 130). “Hâdis bu şekilde cereyan etmişse, çözümü ve cevabı bu... Kaldı ki, dünden bugüne, elimizdeki hadis kitaplarından Buhârî, Müslim, İbn Mâce, Ebû Dâvûd, Tirmizî, Nesâî, Ahmed b. Hanbel'in Müsned'i, Hâkim'in Müstedrek'i gibi muteber hiçbir hadis kaynağında bu hâdis, tefsirlerde anlatıldığı şekilde senarize edilerek anlatılmamıştır.” (Gülen, Sonsuz Nur 3, s. 133).

Oysa itab ile ilgili ayetlerin sebab-i nüzulüne dair yaşanan olay, Muvatta ve Tirmizî gibi temel hadis kaynaklarında geleneksel biçimde anlatılmaktadır. (Mâlik, Muvatta, Kur'an 8, I. 203; Tirmizî, Tefsir 80, Suretu Abese)

Ancak yanlış bir ismet anlayışına sahip olan ve önyargıları sebebiyle asırlardır herkesçe bilinen ve kabul edilen malumatı kale almayan Gülen'e göre bu konuda Sünnî tefsir geleneğinde anlatılanlar bir senaryodan ibarettir:

“Tefsirlerde anlatılan senaryoda, kahramanlardan biri Efendimiz, diğeri de İbn Ümmi Mektum’dur (radiyallâhu anh). İki de figüran vardır: Ebû Cehil ve Utbe. Hâlbuki, muhakkik tefsirciler, Efendimiz’e gelen şahsın kimliği hakkında çeşitli isimler ileri sürmüşlerdir. Hatta, gelen şahıs hakikaten âmâ mıdır, yoksa bu bir mecaz mıdır? Bu dahi kesin değildir. Öyleyse burada mülâhaza dairesini açık tutmak icap edecektir.” (Gülen, Sonsuz Nur 3, s. 133).

Halbuki bırakın muhakkik tefsircileri, Sünnî gelenekten hiçbir tefsirci böyle bir yorum yapmamıştır. Belki bir iki Şîî tefsirde görülen bu yorumu, o mutlak hakikat gibi takdim ederken, hikayedeki rolleri değiştirmekle kalmaz, kendi görüşünü kabul ettirebilmek için birçok uzak ihtimalleri saymaya başlar:

“Kim bilir, belki de gelen âmâ, münafıklardandır ve Allah Resûlü de onun nifakını bilmekteydi. İrşad talebinde samimî olmadığı ve yapılmakta olan bir irşada mâni olduğu için de Allah Resûlü, yüzünü ekşitmiş ve ondan yüz çevirmişti ki, bu da, gayet normal bir hareketti. Ancak biz bu tevcihi söylerken, hâdisenin böyle olduğuna kesin gözüyle bakıyor da değiliz... Evet, böyle bir iddiamız yok. Ancak, hâdisenin kahramanı olarak İbn Ümmi Mektum’u (radiyallâhu anh) gösterenlerin de rivayet açısından görüşleri, bizim bu tevcihte arz ettiğimizden daha kesin değildir. Öyleyse her iki tevcihe de -düşünce âdâbı gereği- eşit seviyede bakmak gerekir.” (Gülen, Sonsuz Nur 3, s. 134).

“Bazı tefsirciler Abese ve Tevellâ fiillerinin fâili olarak, Efendimiz’i değil, Velid b. Muğire’yi kabul ederler. Şimdi Kur’ân, nasıl olur da birbiri ardına böyle iki fiille, Habibullah’ı anlatmış olur ve bu fiilleri O’na isnat eder? Ve yine nasıl olur da, kâfire geçirdiği aynı külahı bir de Efendimiz’e geçirir? Bu son mülâhazayı ileri sürenlerin görüşlerine de bir ihtimal hakkı vermek gerektir. Bu görüşe göre “Abese” ve “tevellâ” fiillerinin fâili, Efendimiz değil, gözü mânâyâ karşı kör olan kâfirdir. Kör gibi gelmiş, Efendimiz’e karşı yüzünü ekşitmiş, sonra da çekip gitmiştir ki, enbiyâ-i izâmın ismetlerinin tercih ettiriciliği de nazara alınarak, buna da “muhtemel” denebilir. Ve aslında rivayet açısından bu düşünceyi nakzedecek bir rivayet de hatırlamıyorum. Siyak ve sibaka da mânâ uygun düştükten sonra, bu mânâ melhuz olmaması için hiçbir sebep yok...” (Gülen, Sonsuz Nur 3, s. 134-135).

Oysa Arap dili ve belâgatı açısından değerlendirildiğinde ilgili ayetlerin siyakının, verilen bu anlama asla elverişli olmadığı kolayca anlaşılmaktadır. İsimlerini vermeksizin “Bazı tefsircilere” atfen naklettiği bu tutarsız yanlı ve yanlış değerlendirmeye, onun gerektiğinde en açık ayetleri ve rivayetleri dahi nasıl çarpıtabildiğinin bariz bir göstergesidir.

Gülen’in sahip olduğu peygamber tasavvuru, bazen ayetleri zorlamaya hatta çarpıtmaya, bazen de zayıf rivayetleri kullanmaya sevk edebilmiştir. Nitekim o, “Meryem [sırf ibadetle meşguliyet için] kendini ailesinden ve diğer insanlardan tecrit etmişti. Biz ona ruhumuzu (vahiy meleğimizi) gönderdik. Ruh ona eli yüzü düzgün bir erkek kılığında göründü” mealindeki Meryem suresi 17. ayeti şöyle yorumlamıştır:

“Acaba ne idi bu ruh? Hemen büyük çoğunluğu itibariyle bütün tefsirler, ayeti kerimede, “... Ruhumuzu gönderdik...” diye belirtilen ruhun Cebrail olduğunu ifade etmektedirler. Ne var ki burada Kur’an “ruh” tabirini kullanıyor; ruhun tayininde ise ihtilaf vardır. İhtimalin sınırları ise ihtilafın çerçevesini aşkındır; hatta Efendimizin ruhunu içine alacak kadar da geniştir. Evet, bu da muhtemeldir; zira Hz. Meryem çok afife ve nezihe bir kadındı. Bu itibarla da gözlerinin içine başka bir hayal girmemişti ve girmemeliydi de. Ona sadece kendisine helal olan biri bakmalıydı. O da olsa olsa Efendimiz olabilirdi; zira o bir münasebetle Hz. Meryem’in kendisiyle nikâhlandığına işaret buyuruyordu. Bu açıdan da “Ruh”un Efendimizin ruhu olabileceği de ihtimal dâhilindedir”. “Haçlı, bir zamanlar bize belli bir zihniyetle saldırmıştı ve bu o günün saf ve aptal Avrupalısının saldırısıydı. İğfal edilmiş bu aptal yığınlar, akıllarıncı Hz. Meryem’in merkadini kurtarmaya geliyorlardı. Halbuki bizim nazarımızda Hz. Meryem onların düşündüklerinden de, inandıklarından da daha faziletliydi. Çünkü biz onun, cennette Efendimiz’e zevce olacağına inanıyor ve ona mü’minlerin anası gözüyle bakıyorduk. Aynı zamanda eğer, Hz. Meryem hayatta olsaydı, onu da rahatsız edecek olan, onların bâtil ve köhne düşüncelerine karşı onun gerçek hakikatının müdafileriydik...” (Gülen, Sonsuz Nur 2, s. 178).

Gülen, “Onun, cennette Efendimiz’e zevce olacağına inanıyor” derken konuyu neredeyse bir inanç konusu şeklinde takdim etmektedir. O, bunu ifade ederken, Ali el-Muttakî’nin, Kenzu’l-Ummâl (11/424) adlı eserine atıfta

bulunmaktadır. Çok zayıf olan bu rivayetin asıl kaynağı Taberânî'dir ve ilgili rivayet şöyledir:

Sa'd b. Cünade'den, Allah Resûlü şöyle buyurdu: “*Cennet'te Allah beni İmrân kızı Meryem, Firavun'un hanımı ve Musa'nın kız kardeşi ile evlendirecek!*”³

Oysa Meryem Suresi'nin 20. ayetinde Hz. Meryem açıkça Yahudilere “Bana bir beşer dokunmadığı halde” demesine rağmen Gülen'in sırf Hz. İsa ve Hz. Meryem üzerinden Hristiyanlarla böylesine garip bir yakınlık ilişkisi kurma arzusu, senedi itibariyle çok zayıf olan bir rivayeti adeta bir iman delili olarak kullanmaya sevk edebilmiştir. Onun algıyı olgunun önüne geçiren bu yaklaşımı, bir taraftan ayetlere “aşırı yorum” denilecek kadar zorlama anlamlar yükleme örneğini, diğer taraftan da çok zayıf rivayetleri kullanarak hayli uçuk bir istismar örneğini gözler önüne sermektedir.

Gülen'in vaazlarında ve kitaplarında Hz. Peygamber'i istismarı sadece bu örneklerle sınırlı değildir. Vaazlarında açıkça dile getirdiğine göre Hz. Peygamber, İzmir'e gelmekte, cemaatin arasında dolaşmakta ve onları teftiş etmektedir. Peygamberimizin yer yer vatanımızı teftiş ettiğini dile getirdiği 9 Temmuz 1979 tarihli vaazında şöyle demektedir:

“Onun teftişine hazır hale gelmenin havasını meydana getirmeye çalışıyoruz. Mefhar-i mevcudat Efendimiz mescidlerinize teşrif buyuruyor. “Gelecekte ne haber diyor?” Yüz kere var ki, kalbi aydın ve içi duru kimselerin alem-i menamında (uyku aleminde), belki de bazılarının yakazasında (uyanıkken) “Ben, İzmir'e gidiyorum” oradaki havaya bakıcağım.” dediğini duydular kainatın fahrının. “Anadolu'da bana ihtiyaç var, gezmeye çıktım” dediğini duydular fahr-i kainat efendimizin. Sizin camilerinize geliyor. Seccadelere yüzünü yere koyan gençlerinize bakıyor. Yaşlılarınızın aşk heyecanını yokluyor. Cemaatinin kıvama gelip gelmediğine bakıyor.”

Gülen'in kendinden menkul kerametler ve rüyalarla yahut çevresindeki-lerin, müntesipleri kandırmasına tipik bir örnek olarak şu tabloya bakmak yeterlidir:

3 Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, VI, 52, no: 5485.

“Abdülkadir Geylani Rize’den birisini, Trabzon’dan birisini alarak Peygamber Efendimizin mescidine geldi. Orada Peygamber Efendimiz, Abdülkadir Geylani, Bediüzzaman ve Hocaefendi vardı. Peygamber Efendimiz “siz buyurun” diyerek Fethullah Gülen Hocaefendi’yi imamlığa geçirdi. Gülen Hocaefendi ve ağabeyler büyük bir salonda oturmuş, hizmetin meseleleri hakkında istişare ediyorlardı. Fakat hepsi üzgün ve boynu büküktü. Ben salonun kapısında idim. O sırada Peygamber Efendimiz salona girdi. Hocaefendi “Ya Resulallah! Ne olacak hizmetler, bu işler nasıl olacak?” diye sordu. Peygamber Efendimiz “Üzölmeyin, ben her hizmetin başında bizzat bulunacağım” buyurdular. İleride bir ışık kümesi görüyoruz. Oraya vardığımızda Peygamberimiz karşıda. Onun arkasında sahabe, önünde Fethullah Gülen Hocaefendi var. Peygamberimiz Hocaefendi’ye “Sen bana ne getirdin” diye sorduğunda Hocaefendi’nin arkasında simaları parlak bir cemaat ordu şeklinde dizilmiş.” (Bkz. Ali Bayram - Ahmed Özer, Berzah Aralığı, Nil Yayınları).

Gülen, “Rüya Bir Teşri Kaynağı mı?” başlığı altında yer alan “Hadiste rüya nübüvvetin kırk altı cüz’ünden bir cüz’dür, deniyor. Ama rüyanın ilim sebeplerinden biri olmadığını da biliyoruz. Bize rüya-hakikat dengesini nasıl kurmamız gerektiği hususunda bilgi verir misiniz?” sorusuna şu cevabı vermektedir:

“Rüyanın bir diğer yanını Efendimiz şöyle anlatır: “Ahir zamanda en sadık olan şeyler rüyalarlardır.” Neden? Zira rüyaların arkasındaki gerçek; yani peygamberlik artık yok, hatta bir yönüyle velâyet-i kübra da yok, doğrudan doğruya Efendimizle zaman üstü bir noktada görüşme ve emir alma da yok. Mesela bir İmam Rabbanî, İmam-ı Şazeli, Şah-ı Geylanî, Ahmet Rifaî, Bediüzzaman yok. Bizler hepimiz ümmî insanlarız. Bu açıdan hakikat âleminde, “mişkât-ı nübüvvet”ten alınacak şeyleri doğrudan doğruya elimizi uzatıp alamıyor, zaman üstü olamıyor, peygamberlerle belli kuşakta buluşamıyoruz. Halbuki Cüneyd-i Bağdadi “ben doğrudan doğruya görüştüm, bana rüyamda şunları söyledi veya açıktan açığa bana şu emri verdi” diyor. İşte bizler bütün bunlardan mahrumuz. Durum böyle olunca, bunca günah, bunca karışıklık içinde Allah bize olan lütuflarını rüyalar yoluyla lütfediyor veya bazı saf gönüller sayesinde “yakazalar” vasıtasıyla içimize akıtıyor, başta Efendimiz olmak üzere birçok Sahabe, evliyâ ve mukarrabinle görüştürüp buluşturuyor. Meselâ, siz birgün rüyada görüyorsunuz ki Efendimiz geliyor ve sizin kakül-ü gülberlerinizden tutarak, alnınızdan öpüyor...

öpüyor ve: “Ohh sizler cennet kokuyorsunuz” diyor. Siz “neden ya Rasulallah?” diyorsunuz, O da, “tam gönlüme göre hizmet ediyorsunuz” buyuruyor.” (Gülen, Prizma 1, s. 205-206).

Keza Gülen, müntesiplerini kendine bağlamak üzere sadece rüyaları değil, bazı hadisleri de istismar eder. “Kardeşlerime selam olsun” diye zikrettiği hadisin “Kardeşlerim” kısmının kendi tabiiilerine yönelik hususi bir iltifat olduğunu belirttiği görülür (bkz. Gülen, *Asrın Getirdiği Tereddütler*, s. 30).

Gülen’in algıyı olgunun önüne geçiren bu dil ve üslubu, “Fakat bütün bunlara rağmen, biz rüya insanı değiliz” diye başladığı istidrak cümlesinin ardından gelen şu uyarıcı cümlelerine rağmen artık kendini kurtaramayacak ve “handikapın içine düşürmüş ve kaybettirmiş” olacaktır:

“Yoksa, gerek rüyâ ve yakazalar, gerekse cinleri, şeytanları kullanma yolu ile -hafızanallah- bazı ahvalde inananlar, doğru yoldan sapabilir, sapabilir ve kazanma kuşağında kaybedebilirler. Mesela, Gulam Ahmed, böyle bir handikapın içine düşmüş ve kaybetmiştir. (...) Ve neticede Gulam Ahmed sırasıyla ‘mehdiyim, imam-ı muntazam, peygamberim’ demiş ve en son hulul ve ittihada inanarak ‘ben Allah’ım’ demiştir.”

Ayrıca onun, israiliyat türü rivayetlere yer verip bilgi kaynağı olarak kullandığı ve bu rivayetlerden birtakım çıkarımlar yaptığı da görülür (bkz. Gülen, *İrşat Ekseni*, s. 19; Gülen, *Prizma 1*, s. 242-244). Bu bağlamda şu rivayeti kullanarak ayrılmak isteyen hizmet elemanlarına mesaj vermekte, ayrılanların aslında hiçbir zaman davayı kavrayamadıklarını ima etmektedir:

“Hz. Musa, kendisinden Tevrat’ı dinleyen, yıllarca arkasından koşan bazı kimselerin, zamanla geriye dönüp dağıldıklarını, dünyevî şeyler karşısında çözüldüklerini görür ve bu manzara karşısında üzülür; üzülür zira peygamberliğine inanan bazı kimseler onu terk edip yürüdükleri yoldan geriye dönmektedirler. Hz. Musa inkisar içinde ve bu işin hikmetini öğrenme sadedinde Cenâb-ı Hakk’a şöyle bir soru sorar: “Yâ Rabbi! Nasıl oluyor da bir insan Seni bilip öğrendikten sonra geriye dönebiliyor?” Bunun üzerine Cenâb-ı Hak ona şöyle buyurur: “Yâ Musa! Onlar gerçekten Beni bilenler değil, gelirken yoldan dönenlerdir.” (Gülen, *Zihin Harmanı*, s. 66).

Gülen, rüyaların dinde delil olmadığını bildiği ve rüyalarla amel edilemeyeceğini söylediği halde hem kendi rüyalarını hem de müntesiplerinin rüyalarını birer hüccet gibi kullanmış, onlarla istediği yönlendirmeyi gerçekleştirmiştir. Nitekim Gülen, evlenmemesini, çevresindeki bir şahsın gördüğü rüyada Hz. Peygamber'in (s.a.s.) verdiği mesaja dayandırmaktadır. Onun bu tutumu, zamanla bağlılarını yönlendirici ve rüyalar üzerinden mesaj verici bir boyut kazanmıştır. Görülüp görülmediği dahi bilinmeyen rüyalarla hukuki sonuçlar doğuran birçok tasarruflarda bulunmuşlardır. Nitekim Gülen'in şu beyanı bunu teyit etmektedir:

“Doğru ve sadık rüyalarda ilham ve irşat yüklü mesajlar vardır. O yüzden nice büyük keşifler rüyalar sayesinde elde edilmiş ve niceleri de fert ve milletlerin kaderini tayine vesile olmuştur.” (F. Gülen, Varlığın Metafizik Boyutu, s. 117.) *“Rüyaların mübah mes'elelerde, rüyayı görene münhasır kalmak şartıyla, yönlendirici bir fonksiyonunun olduğu da her zaman kabul edilebilir.”* (<http://documents.tips/document-s/m-fethullah-gulen-prizma-1-2-3.html>; 09.07.2016; 16:39).

Her ne kadar sözlerinin devamında bunun için Kitap ve Sünnet ölçüleri esas alınmalı şeklinde bir kayıt düşmüş olsa da uygulamada buna pek dikkat ettiği söylenemez. Nitekim *Sonsuz Nur* adlı kitabında rüya ile hadis alınmasını ve tashih edilmesini caiz görmektedir.⁴

Gülen bir konuşmasında, Hz. Peygamber (s.a.s.) ile görüşülebileceği ihtimali üzerinde de durarak şöyle demektedir:

“Meselâ; bir insan, temessülen Efendimiz'le görüşebilir. Farz-ı muhal, bu görüşme esnasında Efendimiz'den ona söylenenler eğer şer'i ölçülere muhâlif ise, -bunu farz-ı muhâl çerçevesinde dahi olsa ürpererek söylüyorum- o insan kesinlikle şer'i ölçülere ters düşen o ifadeleri tatbik edemez ve Efendimiz'le görüşmesini kendisi için delil ve hüccet sayamaz.” (<http://documents.tips/documents/m-fethullah-gulen-prizma-1-2-3.html>; 09.07.2016; 16:39). *“Bir insan, Hz. Rûhu Seyyidi'l-enam'la temessülen görüşürken ondan bazı emirler ve haberler de*

4 Bilgi için bkz. Talat Sakallı, *Rüya ve Hadis Rivayeti*, Isparta 1994; Enbiya Yıldırım, “Beyhaki ve Hadis Rivayetinde Rüya Verdiği Değer”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2001, cilt: V, sayı: 1, s. 169-190; Cağfer Karadağ “Rüyanın Mâhiyeti Bilgi ve Hüküm Değeri”, *Diyanet İlmî Dergi* (2017), s. 43-62.

almış olabilir.” (Gülen, Ölümsüzlük İksiri (Kırık Testi 7), İstanbul 2007, s. 235).

Oysa rüyaların Kur'an ve Sünnet'e aykırı olanlarının hiçbir değeri olmadığı gibi, aykırı olmayanların da bağlayıcı bir değeri bulunmamaktadır. Hatta rüyada Hz. Peygamber'in (s.a.s.) görüldüğü ve belli mesajlar verdiği iddia edilse bile bu herhangi bir hüküm değeri taşımaz. Kaldı ki rüyaların birçoğu, uyku halinde bazı harici etkenler sonucunda ruhi ve zihinsel dünyamızda ortaya çıkan sübjektif görüntülerdir. Öte yandan kişinin görmediği rüyayı görmüş gibi anlatması ise Hz. Peygamber (s.a.s.) tarafından “Yalanların en büyüğü” olarak nitelendirilmiştir.⁵

Peygamber istismarının en çarpıcı misali ise, cemaatin televizyonunda yayınlanan Şefkat Tepe adlı dizide Hz. Peygamber'in (s.a.s.) bir kamyon kasasına bindiğinin bir ışık hüzmeleri şeklinde gösterilmiş olmasıdır. Oysa dinimize göre hangi amaçla olursa olsun, Hz. Peygamberi tasvir eden resim ve minyatürler yapmak, onu ışık hüzmeleriyle temsil etmek, Müslümanların zihnindeki o mükemmel örneği sıradanlaştıracak; diğer yandan onu, bu resim ve minyatürlerle özdeşleştirecektir. Sahabe döneminde ve sonraki 1400 yıllık İslam tarihi geleneğinde örneğine hiç rastlanmayan, aksine şiddetle mücadele edilen bu tür davranışlar Hz. Peygamber'e (s.a.s.) saygısızlık anlamına gelebileceği gibi, Müslümanları da küçük düşürecektir.

Bilindiği gibi Hz. Peygamber'in (s.a.s.) şu uyarısı son derece açıktır: “Hıristiyanların İsa'yı aşırı yüceltip uçurdıkları gibi beni de uçurmayın. Zira ben, O'nun kuluyum. Öyleyse benim için yalnızca Allah'ın kulu ve elçisi deyin!”⁶ Enes b. Mâlik'in rivâyetine göre Hz. Peygamber, kendisine “Ey yeryüzündekilerin en hayırlısı!” diye seslenen bir sahâbiye “Bu sığata layık olan şahıs İbrahim'dir”⁷ diye tevazu gösterip ümmetine örnek olmuştur.

Dini çarpıtmanın tipik bir örneği olarak, ilk defa bu örgütte görülen bir uygulamaya göre, birçok kimseden para toplanarak güya Hz. Peygamber (s.a.s.) adına kurban kesilmekte, esasında ise örgüte maddi destek sağlanmaktadır. Hâlbuki dinimizde insanların bir grup oluşturarak aralarında para toplayıp Hz. Peygamber (s.a.s.) adına kurban kesmeleri şeklinde bir uygu-

5 Buhârî, Tabir, 45.

6 Buhârî, Ehâdisü'l-Enbiyâ, 48.

7 Ebû Dâvud, Sünnet, 14.

lama yoktur. Bunun, yapılması gereken bir ibadet gibi görülmesi doğru değildir. Çünkü Allah ve Rasûlü'nden nakledilmeyen bir uygulamayı ibadet gibi telakki etmek ve ona dinîlik vasfı vermek bid'at hatta dalâlettir.⁸ Hz. Peygamber'in (s.a.s.) vasiyeti gereği Hz. Ali'nin onun adına kurbanı kesmesi⁹ ise bu uygulamaya asla delil olamaz.

Gülen'in bir taraftan aşırı yüceltmeci Peygamber tasavvuru, diğer taraftan ise Hristiyan çevrelere mesaj vermek adına da olsa Kelime-i Tevhid'den "Muhammedun Resulullah" ifadesinin atılabileceği şeklindeki yaklaşımı, istismarda ne yaman çelişkilere düştüğünün de bir göstergesidir.

Diyalog sürecine meşruiyet kazandırmak için, Al-i İmran Suresi'nin 64. âyeti istismar edilmiş, bilinçli bir şekilde kelime-i tevhidin sadece ilk kısmı öne çıkarılmıştır. Nitekim bazı konuşmalarında Gülen "Lâ ilâhe illallah" di-yeni başıma koyarım" diye bir ifade kullanmış, bu da müntesiplerince Yahudi ve Hristiyanların kâfir sayılmayacağı şeklinde algılanmasına yol açmıştır. Müslüman olmak için kelime-i tevhidin ilk kısmı olan "Lâ ilâhe illallah" demenin yeterli olduğu ve Hz. Muhammed'e iman etmeyenlerin de cennete girebileceği ileri sürülmüştür. Gülen şöyle demiştir:

"Evet, O, öyle bir kalbî yapıya sahipti ki; semâ kapılan gibi herkese açık bu sine, eğer İlâhî tespit ve koruma olmasaydı, belki sadece "Lâ ilâhe illallah" diyenleri de kendi safında kabul eder ve onları kanatlarının altına almaya çalışırdı." (Gülen, Sonsuz Nur 3, s. 145).

Bilindiği gibi İslam dininin özü ve temeli, Allah'a imandır. Bu ilkenin ifadesi ve Müslüman olmanın ilk şartı: "Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in (s.a.s) Allah'ın kulu ve Resulü olduğuna şahitlik ederim" anlamına gelen şهادet cümlesini inanarak söylemektir.¹⁰ Kelime-i şهادetin; "Lâ ilâhe illallah" bölümü tevhidi, "Muhammedun Resulullah" bölümü ise, Hz. Peygamberin risaletini ve O'nun Yüce Allah'tan getirdiği ilahi esasların tümünü ifade eder. Kelime-i şهادetin bu iki kısmı, aynen İslam ve iman gibidir, biri diğerini içinde barındırır.¹¹ Kaldı ki Cibril Hadis'i¹² başta olmak

8 Müslim, Cuma, 44; Ebû Dâvûd, Sünnet, 6; Tirmizî, Mukaddime, 16.

9 Ebû Dâvûd, Dahâyâ, 2; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 107, 149.

10 Müslim, İman, 1.

11 Ebu'l-'Izz, a.g.e., s. 350-51.

12 Buhârî, İman, 37.

üzere pek çok rivayette “Lâ ilâhe illallah” ile birlikte “Muhammedün Resulullah” ifadesi yer almıştır.¹³

Yine Gülen şöyle demiştir: “*Hatta kelime-i tevhidin ikinci bölümüne yani “Muhammed, Allah’ın Rasulüdür” kısmını söylemeksizin ikrar eden kimselere de merhamet nazarıyla bakılmalıdır.*” (Gülen, *Küresel Barışa Doğru*, s. 131.)

Onun bu yönlendirmesi, yazar talebeleri tarafından daha açık ve net bir şekilde ifade edilmiştir:

“Mühim olan Kelime-i Tevhid inancıdır. Hz. Muhammed’i kabul ve tasdik etmek ise şart olmayıp bir kemal mertebesidir.” (Ahmet Şahin, *Zaman Gazetesi*, 17. 04. 2000). *“Ancak O’nun hedefi, öncelikle bütün insanları rahmet ve şefkatle kucaklayıp, ümmeti arasında da kelime-i tevhidin ikinci yarısını söylemekten kaçınarak kendisini kabul etmese bile -La ilahe illallah- diyen herkesi buraya getirmektir. Çünkü O, Kim La ilahe illallah derse cennete girer, buyuracaktı”* (Reşit Haylamaz, *Gönül Tahtımızın Eşsiz Sultanı Efendimiz*, s. 252).

Kuşkusuz bu anlayış, sadece satırlarda kalmamış, kısmen de uygulama cihetine gidilmiştir. Nitekim, Belçika Türk Dostluk ve Diyalog Derneği, 31 Mart 2012’de Belçika’nın en büyük kiliselerinden Saint Jean Baptiste Kilisesi’nde Süleyman Erkişi adlı birisine ezan okutmuş ve bu ezanda “Eşhedü enne Muhammeden Rasulullah” kısmı atlanmıştır.

B. Hadis ve Sünnet Anlayışı

Fetullah Gülen’in Sünnet Anlayışı adlı çalışmayı yapan hadis profesörü İbrahim Canan, Gülen’in hadis ilmindeki yerine dair şu değerlendirmeyi yapar: “*Hocaefendi’yi hadis bilgisi itibarıyla bu tarihi taksimatta belirtilen (muhaddis, hafız, hüccet, hâkim gibi) mertebelerden birine koymak gibi bir niyetimiz yok. Ancak, hadislerle ilgili merviyata (söz, fiil, takrir, siyer, şemail, ahval vs.) büyük ölçüde hâkim olduğu söylenebilir.*”

Ne var ki, bahis konusu kitapta Gülen’in Hadis ve Sünnet algısına yönelik akademik-eleştirel bir bakış açısı yoktur. Yazar, akademik zihniyet ve objektif kriterleri esas almamış, sadece davet usulü ve eğitim psikolojisi açısından onun kullandığı hadislerin gerekçeleri üzerinde durmuş ve herhangi

13 Buhârî, Zekat, 1; Müslim, İmare, 116.

bir hadis tahriç faaliyetinde bulunmamış, bilimsel eleştiri ve değerlendirme yapmamıştır. Aksine Gülen'in kullandığı bazı rivayetler karşısında bir tesahül gözlemlenmekte ve hadisçi bir akademisyenden beklenen tespit, yorum ve değerlendirmelere hiç rastlanmamaktadır. Hatta bidat ve hurafelerle mücadele etmesi sebebiyle *el-Muvâfakât* ve *el-İ'tisâm* adlı eserleriyle tanınan Şatıbî (ö. 790/1388) gibi bir Mâlikî fakihi ve dil âlimini eleştiren Gülen'e destek bile verilebilmektedir.¹⁴

Oysa gerek vaaz ve konuşmalarında, gerekse yazılarında bunca hadis kullanan Gülen'in, hadis usulü ile ilgili de ciddi eksiklikleri görülmektedir. Sözgelimi, "Hadis" kavramı, "İlm-i Hadis" yerine yanlış olarak kullanılmış, İlm-i hadisın tarifi, hadisın tarifi gibi verilmiştir.¹⁵ Aynı şekilde Mütevatir haber, "Haber-i mütevatir, Allah'tan gelen haber manasına gelir" şeklinde tanımlanmaktadır ki bu yanlış bir tanımdır.¹⁶

Gülen'in Hadis ve Sünnet anlayışına dair şu örnekleri verebiliriz:

Gülen, "Zaman ve Mekân Üstü Mülâkat" başlığı altında şunları söyler: "Her ne kadar usûl-i hadiste yer verilme de, bu rabbânî insanlar arasında, zaman ve mekânı aşarak, doğrudan doğruya Fem-i Güher-i Nebvî'den hadis alanlar vardı. Meselâ, Muhyiddin İbn Arabî Hazretleri, sahih hadis kitaplarında rastlanılmayan ve kendisine sağlam hadis diyemeyeceğimiz: "Ben gizli bir hazine idim; bilinmek istedim, kâinatı yarattım." sözünü: "Ben bizzat Resûlullah'tan aldım." demektedir." (Gülen, Sonsuz Nur-3, s. 81; Fatiha Üzerine Mülâhazalar, s. 78).

Bu bilgileri ondan nakleden İbrahim Canan'ın, uydurma olduğunda hiç şüphe olmayan bu rivayet ve kullanımı hakkında olumsuz hiçbir yorum ve değerlendirme yapmadığı da görülür (bkz. Canan, age., s. 159-160).

Ayrıca Gülen'in "Büyük imam Celâleddin es-Suyûtî'nin, defalarca Efendimiz'le hem de yakazada görüştüğü menkuldür" veya "Resûlullah'la yirmisekiz defa vicaht görüşen Celâleddin es-Suyûtî" yahut "Şimdiye kadar yüzlerce, belki binlerce bazen rüyada bazen de yakazaten Efendimiz (aleyhissalatü vesselam) müşâhade edilmiş ve onun müjdesine mazhar olunmuştur" (Gülen, Mefkure Yol-

14 Canan, a.g.e., s. 45-46.

15 Gülen, *Zamanın Altın Dilimi*, s. 180.

16 Gülen, *Yol Mülâhazaları*, s. 115.

culuğu, (Kırk Testi 13), s. 170) diye verdiği bilgi, yazarın bilinç altına paralellik arz eden ve her daim istismara müsait bir ifade olması bakımından dikkat çeker.

Bilindiği üzere, gaybî bilgiye ulaşmanın yolu vahiydir. Bu imkan da sadece peygamberlere verilir. Allah'ın kulunun kalbine ilka ettiği mâna anlamındaki ilham, kelâm âlimlerine göre bir şeyin sıhhatini tanıma ve bilgi edinme vasıtalarından biri değildir. Aynı şekilde belirleyici bilgi kaynağı olmadığından rüya ile dinî-şer'î ahkâm sâbit olmaz. Rüya, keşif ve ilham, gerek bilgi değeri gerekse duygu yönü açısından objektif/nesnel değil, subjektif/özel bir mahiyet taşır. Zira bağlayıcı yönü olmayan böyle bir vâridâtın, rahmânî olma ihtimali olduğu gibi, şeytânî olma ihtimali de vardır. Buna rağmen Gülen'in "Rüya ile amel edilmeyeceğini de biliyordum ama..." diyerek anlattığı şu rüya tabiri gariptir:

"1978 yıllarındaydı. Çamaşırlarım iyice birikmişti. Akşam yıkarken bayağı canıma tak etti. Bir ara içimden, "acaba evlense miyim?" diye geçti. Katiyyen düşünme şeklinde değil, şimşek suretinde gelip geçen bir fikir. Ertesi gün erken vakitlerde bir arkadaş geldi ve bana şunu nakletti: Akşam rüyamda Efendimiz'i gördüm. Size selâm söyledi ve "Evlendiği gün ölür ve cenazesine de gelmem" buyurdu. Bu bir rüyaydı. Rüya ile amel edilmeyeceğini de biliyordum ama şahsım adına bu işarete saygılı olmaya çalıştım." (Latif Erdoğan, *Küçük Dünyam*, s. 63).

Şu cümle de ona aittir: "Allah bize olan lütuflarını rüyalar yoluyla lüt-fediyor veya bazı saf gönüller sayesinde "yakazalar" vasıtasıyla içimize akıtıyor, başta Efendimiz olmak üzere birçok sahabe, evliya ve mukarrebînle görüştürüp buluşturuyor." (Gülen, *Prizma 1*, s. 205).

Başka bir kitabında o şöyle der: "Buna binaen ehlullahtan bazıları efendimizden ve sahabeden hadis aldıklarını söylüyorlar. Hatta ben tabiindenim diyen insanların sayısı az değildir... Doğrudan doğruya Efendimizden emir aldım diyenlerin sayısı da az değildir." (Gülen, *Sohbet-i Canan*, s. 22).

Muhyiddin İbn Arabî (ö. 638/1240) ve İsmail Hakkı Bursevî (ö. 1137/1725) gibi tasavvuf erbâbı, "Kim beni rüyada görürse hakikaten beni görmüştür" (Buhârî, İlim, 38; Müslim, Rüya, 10) hadisinden hareketle, rüya ve keşif yoluyla Rasûl-i Ekrem'den doğrudan hadis rivayet edilebileceğini

ileri sürerler. Mesela İsmail Hakkı Bursevî *Kenz-i Mahfî* (s. 2) adlı risalesinde, “Ben gizli bir hazine idim. Tanınmak/bilinmek istedim de mahlûkatı yarattım!” meâlindeki *haber* için “Ehl-i hadis nezdinde sahih olmasa da, bize göre keşif yoluyla sabittir” der. Aynı yerde o, üstelik nazârî ve amelî sûfî tecrübeye sahip olduğu bilinen Celâleddîn Suyûtî gibi bir hadis âliminin, söz konusu rivayet için “bâtıldır, aslı yoktur” dediğini de nakleder. Dolayısıyla Celaleddin Suyûtî’ye atıfta bulunarak onu kullanan Gülen ve Canan’ın, söz konusu haber için onun “bâtıldır, aslı yoktur (lâ asle lehû, bâtilun)” dediğini de söylemeleri gerekirdi.

Hemen her konuda abartıya kaçan Gülen bir vesile ile diyor ki:

“Yine, İmam Buhârî, kendi kanallarıyla tespit ettiği her bir hadis için, abdest alır, iki rekât namaz kılar ve meseleyi Ruh-u Seyyidi’l-Enâm’a havale eder: “Doğru mu yâ Resûlallah?” der; kendince aldığı bir işarete göre de o hadisi kitabına kaydederdi” (Gülen, Sonsuz Nur 3, s. 81).

Bu bilgileri ondan nakleden İbrahim Canan’ın (bkz. Canan, a.g.e., s. 160) yine hiçbir yorum ve değerlendirme yapmadığı görülür. Oysa bu paragrafta Buhârî’nin, seçtiği bir hadisin mahiyetini öğrenmek üzere “Doğru mu ya Rasulallah?” diye sorduğuna dair bir bilgi, her şeyden önce mu-teber bir kaynağa muhtaçtır.

Gülen, Hz. Peygamber’den yüzyıllar sonra yaşayan birinin “keşif” yoluyla hadis alabileceği inancına sahiptir. O, Cevşen örneği üzerinden bunu takipçilerine bir usûl olarak sunmaktadır:

“Bazen hadis kriterleri ölçü olmayabilir. Ehlullah’ın Efendimiz’den keşfen hadis alması hiç de az vaki olmuş hâdiselerden değildir... Onlar “keşfen aldık” dediklerini mutlaka öyle almışlardır ve dedikleri de kat’iyen doğrudur. Ne var ki, bunları belli hadis kriterleri içinde tahlil etmek imkânsızdır. Onun için de hadisçiler bu türlü ifadelerle iltifat etmemişlerdir. Ama onların iltifat etmemesi bu ifadelerin doğru olmadığı mânâsına da gelmez. Bütün bu söylediklerimiz Cevşen için de aynen geçerlidir. Onun için biz kesinlikle diyoruz ki, Cevşen mânâsı itibariyle Efendimiz’e ilham veya vahiy yoluyla gelmiştir. Daha sonra da ehlullahtan birisi bu Cevşen’i keşif yoluyla Efendimiz’den almış ve Cevşen bize kadar öyle ulaşmıştır... Sadece senedine ait bir boşluktan dolayı

Cevşen'e dil uzatmak en ılımlı ifadeyle bir haksızlıktır." (Gülen, Prizma 1, s. 149-151).

Burada, Gülen'in "Onun için biz kesinlikle diyoruz ki, Cevşen mânâsı itibarıyla Efendimiz'e ilham veya vahiy yoluyla gelmiştir. Daha sonra da ehlullahtan birisi bu Cevşen'i keşif yoluyla Efendimiz'den almış ve Cevşen bize kadar öyle ulaşmıştır" iddiası üzerine Cevşen konusunda yapılan bir araştırmaya yer vermek gerekmektedir. Hadis profesörü Abdullah Aydın, söz konusu makalesini şöyle özetler:

"Okuyan veya yazılı nüshasını üzerinde taşıyan kimseye zırh gibi koruma sağladığına inanılan bir dua olan Cevşen Duası'nın Cevşen-i Kebîr (Büyük Cevşen) ve Cevşen-i Sağîr (Küçük Cevşen) şeklinde iki çeşidi bulunmaktadır. Büyük Cevşen duası, bazı Sünnî ve Şîî Müslümanlar arasındaki yaygın inanişâ göre Yüce Allah'ın Cebrâîl vasıtasıyla Hz. Peygamber'e -sallallahu aleyhi ve sellem- gönderdiği söylenen bir dua, Küçük Cevşen ise, Şîî Müslümanlara göre 12 imamdan biri olan Mûsa el-Kâzım'ın yaptığı bir duadır. Bu yazıda Büyük Cevşen Duasının kaynakları araştırılmış, bunun sonucunda duanın 7.-10./13.-15. asırlar arasında ortaya çıktığı ve ilk olarak Şîî bir yazar olan el-Kef'âmî'nin (ö. 905/1499) bir dua kitabında görüldüğü, daha sonra Sünnî İslam dünyasında el-Gümüşhanevî'nin Mecmûatu'l-Ahzâb isimli eserinde yer aldığı, ardından Said Nursî'nin eserlerinde bahsi geçtiği ve Risale-i Nur müntesipleri arasında meşhur olduğu tesbiti yapılmıştır. Sonuç olarak da hakkında; "mütevâtir olduğu", "Şazeli'nin tasdik ettiği", "Gazali'nin bir şerh yazdığı" ve "bir ehlullah tarafından Efendimizden keşif yoluyla alındığı" şeklinde asılsız iddialar ortaya atılan bu duanın Hz. Peygamber'le -sallallahu aleyhi ve sellem- hiçbir alakasının olmadığı kanaatine varılmıştır."¹⁷

Ayrıca Gülen'in muhataplarını ikna için başvurduğu bir yöntem olarak "keşf" in değerine dair Abdullah Aydın'ın tesbit ve değerlendirmesi önem arz eder:

"Keşif, bilginin, kaynağından kulun kalbine veya içine bir vasıta olmaksızın doğrudan gelmesi demektir. Tasavvuf ehli bu yolla elde ettiği söylenen bilginin makbul olduğu kanaatindedirler. Ancak bu bilgiler za-

17 Abdullah Aydın, "Cevşen Duası -Kaynakları Hakkında Bir İnceleme-", Usûl İslam Araştırmaları Dergisi, Sayı: 15, Ocak-Haziran (2011/1), 7-29.

man zaman çelişkili olmaktadır ki, bu durum bile bu yöntemin isabetli olamayacağını gösterir. Buna rağmen bu usulün isabetliliği konusunda İmam Râbbânî'nin Muavvizeteyn'in Kur'an'dan olup olmadığı konusunda şüpheyi düştüğü, bu yüzden onları ibadetlerinde okumamaya başladığı, daha sonra keşfen onların Kur'an'dan olduğunu öğrenince bu uygulamasından vazgeçtiği mühim bir dayanak olarak anlatılır.¹⁸ Ancak bu olay, keşfi kurtarayım derken Kur'an'ın bütün olarak mütevatirliğine gölge düşürecek mahiyettedir. Bunun için olayın, sabit olsa bile delil gibi nakledilmesi çok vahimdir.”¹⁹

Gülen tarafından delil olarak kullanılan rivayetlerden birisi de şudur:

“Allah'ın ilk yarattığı şey benim nurumdur.” (Gülen, Prizma 4, s. 205).
 “Allah beni kendi nurundan, müminleri de benim nurumdan yarattı.”
 (...) Hakikat-i Muhammediye bir hakikat-i câmiadır ve hem enbiyâ-i ızam ve rusulü fiham efendilerimizin hem de Hakk'ın mükemmel ibâdî melâike-i kirâmın hakikatleri, o merkez-i muhît ve nakş-i Rabbânî'nin zılâli mahiyetindedir. “Allah'ın ilk yarattığı benim nurumdur” beyanı nebisi, bu yüce hakikati işaretlediği gibi, “Allah beni kendi nurundan, müminleri de benim nurumdan yarattı” tahdis-i nimet televvünlü ifade-i mübareke de aynı hususa îmada bulunmaktadır.” (Gülen, Kalbin Zümrüt Tepeleri 4, s. 121-123).

“Hocaefendi, bazen sıhhat durumuna dikkat çekmeden de hadis kaydede” diye savunmacı bir yaklaşım sergileyen İbrahim Canan (bkz. A.g.e., s. 114), söz konusu rivayetin kaynağına dair sadece “Konunun en kapsamlı şekilde Aclûnî tarafından tahlil edildiği, zikredilen metnin burada yer aldığı görülür” demekle yetinir ve herhangi bir değerlendirme yapmaz. Oysa akademik araştırmalar bu rivayetlerin uydurma olduğunu göstermektedir.²⁰

Yine Canan, Gülen'in *Asrın Getirdiği Tereddütler* (s. 29) adlı kitabından naklen diyor ki: “Hocaefendi'nin zayıf hadis karşısındaki tutumunu belirtme sadedinde şunu da belirtmeliyiz ki, o, bazen zayıf bilinen bir hadisin mana itibarıyla hiç de zayıf olmadığını, bu mananın Kur'an tarafından onaylandığını belirtir: “Bir saat tefekkür, bir saat nafil ibadet hükmünde olduğu” zayıf bir hadis-i şerifte ifade

18 Bkz. “Fasıldan Fasıla Cevşen”, Zaman (Akademi), 20.04.1994, s. 7; M. Fethullah Gülen, *Prizma I*, s. 149.

19 Aydın, a.g. makale, s. 21-22 dn.

20 Bkz. Muhyiddin Uysal, *Tasavvuf Kültüründe Hadis*, s. 414-422.

ediliyor ama; hadisten daha ziyade Kur'an-ı Kerim'de bu meseleyi te'yid eden pek çok ayet var: "Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ve gündüzün ihtilafında aklı başında olan kimseler için gerçekten açık ibretler vardır (Al-i İmran 3/190)."²¹

Halbuki Aliyyü'l-Kârî, "Bir lahza tefekkür, bir yıllık ibadetten hayırlıdır" anlamındaki bahse konu olan sözün, hicrî üçüncü asır sûfilerinden es-Serriyyûs-Sakatî'ye ait olduğunu belirtir.²² Meşhur hadis âlimi Abdülfettâh Ebû Gudde de bu sözün mevzu hadisten, yani Hz. Peygamber'e (s.a.s.) nisbet edilen bir yakıştırmadan başka bir şey olmadığını ifade eder.²³

Gülen yine aynı konuda diyor ki:

"Çünkü varlık O'nun yüzü suyu hürmetine yaratılmıştır. O, kâinatın ille-i gâyesidir ve hadis diye meşhur olmuş bir sözde O şöyle anlatılmıştır: "Eğer sen olmasaydın varlığı yaratmayacaktım." (Aliyyülkârî, *el-Esrârü'l-merfua*, s. 385; Aclûnî, *Keşfu'l-hafa*, II, 214). Hadis kriterlerine takılan bu söz, o noktada vize alamasa da, mânânın vâkıa mutabakatı cevazıyla, her zaman beyan iklimlerinde serbest dolaşabilir."

Oysa referans gösterilen her iki kaynakta Sâğânî'nin (ö. 650/1252) bu haber için uydurma (mevzu) dediği kaydedilir. Nitekim Sâğânî bizzat kendi eserinde onun mevzu olduğunu açıkça söyler.²⁴ Bu rivayeti kabullenen Gülen, bundan kendisine pay çıkararak:

"Allah benimle konuştu: 'Doğru, ben kâinatı, Muhammed'in hatırına yarattım; ama senin hatırına devam ettiriyorum...' buyurdu." diyecek kadar da ileri gitmiştir. (Latif Erdoğan, *Şeytanın Gülen Yüzü*, İstanbul 2016, s. 33).

İlginçtir, hicrî XIV. yüzyılın müceddidi olduğunu ilân eden, Allah'ın kendisini Hıristiyanların ve Müslümanların beklediği Mesih ve Mehdî olarak gönderdiğini söyleyen, muhaliflerinin felâket ve ölüm gibi kötü gelecekle-riyle ilgili kehanetlerde bulunan ve taraftarları tarafından peygamber olup olmadığı tartışılan Mirza Gulâm Ahmed Kadiyânî de (ö. 1908),²⁵ Allah'ın kendisine "Eğer sen olmasaydın alemleri yaratmazdım" diye hitap ettiğini

21 Canan, a.g.e., 135.

22 Bkz. Aliyyü'l-Kârî *Masnû*, s. 82.

23 Bkz. Ebû Gudde, *Lemehât min târîhi's-sünne ve ulûmi'l-hadis*, s. 43.

24 Sâğânî, Radiyyüddin, *el-Mevdûât*, s. 14, hadis no: 78.

25 Ethem Ruhi Fiğlalı, "Kadiyânîlik", *DİA*, cilt: 24, sayfa: 137-139.

ileri sürmüştür. Başta Şam olmak üzere İslam ülkelerinde yaşayan Kâdiyânîler de bunu itiraf etmişlerdir.²⁶

Üzülerek ifade edilmelidir ki, İbrahim Canan, Gülen'in kullandığı "Eğer sen olmasaydın varlığı yaratmayacaktım" rivayetini kastederek "senedi yönünden araştırılınca, zayıf bile olsun bir senedi bulunamıyor" (bkz. Canan, age., s. 126-127) demek suretiyle konunun farkında olmasına rağmen "mana itibarıyla sahihtir, doğrudur" diye savunabilmektedir. Oysa Canan'ın her şeyden önce, bir hadis otoritesi olan Şu'be b. el-Haccâc'ın (ö. 160/776) "Kaynağı; ravi ve senedi olmayan her hadis abur cubur olup bir kıymeti yoktur" uyarısını göz önünde bulundurması beklenirdi.

Bilindiği üzere mevzu hadis, Hz. Peygamber (s.a.s.) söylemediği halde ona nisbet edilen söz demektir. Kasıtlı veya kasıtsız Hz. Peygamber'in (s.a.s.) ağzından hadis uydurmak, ona yalan ve yanlış isnadda bulunmak, cehennem müstehak kılan büyük bir günahdır. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurur: "Kim bana yalan isnad ederse, ateşteki yerine hazırlansın/cehennemden ev edinsin!"²⁷ İbn Hacer el-Heytemî'nin "İrad ettiği hutbede uydurma rivayete yer veren hatip tazir cezasına çarptırılır"²⁸ diye ifadesini bulan fetvası, bu noktaya dikkat çekmesi bakımından önemlidir.

Uydurma rivayetlerin, sahih hadislerden ayırt edilmesi, dinî konularda bir nevi zemin ayıklaması demektir. Şüphesiz bu çok önemli bir faaliyettir. "Çürük temel üzerine bina edilen şey de aynen onun gibi çürüktür" kâidesi, bu faaliyetin önemini gösterir.

Keza, Hz. Adem'in "Muhammed hürmetine beni affet!" diyerek onunla tevessül edip Allah'a yalvardığı ve cennetin kapısında "Lâ ilâhe illallah Muhammedün Rasûlullah" yazısını gördüğüne dair rivayetin (bkz. Canan, age., s. 73), sened ve metin bakımından ihtiyatla karşılanması gerektiği, şüpheli ve yadırganabilir ifadeler taşıdığı anlaşılmaktadır.²⁹

Gülen, Hz. Ebu Bekir'e isnat edilen "Allah'ım vücudumu öyle büyüt ki cehennemi ben doldurayım ve oraya kimse girmesin" sözünü hadis olarak kullanır. (Gülen, *İrşad Ekseni*, s. 28)

26 Muhammed Nâsiruddîn el-Elbânî, *et-Teveşşül*, s. 126.

27 Buhârî, İlim, 38.

28 İbn Hacer el-Heytemî, *el-Fetâvâ el-hadîsiyye*, s. 43.

29 Bkz. Zekerîya Güler, *Hadis Tetkikleri*, s. 152.

Oysa temel kaynaklarda bulunmayan böyle bir söz, “tesirli konuşmaları fesahat ve belâgat bakımından olduğu kadar muhtevalarının güzelliğiyle de” meşhur olan Hz. Ebû Bekir’e nisbet edilmemelidir. Nitekim Atîk lakabıyla anılan Hz. Ebû Bekir’in, Hz. Peygamber’in (s.a.s.) “Sen Allah’ın cehennemden âzat ettiği kimsesin!”³⁰ şeklindeki iltifatına mazhar olduğu bilinir.

Gülen’in kitaplarında bazı hadisleri batını ve keyfi yorumlarla çarpıttığı ve amaçları doğrultusunda kullandığı da tespit edilmiştir. Söz konusu yaklaşım örgütün ağına insanları nasıl düşürdüğünü, yaklaşım tarzlarının nasıl olduğunu ortaya koyması açısından şu örnek oldukça manidardır:

“Efendimiz (s.a.s.) buyuruyorlar ki: *“Ben farzları yapmakla emrolduğum gibi insanları idare etmekle de emrolundum.”* Yani, Allah bana farzları emrettiği gibi, insanları idare etmek, evirip-çevirip siyaset-i meşrûa ve idare-i meşrûa içinde, biçimine koymakla da emrolundum. Evet; huşûnetle değil, işmi’zâzla değil; tatlılık göstererek ona bir şeyler verilmelidir. İçi nur dolu enjektörü, onun vücuduna zerk edebilmek için, iyilik yaparak, kendisini salmasını temin ederek ona yaklaşılmalıdır ki, teklif ve düşüncelerimiz reaksiyon görmesin.”³¹

C. Uydurma, Asılsız ve Zayıf Rivayet Kullanımı

Gülen’in hadislerin sıhhati, çevirisi, yerinde kullanımı ve anlaşılma biçimi ile ilgili olarak da yazı ve vaazlarında ciddi problemler görülmektedir. Büyük çoğunluğu muteber hadis kaynaklarında mevcut olan hadisler olmakla birlikte ilmi kriterler açısından bakıldığında onun sahih hadislerin yanı sıra pek çok zayıf ve uydurma rivayeti de haklarında herhangi bir değerlendirme yapmadan, okuyucuyu bilgilendirmeden kullandığı görülmektedir. Yer yer mevzu olduğunu veya ilmi kriterler açısından problemli olduğunu ifade ettiği hadisleri de kullanmaktan çekinmemektedir. Ayrıca bazı hadisleri çarpıttığı da tespit edilmiştir.

Gülen’in bazı çalışmalarında tespit edilen uydurma, kaynaklarda bulunmayan veya aslı olmayan yahut çok zayıf görülen çeşitli rivayetlerden bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

30 Tirmizî, Menâkıb, 16.

31 Gülen, *Prizma 1*, s. 202-203.

- “Ben gizli bir hazine idim.”³²
- “İlk yaratılan benim nurumdur.”
- “Ahmak bizim düşmanımızdır” veya “Kim akılsız ahmak ise o bizim düşmanımız ve yol kesen eşkiyamızdır.”³³ şeklinde Hz. Peygamber’e (s.a.s.) isnad edilen söz, hadis olarak kullanılmıştır.³⁴
- Hakikat-ı Ahmediyye ile ilgili zikrettiği rivayetlerin pek çoğu hadis âlimlerince zayıf hatta asılsız sayılmaktadır.³⁵
- عَلَیْكُمْ بِدِينِ الْعَجَائِزِ ‘Size yaşlı kadınların inandıkları gibi inanmak düşer’³⁶ şeklindeki sözü, hadis olarak nakletmektedir. Hâlbuki bu rivayet bir hadis değildir ve kaynaklarımızda “aslı yok” ve “uydurma” şeklinde nitelenmektedir.
- سَبِّحَانَكَ مَا عَرَفْنَاكَ يَا مَعْرُوف “Her şeyden daha ayan beyan olan Ma’ruf-u Mutlak, Seni hakkıyla bilemedik.” Peygamber Efendimize atfedilen bu söze hadis kaynaklarında ulaşılamamıştır.
- لَا اِجْمَعَ بَيْنَ اَمْنَيْنِ وَلَا اِجْمَعَ بَيْنَ خَوْفَيْنِ “İki emniyeti ve iki korkuyu bir arada vermem” diye aktarılan hadis-i kutsiye hadis kaynaklarında ulaşılamamıştır.
- Hz. Ebû Bekir ile ilgili olarak “Habibim sor ona de ki: ben onun kulluğundan razıyım o da benim Mevlalığımdan, Râb olduğumdan razı mıdır? Ebu Bekir yerin dibine geçiyordu. Bu sözü duyar duymaz ben kimim ki Mevlâmdan razı olmayayım. Ben kim oluyorum ki Allah’ın benim için Râb olduğuna nza göstermeyeyim? Benim için takdir ettiği şeyleri hoşnutlukla karşılamayayım?” şeklinde aktarmaktadır.³⁷ Hâlbuki bu hadis Kenzu’l-Ummal’da başka lafızlarla geçmekte ve aynı eserde İbn Kesir tarafından hadis ile ilgili çok garip ve zayıf değerlendirmesi yapılmaktadır.

32 Gülen, *Fatiha Üzerine Mülâhazalar*, s. 78. Söz konusu rivayet hakkında birçok hadis kaynağında bu sözün aslı olmayan veya mevzu bir haber olduğu belirtilmektedir.

33 Gülen, *Kalbin Zümrüt Tepeleri*, s. 249.

34 Gülen, *Kendi Dünyamıza Doğru Ruhumuzun Heykelini Dikerken-2*, s. 80.

35 Gülen, *Vuslat Muştusu*, s. 257.

36 Gülen, *Fikir Atlası*, s. 105.f

37 Gülen, *Hitap Çiçekleri*, s. 130.

- “Efendimizin bazı kimselerden tembellik etmeyeceklerine dair biat etmelerini istediği” şeklinde bilgi verilmektedir. Ancak kaynaklarda böyle bir biatin olduğu tespit edilememiştir.³⁸
- “Gıybetten sakının, çünkü gıybet zinadan daha şiddetlidir.”³⁹
- Bir topluluğu, cemaati temsil eden zatın gıybetinin yirmi küsur zinadan daha büyük bir vebal olduğuna dair bir hadis-i şerife eserde yer verilmiştir.⁴⁰ Referans olarak gösterilen Alûsi’nin tefsirinin ilgili yerinde, -türünden bahsedilmeksizin- gıybetin otuz zinadan daha şiddetli bir günah olduğu haberine yer verilmiş ancak hemen ardından İbn Hacer’in bu haberin aslının olmadığına dair görüşü de zikredilmiştir. Kendilerince bir cemaati temsil eden örgüt lideri, böylesi uydurma bir rivayetle kendisini koruma altına almak istemiş olmalıdır.
- “Sizin cismaniyetiniz ve bedeniniz itibariyle hemcinslerinize karşı duyduğunuz şehveti ben namaza karşı duyuyorum” sözü hadis olarak zikredilmiştir.
- Zinnûn-i Mısıri’ye ait olan “Ben Rabbimi yine rabbimle bildim” sözü, Peygamberimiz (s.a.v.)’in bir hadisi gibi rivayet edilmiştir.⁴¹
- “Herkes Cehennem’e girer, fakat ateş mü’minler için Hz. İbrahim’e olduğu gibi serin ve selâmet olur.”⁴²
- “Başkalarının kendisine temenna durmasını bekleyen, Cehennem’de kendisine yer hazırlasın.”⁴³

Gülen, kullandığı zayıf hadislerin bazen zayıf olduğunu ifade ederken⁴⁴ bazen de beyan etmeden kullanmaktan çekinmemektedir. Bazen de uydurma olan rivayetleri, zayıf olduğunu ileri sürerek kullanabilmektedir. Örnek olarak şu rivayetler zikredilebilir:

38 Gülen, *Diriliş Çağrısı*, s. 129.

39 Gülen, *Diriliş Çağrısı*, s. 179.

40 Gülen, *Diriliş Çağrısı*, s. 179.

41 Gülen, *Kalbin Zümürüt Tepeleri* 4, s. 63.

42 Gülen, *Zihin Harmanı*, s. 201.

43 Gülen, *Zihin Harmanı*, s. 75.

44 Gülen, *Prizma 1*, s. 165; Gülen, *İrşad Ekseni*, s. 10-12, 20, 61-62, 98-99; Gülen, *Prizma 4*, s. 127-130, 141, 204.

- “Zayıf da olsa, bir hadîste de Allah Resûlü: ‘Benim ümmetimin ulemâsı, Benî İsrail’in peygamberleri gibidir,’ buyurmaktadır.” (Acluni, Keşfu’l-hafâ, 2/83).

Oysa onun referans olarak kullandığı kaynakta bizzat müellif Aclûnî tarafından İbn Hacer, Suyutî, Demirî ve Zerkeşî gibi alimlerin bu rivayet hakkında “aslı yoktur, muteber hiçbir kitapta bilinmez” dedikleri de aktarılır.

- “Dini hayatında ihlâslı olursan az amel de yeter.”⁴⁵
- “Dünyada afiyet içinde olanlar ahirette, dünyada iken etlerinin makaslarla doğranmış olmasını arzu edeceklerdir.”⁴⁶
- “Yeni bir ölüm hâdisesi vuku bulduğunda, daha önce vefat eden dost ve akrabaları onun başına toplanır ve dünyadaki dostları, yakınları hakkında ona sorular sorarlar. “Falan nasıl, filan nasıl?” diye uzayıp giden bu sorular karşısında, berzahın yeni misafiri, bazen: “O daha önce vefat etti. Size uğramadı mı?” der. Bunun üzerine diğerleri işi anlar ve üzüntülerini dile getirirken: “Bize uğramadığına göre, demek ki onu uğursuz bir yere götürdüler!...” derler.”⁴⁷

Sonuç

Fetullah Gülen’in Peygamber Tasavvuru ve Hadis-Sünnet Anlayışı başlıklı bu yazı, kendi dilinden Gülen’in Hz. Peygamber’i nasıl araçsallaştırdığını, bazı hadisleri batınî, keyfi ve aşırı yorumlarla ne şekilde çarpıttığını ve amaçları doğrultusunda nasıl yorumlayıp istismar ettiğini göstermiş bulunmaktadır. Onun, bazı asılsız (mevzu) veya senedi çok zayıf şaibeli rivayetleri kaynak olarak kullandığı da açıktır. O, kitaplarında ve konuşmalarında uydurma, kaynaklarda bulunamayan, İsrailiyyat türünden olan veya çok zayıf birçok rivayeti rahatlıkla kullanmıştır. Keza o, rüyaları da adeta bir bilgi kaynağı olarak görebilmekte ve rüyalarla amel edebilmekte, dahası rüyalarda hadis alınabileceği, hadislerin sahih olup olmadığının öğrenilebileceği kanaatini benimsemektedir. Aynı şekilde o keşfe de benzer değeri vermekte ve bazı rivayetlerin pekala keşfen sahih olabileceğini kabul etmektedir.

45 Gülen, *Kalp İbresi*, s. 59.

46 Gülen, *Fasıldan Fasıla 1*, s. 61.

47 Gülen, *Prizma 1*, s. 262.

Gülen, her şeyden evvel ilmi hassasiyetle ve belli bir yöntemle yazan-konuşan bir ilim adamı değil, kitleleri etkilemeyi önceleyen ve bunun için de her türlü mübalağayı, zayıf, uydurma vb. çeşitli rivayetleri kullanmaktan, aşırı yorumlar yapmaktan çekinmeyen bir vaiz profili çizmektedir. O, duygusal ve edebî gibi gözükken bir dil ile sunmuş olduğu Peygamber tasavvuru sayesinde temiz yürekli, iyi niyetli binlerce genci etkilemiş, adeta vaazlarıyla onları hipnozlayarak nüfuzu altına almıştır. Vaaz ve konuşmalarında onları “sahabe” gibi takdim ederken, zımnen kendisini de Hz. Peygamber’in yerine koyarak onlar üzerinde manevi bir güç, otorite kazanmıştır. Bunu yaparken de ortaya koyduğu sünnet anlayışı ve yerli yersiz kullandığı çeşitli hadis ve rivayetlerle de kelimenin tam anlamıyla din istismarı yapmıştır. Gençlik yıllarından itibaren kurguladığı anlaşılan hain hedefine ulaşabilmek için de hem Hz. Peygamber’i, hem de onun hadis ve sünnetlerini istismar etmiştir.

Onun mübalağa, tekellüf, tasannu ve tezellül izleri taşıyan dil ve üslubu dikkat çekici boyuttadır. Aynı zamanda gizemli, muğlak ve mesihanik nitelik arz eden bu dil ve üslubun, bağluları arasında özel bir dil, mesaj ve iletişim sağladığı da söylenebilir.

Gülen’in beşerüstü bir peygamber tasavvuruna sahip olduğu anlaşılmaktadır. Onun yazdıklarına ve konuşmalarına bakılınca, Hz. Peygamber’in, ilk yaratılan varlık olduğu, farklı bir boyuta sahip olduğu için de halen yaşadığı kanaatini benimsediği izlenimi edinilmektedir.

Hz. Peygamber’in (s.a.s.) ismeti konusunda da Gülen farklı düşünmektedir. Onun ismet anlayışı, Hz. Peygamber’in çocukluğundan başladığı gibi, dini liderlere kadar uzanabilmektedir. O, dile getirdiği bu şaz ismet anlayışı sebebiyle Abese Suresi’nde Hz. Peygamber’in itab edildiği ayetlerin anlamını çarpıtmış, Hz. Meryem’e gelen Ruh’un Hz. Peygamber olabileceği ihtimalini dahi ileri sürebilmiştir.

Gülen, bir taraftan Hz. Peygamber’e (s.a.s.) karşı sevgi-saygı, ittiba vb. hususlarda aşırı denilebilecek bir bakış açısı ortaya koyarken, diğer taraftan sırf Batı’ya şirin görünebilmek, onlarla diyalog içerisinde olabilmek adına kelime-i tevhidin “Muhammedun Resûlullah” kısmını göz ardı edebilmiştir.

Netice itibarıyla Gülen’in Peygamber tasavvuru olsun, hadis-sünnet anlayışı olsun, bilimsel yöntemlerden, sahih bilgilerden, makuliyet ve tutarlılık

ölçüsünden uzaktır. O, daha çok duygusal bir dil ve üslup kullanmakta, hedefi doğrultusunda her türlü delili istismar edebilmektedir. Böyle bir yaklaşımdan da, sahih, makul, gerçekçi bir Peygamber tasavvuru ve sahih bir hadis-sünnet anlayışı çıkmamaktadır. Başını çektiği yapının, yıllardır ortaya koyduğu yaklaşımlar ve bilhassa 15 Temmuz gecesi yapılanlar, bu çarpık bakışın apaçık bir göstergesi olmaktadır.

FETÖ'NÜN FIKİH VE FETVA İSTİSMARI*

Bilindiği üzere fıkıh, İslam'ın bireysel, toplumsal ve toplumlararası hayata ilişkin amelî hükümlerini tespit eden ve yorumlayan ilim dalının genel adıdır. Müslüman birey ile Allah arasındaki kul-Rab ilişkileri anlamına gelen *ibadetler* ile bireyin ve toplumun siyasî, iktisadî ve hukukî eylemlerini düzenleyen kurallar (*muâmelât*) ve her ikisinin özel kaynaklardan çıkarılma yöntemlerini ifade eden *fıkıh usûlü* bu ilmin çerçevesini çizmektedir.

Fıkıh ilmi içinde önemli bir yeri olan *fetva* ise ibadet veya muâmelâta ait amelî bir meselenin şer'î yani dinî-hukukî hükmünü açıklayan cevaptır. Bir başka tanımlamayla fetva, nitelikli fıkıh bilgisi olan bir kişinin kendisine sorulan fikhî bir meseleye yazılı veya sözlü olarak verdiği cevap ya da ortaya koyduğu hükümdür.

İslam'ın neredeyse bütün kavramlarını uzun vadeli sapkın hedefleri adına istismar eden FETÖ'nün elinde yapı bozumuna uğratılan alanlardan biri de işte bu fıkıh ve fetva alanı olmuştur.

Söz konusu istismarın ilk adımı, bir Müslümana yön gösteren ve hayatı nasıl yaşaması gerektiğini öğreten fıkıh kurallarının istinbat/elde edilme yöntemi olan fıkıh usûlü sahasında atılmıştır. Bu bilinçli bir adımdır. Zira kendi süflî hedeflerini gerçekleştirebilmek için dinî hükümleri araçsallaştırmak, hatta gerektiğinde kendi arzuları doğrultusunda hüküm koymak ve fetva vermek gerekecektir. Doğal olarak bunun yolu da Hz. Peygamber'den (s.a.s.) itibaren Müslümanların sahip olduğu ve kuşaktan kuşağa bilip uygulaya geldiği hüküm kaynakları ve elde edilme yöntemi üzerinde oynamaktan geçiyordu.

* Prof. Dr. Ahmet Yaman, Prof. Dr. Kaşif Hamdi Okur (Din İşleri Yüksek Kurulu Üyeleri)

İslam inancına göre dinî bilginin ve dolayısıyla fikhî hükmün esas kaynağı Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamber'in (s.a.s.) Sünneti'dir. Bu iki kaynağa dayanmayan ya da bunlarla çelişen bir hüküm, Müslümanlar nezdinde geçerlilik kazanmaz. Hal böyle olunca Gülen, daha sonra ortaya koyacağı sapkın görüşlerinin ve fetvalarının müntesiplerince kaynak ve meşruiyet sorgulaması yapılmadan kabul edilmesini sağlamak için öncelikle bu iki aslı kaynakla sıkı irtibatı bulunduğunu iddia edecektir. Böylelikle tarih boyunca standart bir din/İslam anlayışına zemin hazırlayan bu iki ana kaynağa açıkça aykırılık teşkil eden görüşlerini, bizzat o kaynakların kendisinden yani Allah ve Peygamber'den ve üstelik de doğrudan aldığını söyleyerek meşrulaştıracaktır.

Onun pek çok konuşma ve yazısına konu olan "Allah ile bi kem ü keyf görüştüğü" iddiası, diğer amaçları yanında işte bu fikhî meşruiyeti de sağlama amacına matuftur. Şu cümlelerinde olduğu gibi:

"Mümin mabede adımını attığı andan itibaren orada gerçekten kime ta'zim yapılacak, onun mehabet ve mehafeti altına girer. O meclis öyle bir meclistir ki o meclisin kürsüsünde artık bakan, gören, duyan, her şeyimize nıgehban olan Allah vardır. Ve eğer saflarınızın arasında dolaşan birisi varsa, yukarılardan ona müsaade edilmişse o da kendisi ile alakalı her toplantıda bulunup toplantıyı şerefleştirmek için bulunan, gönüllüğümüzün sultanı, gönüllüğünüzün sultanı, insanlığın efendisi Hz. Muhammed Mustafa vardır. Ve sizi böyle bir mülâhaza altında, camide hatırlatacağım, çağıracağım, davet edeceğim gibi ukalaca şeylerden kaçınarak, sizi, böyle bir tablo karşısında camide bulunduğunuz şeyleri takdire davet ediyorum. Kalpleriniz, benim anlayış ve idrakimin çok üstünde bunu takdir ediyordur zannediyorum. Onun için hoca da girse, devlet başkanı da girse, başbakan da girse; burada bizim kalplerimize saniyede, yetmiş defa nazar eden Allah var celle celalüh! Ve burada O'nun gözünün içine bakan, O'nun cemâl-i bâkemâlini müşahade eden Hz. Muhammed Mustafa vardır. Çünkü cemaat, onun cemaatidir, çünkü sultan odur, çünkü sikkeyi basan odur; tuğrayı kesen odur." (Görüntülü Vaazlar 1-Hisar 1, Kutsilerin Takvası, dk. 10:40-12:00)

“O kişinin haram karşısındaki bu tutumu, **daha sonra Cenâb-ı Hakki müşahede** gibi mühim bir neticeyi de semere verecektir. Bu müşahede **ötede olabileceği gibi bu dünyada da olabilir.**” (Gülen, Yol Mülâhazaları, Nil Yayınları, İzmir, 2008, s. 80)

“Yani insan, mahiyeti itibariyle **zaman üstü, mekân üstü olabilir.** Dünü yarınla beraber görebilir. **Doğrudan doğruya huzur-i risalet-penâhiye ulaşabilir ve Efendimizi dinleyebilir.** Hz. Cibril’i Kur’an okurken duyuyor gibi olabilir. **Zât-ı uluhiyyetin bikem u keyf kendisine konuştuğunu duyabilir.** Buna binaen ehlullahtan bazıları Efendimizden ve sahabeden hadis aldıklarını söylüyorlar. Hatta ben tabiindenim diyen insanların sayısı az değildir... Doğrudan doğruya efendimizden emir aldım diyenlerin sayısı da az değildir.”(Gülen, Sohbet-i Canan, Nil Yayınları, İstanbul 2013, s. 21-22)

“Ben sizin tırmandığınız bu helezonda hav hav ederek arkanızdan tırmanıp dururken, kasemle size teminat vereyim, bu helezonda o kadar beklenmedik şeyler gördüm. Gözüm açık bir bir gördüm. Size tarif edem bir bir; **Felekler burcuna çıktım, melekten merhaba gördüm, bana Hakk’tan nida geldi: Gel ey aşık ki mahremsin, bura mahrem makamıdır, seni ehli vefa gördüm. Sizin içinizde çok şey gördüm,** öyle ihsanlar gördüm ki, hak dostlarına henüz kapaklar açılmamıştı, zarfının üzerine bantlanmış gibi zarflar içinde size gelen ihsanlara şahit oldum...” (Hisar-3 (İrade Kahramanları), dk. 15.50 vd.)

Yüce Allah ile doğrudan görüştüğünü -îma bir tarafa- yukarıda görüldüğü üzere açıkça iddia edebilen kişi için, Hz. Peygamber (s.a.s.) ile de keyfiyetsiz görüştüğünü ve ondan talimat aldığını söylemek artık zor olmasa gerektir. Tıpkı şu ifadelerinde olduğu gibi:

“Niceleri vardır ki, kurb-i huzura müşerref olurlar, doğrudan doğruya iltifat görürler; selam verir selam alırlar, oturur orada sohbet ederler; **Resûl-i Ekrem’le konuşup hemdem olup sohbet edenler arasında bulunduk ya Rabbi.** Selam verip alanlar arasında bulunduk!” (1978-11-03

Hac- 3, dk. 01:12:00 vd.)

“Allah bize olan lütuflarını rüyalar yoluyla lütfediyor veya bazı saf gönüller sayesinde “yakazalar” vasıtasıyla içimize akıtıyor, **başta Efendimiz olmak üzere birçok Sahabe, evliyâ ve mukarrabinle görüş-**

türüp buluşturuyor.” (Gülen, Prizma 1, Zaman Gazetesi Yayınları, İstanbul, 1997, s. 205)

“Bir insan **Hz. Ruhu Seyyidil-Enam’la temessülen görüşürken ondan bazı emirler ve haberler de almış olabilir.”**(Gülen, Ölümsüzlük İksiri (Kınkı Testi, 7), Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı, İstanbul 2007, s. 235)

“Resûlullah’ı tanısalar çok sevecekler. Rüyalarına girecek her gün. Onlara yol gösterecek, sabah şöyle hareket edin diyecek. **Arkadaşlar biliyorum ki, koşup geliyor diyor birisine “bu gece cihanın ifti-har tablosunu gördüm, falan için emri şuydu, şöyle yap-sın o işte”** (Görüntülü vaazlar-10, Üsküdar vaazları (Sonsuz Nur), Peygamberlerin Gönderiliş Gayeleri; dk. 16:30)

“Resûl-i Ekrem’e arz olunduğum zaman ifadelerim ayrı bir hüviyet kazandı. Cemaatimin önünde söylediklerim ayrı bir hüviyet kazansa da hiçbir zaman nifakımı hatırdan çıkarmadım. **Nefsim namına alnımı uzatıp Resûl-i Ekrem’e öptürdüysem onu nefsim namına ve Kur’an ve imana hizmet yüklenenler namına yaptım.** Cemaatimin önünde, Ashab-ı kehfîn kıtmirinin önünde bir varlık olmadığımı hatırdan çıkarmadım... Rabbim ahir zamanda enfasıyla, teneffüsatiyle insanlığa nefhedecek **mesihin merkebi** yaptı, onu şeref bilecek, onunla cennete girme ümidine kapılacağım...” (Hutbeler 1 (06.10.1978) Namaz 8, dk. 16 vd.)

“...Desem ki size, ben her gün bir tane cinle görüşüyorum desem yalan söylemiş olmam. İçinizde vardır böyle bin tane. Melaike-i kiramla görüşen bir sürü insan vardır, desem yalan söylemiş olmam. Bir mümin cemaati içinde olur bu kadar. Resûl-i Ekrem aleyhissalatu ve’s-selamın ruhaniyeti ile çok defa benim telakim oluyor dese insan, yalan söylemiş olmaz...” (Giriş, Tebliğde gaye ve metot, dk. 04:50)

Çeşitli halüsinasyonlarla vahyin kaynağı ile sıkı bir irtibat içinde olduğuna inanan, sürekli bir endoktrine ile müntesiplerini de buna inandıran Gülen, artık bütün Müslümanların tarih boyunca üzerinde icma ettiği İslamî hükümleri değiştirme yetkisini kendisinde görür hale gelmiştir.

“Allah’la münasebette derinleşmiş kimseler herhangi bir sınır kaydı olmaksızın gayp âlemine muttali olabilir, meleklerle, cinlerle, Mesih ve

Hızır (a.s.) ile rahatlıkla görüşebilir.”(Gülen, Asrın Getirdiği Tereddütler 2, Nil Yayınları, İstanbul 2008 s. 181)

cümlesindeki temelsiz iddiasına göre gayba da muttali olduğuna göre bu, hem kendisi hem de bağluları açısından yadırganacak bir durum da değildir.

Gülen'in fikhî hükümleri kendi arzusuna göre tespit etmede kullandığı istismar yollarından biri de rüyadır. Şu cümleleri onun, kendi sapkın din anlayışını rüyalar üzerinden kurmaya çalıştığının bir ispatıdır:

“Doğru ve sadık rüyalarda ilham ve irşat yüklü mesajlar vardır. O yüz-dendir ki nice büyük keşifler rüyalar sayesinde elde edilmiş ve niceleri de fert ve milletlerin kaderini tayine vesile olmuştur.” (F. Gülen, Varlığın Metafizik Boyutu, s. 117.)

“6 sene, 10 sene, 20 sene sonra **zuhur edecek bir hadise hattı hattına, çizgisi çizgisine** zuhur ediyor. Rüyada görüyorsun sonra zuhur ediyor. Bu hususta çok **vakiayı kahramanlarıyla birlikte söyleyebilirim.**” (Soru ve Cevaplar/ 24-40; 32_08/ dk. 0:55)

“...bir gün biri geldi dedi Fahri Kâinat Efendimizi rüyamda gördüm dedi ki **“hayatta yolunu değiştirirse Fethi ölür”... “Aman ya Resûlallah” dedim.** O deliği “aman” ile kapattım. Dünyalık hiçbir sevdam olmadı...” (Süleymaniye-03 (Fütüvvet Ruhı) 18.03.1990.divx; dk. 2:01:00 vd.)

“Bir iltifatına ruhlar feda olsun. Ben öyle kimselere şahid oldum ki, rüyasında Efendimizi (s.a.s.) görmüş, Efendimiz eliyle sürmüş onu, sıvazlamış, koşa koşa bana gelmiş, varlık adına nem varsa hepsini vermeye amadeyim deli gibi...” (Sevgi Sultanı, dk. 42.40) demektedir.

“**Mühim işleri omzunda taşıyan bir zata** iki cihan serveri Efendimiz gözleri yaşlı ve **sakalını tıraş etmiş olarak** mahzun bir çehreyle zuhur edebilir. ‘Bunun manası Allahu a’lem şudur; O zatın, dolayısıyla da davasının başına gelecek bir bädireden ötürü hakikati Muhammediyye (a.s.) müteessir olduğundan şanı yüce Nebi kendi şekli hakikisinin dışında görülmüş ve bir bakıma o işi teessürle karşıladığını ifade buyurmuştur.”(Gülen, Ölümsüzlük İksiri (Kınk Testi, 7), Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı, İstanbul 2007, s. 233.)

Oysa fıkıh usûlü ilkelerine hatta bu ilkelerin de dayandığı İslamî epistemolojiye göre rüya, standart ve bağlayıcı bir bilgi kaynağı değildir. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) beyanlarından (Buhârî, "Ta'bir" 46; Müslim "Ru'ya" 4.) peygamberler dışındaki insanların gördüğü rüyaların dinî bakımdan bir delil niteliği taşımadığı ve rüyalara dayanarak inanç veya amele dair meselelerde hüküm ortaya konulamayacağı açıkça anlaşılmaktadır. İslam âlimleri bu hususta görüş birliği içindedir. Çünkü rüya her ne kadar insan için sübjektif bir bilgi alanı olsa da hem hatırlanmasında hem de yorumlanmasında hata ihtimali çok yüksek olduğundan aklî ve naklî deliller gibi kesinlik bildirmez, bu sebeple bağlayıcı da değildir. (İbn Haldûn, *Şifâü's-sâil*, yy. ts., s. 61-69; Birgîvî, *et-Tarîkatü'l-Muhammediyye*, Dimaşk, 2011, s. 56-57; Hâdimî, *el-Berîka*, İstanbul, 1326, I, 140-142; Güzelhisâri, *Menâfiu'd-dekâik*, İstanbul, 1288, s. 137; İbn Abidin, *Reddû'l-muhtâr*, Beyrut, 1987, I, 257; Yazır, *Hak Dini*, yy., ts., VI, 4259-4260). Öte yandan fıkıh literatüründe kaydedildiği gibi bir kişi, rüyasında Hz. Peygamber'in (s.a.s.) ona helal olan bir hususun haram olduğunu; haram olan bir hususun ise helal olduğunu söylediğini görmüş olsa bu rüyanın hiçbir değeri yoktur. Aynı şekilde herhangi bir boşama (talak) eyleminde bulunmamış olan bir kimse rüyasında Hz. Peygamber'in (s.a.s.) kendisine eşini üç talakla boşadığını söylediğini görse, bu rüya ile de amel edemez. Keza güvenilir iki tanığın beyanıyla bir davada hüküm veren bir hâkim, rüyasında Hz. Peygamber'in (s.a.s.) kendisine o tanıkların beyanının geçersiz olduğunu söylediğini görse bu rüyayı dikkate alamaz. Çünkü sübjektif bir nitelik taşıyan rüyaya dayanarak, naslarla sabit dinî hükümler terkedilemez ve kul hakkı ihlalinde bulunulamaz. (Karafi, *el-Furuk*, Kuveyt, 2011, IV, 244-246; Şatîbî, *el-İ'tisam*, Riyad, 1992, I, 191-192.)

Bu ilmî gerçeğe rağmen Gülen:

"Meselâ, bazı kimseler, daha sonra kazanacakları bir başarıyı, çok önceden rüyalarında görebilmekte ve gireceği **imtihan sorularını bütün ayrıntılarıyla müşahade edebilmektedirler.**" (Gülen, *Gençlere Pırlanta Ölçüler 6 Fasıldan Fasıla'dan* Muştı Yayınları, 2011, s.120)

cümlesiyle sınav sorularının rüyada kendi müntesiplerine bildirilebileceği iddiasında bulunarak soru hırsızlığını meşrulaştırabilmiştir. Yine "...rüyaların mübah meselelerde, rüyayı görene münhasır kalmak şartıyla, yönlendirici bir fonksiyonunun olduğu da her zaman kabul edilebilir." (<http://documents>.

tips/documents/m-fethullah-gulen-prizma-1-2-3.html; 09.07.2016; 16:39.) sözleriyle bağlılarını önce mübah alan ile aldatmış, ardından hırsızlık gibi haram alanlara onları yönlendirmiştir.

Fıkıh usûlü açısından Gülen'in sergilediği bir diğer epistemolojik tahrif, keşif yoluyla Hz. Peygamber'den hadis aldığı iddiasıdır:

“Bazen hadis kriterleri ölçü olmayabilir. Ehlullah'ın Efendimiz'den keşfen hadis alması hiç de az vaki olmuş hâdiselerden değildir... Onlar “keşfen aldık” dediklerini mutlaka öyle almışlardır ve dedikleri de kat'iyen doğrudur. Ne var ki, bunları belli hadis kriterleri içinde tahlil etmek imkânsızdır. Onun için de hadisçiler bu türlü ifadelerle iltifat etmemişlerdir. Ama onların iltifat etmemesi bu ifadelerin doğru olmadığı mânâsına da gelmez. Bütün bu söylediklerimiz Cevşen için de aynen geçerlidir. Onun için biz kesinlikle diyoruz ki, Cevşen mânâsı itibariyle Efendimiz'e ilham veya vahiy yoluyla gelmiştir. Daha sonra da ehlullahtan birisi bu Cevşen'i keşif yoluyla Efendimiz'den almış ve Cevşen bize kadar öyle ulaşmıştır... Sadece senedine ait bir boşluktan dolayı Cevşen'e dil uzatmak en ılımlı ifadeyle bir haksızlıktır.” (Gülen, Prizma 1, Zaman Gazetesi Yayınları, İstanbul, 1997, s.149-151)

Aynı kitapta yer alan başka bir cümlesinde ise keşfi kabul etmemeyi mahrumiyet sebebi olarak takdim etmektedir:

“Yani “onlar da benim gibi insanlardır. Onların sık sık bahsettikleri keşf, keramet, zevk.. vs. şöyle şöyle de yorumlanabilecek türden şeylerdir” diyerek bunların inkârına gitme de mahrumiyet sebebidir... Bu tür insanların, bırakın şunun-bunun sohbetinden istifade etmesini, Sultanlar Sultanı, İnsanlığın İftihar Tablosu Hz. Muhammed Mustafa (s.a.s.)’dan istifade etmesi bile düşünülemez. Hatta böylelerine, Cenab-ı Hakk'ın envâr-ı kudsiyesi bile açılmaz, muhal farz açılrsa da, o bundan istifade edemez, hatta feyz-i akdesiye giden yol onun kalbine bağlansa dahi bir adım mesafe alamaz.” (Gülen, Prizma 1, s.119-120)

Oysa fıkıh usûlünde benimsenen ve fukahânın üzerinde icma ettiği kurala göre, sübjektif bilgi kanalları genel bir değer ifade etmez. Onlara dayanarak hüküm konulamaz. Dolayısıyla tamamıyla kişiye özel bir durum olan; bu yönüyle bir sanrı (halüsinasyon) olma ihtimalini de taşıyan keşif,

sezgi vb. yollarla hadis alınamayacağı gibi bilgi sahibi de olunamaz (Cessâs, *el-Fusûl fi'l-usûl*, Kuveyt 1994, III, 382; İbn Hazm, *el-İhkâm fi usûli'l-ahkâm*, Beyrut (Dâru'l-Âfâkı'l-Cedîde), I, 17; Serahsî, *el-Usûl*, Beyrut 1993, II, 95, 185; Sem'ânî, *Kavâtu'l-edille*, Beyrut 1999, II, 348 vd.).

Bu noktada hadis usûlü âlimleri de kesin bir dil kullanırlar. Onlara göre Hz. Peygamber'den nakledilen rivayetlerin ona ait olup olmadığını tespit etmede yegâne ölçü o hadisin senedidir. Bir hadisin Hz. Peygamber'e (s.a.s.) aidiyeti bir yana, onun sıhhati, hepsi de ismen bilinen râviler aracılığıyla, ilk kaynağına varıncaya kadar kesintisiz bir şekilde rivayet edildiğini gösteren isnad zinciriyle belirlenir (Hatîb el-Bağdâdî, *Şerafu ashâbi'l-hadis*, Ankara, 1972, s. 43; Süyûtî, *Tedribü'r-râvî*, Beyrut, 1979, II, 159; Mübarekpûrî, *Tuhfetü'l-ahvezi*, Beyrut, 1346, s. 309).

Keşfe ve ilhama değer veren müteşerri sûfiler de bu tür öznel tecrübe-lerin dinde kaynak olmadığını belirtmişlerdir. Hatta keşif sahibi olduğu düşünülen bir kişinin, hatalı kanaatlerine uyanların sorumlu olup günahkâr sayılacakları da açıkça ifade edilmiştir. (İmam Rabbânî, *Mektûbât*, yy., ts., I. cilt 31. mektup)

Diğer taraftan dinî bilgi kaynaklarının rüya, sezgi, havâtır yoluyla açık ve devamlı olduğu inancı, vahyin sona erdiğini ve dinin tamamlandığını ifade eden ayet (Mâide, 5/3) ile çelişmektedir. Aksi durum, bu tür yollarla bilgi ve talimat aldığını söyleyen kimseler eliyle dinin tahrif edilmesinin yolunu da açar. Bu sebeptendir ki, fukaha, ilham aldığını iddia eden kişilerin direktiflerinin dinde kaynak kabul edilmesini çok tehlikeli bir bidat olarak nitelemiş ve bunun Hz. Peygamber'den sonra yeni/muharref bir din kurmaya yeltenmek anlamına geldiğini vurgulamıştır. Onlara göre, bu tür anlayışlara karşı çıkmak her Müslümanın vazifesidir. (Molla Gürânî, *ed-Dürerü'l-levâmî*, Beyrut, 2007, s. 565.)

Fetullah Gülen'in geliştirdiği yanlış fıkıh algısının önemli bir boyutu da İslamî kavramları tahrif etmesidir. Bu bağlamda öncelikle İslam'ın sembolü sayılan temel ibadetlerin ya eda şekilleri değiştirilmiş, ya örgütün amacı doğrultusunda içleri boşaltılmış ya da tahrif edilmiştir. Bağlılarının itiraflarına göre mesela günde beş vakit olarak ve bilinen şekliyle kılınması gereken namazın, ya uygun bir zamanda arka arkaya topluca ya da kalben îma ile kılınabileceği fetvası verilmiş; "himmet" adı altında zorla ve şantajla zekât

toplanmış, toplanan zekâtlar bütünüyle Kur'an'ın bildirdiği sarf yerlerine değil de örgütün amaçları doğrultusunda televizyon programlarına, başka ülkelerdeki seçim kampanyalarına, temsil-ağırlama işlerine, toplantı ve gezi etkinliklerine vb. yerlere harcanmış; kurban ibadeti için toplanan paralar başka amaçlarla çarçur edilmiş, Hz. Peygamber (s.a.s.) adına kurban kesmek diye bir bid'at ihdas edilerek samimi Müslümanların peygamber sevgisi ve kurban ibadeti bilinci istismar edilmiş; fakir ve yetimler adına toplanan sadakalar yine örgütsel amaçlara harcanmıştır.

Diğer taraftan dinde haram koyma yetkisi sadece Allah ve peygamberine aitken, "mutlak otorite" inancının bir yansıması olarak hem kendisi hem de bağlılarınca Gülen'in de bu yetkiyi taşıdığına inanılmış ve açık haramlar onun tarafından "kritik görevler"de bulunan bağlılarına helal sayılmıştır. Bu bağlamda yine itiraflardan anlaşıldığı üzere mesela kendilerince "kritik görevler"de bulunan müntesiplerine içki içebilecekleri, kumar oynayabilecekleri, dinen gayr-ı meşru sayılan eğlencelere dâhil olabilecekleri, kendilerine yabancı (nâmahrem) kişilerle dans edebilecekleri hatta zina yapabilecekleri, İslam'ın gerekli gördüğü tesettür hükümlerine uymayabilecekleri fetvası verilmiştir.

Gülen'in istismar ettiği dinî-fikhî kavramlardan biri de bedduadır. Mazlumun, mağdurun, işkenceye uğrayanların ve ezilmişlerin sığınağı olan beddua, Gülen tarafından kendi otoritesini tanımayanlara yönelmiş bir silah olarak kullanılmıştır. Böylece bir taraftan müntesiplerini korkutup kendine bağlarken diğer taraftan muhataplarının maneviyatını kırmayı amaçlamıştır.

Yukanda değinildiği gibi Gülen'in istismar ettiği bir diğer dinî kavram ve uygulama da fetvadır. Müntesiplerince mutlak dinî otorite olarak kabul edilmesinden istifadeyle Gülen onların cemaatsel/örgütsel bağlılıklarını kesintisiz sürdürmelerini temin gayesiyle geleneksel fıkıh kültüründe yer alan bazı hükümleri bağlamından ve amacından kopararak tehdit vasıtası haline getirmiştir. Örgütten ayrılmamak, tayin edilen yere gitmek, cemaatin belirlediği görevleri yapmak, belirlenen kişiyle evlenmek, sürekli maddi katkı sağlamak, elde ettiği bilgileri "abi", abla" ya da "imam"a ulaştırmak için talâkı üzerine söz vermek ve diğer ağır yemin şekillerini devreye almak; cemaat kanunlarına göre suç sayılan eylemleri cezalandırmak için verilen fetvalar bu bağlamda örnek olarak zikredilebilir.

Sonuç

FETÖ lideri Fetullah Gülen'in fıkıh ve fetva istismarını ele alan bu yazı şu sonuca ulaşmıştır:

Fetullah Gülen, İslam'ın ortaya koyduğu temel bilgi kaynakları ile asla bağdaşmayacak iddialarda ve yorumlarda bulunmaktadır. Fakat çok sofistike bir tarzda bunu kamufle etmektedir. Ortaya koyduğu sapkın görüşlerin ve fetvalarının müntesiplerince kaynak ve meşruiyet sorgulaması yapılmadan kabul edilmesini sağlamak için her şeyden önce o, Kur'an ve Hz. Peygamber (s.a.s.) ile hemhâl olduğu imajını uyandırmaktadır. Onlarla vasıtasız görüştüğünü ve talimatlarını aldığını söylemektedir. İlham, sezgi ve keşif kanallarıyla dinî bilgiyi asıl kaynağından yani Allah ve Resulü'nden doğrudan aldığını iddia etmektedir. Oysa Kur'an-ı Kerim ve Sünnet'e dayanan İslam ilim geleneği bu iddiaları kökten reddeder. Bu iki kaynakla objektif denetlenmesi yapılamayan bilgi, gerçek bilgi değil aksine bir sanrıdan ya da vehimden ibarettir.

Fetullah Gülen, örtülü hedeflerine ulaşabilmek için her şeyi mubah kılabilir bir fıkıh anlayışına sahiptir. Amaç uğruna dinin kesin yasakları mubah hale gelebildiği gibi temel ibadetleri de ya sâkit olabilmekte ya da şekil değiştirebilmektedir. Bu bağlamda sınav soruları çalınarak on binlerce kişinin hakkının gasp edilmesi yani hem hırsızlık hem de kul hakkını çiğnemek caiz, özel hayatın şantaj amacıyla kaydedilmesi ve kişilerin aile mahremiyetine tecavüz mubah; namazları uygun bir vakitte ve topluca kalp îmasıyla kılmak sahih, kurban ve zekât paralarıyla televizyon programı veya lobicilik yapmak caiz, nikâhsız yaşamak mümkün olabilmektedir.

Fetullah Gülen, bağlılarının kendine olan sadakatini temin etmek için fetvanın gücünü de istismar etmiştir. Bunun için geleneksel fıkıh kültüründe yer alan mesela yemin ve talaka dair bazı hükümleri tehdit vasıtası haline getirmiştir.

İslam'ın iki temel kaynağı olan Kur'an ve Sünnet'in somut olarak ortaya koyduğu ve tarih boyunca bütün Müslümanların üzerinde ittifak ettiği bilgi kaynakları, sahih din anlayışının da teminatıdır. Bu iki kaynağın yine bütün Müslümanlarca benimsenen sahih istinbat kuralları çerçevesinde onay vermeyeceği bir yorum, batıldır.

TASAVVUF İSTİSMARINA DAYALI MİSTİK BİR YAPILANMA: FETÖ*

Giriş

15 Temmuz 2016 tarihi Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve milletimiz için birçok açıdan yeni bir evreye geçişin miladı olarak kabul edilebilir. Menşei ya da mensubiyeti her ne olursa olsun Anadolu insanının çeşitli dinî meselelere bakışında ve kanaatlerinde muhtelif düzeylerde değişim ve dönüşümlere yol açması muhtemel olan bu vakıanın olumsuz neticeleri çok daha uzun vadede ortaya çıkacak gibi gözükmemektedir. Bununla birlikte söz konusu tecrübenin hayli erken sayılabilecek bir aşamada gözlemlenen menfi tezahürleri gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. Bunlardan biri, farklı sosyal arka plana sahip kimi görüş sahiplerinin kendi zaviyelerinden İslam'a ve özelde tasavvufa/tasavvuf erbabına/tasavvufi gruplara yönelik söylemlerinde kullandıkları dilin niteliğindeki değişimle alakalıdır. Zikri geçen tarihten itibaren, biraz da durumdan vazife çıkarma arzusu taşıyan belli grupların ve münferit hareket eden birtakım akademisyen ya da araştırmacının sözde FETÖ'yü eleştirme adına dile getirdikleri görüşler bağlamında genelde tasavvufa yönelttikleri tenkitler önceki dönemlerde seslendirilenlere nazaran çok daha saldırgan ve ötekileştirici bir nitelik arz etmeye başlamıştır. Bu durum FETÖ'nün verdiği ve vermesi muhtemel zararlardan çok daha tehlikeli sonuçlara sebebiyet verecek türdendir.

Peki vâkıa gerçekten de söz konusu görüş sahiplerinin tasvir ettikleri gibi midir? Onlarca yıllık hazırlığın akabinde ilk etapta Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni ele geçirmeyi ve uzun vadede halkı kendi hedefleri doğrultusunda dönüştürmeyi amaçlayan bu kalkışmayı en ince ayrıntısına kadar planlayıp

* Prof. Dr. Salih Çift (Uludağ Üniversitesi Öğretim Üyesi)

hayata geçirenler ile İslam'ın ilk dönemlerinde ortaya çıkıp, asırlar boyunca farklı zaman ve coğrafyalarda hüküm süren İslam devletlerinin idarecilerine sadakatle bağlı kalarak ümmetin sâlimen varlığını devam ettirebilmesi adına Muhammedî ahlâkla donanmış müminler yetiştirme gayesine odaklanan hakiki tasavvuf erbabı aynı kategoride değerlendirilebilir mi? Bu ve benzeri sorulara makul cevaplar bulabilmek amacıyla aşağıda öncelikle FETÖ'nün tasavvufî bir yapılanma olup olmadığı, değilse tasavvufla olan irtibatının hangi düzeyde bulunduğu, bu yapıyla tasavvuf arasındaki temel farkların neler olduğu vb. hususlar başkaca birtakım veriler yanında hareketin liderinin kaleme aldığı metinlerde tasavvufî unsurları kullanım şekli üzerinden ana hatlarıyla ele alınmaya çalışılacaktır. Dinî meselelere dair sıkıntı teşkil edebilecek türden kanaatlerini rafine bir kurguyla çok sayıdaki metin içerisinde serpiştirdiği gözlemlenen F.G.'nin hayli ustalık (!) gerektiren bu teşebbüsünün bütün boyutlarıyla deşifre edilebilmesi çok daha uzun soluklu çalışmaları gerekli kıldığından burada yalnızca doğrudan tasavvufu ilgilendiren hususlar üzerinde durulacaktır. Bu kapsamda mistisizm ile tasavvuf arasındaki farka kısaca değinildikten sonra FETÖ lideriyle alakalı biyografik malzeme mercek altına alınacak, akabinde F.G.'nin birtakım tasavvufî unsurları istismarı üzerinde durulup söz konusu yapı ile tarikatlar arasındaki temel farklılıklar meselesi ile metin sonlandırılacaktır.

Tasavvufu, Sınırları Belirsiz Mistik Bir Forma Büründürme Teşebbüsü Olarak FETÖ

Çeşitli kesimler tarafından FETÖ ve benzeri yapılar analiz edilirken bazen bilinçli ve kasıtlı bazen de meselenin özüne vâkıf olunamaması sebebiyle tekrarlanan bir hataya işaret etmeden detaylara odaklanmanın mahzurları önemli bir hususun hatırlatılmasını gerekli kılmaktadır. Söz konusu sıkıntılı durum F.G.'ye ait fikir ve uygulamaları tenkit adına genel olarak mistisizm alanına dahil olanla özel anlamda tasavvufu ilgilendiren hususlar arasında herhangi ayırım gözetmeksizin toptancı bir yaklaşımla görüşlerin dile getirilmesi olarak özetlenebilir. Meselenin daha da karmaşık bir hal almasına sebep olan bu tasarruf doğal olarak sahaya özgü teknik detaylardan habersiz muhatapların ciddi şekilde yanıltılması sonucunu doğurmaktadır.

Esasen yapısal özellikleri itibariyle bilinen bütün mistik sistemlerden ayrılmakla birlikte, genel olarak tasavvuf, mistisizmin bir türü kabul edilir. Nitekim tasavvuf üzerine kalem oynatan ilk oryantalistlerin mevcut malzeme üzerinden bu doğrultuda bir kanaate ulaştıkları bilinmektedir. Bununla birlikte zaman içerisinde gerçekleştirilen çalışmalarla mistisizmle tasavvuf arasında ciddi farklılıkların bulunduğu ortaya konulmuş bulunmaktadır.¹ Bundan dolayıdır ki erken döneme ait oryantalistik metinlerde tasavvuf için kullanılan “Islamic Mysticism” tabiri çağrışımlarının realiteyle uyuşmaması sebebiyle yerini “Sufism”e bırakmış, son dönemlerde ise kelimenin orijinalinin kullanılmasının en uygun hareket tarzı olacağına kanaat getirildiğinden Batılı literatürde “tasawwuf” şeklindeki yazılım yeğlenir olmuştur.² Gittikçe daha güçlü bir şekilde benimsenen bu tercih gelinen nokta itibariyle tasavvufun ister dinî ister felsefî olsun diğer bütün mistik sistemlerden çok büyük oranda ayrıştığını net bir şekilde ortaya koymaktadır.

FG.’nin işlevsel bir fon olarak tasavvufu kullanırken sūfî terminolojiyi istismar etmek suretiyle bu alana ait fikriyatı nasıl mistik bir forma büründürdüğünün ayırıcına varılması işaret edilen ayrımın tesisine bağlıdır. Bu doğrultuda, beslendiği kaynaklar ve kullandığı terminoloji itibariyle tasavvuf zemininde yürüdüğü izlenimini uyandırmasına rağmen aslında bütünüyle sınırları belirsiz mistik/sırrî/gizemli bir yapı üretmenin elverişli vasıtası olmak dışında FG.’nin tasavvufu ile alakası bulunmadığını belirtmek gerekmektedir.³ FG.’nin bu teşebbüsünün muhtelif düzeylerdeki tezahürlerini neşrettiği hemen her metinde bulmak mümkündür. Bunlar içerisinde FETÖ tarafından özel önem atfedilen ve *Kalbin Zümrüt Tepeleri* adıyla yayımlanan çalışma sayısız örneği barındıran bir kaynak durumundadır. Bu kitabın FG.’nin neşriyatı dahilinde işgal ettiği ayrıcalıklı pozisyon önsözünde yer verilen şu cümlelerle dile getirilmektedir:

“Kabaca ve avamca bir tasnif yapacak olursak göreceğiz ki, hocamızın konuşmalarında, pek çok mevzuda yanlış mecralara çekilen ve Kalbin

- 1 Mustafa Tahralı, “Fransız Müslüman Abdülvâhid Yahyâ (René Guénon)’nın Eserinde Tasavvuf ve Mistisizm Farkı”, Kubbealtı Akademi Mecmûası, X/4 (1981), s. 21-36.
- 2 Ernst, Carl W., “Tasawwuf (Sufism)”, *Encyclopedia of Islam and Muslim World*, ed. Richard Martin, Macmillan Reference, USA 2003.
- 3 FG.’nin genel olarak mistisizm alanına dahil olan meselelere yönelik merakının boyutlarını teşhis için muhtelif neşriyatında ilgili hususlar hakkında aktardığı teferruata şahit olmak yeterlidir. Bu konuda örneğin bk. *İnancın Gölgesinde*, İzmir 2011, I, 195 vd.

Zümrüt Tepeleri'yle tekrar kendi istikametine yönelen tasavvuf yedinci perde, fıkıh usulü altıncı perde, tefsir beşinci perde, hadis dördüncü perde, siyer üçüncü perde, vaaz u nasihate müteallik beyanlar ikinci perde ve normal konuşmalar da birinci perdedir.”⁴

Önem sıralamasında en üste yerleştirdiği tasavvufa F.G.’nin bu denli ayrıcalıklı bir konum tayin edişinin muhtemel sebepleri aşağıda değerlendirileceğinden burada ayrıntılara girilmeyecektir. Bununla birlikte, kitabın “okuma/kullanma kılavuzu” mesabesinde olan yukarıdaki pasajın muhatap zihinleri belli bir hedef doğrultusunda şartlandırma amacıyla özel olarak kurgulandığının gözden kaçırılmaması gerektiğini söyleyelim. Zira burada F.G.’nin tasavvufa bakışını özetleyen iki iddiası bir arada dile getirilmektedir. Bu iddialardan birincisi tasavvufun “pek çok mevzuda yanlış mecralara çekildiği”, ikincisi ise F.G. sayesinde “tekrar kendi istikametine yöneldiği”dir. Bunlardan birincisinde kullanılan müphem ifadeleri ikinci iddia tamamlar nitelikte olup verilmeye çalışılan mesaj da özü itibarıyla şudur: Ey millet! Size tasavvuf adı altında aktarılan her ne varsa yanlıştır, asıl tasavvuf benim size anlatacaklarımdır!

FETÖ bağlamları için çok değerli olan bu metnin muhtevası genel olarak Abdülkerîm el-Kuşeyrî’nin *er-Risâle* isimli eserindeki malumatın araya serpiştirilen Ebû Hâmid el-Gazzâlî (ö. 505/1111), Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî (ö. 672/1273), Muhyiddîn İbnü’l-Arabî (ö. 638/1240), İmâm-ı Rabbânî (ö. 1034/1624) ve daha sonra yaşamış olan İsmail Hakkı Bursevî (ö. 1137/1725) gibi vahdet-i vücudçu Osmanlı sufilerinin görüşlerinin F.G.’nin anlayışına uyan taraflarının harmanlamasından müteşekkildir. Bu metinde ve sûfî düşüncenin ana konularına el attığı diğer neşriyatında yer alan görüşlerinden yola çıkılarak F.G.’nin tasavvuf karşısındaki tavrını belirlemek, tasavvuf tarihinde fikir ve eylemleriyle mühim roller üstlenen zevât hakkındaki gerçek görüşlerini kısmen de olsa tespit etmek imkân dâhilindedir. Buradan hareketle, F.G.’nin yukarıda zikredilen temel kaynaklardan temin ettiği malzeme içerisinden zihnindeki şablona uygun olanları kendi yorumlarıyla dönüştürdükten sonra ortaya çıkan ürünü tasavvuf olarak takdim etmeye çabaladığını söylemek mümkündür. Bu kapsamdaki metinlerin tetkiki neticesinde ilk etapta tasavvufun ve sûfîlerin değerli görülüp bu alana ait ürünlerin önem-

4 Türkiye, Cevdet, “Önsöz”, *Kırık Testi*, İzmir 2011, s. 4.

sendiği gibi bir kanaat zihinlerde belirir gibi olsa da bütüne vâkıf olunduktan sonra bu bakış yerini zıt istikametteki bir hükme bırakmaktadır. Belli bir isim ya da ekolle alakalı olarak bir yazıda kullanılan olumlu ifadelerin tam aksiyle bir başka metinde karşılaşıyor olmak bu yargının isabetine işaret etmektedir. Bu doğrultuda, “vahdet-i vücûd” meselesini ele aldığı yazılarının birinde öncelikle farklı kesimlere ait birtakım fikirleri aktarıp, esasen ilgili yorum tarzına karşı olduğunu ima eden kendisine ait kanaati muğlak ifadelerle perdelemeye çalışması burada ifade edilen hususa örneklik teşkil etmektedir.⁵

Diğer taraftan, tasavvufi meselelere yer verilen yayınlarında yöntem ve içerik açısından orijinal olarak nitelendirilebilecek ya da tasavvufi anlamda özgün bir açılım olarak değerlendirilebilecek herhangi bir özellik de söz konusu değildir. F.G.’nin vasat muhtevaya sahip bu neşriyatının orijinal olarak vasfedilebilecek yegâne yönü Arapça ve Farsça kelimelerden müteşekkil terkipler yanında Osmanlı’nın klasik döneminde dahi kullanıldığı şüpheli birtakım ibarelerle örülü, akıldan ziyade muhayyileye hitap eden cümle ağırları üzerinden ustalıkla (!) gerçekleştirilen dolaylı mesaj yönteminin başarıyla uygulanmış olmasıdır.

Peki, tarikat döneminin artık sona erdiğini savunan bir anlayışın savunucusu olan⁶ bir cemaat lideri neden tasavvufi kavramları yeniden tanımlama, yorumlama ve bağlılarına sunma gayesine matuf bir çabanın içerisine girer? Üstelik bu çabanın neticesi durumunda olan görüşler, tarih içerisinde belirli gelişim aşamaları bulunan ve de bunlardan belli birinde ortaya konulan anlayışların herhangi birini tercih ederek diğerlerini eleştirip ağır ithamlarda bulunanlarla geri kalanını aynı kapsamda değerlendiren tutarsız bir yaklaşımı esas almaktadır.⁷ Dahası, önemli bir bölümü konuşmalarının kayda ge-

5 Bk. F.G., *Asrın Getirdiği Tereddütler*, İstanbul 2011, s. 39.

6 F.G.’nin bu doğrultudaki anlayışını doğrudan ya da dolaylı tarzda ortaya koyan sayısız örnek ilgili neşriyatında mevcuttur.

7 Bu yazının sınırlarını aşacağından meselenin detaylarına girmeden şu kadarıyla yetinelim: Tasavvuf tarihinde yalnızca vahdet-i vücûd fikrini benimseyenlerin seslendirdikleri ve sistem içerisinde tutarlı izahı mevcut olan birtakım istisnâ görüşleri bu ayrıma yer vermeksizin “vahdet-i vücûda inanan bazı süfiler” gibi belirleyici ifadeler yerine “bazı tasavvufçular” şeklindeki genelleyci tabirleri kullanımının bilinçli ve kasıtlı olduğu anlaşılmaktadır. Bu konuda mesela bk. F.G., *Bir İ'caz Heceleme*, İstanbul 2014, s. 213. F.G. burada başlıca temsilcisi Muhyiddin İbnü'l-Arabî olan söz konusu kesimin görüşlerinin şeriatle bağdaşmadığını söylerken bir başka yerde bunun yaşanan bir hal olduğunu, bunu

çirilmesi neticesinde vücut kazandığı bilinen müellefatının değişik yerlerine serpiştirdiği kanaatleri, tasavvufi düşüncenin yerleşmesini, pratik düzeyde yaşanmasını sağlayan kurumsal yapılar olan tarikatları yok sayan bir muhtevaya da sahiptir. Tesadüfen değil, ciddi hedefler gözetilerek benimsendiği aşık olan bu tercihin, el altındaki en fonksiyonel araç durumundaki tasavvufi fikriyatı dönüştürerek kullanmak suretiyle hakikatte bu malzemenin asıl vârisleri olan tarikatları devre dışı bırakmaya, bunların halihazırdaki temsilcilerinin üzerinde hareket ettikleri işlevsel zemini ellerinden almaya ve kendi amaçları doğrultusunda kullanmaya matuf olduğu anlaşılmaktadır.⁸

Tasavvufi Fonda Kurgusal Bir Karizmatik Lider Portresi

Kendisiyle alakalı olarak zihinlerde oluşturmaya arzuladığı her türden abartıyla bezenmiş imajı etkin kılmaya aşırı özen gösterirken mütemadiyen kullandığı sakil tevazu ifadeleriyle söz konusu tavrını itinayla perdelemeye gayret eden F.G.'nin hemen bütün faaliyetlerinde bu yaklaşımının izlerini tespit etmek mümkündür.⁹ Muğlak tabirlerin yanıltıcı gücünden istifadeyle kurguladığı aşağıdaki cümleleri F.G.'nin kendisini hangi konumda gördüğünü ve göstermek istediğini tevile yer bırakmayacak şekilde ortaya koymaktadır:

“Biz milletçe bir şeye karşı aç ve muhtacız: Bizi bağrına basacak, acılarımızı dindirecek ve kötü tutkularından kurtaracak “Başyüce” insana. Aslında dünden bugüne, çekilen bütün ızdırapların arkasında da, hep bu aranan insanın bulunamayışı vardır. Yaşatma yolunda yaşama zevkini unutan, başı yüce dağlar gibi dumanlı, sinisi lavların kaynaştığı kor yığını, “muzdarip insan”ın bulunamayışı. ... Yakın geçmişimiz içinde, bu cinsten kaç insan gösterebilirsiniz? Kaç insan gösterebilirsiniz ki, yaratılıştaki esranı kavramış? Yaratıcı’ya halife olma inceliğine âşina bulunmaktadır? Evet, aradığımız insan her şeyden evvel bir gönül

yaşamayanın ve tatmayanın anlayamayacağını ifade ederek (bk. *Sohbet Atmosferi*, İstanbul 2015, s. 63) pek çok meseledeki çelişkili tavrını sürdürmektedir.

8 F.G.'nin başında yer aldığı organizasyonun Türkiye’de faaliyet gösteren tarikat mensuplarından biri üzerinden insan onuru ve haysiyetiyle bağdaşmayan çeşitli unsurları devreye sokarak gerçekleştirdiği itibarsızlaştırma faaliyetinin detayları hakkında bk. Avcı, Hanefi, *Cemaat’in İflassı, Hoca’nın Ayağının Kaydığı Yer*, s. 185 vd.

9 F.G.’nin sözde tevazusunu izhar maksadıyla sıklıkla kendisini “kıtmır” olarak nitelendirdiği bazı metinler için bk. *Prizma 1*, İzmir 2011, s. 160; *Yol Mülâhazaları (Prizma-6)*, İzmir 2011, s. 8; *Kendi Ruhumuzu Ararken (Prizma-9)*, İstanbul 2013, s. 45.

eridir. Hayatın her lahzasında karşılaştığı muammaları, varlığın her parçasına soran ve her sorusuna sonsuzluktan cevap almağa çalışan yüce âlemlere dilbeste hakikat eri. ... Hızır arkasına düşüp âb-ı hayat arar gibi, hakikati arayan ve bulduğu yerde kana kana içip ölümsüzlüğe eren; sonra da içinde oluşturduğu irfan peteğinde imanın ve sevginin dünyasını kuran; dışa doğru semaî, içe doğru lâhutî, eşya ve tabiat içindeki esrara bir dil, vicdan ve ruha bir tercüman, aklın tasavvurlar dünyasıyla, iradenin teker teker fethettiği Cennetlerin fatihi hakikat eri ...”¹⁰

Muhtelif telifatında yer verdiği benzer beyanlarıyla bir arada okunduğunda milletin ihtiyaç duyduğunu belirttiği ve harikulade meziyetler atfettiği bu “başıyüce”nin F.G.’nin bizzat kendisi olduğu anlaşılmaktadır. İnsanüstü donanımına sahip bir figür olarak tasarladığı “başıyüce”yi arzu ettiği şekilde zihinlere nakşetme faaliyetinde F.G.’nin başvurduğu tekniklerden biri önceki dönemlerde yaşamış olan mühim şahsiyetleri dolaylı ifadelerle değersiz göstermektir. Bu kapsamda İslam düşünce tarihinde ciddi tesirleri olan mütefekkirleri sıradan göstermeye, bilhassa Osmanlılar döneminde üretilmiş olan eserleri aşağılamaya yönelik göndermeler F.G.’nin yazılarında mühim bir yer işgaleder.¹¹

Öte yandan, hedefleri istikametinde dönüştürüp tabi kılmayı planladığı kitlenin –İmam-Hatip veya İlahiyat eğitimi almış düşük profilli belli bir grup hariç- daha ziyade İslamî ilimlerle ileri düzeyde irtibatı bulunmayan kesimlerden oluşması ve bunların dinin esasını teşkil eden meselelerden çok gizemli/sırrî konulara alaka duyup manevî tatmini buralarda aramaya meyyal tabiatları F.G.’nin bu imaj üzerinden kendisine alan açma ameliyesinde işini kolaylaştıran, rahat ve hızlı yol almasını sağlayan en önemli etkenler olarak gözükmektedir. Mahrem sohbetlerde ve özellikle de bu tür meselelere olması gerekenden çok daha yoğun ilgi duyan gençlere yönelik konuşmalar da FETÖ tarafından sıklıkla yer verildiği bilinen “kıyamet alametleri, deccâl, mehdi,¹² kerâmet, rüya” gibi esasen dinin özüne müteallik olmayan konuları

10 F.G., *Çağ ve Nesil*, İstanbul 2011, I, 22 vd. Burada kullanılan “başıyüce” ifadesinin Necip Fazıl Kısakürek’ten aşırılmış olduğuna dair bk. <http://www.akasyam.com/fethullah-gulen-idelocya-orgusu-nu-kendi-kitabi-gibi-kullanmis-127224/> (30/11/2017). F.G.’nin burada tasvirini yaptığı “başıyüce”nin aslında kendisi olduğunu ikrar sadedinde kurduğu cümleler yanında verdiği görüntülerde de söz konusu nitelikleri hal ve tavrıyla yansıtmaya çalışan bir tavır sergilediği bilinmektedir.

11 Gündem, Mehmet, *Fethullah Gülen’le 11 Gün*, İstanbul 2005, s. 242 vd.

12 F.G.’nin, İslam itikadında belirleyici bir konumu bulunmayan “mehdi” meselesini din anlayışının merkezine yerleştirdiğinden aykırı kanaati benimseyenleri ağır ifadelerle eleştirmektedir. Bu doğrul-

merkeze almak suretiyle gerçekleştirilen telkinler de söz konusu karizmatik imajın pekiştirilerek takdimine yöneliktir. Birbirinden farklı kaynaklardan elde edilen çeşitli işlevsel unsurlara dayalı olarak oluşturulmaya çalışılan bu karizmatik kimliğin temel yapıtaşları büyük oranda Anadolu insanının aşına olduğu ve değer verdiği tasavvuftan devşirilmiştir.

Bilindiği üzere, tasavvuf tarihinin erken dönemlerinden itibaren sūfîler kendi yollarının öncü şahsiyetlerinin biyografilerini içeren ya da onlarla alakalı olarak nakledile gelen menkıbeleri ihtiva eden eserler kaleme almışlardır. Sūfîlerin bu faaliyetlerinin aslı gayesi yollarının önderleri olarak gördükleri bu simaları bilhassa sahip oldukları ahlakî erdemler noktasından hareketle sonraki kuşaklara tanıtmak ve model alınmalarını sağlamaktır. Bu müellefatta tanıtımları yapılan şahısların tarihsel kimlikleri hakkındaki bilgilere ilaveten birtakım harikulade hallerinden/menkıbelerinden de bahsedilir. Söz konusu külliyatta yer alan bu tür rivayetler çoğunlukla belli bir mesajın iletilmesi ve zihinlere sağlam bir şekilde yerleştirilmesi amacıyla nakledilir. Diğer taraftan, ilgili metinlerde sözü edilen kimselerin ayırt edici niteliklerinden biri olarak, şayet varsa, Ehl-i Beyt’le olan kan bağlarına vurgu yapılır. Bu cümleden olmak üzere tasavvuf geleneğinde, özellikle de tarikatların ortaya çıkmaya başlamasından sonraki evrede bir mürşidin “Hasenî/şerîf” ya da “Hüseynî/seyyid” olmasının başlı başına bir değer ifade ettiğine inanılır. Zira herhangi bir zâtın yalnızca tarikat silsilesi aracılığı ile değil nesep itibarıyla da Hz. Peygamber’le irtibatlı olması manevî anlamdaki kemâlinin göstergesi kabul edilir. Bununla birlikte tarihte aslında öyle olmadıkları halde, vâkıanın ve dünyevî getirilerinin câzibesine kapılan birtakım zevâtın kendilerini şerîf, seyyid ya da hem şerîf hem de seyyid olarak tanıttıkları ve bu durumdan istifade etmeye çalıştıkları bilinmektedir. İslam coğrafyasının hemen her yerinde olduğu gibi bilhassa Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da “seyyid” olduğunu iddia eden ailelere mensubiyetin o coğrafyada yaşayanlar açısından ifade ettiği değer göz önüne alındığında burada dile getirilen husus daha iyi anlaşılacaktır. Hayli işlevsel olduğuna şüphe bulunmayan bu hakikatin

tuda o mehdi konusunu çeşitli veriler üzerinden değerlendirmek suretiyle makul bir görüş ortaya koymaya çalışan İbn Haldûn’u (ö. 808/1406) aşağılayıcı bir üslupla “determinist” ilan etmekte herhangi bir sakınca görmemektedir. Zira E.G.’ye göre mehdiliği inkâr etmek sırat-ı müstakimden inhirafın ifadesidir. Mehdi konusunu farklı bir düzlemde yorumlayıp görüşlerini serdederken mütemadiyen kendisini işaret etmesiyle alakalı bir örnek için bk. *Çizgimizi Hecelerken*, İstanbul 2011, s. 32 vd.

farkındalığıyla hareket eden F.G. de köken itibariyle Ehl-i Beyt'e dayandığını ima eden çeşitli açıklamalara kendisiyle alakalı yayınlarda yer vermektedir.

Kurgusunun kemâl ifade edebilmesi adına F.G. asaletinin yalnızca Ehl-i Beyt'ten kaynaklanmadığını, başlıca muhatabı durumunda bulunan Anadolu insanı için son derece kıymetli olan Türklüğün de en az diğeri kadar bunda pay sahibi olduğunu vurgulayarak hayat hikâyesini anlatmaya başlar. Bu bağlamda F.G.'nin biyografisini ihtiva eden kitabın hemen baş tarafında kökenlerinin dayandığını iddia ettiği Ahlat'ın manevî değerinin vurgulanması amacıyla burayla ilgili olarak "rûhaniyetli şehir" pâyesi kullanılır.¹³ İlerleyen satırlarda bu stratejinin asıl sebebi belirgin bir şekilde ortaya çıkar. Ona göre yalnızca Ahlat değil bütün Bitlis yöresi öyledir, zira Emevî ve Abbâsî zulmünden kaçan Ehl-i Beyt mensupları bu toprakları bir melce olarak görmüşlerdir. Müellif, bu doğrultudaki kanaatlerini uzun uzun serdedip uygun zemini hazırladıktan sonra üstadına yönelttiği soruya şu cümleyle giriş yapar:¹⁴

"Bilebildiğimiz kadanyla ecdadınız Erzurum'a Ahlat'tan geldiler. ..."

F.G.'nin cevabı ise öncekinin tasarrufunu aratmayacak kıvamdadır:

"Bitlis yöresinin seçilmesi kaderin garip bir cilvesidir. ... Adeta bu bölge mülteka'l-bahreyn olmuş. Yani esas devletteki gücü temsil eden Türk boyları ile İslamî ruhu bütün hakikatıyla temsil eden mana ve hakikat erleri sâdât birleşerek bir derya meydana getirmişler. Ve fiziki olarak bu deryayı Van Gölü temsil etmektedir."¹⁵

Yukarıda aktarılan malumattan da anlaşılacağı üzere, F.G. gerek yapısal form ve gerekse söylem itibariyle amacına en uygun vasıtaları temin ediyor olması hasebiyle tasavvuf zemininde hareket etmeyi yeğlediğinden biyografisini ihtiva eden metinleri kurgularken de ilgili gelenekte mevcut olan unsurlardan yoğun şekilde istifade yoluna gitmektedir. Nitekim inşa ettiği yapının mensuplarıyla olan irtibat şekli, vaazlarını ve telifatını şekillendiren

13 Erdoğan, Latif, *Küçük Dünyam*, İstanbul 2001, s. 12.

14 Burada sözü edilen biyografik yayın her ne kadar Latif Erdoğan tarafından hazırlanmış gibi gözükse de başından sonuna F.G. stratejisinin ürünü olduğunu izhar eden bir özelliği haizdir.

15 Erdoğan, Latif, *Küçük Dünyam*, s. 12, 13. Bütününü kurgusal olduğu ilk çırpıda anlaşılan bu doğrultudaki beyanlar F.G.'nin tasavvuf anlayışı üzerine ABD'de Pensilvanya'da bulunan Temple University'de gerçekleştirilen ve aynı kurgusal yaklaşımın uzantısı olduğu her bir cümlesinden anlaşılan bir Doktora tezinden de tekrarlanmaktadır, bk. Heon Choul Kim, *The Nature and Role of Sufism in Contemporary Islam: A Case Study of the Life, Thought and Teachings of Fethullah Gülen*, (The Temple University Graduate Board, 2008), s. 115 vd.

malzeme ile kullandığı terminoloji bu gerçeği açıkça ortaya koymaktadır. F.G.'nin tasavvufu ile olan irtibatına dair bir kısmı onun adıyla yayımlanan, bazıları kendisiyle yapılan röportajlardan oluşan, diğerleri ise farklı müelliflere ait olan çeşitli yayınlarda aktarılan bilgiler kendisinin tasavvufun kurumsal yapıları olan tarikatlarla olan irtibatı hakkında çok da net olmayan bir manzara ortaya koymaktadır. Bununla birlikte hemen her anlamda tasavvuf geleneğinin birikiminden beslendiği aşikâr olan F.G. halk nazarındaki tesir gücünü gözlemlediği meşayih'in karizmatik kimliklerinin muhtelif unsurlarını kendi hayat hikâyesine uyarlamakta herhangi bir beis görmemektedir. Bütünüyle rafine bir kurgunun eseri olduğuna şüphe bulunmayan ilgili beyanatı aynı zamanda söz konusu şahsın siyaset kurnazlığının boyutlarını ve tevazu maskesiyle gölgelemeye çalıştığı kibrini ifşa eder bir niteliği haizdir:

“... Her iki ailenin de Seyyid olduğu söyleniyor. Siz ne dersiniz?”

“Olabilir, öyle diyorlar. Ancak bu mevzu bizim aile içinde ne annem ne de babam tarafından konuşulmazdı. Ben annemden iki defa böyle bir merbubiyetten bahis duydum. Her ikisi de seçerenin kaybolduğundan bahsederken oldu. Babam daha da dikkatliydi. Ahmed dedem de bu mevzuda bir şey anlatmazdı. Zaten çok az konuşurdu. Ben daha çok bu tür konuşmalara yakın akrabalarımızda muttali oldum. Ancak, şu anda seçere var mıdır yok mudur onu da bilmiyorum. Onun için kesin bir şey söylemem mümkün değil.”¹⁶

Öte yandan, gerçek tasavvuf erbabının/ehlüllâhın her ne vesile ile olursa olsun sahip oldukları üstün nitelikleri öne çıkarma vasfı taşıyan beyanlara sohbetlerinde ve eserlerinde yer vermemeye özen gösterdikleri bilinmektedir. Buna karşılık F.G.'nin biyografisini içeren ilgili metin başından sonuna sülalesinin, ailesinin ve özellikle de kendisinin kerametlerine, hârikulâde niteliklerine ve insanüstü melekelerine¹⁷ tahsis edilmiştir. Dahası bunlar kendisini aşırı derecede yüceltip hayranlık duyan müntesiplerinin değil bizzat kendi dilinden dökülen beyanlardır. Bu meyandaki aktarımlar içerisinde Hz. Peygamber'in (s.a.s.) –çoğunlukla yakınında bulunanların rüyalarına girmek

16 Erdoğan, Latif, *Küçük Dünyam*, s. 32-33. Burada Osmanlılar döneminde Nakibul-eşrâfîlik müessesesinin Ehl-i beyt neslinden olanların kayıtlarını tuttuğunu hatırlatmakla yetinelim. Bk. Buzpınar, Şit Tufan, “Nakibuleşraf”, *DİA*, XXXII, 322-324.

17 Üçüncü bir şahsın ağzından F.G.'nin kendisiyle ilgili naklettiği cümlelerden biri şöyledir: “... Onun (F.G.'nin) nasıl fazilet abidesi bir genç olduğunu size o anlatsın”, bk. Erdoğan, Latif, *Küçük Dünyam*, s. 53.

suretiyle- kendisine yönelik çeşitli uyarılarını ya da tavsiyelerini konu alanlar ise özel olarak incelenmeyi hak edecek düzeyde ilginç malzemeyi ihtiva etmektedir.¹⁸ Kurgunun tamamlanması adına Hz. Peygamber (s.a.s.) dışında Türk tarihinin zirve şahsiyetleri de F.G. tarafından senaryoya dâhil edilir. Bu kapsamda henüz çocuk denebilecek bir yaşta kaldığı medresede başından geçtiğini iddia ettiği bir olaya dair dile getirdiği malumat muhataplarının zihinlerinde oluşmasını arzu ettiği kendisinin üstün meziyetleriyle bezeli portrenin hatlarını belirginleştiren detayları barındırmaktadır. Mensubiyeti ve manevi konumu her ne olursa olsun nihayetinde bir insan için gerçekleştirilmesi muhal olan böylesi bir vakanın söz konusu kurgunun sınırlarını ciddi şekilde zorlamaktadır:

“Yatmak istediğimde baktım ayağımı arkadaşlardan birine doğru uzatmam gerekiyor; saygısızlık olur düşüncesiyle ona doğru ayağımı uzatmadım. Diğer tarafta kitaplarımız duruyordu. Kitaplara doğru da ayaklarımı uzatmam mümkün değildi. Beri taraf kibleye denk geliyordu. Ayağımı uzatabileceğim tek yön vardı; orası da Korucuk istikametini gösteriyordu. Ve ben babam Korucuk’ta olabilir ve ona karşı saygısızlık etmiş olurum düşüncesiyle o tarafa da ayağımı uzatmadım. Birkaç gece böyle uyumadan oturdum.”¹⁹

Elde başkaca hiçbir veri bulunmasa dahi, Osman Gazi’nin Şeyh Edebali ile irtibatı bağlamında nakledilegelen rivayetin şahsına uyarlanmış versiyonundan ibaret olan yukarıdaki pasaj, F.G.’nin sahte imajına malzeme temin etme ve bu sayede muhataplarını tesir altına alma adına Müslümanların mukaddesatını nasıl rahatlıkla istismar edebileceğinin müşahhas delili olarak değerlendirilmelidir. İçerisinde yetiştirdiği çevresel şartlar ve kendisinin ilerisi için hedefledikleri dikkate alındığında pratikteki getirisi en kârlı seçenek de aslında bu hareket tarzından başkası olamazdı.

Bu fiksiyona uygun olarak F.G. yine tasavvufi gelenekte önem arz eden bir başka etkin yöntemi devreye sokar. Buna göre, sûfî anlayış itibarıyla herhangi bir mürşidin silsilesinin safiyeti söz konusu zincirin son halkası durumundaki şeyhin manevî makamının tescili ve bu sahadaki yeterliliğinin onaylanması anlamına geldiğinden F.G. de kendisiyle aynı zaman diliminde

18 Bk. Erdoğan, Latif, *Küçük Dünyam*, s. 63.

19 Erdoğan, Latif, *Küçük Dünyam*, s. 38.

ve aynı coğrafyada yaşamış olan yetkin bir şahsiyetin adını öne çıkararak sağlam bir kaynaktan beslendiğini ispata çalışır. Bu kapsamda Alvar İmamı (ö. 1956) ya da Alvarlı Efe olarak bilinen zatın tasavvufi kimliği ve bunun pratiğe yansımalarına dair bilinenler²⁰ F.G. açısından son derece elverişli bir malzeme olarak görülmüş ve hedefleri doğrultusunda kullanılmıştır. Kendinden menkul rivayete göre F.G. çocukluğunun ve ilk gençlik yıllarının geçtiği bölgede önemli bir ağırlığı bulunan Nakşî şeyhi Alvarlı Efe'nin yanında temel tasavvufi eğitimini almıştır:

“Hüsni teveccühte bulunmam için lazım gelen bütün şartlar hazırды. Dayım, adeta o ismi besmelesiz ağzına almıyordu. Babamın, annemin ciddi bir bağlılığı vardı. Benim o zatla bütünleşmem için bütün sebepler ortadaydı. ... Bugünkü duyuş, sezış ve hissedişlerimi o günkü ihsaslarım borçlu olduğumu rahatlıkla söyleyebilirim. ...²¹ Ben medreseye devam ederken de tekkeyi ihmal etmezdim. Alvar imamı hayatta iken hep onun yanına gidip geldim. Zaten ilk gözümü açtığım, ruhumu mayaladığım yer tekkedir. Bende tekke ve medresenin izleri hep aynı ritmi dokuyarak devam etmiştir.”²²

Alvar İmamı'yla olan (sözde) irtibatını tumturaklı cümlelerle dile getirmeye çalışsa da uzun yıllar boyunca en yakınında bulunanların beyanları F.G.'yi nakzetmektedir. Zira F.G.'nin, tıpkı çeşitli vesilelerle Saîd-i Nursî adını istismar ederken yaptığı gibi,²³ Alvarlı ismini de bilinçli ve amaçlı bir şekilde kullandığı ve esasen F.G. henüz 16 yaşında iken vefat eden “şeyh”ten bu manada bir istifadesinin söz konusu olamayacağı kabul edilmektedir.²⁴ Bu kapsamda F.G. tarafından zikredilen başkaca birtakım isimler bulunmakla birlikte kendi beyanına göre muhtelif sebepler dolayısıyla bunların hiçbirinden istifade edememiştir.²⁵

20 Alvarlı Efe olarak bilinen bu zâtın hayatı ve faaliyetleri hakkında bk. Kıyıcı, Selahattin, “Alvarlı Muhammed Lutfi Efendi”, *DİA*, II, 552. Daha geniş kapsamlı değerlendirmelerin yer aldığı kapsamlı bir çalışma için bk. *Uluslararası Hâce Muhammed Lutfi (Alvarlı Efe) Sempozyumu (Bildiriler) I-II*, ed. Cengiz Gündoğdu, Erzurum 2013.

21 Erdoğan, Latif, *Küçük Dünyam*, s. 27-28.

22 Erdoğan, Latif, *Küçük Dünyam*, s. 40-41.

23 Bk. Gündem, Mehmet, *Fethullah Gülen’le 11 Gün*, İstanbul 2005, s. 133. Ayrıca bk. Erdoğan, Latif, *Küçük Dünyam*, s. 64.

24 Konunun detayları için bk. Erdoğan, Latif, *Şeytanın Gülen Yüzü*, İstanbul 2016, s. 20-30.

25 Bk. Erdoğan, Latif, *Şeytanın Gülen Yüzü*, s. 31 vd.

F.G. bir taraftan Alvar İmamı ve diğer saygın şahsiyetlerin isimlerini kullanarak manevî donanımının mübarek kaynaklara dayandığı algısını oluşturmaya çabalarken²⁶ diğer taraftan da tasavvufî terbiye sistemine olan vukufiyetine dair oluşabilecek şüpheleri izale maksadıyla müteakip aşamaya geçer. Bu çerçevede tasavvuf erbabının seyr u sülûkleri sırasında gerçekleştirdikleri bazı riyâzet uygulamalarını herhangi bir rehberin/mürşidin gözetiminde olmaksızın hayata geçirmeye çalıştığını söyler. Bunlardan bazılarının neticesinde olumsuz durumlarla karşılaştığını,²⁷ bazılarında da “rüya-yakaza arası bir şeylerin tecellisine şahit olduğunu” dile getirir.²⁸ Oldukça detaylı bir şekilde anlattığı bu tecrübesini açıklama ihtiyacı hissetmiş olmasının arka planında F.G.’nin muhataplarına vermeye çalıştığı mesajın yattığına şüphe yoktur. Hemen bütün telifatında *örneklerine çokça rastlanan bu dolaylı mesaj yöntemi*²⁹ sipariş ürünü mülakatlarında da kendini hissettirmektedir.

Kendi beyanlarıyla da teyid edildiği üzere, Said-i Nursi’nin muakkibi olması hasebiyle³⁰ artık tarikat döneminin sona erdiği, “iman kurtarma devrinde bulunulduğu” şeklindeki kanaati benimsediğini iddia etmesine rağmen, F.G.’nin zihnindeki projeyi hayata geçirebilmesi için muhatap aldığı kitleye en kestirme yoldan ulaşma ve etkileme vasıtası durumundaki en işlevsel araç olan tasavvufu kullandığına şüphe yoktur. Daha önce de belirtildiği üzere, esasen herhangi bir mürşidin tarikat terbiyesinden geçmemiş olmasına karşılık F.G.’nin kaleme aldığı metinlerde seyr u sülûkun muhtelif aşamalarına dair verdiği malumat, hatta adeta tecrübe etmişçesine aktardığı detaylar aslında onun bu amaca matuf gayretinin göstergelerinden yalnızca biri olarak değerlendirilmelidir. Oysa, süfiler tarafından istisnasız bir şekilde benimse-

26 Bu hususu yeri geldikçe vurgulamaya özen gösteren F.G.’nin ilgili beyanlarından biri şöyledir: “Küçükliğümüzde çok kez ehlullahın bu mevzudaki harikulâde hâllerine şahit olduk. Onları bütün derinlik ve enginliğiyle göremesek de, Cenab-ı Hakk’ın inayetinin tecellisi olarak farklı hâllerini müşâhede ettik”, bk. *Sohbet Atmosferi*, s. 64.

27 Erdoğan, Latif, *Küçük Dünyam*, s. 50 vd.

28 F.G., *Fasıldan Fasıla*, İzmir 2011, III, 13.

29 Örnek olarak bk. F.G., *Sohbet-i Canân (Kırk Testi-2)*, İzmir 2011, s. 107; *Mefkûre Yolculuğu (Kırk Testi-13)*, İstanbul 2014, s. 93.

30 F.G.’nin Said-i Nursi ile olan alakasına dair kendisi tarafından aktarılan bilgiler oldukça muğlaktır. Bu bağlamda kullandığı ifadeler, diğer pek çok hususta olduğu gibi, esasen mesaj vermeye ve algı oluşturmaya müteallik olduğundan, asıl önem arz eden yönleri dile getirilmemektedir. Örneğin onunla ilk irtibatı hakkında anlattığı bir olayın akabinde muttali olduğu bir mektuptan bahsetmekte ve şöyle demektedir: “Üstad’dan Erzurum’a bir mektup geldi. Mektup kime hitaben yazılmıştı? Üstad bu mektubu kime dikte ettirmişti? Hatırlamıyorum. Fakat selam gönderdiği isimler vardı. Sonunda da Fethullah ile Hatem’e selam deniyordu. ...”, bk. Erdoğan, Latif, *Küçük Dünyam*, s. 46.

nen bir ilkeye göre seyr u sülûkunu daha önce aynı yolu tecrübe etmiş olan bir mürşid-i kâmilin yanında tamamlayan kimseler sadece mürşid olabilirler. Böylesi bir süreçten geçmeyenlerin tasavvufî manada irşâda soyunmalarına asla müsaade edilmez. Zira yolun tehlikelerini bizatihi tecrübe etmemiş ve bunlardan yetkin bir rehberin yönlendirmeleri sayesinde kurtulmamış olan birinin ilgili tehlikeler söz konusu olduğunda ne şekilde davranacağını bilmemesi hem kişinin kendisinin hem de mürîdânın dinî ve dünyevî açıdan helâkına sebep olur.³¹

Bununla birlikte tasavvuf geleneğinde oluşmuş ve yerleşmiş belli başlı ilkelerin kendi zihninde tasavvur ettiği hususların hayata geçirilmesi noktasında mühim engeller olarak karşısına dikileceğinin farkındalığıyla F.G. özünde tasavvufî anlayışla örtüşmeyen birtakım yeni uygulamayı hayata geçirmeye yönelir. Bu bağlamda F.G. geleneksel tarikat eğitim yöntemleri yerine Said-i Nursî'yi referans göstererek alternatif bir seyr u sülûk usulü önerir:

“Seyr u sülûk-i ruhanîde; letâif-i aşere (on latîfe) veya yedi nefis mertebesine bağlı olarak kalbî ve ruhî hayal derecesini elde etme, erbabınca mütearef bir yöntemdir ve çile disiplini dahil bugüne kadar insan-ı kâmil olmanın biricik yolu kabul edilegelmiştir. Ancak, hem seyr-i ruhanî hem de onun içinde önemli bir yer işgal eden çile vasıtasıyla kazanılmış mertebe, derece, mevhibe ve vâridâta ulaşmanın başka alternatiflerinin bulunduğu da bir gerçek. Bilhassa bu alternatifler arasında, bir mânâda, peygamberlik hakikatının tecellisi ve sahabe mesleğinin inkişaf ettirilmesi yolu da diyebileceğimiz farklı yöntemler de vardır: Esbab açısından, çok şeye güç yetirememe şuurunda olma mânâsında acz; her nesne ve her varlığın hakikî sahibi, maliki Allah olduğu gerçeğini kavrama anlamında fakr; herkesi ve her nesneyi O’ndan ötürü kucaklama şeklinde yorumlayacağımız şefkat; her gün yepyeni bir heyecanla âfâk ve enfûsü hallaç etme vüs’atinde, disiplinli düşünme diyeceğimiz tefekkür; ayrıca bu çerçevede sürdürülen hizmette hiç sönmeyen bir aşk u iştiaq, sonra da bu mazhariyetlerin şuurunda olarak, bütün bunlara, söz, tavır ve davranışlarla mukabelede bulunma mânâsına gelen kesintisiz şükür böyle bir alternatif yöntemin temel esaslandırlar. Bediüzzaman Hazretleri’ne göre bu yol, daha kestirme, daha selâmetli ve daha emindir.”³²

31 Bk. el-Kuşeyrî, Abdülkerim, *er-Risâletü'l-Kuşeyriyye* (Beyrut 2017), s. 772 vd.

32 F.G., *Kalbin Zümüt Tepeleri*, II, 219.

Yukandaki cümleler tasavvufun önder şahsiyetleri tarafından asırlar içerisindeilmekilmek işlenerek ortaya konulan, kaynağı Kur’ân ve Sünnet olan sûfilerin insan eğitimi ile alakalı uygulamalarını bir kalemde silmenin ustalık gerektiren bir kurnazlıkla dile getirilmesinden ibarettir. Burada dikkate arz edilmesi gereken nokta, kendisinin bu iddiayı sahiplenmek yerine doğrudan Saîd-i Nursî ismi üzerinden takdim etmiş olmasıdır. Saîd-i Nursî’nin adını kullanmanın yeterli düzeyde etkili olamayacağını düşündüğünden teklif ettiği yöntemin esasen “peygamberlik hakikatinin tecellisi ve sahabe mesleğinin inkişaf ettirilmesi yolu” olduğunu iddia etmesi ise rafine bir taktiğin ürünüdür. Bu yaklaşım tarzı onun hem prestijli bir kaynağa dayanma hem de olası itirazları peşinen ortadan kaldırma amacını taşıdığına işaret etmektedir.

Asıl niyetini gizli tutma amacına yönelik yoğun gayretine rağmen, bizzat kendisine ait olan aşağıdaki cümleler İslam kültürünün temel bileşenlerinden biri olan tasavvufun onun nazarındaki gerçek pozisyonunu ortaya koymaktadır:

“Evet, tasavvuf berzahında yaşamının insanî buudları değiştirdiği, insanı âdeti başkalaştırdığı içindir ki, zaman zaman bir kısım dinî ve tabîî prensipler hafife alınır olmuş ve şer’-i şerifteki muvazene de bozulmuştur.”³³

Aşağıdaki pasaj ise oldukça uzun bir süre F.G.’nin en yakınında bulunanlardan biri tarafından kaleme alınmıştır:

“Ayrıca, onun tasavvufla ilgili tecrübi alakasını açıklaması bakımından bir olayı da burada aktarmakta fayda görüyorum: Amerika’da ziyaret ettiğim günlerden birindeydi. Gülen, sohbetinin seyrini tasavvufa çevirerek, en acımasız ifadelerle tasavvufu eleştirmeye başladı. O kadar ki, tasavvufun en amansız düşmanları bile tasavvuf aleyhinde o kadar ağır ifadeler kullanmamıştır. Onu ilk defa böyle görüyordum. Hayretler içindeydim. Fakat hayretim, Gülen’in anlatımlarından çok içine düştüğü çelişkinin derinliği idi. Şu anda karşımda en acımasız ifadelerle tasavvuf aleyhinde konuşan adam, Kalbin Zümrüt Tepeleri isimli tasavvuf kitabının yazarıydı. Orada göklere çıkardığı hatta onsuz din olamayacağını savunduğu tasavvuf hakkında şimdi neler söylüyordu? Bir ara Kalbin Zümrüt Tepeleri, dedim. “Ben o kitabı sadece kültür olsun diye

33 F.G., *Asrın Getirdiği Tereddütler*, III, s. 166-167.

yazdım” dedi ve öfkelenerek salonu terk edip kendi odasına girdi. O’nun bu tenakuz sarmalına düşüşü karşısında donup kaldığımı ve uzun bir süre yerimden kımıldayamadığımı hatırlıyorum.”³⁴

“Ertesi gün öğle yemeğinden sonra yine aynı fırtına devam etti. O kadar kin ve nefret dolu bir üslupla konuşuyordu ki dediklerinin düşünce ve fikirle bağdaşan hiçbir yanı kalmamıştı. Bu sebeple konuyu müşahhas hale getirmek için İmam Gazali niçin son döneminde tasavvufa meyletmiş, dedim. Gayet kaba bir üslupla ‘nefsine güvenememiş, bana sorsaydı kesinlikle girme derdim’ dedi ve yine hışımla bulunduğumuz ortamı terketti.”³⁵

FETÖ’nün Fonksiyonel Bir Tesir Vasıtası Olarak “Veli” Kimliğini İstismarı

FETÖ’yü vâkıya uygun tarzda teşhis edebilmek için dinî anlamda beslendiği üç ana kaynağı ve buralardan derlediği malzemeyi işleyişini realiteye uygun şekilde tespit etmek gerekmektedir. İlgili kaynaklar genel manada mistisizm, özelde ise İslâm Bâtınlılığı³⁶ ve tasavvuftur. Arka plandaki diğer bağlantılar bu yazının sınırlarını aştığından burada F.G.’nin neşrettiği metinlerdeki beyanları üzerinden tasavvufî düşüncenin özünü oluşturan “velâyet” kavramını ve “velî” figürünü kendi amaçları doğrultusunda kullanmaya yönelik teşebbüsleri örneklerle ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Meselenin künhüne vâkıf olabilme adına öncelikle Sünnîsi ve Alevîsi ile Anadolu insanının büyük oranda “evliyâsever” bir kültüre, bu doğrultuda bir din anlayışına sahip olduğunu ve İslâm’ı benimsediği asırlardan itibaren bu özelliğini muhafaza ettiğini hatırlamakta fayda mülâhaza edilmektedir. Bu itibarla, ister birtakım oryantalistlerin ve onlardan beslenen yerli şarkiyatçıların yaptığı gibi bu realiteyi Türklerin İslâm öncesi inançlarıyla irtibatlandırarak açıklamaya çalışalım isterse İslâm’ı daha ziyade sûfiler kanalıyla tanımış ve benimsemiş olmalarının tesirine bağlayalım sonuç değişmeyecektir. Anadolu insanının Selçuklulardan itibaren muhafaza ederek nesilden ne-

34 Erdoğan, Latif, *Şeytanın Gülen Yüzü*, s. 32.

35 Erdoğan, Latif, *Şeytanın Gülen Yüzü*, s. 32.

36 F.G.’nin özellikle Büyük Selçukluları siyasi ve fikrî arenada uzun süre meşgul eden Bâtınlılık tarihi ve düşüncesine dair sahip olduğu birikimden (mesela bk. *Kalbin Zümrüt Tepeleri*, III, 90) bilhassa liderliğini üstlendiği oluşumun hiyerarşik yapılanması yanında siyasi plandaki uygulamalarında ciddi düzeyde istifade ettiği anlaşılmaktadır.

sile aktardığı bu tavır, Birgivî Mehmed Efendi (ö. 981/1573) üzerinden beslendikleri İbn Teymiyyeci (ö. 728/1328) görüşleri seslendiren Kadızâdeliler ya da Kavalalılar dönemi Mısır'ında Batı'yla yoğun fikrî temasın problemli neticelerinden biri olarak ortaya çıkan ve Muhammed Abduh'un (ö. 1905) şahsında tecessüm eden yarı selefi yarı modernist anlayışın temsilcileri tarafından yok edilmeye çalışılmış ama bunda başarılı olunamamıştır. Yine, belli dönemlerde bazı kesimlerin farklı araçları kullanmak suretiyle sistematik tarzda aşındırdığı/aşağıladığı bu İslam yorumunun belli unsurlarına Anadolu insanı mesafe koymak durumunda kalmışsa da bu yorum doğrultusunda hayata geçirdiği din anlayışını büyük oranda korumaya muvaffak olmuştur. Buna ilaveten, söz konusu planın uygulayıcılarının topyekün ortadan kaldırmayı amaçladıkları tasavvuf kültürünün ürünleri olan “Hacı Bektâş-ı Velî”, “Mevlânâ”, “Yunus Emre” ... gibi isimleri kendi anlayışlarına hizmet ettikleri oranda ve farklı bir formatta takdimle kurnazca istismara yönelmeleri Anadolu insanının dikkatinden kaçmış değildir. Mamafih, bu çelişkili tezâhürün yol açtığı olumsuzluklardan biri burada ele alınan konuyla doğrudan irtibatlıdır.

“Evliyâ”nın halk nezdindeki değerini kendi lehine dönüştürme projesine burada bahis konusu edilen yapının Batı'yla temaslarının yoğunlaşması sonrasında başkaca birtakım fonksiyonel araçlardan istifadeyle daha da güç kazandırılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, Batı'da “New Age” adıyla bilinen ve modern dönemde bilimsel araştırmaların konusu olmaya başlayan parapsikoloji ve bağlantılı alanlara dair veriler yanında farklı geleneksel inançlardan belli unsurların devşirilip bir araya getirilmesi suretiyle inşa edilen “yeni/çağdaş dinlerin” hareket tarzlarının FETÖ tarafından benimsendiği anlaşılmaktadır. Kendilerine layık görülen unvan her ne olursa olsun bu oluşumlardan her birinin önderi durumundaki “karizmatik” şahsiyetler özü itibarıyla geleneksel dinlerde “saint/veli” olarak anılan kimselerin yerine ikame edilmekle beraber onlardan çok daha üstün özellikleri bulunduğu inanılan figürlerdir. Nitekim kendisine “başyüce, kâinat imamı” gibi unvanları uygun gören F.G.'nin hem şahsının hem de müntesiplerinin kendisiyle alakalı kanaatlerinin de bu minval üzere olduğu bilinmektedir. Buna ilaveten bu yapının içeride ve dışarıda popülerlik kazanmasını sağlayan “dinlerarası

diyalog” da yine “New Age” tarzı oluşumlarla irtibatın neticesi kapsamında değerlendirilmelidir.³⁷

Şu halde, FETÖ’nün vücuda getirilişi noktasında pek çok unsurun tasavvufun devralınmış olmasına, tasavvufi fikriyatın ve terminolojinin öne çıkarılmasına, en önemlisi de gerçek tasavvuf erbabı tarafından tehlikeli addedildiğinden arka planda tutulan pek çok hususiyete öncelikli roller biçilmesine rağmen zaman içerisinde bunların özellikle modern Batı’nın hoş karşılayabileceği bir formata büründürülmeye çalışılması gibi özellikler dikkate alındığında bu oluşumun aslında tasavvufun gaye edindiği değerleri değil özü itibarıyla bunlarla hiç de ilgisi bulunmayan başkaca hususları hedeflemekte olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla beraber ulaşılması ve dönüştürülmesi planlanan kitlenin kültürel genetiğine en uygun araç olarak görüldüğünden tasavvuf diğer kaynaklara tercih edilmiş gibi gözükmektedir.

Bu doğrultuda tasavvuf geleneğinde ve özellikle de seyr u sülûk sürecinde önem atfedilen rüya meselesine projesinde mühim bir rol biçtiği bilinen F.G. ihtiyaç hissettiği durumlarda bu sübjektif unsuru dikkate değer bir ustalıkla (!) kullanmaktadır. Çoğunlukla kimliği belirsiz üçüncü şahıslar üzerinden nakledilen ve Hz. Peygamber’in (s.a.s.) kendisine işaret ettiğini ima eden kurgusal rüyalar F.G.’nin söylemlerinde ve müntesiplerinin onunla ilgili olarak naklettikleri anekdotlarda ciddi bir yer işgal etmektedir.³⁸ Bunlardan birinde sözde dinî hassasiyetini dile getirirken muhatabına söylediği kendisiyle ilgili cümleler F.G.’nin zihinlerde oluşturmayı amaçladığı imajın bütün boyutlarını ortaya koyar niteliktedir:

37 New Age kapsamında değerlendirilen grupların ortak özelliklerinden olan birtakım spiritüel meseleleri bilimsel söylemden ödünç alınma terimler üzerinden izah yöntemi F.G. tarafından da sıklıkla kullanılmaktadır. Çeşitli neşriyatında örnekleri mevcut olan bu tasarrufun en yoğun gözlemlendiği yayını ruh, melek, cin ve şeytana dair görüşlerini ihtiva eden *Varlığın Metafizik Boyutu* isimli kitaptır. Bu yöntemin New Age hareketlerinin mensupları tarafından söz konusu meseleleri seküler dünya tarafından kabul edilebilir hale dönüştürmek ve dolayısıyla meşrulaştırmak amacıyla kullanıldığı bilinmektedir (bk. Mikael Rothstein, “Science and Religion in the New Religions”, *New Religious Movements*, ed. James R. Lewis, Oxford University Press 2004, s. 111-112). F.G.’nin yaklaşımının da bundan farklı olmadığı söylenebilir.

38 Sözde faziletlerinin propagandasını rüyalar ve üçüncü şahıslara söylenen menkıbeler üzerinden gerçekleştirmeyi adet edinen F.G.’nin, liderliğini üstlendiği yapının faaliyetlerinin öneminin ve değerinin tescili adına esasen İslamî değerler karşısındaki duruşları pek de müspet olmayan birtakım isimlerden de yararlanmakta herhangi beis görmediği bilinmektedir. Megalomaninin farklı bir formatta tezahürü olan bu tavır yansıtan dikkate değer bir yayın olarak bk. *Barış Köprüleri Dünyaya Açılan Türk Okulları* (ed. İlber Ortaylı, Toktamış Ateş), İstanbul 2005.

“... Çünkü evlenme fikrinin aklınızdan şimşek gibi geçtiği bir günün ertesinde bir arkadaşınız rüyasında peygamberimizin size selam söylediğini ve eğer evlenirseniz cenazenize gelmeyeceğini söylediğini nakledince çok etkilendiniz.”³⁹

Rüyalar dışında, manevî konumunun yüceliğini ima etmek amacıyla Hz. Peygamber’e (s.a.s.) kendi hatıratı içerisinde muhtelif roller biçmesi ise F.G.’nin sıklıkla başvurduğu yöntemlerden bir başkasıdır.⁴⁰ Bu tür aktarımlar Hz. Peygamber’den ziyade kendisinin önemini ve değerini ihsas eder nitelikte olup buralarda Hz. Peygamber (s.a.s.) yalnızca meşruiyet vasıtası olarak kullanılmaktadır. Kendisine dair projeksiyonunu bariz şekilde izhar eden beyanlarından bir diğerinde ise Hz. İsa, Hz. Muhammed ve Osman Gazi’yi kendisi için uygun şartları hazırlayan öncüler mesabesinde görmektedir:

“Gözümde dört toplum canlanıyor benim devamlı: Bir, Asr-ı Saadette Efendimiz’in etrafındaki sahabiler. İki, Hz. İsa’nın etrafındaki havariler. Yani, o on bir buçuk insan, insanlık tarihinin âdeta kaderini değiştiriyorlar. Müthiş bir aksiyon, alabildiğine baş döndürücü. ... Onların ortaya koyduğu o çok ciddi faaliyetin çehresi daha sonra değiştirilmeseydi Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) için çok önemli bir zemin hazırlamış olacaktı onlar. Üç, Söğüt’ün bağrında göğeren yeşillikler. Dört, “Çağın Büyük Düşünürü” ve etrafındakiler.”⁴¹

Bazen bu tarz pasajlarda Hz. Peygamber (s.a.s.) yerine İslam’ın mukaddes gördüğü başkaca unsurların da ikame edildiğine şahit olunmaktadır.⁴² Bu kapsamda değerlendirilebilecek bir örnekte “Kâbe”nin rûhâniyetiyle kendisinininkinin kıyaslamasının yapıldığı ve yine başka bir şahsa isnat edilen anekdotta F.G.’nin içerisinde yer aldığı ortamın rûhâniyetinin Kâbe’ninkinden üstün olduğu açıkça dile getirilmektedir.⁴³ Bu tür anlatımlarda özellikle yer verildiği anlaşılan hususlardan biri, söz konusu harikulade halleri/kerâmetleri tecrübe ederken mutlaka şahit durumunda olan bir veya birkaç kişinin varlığından bahsedilmesidir. F.G.’nin, şeytanın hitabına maruz kaldığını

39 Erdoğan, Latif, *Küçük Dünyam*, s. 63. Ayrıca bk. age s. 90, 142.

40 Mesela bk. Erdoğan, Latif, *Küçük Dünyam*, s. 115.

41 F.G., *Sohbet-i Canân (Kırk Testi-2)*, İzmir 2011, s. 122.

42 F.G.’nin kendisini Hz. Peygamber’le kıyasladığı cümleleri kullandığına bizzat şahit olanlardan birinin söz konusu olayı aktarımına dair bk. Avcı, Hanefi, *Cemaat’in İflası, Hoca’nın Ayağının Kaydığı Yer*, İstanbul 2015, s. 329.

43 Erdoğan, Latif, *Küçük Dünyam*, s. 124.

belirttiği bir deneyimi aynı anda ve aynı mekanda bulunan biriyle ortaklaşa yaşadıklarına dair rivayeti bu kapsamda değerlendirilebilir.⁴⁴

Velâyet ve rüya meseleleriyle doğrudan irtibatlı olan ilham/marifet konusunda dair de sûfilerin yaklaşımlarından istifade yoluna giden F.G. sözde modern bilimin verilerinden bahsedip bunları dayanak olarak kullanmak suretiyle şahsına özgü mecazlarla gaybî bilgiye muhatap olduğunu dile getirmeye çalışır. Bu çerçevedeki iddialarını daha da ileriye götürerek tasavvuf tarihinin sembol isimlerinden olan Cüneyd-i Bağdâdî (ö. 297/909) ile özdeşleşen elest bezmindeki “misak” konusuna girer ve sair insanlardan farklı ve dolayısıyla üstün oluşunun ikrarı durumunda olan kanaatini izhar eder:

“Bir keresinde bu meselenin izahını yaparken, birisi dedi ki: ‘Ben bunu duymadım.’ Ben de ‘Duydum.’ dedim. ‘Sen duymamışsan başının çaresine bak! Çünkü, ben duyduğumu çok iyi hatırlıyorum.’ Ne ile duyduğum sorulacak olursa, içimdeki ebed arzusuyla, mütenâhî olduğum hâlde nâmütenâhî arzularımla duydum bu sesi.”⁴⁵

Burada alıntılanan pasajda olduğu gibi bazen doğrudan, bazen de dolaylı ifadelerle kendisinin manevî makamına göndermelerde bulunan F.G., tasavvuf terbiyesinin standart uygulamalarını hakir gören yorumlarla bezediği cümlelerinde müntesiplerinin sadakatini pekiştirmeye ve aynı zamanda onların diğer Müslümanlara nazaran üstün ve özel bir konumda bulunduklarına inanmalarını sağlamaya çalışır. Asıl “velî”nin, müntesipleri olduğunu söyleyerek kendilerine lütufta bulunan F.G’nin ilgili beyanı şöyledir:

“Artık keşif, keramet yoktur ve işte sahabenin veliliği budur. Bazı kimseleri Allah (celle celâluhu) vilâyetin bir kısım sıkıntılı yollarından geçirmeden de sahabenin veliliğine getirebilir. Ben şu yirminci asırda, din-i mübin-i İslâm’a sahip çıkan delikanlıları sahabenin vilâyetine mazhar görüyorum. Keşifleri, kerametleri, kabirleri müşâhedeleri, hatta kalbî müşâhedeleri olmayabilir ama makamlarının büyük olduğu muhakkak. Çünkü, Allah onları çok kudsî işlerde istihdam ediyor. Büyük kimselere, mânevî âlemin paşalarına, mareşallerine yaptırdığı işi bunlara yaptırıyor. Yani dinini onlarla ihya ediyor. ... İnşâallah bunlar da velidirler.”⁴⁶

44 Erdoğan, Latif, *Küçük Dünyam*, s. 128.

45 F.G., *Asnın Getirdiği Tereddütler*, II, 61.

46 F.G., *Asnın Getirdiği Tereddütler*, II, 132-133. Pek çok konuda çelişkili söylemlerine şahit olunan F.G’nin burada aktarılan beyanında “keramet yoktur” hükmüne şahit olunurken bir başka yerde sûfi

Görüldüğü üzere, doğrudan dile getirdiği takdirde muhtelif kesimler açısından sıkıntı teşkil edeceğinin bilincinde olan F.G. kurnazca bir manevrayla “velayet” meselesini sūfîlerin yanlış anladıklarını ima etmekte ve “veli” payesini kendi güdümünde hareket eden kimseler için kullanmakta herhangi bir sakınca görmemektedir. F.G.’nin velâyetle müjdelediği bu insanların – özellikle de gençlerin- yıllarca dünyanın dört bir tarafında karın tokluğuna “hizmet” adı altında nasıl sömürüldükleri bilinmektedir. An itibarıyla aslında hangi amaca “hizmet” ettikleri ortaya çıkmış olan bu gönüllü kölelerin bağımlılıklarını temin adına F.G.’nin “veli”nin başlıca özelliklerinden olan “fütüvvet”i de çarpıtmakta herhangi bir beis görmediği anlaşılmaktadır:

“Hizmette ön sıralarda, ücret almada gerilerin gerisinde kalabilme gibi vasıflardan ibarettir.”⁴⁷

Tasavvufun Dili ve FETÖ’nün Dili

F.G.’nin neşrettiği metinlerde kullandığı dilin özelliklerine ve bu çerçevede hayata geçirdiği özel yöntemlere dair farklı disiplinlere mensup ilim adamlarının kendi alanlarının kriterlerini esas alan çalışmalar yapmaları gerekmektedir. Bu yazıda zikredilecek olanların alanın uzmanlarının ulaşacakları yanında nispeten yüzeysel tespitler olduğunu ifade etmek gerekir. Buna göre genel bir değerlendirme yapıldığında F.G.’nin kullandığı dilin iki kategoride ele alınabileceği söylenebilir:

1. Amacı muhatabı doğrudan bilgilendirmek olduğunda kullandığı dil,
2. Amacı muhatabı tesir altına alıp yönlendirmek olduğunda kullandığı dil.

Bunlardan birincisinde F.G.’nin kullandığı dil oldukça yalın ve genellikle kısa cümlelerden oluşan bir yapı arz eder. Daha ziyade dinî-tasavvufî anlamda ortak kabule mazhar olup manipülasyona müsaade etmeyen mese-

anlayışta keramet kapsamında değerlendirilen bir hususun çok sayıda sözde bilimsel veri eşliğinde ispatı uğruna gayret sarf ettiği gözlemlenir, bk. *Varlığın Metafizik Boyutu*, İzmir 2011, s. 26 vd.

47 F.G. *Kalbin Zümrüt Tepeleri*, I, 115. F.G. “şevk” kavramını yorumlarken sözü yine hizmete getirmekte ve uyuşturma ameliyesini sürdürmeye yönelik olan şu cümleleri kurmaktadır: “Acz ü fakr yolu itibarıyla şevk, hizmette fütür getirmeme, yeşe düşmeme; maruz kalınan en kötü, en çirkin gibi görünen durumlarda bile, Cenâb-ı Hakk’ın bir eser-i rahmeti var olabileceği mülâhazasıyla buruk, hüznü fakat ümitli bir bekleyiş ve Allah’a karşı fevkalâde güven içinde bulunma şeklinde yorumlanmıştır ki, ‘günümüz hizmet erlerinin’ dört buud ve dört derinliklerinden biri sayılır”, bk. *Kalbin Zümrüt Tepeleri*, I, 185.

lelerdeki tavrı bu doğrultudadır. İkinci gruba girenler ise haddinden fazla uzun ve pek çok Arapça ve Farsça kelimeden oluşan tamlamalarla bezenmiş cümlelerden müteşekkildir. Bunların anlaşılabilmesi söz konusu dillere vukûfiyetle mümkün olmadığı gibi muhtevaya nüfuz edebilmek için ortalama düzeyde tasavvuf bilgisi de yeterli değildir. Bu tür cümlelerin kullanıldığı dil muhatabı bilgilendirmeyi ya da doğrudan mesaj vermeyi değil tesir altına almayı amaçlar. Dolayısıyla söz konusu nitelikteki ifadeleri barındıran cümle yapılarının bilinçli bir şekilde kurgulanmış olmasından hareketle bu dilin “hipnotik” özellik taşıdığını vurgulamak gerekir. Bu yöntemlere gayet aşina olduğu anlaşılan F.G.’nin bir başka mesele hakkında kendisine sorulan bir soruya cevap verirken sarf ettiği ifadeler bu tasarrufundaki asıl amacını ifşa eden ilginç ipuçlarını barındırmaktadır:

*“Vesveseye esas teşkil eden hususların doğmaması için, çok iyi beyin yıkamanın lüzumuna inanıyorum. Baştan vesvese hiç doğmamalı. Veya doğarken hemen ölmeli. Bu mevzuda insanlar şartlandırılmalı. ... Ferdler inanca ters olan düşüncelere zerre kadar dahi ihtimal vermemelidir. Her ferd böyle şartlandırılmalıdır. Ve ben bunun lüzumuna inanıyorum.”*⁴⁸

Vahdet-i vücud hakkında anlaşılmaktan ziyade anlaşılmamayı amaçladığı aşıkâr olan şu ifadeleri de yine bu kapsamda zikredilebilir:

*“Evet, o, bütün bütün kalbî ve ruhî hayat ufkuna kilitlendiğinden, artık her zaman vahidiyet tecellileri içinde ehadiyet cilveleriyle yaşar ve bâtınî hislerinin menfezlerinden sürekli cilve-i vahdeti temâşâ eder; eder de, gayrı Vâhid ü Ehad'den başka hiçbir şey duymaz ve hiçbir şey hissetmez. Önce de ifade edildiği gibi, böyle bir ufku ihraz edince, bazen Muhît'in vüs'at ve ihtişamı, muhâtın da hakâreti, muzmahil ve mütelâşî olması karşısında, mazur görülecek bir iltibasa düşerek: “O'ndan başka bir şey görmüyorum.” Veya ‘Sizin gördükleriniz bütünûyle vehm ü hayalden ibarettir’ diyebilir.”*⁴⁹

Yukarıdaki pasajda geçen Arapça ve Farsça terkipler sözlük yardımıyla çözülebilir olsa dahi muhtevada yer alan “vahidiyet tecellileri içinde ehadiyet cilveleri” tarzındaki ifadeler yalnızca vahdet-i vücûd felsefesine ciddi

48 Erdoğan, Latif, *Küçük Dünyam*, s. 67-68.

49 F.G., *Kalbin Zümrüt Tepeleri*, III, 104.

düzeyde vâkıf kimseler tarafından kısmen anlaşılabilir beyanlardır. Bilgilendirmekten ziyade uyutma/uyuşturma amacına matuf olduğu aşikâr olan F.G.'nin bu yönteminin tek başına kullanılmadığı, bu uygulamanın uzantıları durumundaki çeşitli pratiklerle bunların desteklendiği bilinmektedir. Nitekim periyodik sohbet toplantıları, müntesiplerin F.G.'nin yazdıkları dışında her türlü neşriyatı okumaktan men edilmeleri, kendi medya araçları haricindekilerden özellikle uzak tutulmaları⁵⁰ yanında cevşen okuma, toplu dua seansları ve hatta müntesipleri teheccüde teşvik gibi yöntemler bu hipnozu güçlendirme ve muhtemel dış tesirlerin önünü alma adına hayata geçirilen uygulamalar olarak değerlendirilebilir.

F.G.'nin muhatapları üzerindeki tesiri yoğunlaştırarak sürdürülebilir kılmak amacıyla hayata geçirdiği yöntemlerden bir diğeri ise sahip olduğu ilmin ne denli kuşatıcı ve derinlikli olduğunu vurgulama gayretinde somutlaşmaktadır. Hakkında bilgi vermeyi tasarladığı meselelerle pek de alakası bulunmayan hususları araya sıkıştırıp bunlara dair gereksiz sayılabilecek hayli uzun detaylara yer vermesi bu tercihini yansıtmaktadır. “Ruh” konusunu işlerken klasik Yunan, Batı ve İslam felsefesine dair pek çok gereksiz malumat aktarması bu duruma örnek olarak zikredilebilir.⁵¹

Kendine Alan Açma Ameliyesinin Unsurlarından Biri Olarak Tarikatları Tenkit

Muhtemelen içerisinde yetiştiği ortama hâkim olan yerel şartların tesiriyle, Nakşî geleneğini iyi bildiğinden F.G.'nin bu tarikata dair aktardığı malumat diğerlerine nazaran daha yoğundur.⁵² Bununla birlikte genel olarak sûfilerden, özelde tarikatlardan bahsederken F.G.'nin kullandığı dil ve üslup, seçtiği kelime ve kalıplar zâhiren bunların tamamını hak olarak kabul edip desteklediği izlenimi verse de, birbirinden bağımsız metinlerde sarf ettiği cümlelerden, satır aralarından ve müellefâtının bütünündeki havadan çıkarılan sonuç bundan farklıdır. Nitekim genel olarak tarikatlarla alakalı kanaatini dile getirdiği aşağıdaki cümleler bu durumu delillendirmek için yeterlidir:

50 Türkiye’de televizyon dizileri üzerinden dini bütünüyle sırrı/gizemli bir formata büründürerek takdim teşebbüsünün bu yapının televizyon kanalları sayesinde ortaya çıktığı gerçeği burada ifade edilen hususun somut kanıtlarından biri olarak değerlendirilmelidir.

51 F.G., *Kalbin Zümrüt Tepeleri*, III, 150

52 F.G.'nin büyük olarak tanıdığını ve hayranlık duyduğunu belirttiği isimler arasında Nakşîliğin belli başlı isimleri ağırlıklı olarak yer almaktadır, bk. Gündem, Mehmet, *Fethullah Gülen’le 11 Gün*, s. 73.

“... Bize göre, bu ölçüdeki insanlarla gerçek derinliğine ulaşamamış irşad yuvaları birer harabe, bu yuvalarda irşad hikâyeleri anlatanlar birer aldanmış ve bu nursuz mekânlara sürüklenen yığınlar da birer tali’sizdir.”⁵³

Burada ve bu konuyla alakalı değerlendirmelerini dile getirdiği başka yerlerde benimsediği üslubun tesiriyle okuyucu F.G.’nin özünde tasavvufî hayatın, tarikatların ve tarikat mensuplarının son dönemlerdeki tefessühünden şikayetçi olduğu, geçmişi farklı gördüğü zehabına kapılabilir. Genelin onayına mazhar olan hususlardaki menfi kanaatini doğrudan dile getirmektense kullandığı dolambaçlı ifadelerle zihinlere şüphe tohumları ekme yöntemiyle hareket eden F.G.’nin bu yaklaşımı sınırlı ya da yüzeysel okumalarla deşifre edilebilecek türden olmadığı için bu yanılma gayet doğal karşılanmalıdır. F.G. tasavvufî terbiye sürecinde mühim roller üstlenen mürid-i kâmillerle ilgili değerlendirmeler bağlamında bilhassa sosyoloji literatüründe sıklıkla kullanılan “karizma” kavramı hakkındaki görüşlerini dile getirdiği bir yazısında yine bu yönteme başvurur. Sözde, Kur’ân’ın ve Sünnet’in kendi din anlayışı açısından sahip olduğu önemi vurgulama amacına matuf ifadeler kullandıktan sonra sözü tesadüfen tasavvufa getirip tamamını değil de yalnızca bir bölümünü kastediyormuş gibi yaparak bu yolun sâliklerine ağır ithamlarda bulunur:

“Karizmalar dinin emrine verildiği zaman yararlı hâle gelir. Bu yüzden din terbiyesine girmemiş, Kur’ân’ın emrine verilmemiş, sünnetin mihenkleri ile yönlendirilmemiş karizmalar çok defa zararlı olabilirler; nitekim olmuşlardır da. Çünkü bu tip insanlar, genellikle, yerine göre hem egoist hem de egosantrik olurlar; hatta bazıları paranoyak dahi olabilirler. Bu ‘paranoyak’ kelimesi bana aynı mevzu etrafında ele alınabilecek başka şeyler hatırlattı. Bana öyle geliyor ki, tasavvuf başta olmak üzere, dinin diğer alanlarında az dahi olsa insanlara bir şeyler anlatan, onlara önderlik yapan kişiler paranoya ve şizofreni tehlikesine açık tiplerdir. Az veya çok, ama bu kapı onlar için sürekli açıktır. ... Rüya, ihsas ve ihtisas gibi şeyleri kendilerine lütfedilmiş ilham gibi algı-

53 F.G., Kalbin Zümrüt Tepeleri, III, 7.

larlar. “Min indillah müeyyed” zannederler kendilerini, öyle bir vehme kapılırlar.”⁵⁴

Fikirlerine, söylemlerine ve faaliyetlerine dair bilinenler burada zikredilenlerin itham ettiği kesimden ziyade F.G.’nin bizzat kendi şahsına uyan özellikler olduğunu fark edeceklerdir. Bu tarz, kendince masumane açıklamalarla F.G. bir taraftan tasavvuf üzerinden meşrûyet devşirmek ve diğer taraftan da “aslında tarikatlar hak idiler, vazifelerini icra ettiler ama artık bu zamanda tasavvuf erbabının sahip olduklarının tamamını elinde bulunduran ve hatta onları aşan bir yapı/bir şahıs mevcuttur” mesajını iletmeye çalışmaktadır. Bu tavır kendi tasarımı olan yapıya yönelik olarak geleneksel anlamdaki tasavvufi inanç ve uygulamaları benimseyen çevrelerden gelmesi muhtemel itirazların önünü almak için gerçekleştirilmiş bir hamle olarak görülmelidir. Nitekim “Vâsıl” kavramı ile alakalı yorumlarına yer verdiği bölümde ilgili kesimlere yönelik tenkitlerini aşağılayıcı bir üslupla dile getiren F.G. kendi manevî konumuna işaret eden ifadeler kullanmakta herhangi bir beis görmemektedir:

“Gerçi aramızda, esrardan dem vuran bir hayli insan var; ama zannediyorum, böyleleri farkına varmadan rüyalarını naklediyorlar. ... Evet, her vuslattan dem vuran vâsıl olmadığı gibi, her sâlik de ârif değildir. Hakikî ârif, esmâ ve sîfât âlemini gayet net gören, duyan, hisseden ve duyup hissettiklerini doğru okuyup iltibassız yorumlayan ilâhî inayetle müeyyet bir mârifet kahramanıdır.”⁵⁵

Tarikatların artık miadını doldurduğu şeklindeki düşüncesini mütemadiyen vurgulamayı adet edinen F.G. kendisine alan açma teşebbüslerinden bir diğerini tasavvufî terbiye sürecinde sûfiler tarafından hayata geçirilen bazı uygulamaları tenkit ederken de ortaya koyar. Bu meyanda o “Çile” konusuna dair görüşlerini açıklarken kendi makamına telmihte bulunduğu birtakım eleştirilerini araya sıkıştırarak asıl mesajını vermeye çalışır:

“Ancak, böyle uzun merasimlere girmeden, iç dünyamızla bütünleşmiş acz ü fakr, şevk ü şükür mülâhazasıyla, ‘vilâyet-i kübrâ vârisi bir rehberin gözetiminde’; meşru dairedeki zevk ve lezzetlerden istifade ederek;

54 F.G., *Sohbet-i Canân* (Kırık Testi-2), s. 107.

55 F.G., *Kalbin Zümrüt Tepeleri*, IV, 24.

ama şüpheli şeylerden de kaçınarak fevkalâde bir takva, fevkalâde bir zühhd ve fevkalâde bir ihlâsla da aynı neticelere ulaşmak mümkündür... Aslında, dava-i nübüvvetin vârisleri için çile, halvethâne ve çilehanelerdeki uzlet-ibadet ... halvet-evrâd ü ezkâr ... terk-i râhat–ihtiyar-ı azap ... mâsivâdan kat-ı alâka–mânevî füyûzât hisleri ... gibi, biraz da meşakkatli temrinat yerine, halk içinde Hak'la beraber olma ... İslâmî duygu, düşünce ve tavırlarla çevrede ibadet iştiağı uyarma ... açıktan açığa dini en iyi şekilde temsil ederek, başkalarında da dinî hisleri harekete geçirme ... şahsî füyûzât arzu ve isteklerine karşılık, herkeste inanma duygularını geliştirmekten ibarettir ki, bu, aynı zamanda sahabemesleğidir.”⁵⁶

Yukarıdaki cümlelerin sahibi olan F.G.’nin “İlmî İslam Projesi”nin bir uzantısı olarak, tasavvufa nispeten sıcak bakılan Batı’da/ABD’de kendisinin sûfî kimliğine daha fazla vurgu yapmayı yeğleyerek bu amaç doğrultusunda istismar edilebilecek her türlü aracı devreye soktuğu bilinmektedir.⁵⁷ Bu doğrultuda ilk akla gelenlerden biri yapının ABD’de hayata geçirdiği “Rumi Forum” adlı kuruluştur. Bilindiği üzere uzun zamandan beri Batı’da ve özellikle de ABD’de iyi tanınan ve eserleri en çok satanlar listesinde yer alan yegâne Müslüman mütefekkir Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî’dir (ö. 672/1273). Hem sûfî kimliği hem de söz konusu tanınırlığı F.G.’nin bu ismi kendi özel amaçları doğrultusunda kullanabilmesi için yeterli sebep durumundadır.

F.G.’nin modern dünyanın takdirine mazhar olmayı hedefleyen bu tavrının muhtelif düzeylerdeki yansımaları kendisini Batı’ya tanıtırken tercih ettiği söylemde ve bu çerçevede devreye sokulduğu anlaşılan birtakım çalışmalar da mevcuttur. Mamafih Pennsylvania’da bulunan bir üniversitede F.G.’nin tasavvuf anlayışı üzerine gerçekleştirilen ve kontrollü olduğu her

56 F.G., *Kalbin Zümrüt Tepeleri*, II, 187

57 ABD’de Pentagon için “düşünce üreten” kuruluşlardan biri olan RAND Corporation’ın 2007 tarihli *Building Moderate Muslim Networks* başlıklı raporunda F.G.’nin liderliğindeki yapı hakkında kullanılan ifadenin “the Turkish religious leader Fethullah Gulen promotes a form of moderate modern Sufi Islam” (F.G. ılımlı sûfî İslam modelini savunur/destekler ...) (s. 74) şeklinde oluşu tesadüfle izah edilebilir türden değildir. Bu durum aynı zamanda FETÖ’nün algı mühendisliğindeki maharetini yansıtan örneklerden biri olarak kabul edilmelidir.

cümlesinden anlaşılan bir doktora tezinde müellif, F.G.'ye "tasavvufu ayağa kaldırma ve dönüştürme" misyonu yüklemektedir.⁵⁸

FETÖ Yapılanması ve Tasavvufî Oluşumlar/Tarikatlar Arasındaki Temel Farklılıklar

Cumhuriyet'in ilanının hemen akabinde "tarikat dönemi bitmiştir" görüşünü seslendirerek farklı bir söylem ve eylem tarzıyla faaliyetlerini sürdüren Saîd-i Nursî'nin fikir planındaki varisleri olduklarını iddia eden ve çeşitli isimlerle anılan gruplar incelendiğinde, her ne kadar kendilerini "cemaat" olarak nitelendirse de, bunların pek çok açıdan Saîd-i Nursî üzerinden devrıldıkları tasavvufî mirasa uygun bir dil ve bu doğrultuda uygulamalar geliştirdikleri görülür. Söz konusu gruplardan birinin lideri pozisyonunda bulunan F.G. de yukarıdaki genellemeye dahildir. Dahası dolaylı olarak tevarüs ettiği Nakşî anlayışın hemen her unsurundan istifade eden F.G.'nin bununla da yetinmeyerek süreç içerisinde türdeşlerinden ayrışmasını hızlandıran bir metod izlediği anlaşılmaktadır. Kendisi her ne kadar liderliğini yürüttüğü yapıyı "cemaat" olarak tanıtmayı tercih etse de kaleme aldığı metinler ve dinî anlamdaki faaliyetleri bunun daha da ötesine işaret etmektedir. Bununla birlikte söz konusu oluşum kesinlikle geleneksel manada bir tarikat değildir. Dahası işlevsel olması sebebiyle tasavvufun dilini, tasavvufî fikriyatı ve tarikatlara ait birtakım yöntemleri yoğun şekilde kullanıyor olsa da, yukarıda detayları aktarıldığı üzere, bu yapının hiçbir şekilde tasavvufî müesseseler olan tarikatlarla irtibatlandırılmayacağı da aşîkârdır. Daha da somutlaştırmak amacıyla bu yapıyla tarikatlar arasındaki temel farklılıklar şu şekilde özetlenebilir:

1. Tasavvufî terbiye manevî temele dayalı sağlam/bütünlüklü bir kimlik inşasını hedeflediğinden tarikat eğitime tabi tutulan kimsenin öncelikle kendini tanımasına/bulmasına yönelik uygulamalara ağırlık verilir. Zira burada her anlamda gerçekleştirilmeye çalışılan husus birliktir/vahdettir, ikiliğe asla yer yoktur. FETÖ'nün çeşitli yöntemlere dayalı olarak ürettiği çift kimlikli/takiyyeci insan tipi ise sūfî anlayışla taban tabana zıtlık arz eden

58 Heon Choul Kim, *The Nature and Role of Sufism in Contemporary Islam: A Case Study of the Life, Thought and Teachings of Fethullah Gülen*, (The Temple University Graduate Board, 2008), s. iv.

özellikleri bünyesinde barındırmaktadır. Sûfi nazarında hastalıklı kabul edilen bu insan tipinin tasavvuf geleneğinde karşılığı bulunmamaktadır.

2. Tasavvufî terbiyeye göre herhangi bir mürid intisap ettiği mürşidin kendisi için uygun olmadığını fark ettiğinde ona olan bağlılığını sonlandırıp bir başkasından el alıp onun rehberliğinde yoluna devam edebilir. Yine herhangi bir mürid belli bir şeyhin yanında seyr u sülûkunu tamamladıktan sonra bir diğerinden de istifade edebilir. Tasavvufî düşünce ve uygulama açısından bunun doğuracağı herhangi bir olumsuz netice söz konusu değildir. Oysa FETÖ’de durumun böyle olmadığına dair sayısız kanıt/ beyan mevcuttur.
3. Herhangi bir tarikata mensup dervişânın tamamı, halifesinden en alt düzeydeki mürîdine kadar birbirlerini tanırlar. Zira onlar birbirlerini bütün müminlerin ortak hedefi olan tevhidi kâmil manada gerçekleştirmeye çalışan ihvân/kardeşler olarak kabul ederler. FETÖ hiyerarşisinde ise yapıya mensup kimselerin birbirlerini tanımalarına izin verilmediğinden sûfî anlayışın tam aksine bir yapılanmanın söz konusu olduğu bilinmektedir.
4. Tarikat mensupları kendi mürşidlerinin manevî konum itibarıyla zirveyi temsil ettiğine inanmakla birlikte başkaca mürşid-i kâmilin varlığını asla reddetmedikleri gibi onlara karşı saygıda da kusur etmemeyi bir ilke olarak benimserler. Oysa FETÖ’ye göre “Işık Çağı”nın “kainat imamı” bellidir. Bu “başyüce” dışında başkaca bir rehberin varlığından söz edilemez.
5. Tasavvufî anlayışa göre “Allah’a ulaşan yollar mahlukâtın nefesleri adedince.” Yollar farklı olmakla birlikte gaye aynıdır. Bu gayeye nail olmak için gayret eden herkes eşittir. Bu manada hangi yola mensup olursa olsun kişinin kendi meşrebine mensup olanları diğer Müslümanlardan üstün görmesi söz konusu olamaz. FETÖ’de ise durum bütünyle burada ifade edilenin zıddıdır. Zira bu yapının mensupları kendilerini diğer Müslümanların üstünde ve özel bir konumda görürler.

6. Tasavvuf erbabı öncüleri kabul ettikleri Hasan-ı Basrî'den (ö. 110/728) itibaren Ehl-i Sünnet anlayışına uygun olarak,⁵⁹ her hâlükârda siyasî otoriteye itaatin zorunlu olduğuna inanırlar.⁶⁰ FETÖ'nün bu konudaki kanaati 15 Temmuz 2016 tecrübesi ile bütün boyutlarıyla ortaya çıkmış bulunduğundan ayrıntıya girmeye gerek görülmemektedir.

59 Bu konu hakkında bk. Knysh, Alexander, *Tasavvuf Tarihi* (trc. İhsan Durdu), İstanbul 2011, s. 22-23.

60 Tasavvufî düşüncenin Sünnî dünyada bütününüyle yerleşmesini sağlayan Ebû Hâmid el-Gazzâlî'nin, çoğunluğun biat ettiği devlet başkanına karşı çıkanlara yönelik kanaati sûfilerin ilk dönemlerden itibaren benimsedikleri anlayışı izhar etmektedir, bk. *İhyâu ulûmi'd-dîn*, Cidde 2013, I, 424.

MİLİTAN EZOTERİK YAPI OLARAK FETÖ'NÜN PSİKOLOJİK DEĞERLENDİRMESİ*

Sapkın Dinî-Siyasî Düşünceyi Ele Almada Sorunlar

Dinî ve siyasî yapılarda zaman zaman boy gösteren, gündelik yaşamın akışıyla uyum içinde olmayan, olağan düşünce işleyişine göre inanılması mümkün olmayan iddialar içeren düşünceler ve bu düşüncelerin sahipleri, her zaman bilim dünyasının dikkatini çekmiş ve anlaşılmaya çalışılmışlardır. Psikolojik bilimler ve özellikle psikolojik rahatsızlıklarla ilgilenen bir tıp dalı olan psikiyatri, etik kısıtlılıkları nedeniyle bu konularda kamuya açık bilgi üretmekten çekinmiş, kendisini ancak klinik tabloları açıklamakla mükellef hissetmiştir. Ama yine de bu tabloları adlandırma ve açıklama girişimleri az değildir.

Bunlardan birisi, Beyaz Saray danışmanlarından siyaset bilimci Robert S. Robins ve uzun yıllar çalıştığı CIA'de Kişilik Analizi ve Politik Davranış Merkezi'nin kurucusu olan Dr. Jerrold M. Post, 'Politik Paranoya: Nefretin Psiko-politiği' kitabıdır.

Bireyin yakalanabileceği psikiyatrik bir hastalık olan paranoya, adı geçen kitabın yazarlarına göre aynı zamanda en entelektüel ve politik ruhsal rahatsızlık olarak görülüyordu. Tarihin en kanlı çağı, bizim çağımız; sebebi de yazarlarca 'politik paranoya' olarak ilan ediliyordu.

Kitabın başında demokratik toplumlarda da paranoid lider olabileceğinden bahisle Richard Nixon'ın kişiliğinden örnek verilerek önyargılı olmadıkları gösterilmeye çalışılıyor. Arkasından sağanak başlıyor: Her türlü suçu büyük

* Prof. Dr. Erol Göka (Sağlık Bilimleri Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi)

şeytan Amerika'ya bağlayan İranlılar, bir kuşatılma zihniyeti içinde kıvranan İsraililer, ABD'ye karşı abartılı korkular taşıyan Meksikalılar, Afrika kökenli Amerikalılar arasında yaygın beyaz düşmanlığı ve komplo kuşkusu... Jim Jones'un 912 kişiyi birden toplu intihara sürüklemesi, Kıyamet çiftliğinin mesihi David Koresh, toplu suikastlar yapan Japon Aum Üstün Gerçek Örgütü: Yeni dinler kılığına girmiş, eylemci bir örgütün içine yerleşerek politize olmuş ve şiddete yol açmış paranoya biçimleri... Müslüman, Yahudi, Hristiyan ve Sih örnekleriyle Tanrı adına öldürenler yani paranoyanın en güçlü hali (Bu bölümün büyük bir kısmının İslamofobiyle dolu olduğunu söylemeye gerek yok)... Hristiyanlığa Yahudi ve zenci karşıtı bir içerik veren Hristiyan Kimliği Hareketi, Elijah Muhammed'in beyaz düşmanı İslam Ümmeti, her kötülüğü komünizme yükleyen John Birch Topluluğu, Lyndon LaRouche'nun aşırı mantıklaştırmayla sunduğu komploculuk... Her taşın altında Yahudi parmağı arayan Amerikan radikal sağının savunmacı saldırganlığı, Oklahoma'daki bombalama olayında olduğu gibi kolayca şiddete başvuran Milisler, Komünist cadı avına çıkan McCarthycilik... Ünlü Amerikan parano-yak propagandacıları: Gerald L.K. Smith, David Duke ve JFK filmiyle Oliver Stone... Ve son olarak sadece mesajı taşımakla yetinmeyip, aynı zamanda onun uygulayıcısı ve infazcısı olan ve tarihteki büyük felaketlere yol açan paranoyaklar: Pol Pot, İdi Amin, Josef Stalin. Ve nefretin paranoid yöneticisi, ahlaki liderliği ve hipnotize edici gücüyle Adolf Hitler ...

Yazarlar, birçok siyasi facia ve akıl dışı lider ve grup davranışlarını 'politik paranoya' başlığı altında açıkladıklarını düşünüyorlar. Ancak bu açıklamanın meşruluğu, popüler psikolojiyle sınırlı ve asla 'bilimsel' sıfatına layık değildir. Kitapta sunulan örnek durumlar, birbirlerinden çok farklı, sapla saman karıştırılmış, elmalar armutlar aynı yere toplanmış durumdadır. Birkaç bireysel örnek dışında çoğu durum, yalnızca paranoid zihinsel düzeneklerle açıklanamayacak kadar karmaşık, her birisi apayrı ve birçok bilim dalının katkıda bulunacağı bir incelemeyi hak ediyor. Modern psikiyatri ve psikolojide kabul görmüş olmayan 'politik paranoya', belirsizliği, tanımsızlığı ve farklı, karmaşık olguları tek bir nedene indirgemeciliğiyle bilimsel olmaktan uzak bir deyim. Kitaptaki bakış, Müslümanlar gibi bazı toplumların bireysel bir psikiyatrik hastalıkla etiketlenmesi tehlikesi taşıyor.

Kitabın yazarlarına FETÖ tipi yapıları sorsak, şüphesiz yine her derde deva olarak gördükleri “politik paranoya” ile açıklamaya çalışacaklardır. Bize göre sadece bilimsel kisve altında etiketleme girişiminden başka bir şey olmayan, açıklama değeri bulunmayan böylesi sahte-bilimsel kavramlardan uzak durmak, daha tutarlı ve işlevsel kavramları gündeme almak gereklidir.

FETÖ tipi yapılarda ilk dikkat çeken özellik, “kurtarıcılık” atfedilen, “seçilmiş” olduğuna inanılan bir topluluk lideri etrafında örgütlenme olarak görüldüğünden dikkatimizi ilk olarak bu noktaya çevirelim.

Seçilmişlik İddiası ve Psikolojik Sağlık

Dinler tarihine bakıldığında, bir kısım insanın, kıyametin hemen öncesinde, olağanüstü güç ve kuvvetle donatılmış bir ‘kurtarıcı’nın zuhur edeceğine inandıkları görülüyor. Zerdüştlük, Hinduizm ve Budizm de dâhil olmak üzere tüm büyük dinlerin inananlarından bazıları, kendi inanç sistemlerinde böyle bir kurtarıcının zuhuratına ilişkin kanıtların peşine düşmüşler. Söz konusu kurtarıcı, Azteklerde “Quatzalcoati”, Eski Mısır’da “Ameni”, Hinduizm’de “Kalki”, Budizm’de “Mytrea”, Zerdüştlükte “Saoşyant”, Yahudilik ve Hristiyanlık’ta “Mesih” olarak adlandırılıyor. Beklenen halaskar, delil olarak mucizelere sahip bulunmakla birlikte, son tahlilde insan olan peygamberlerden farklı; özellikleri sadece olağanüstü değil aynı zamanda insanüstü niteliktedir.

Musevilikte kurtarıcı beklentisinin kitabî delilleri olduğu ileri sürülse de, Yahudilerin tarihleri boyunca yerleşip barınacakları bir yurt özlemi çekmelerinin de böyle bir inancı teşvik ettiğinden bahsediliyor. Musevilik içinde yerleştirebileceğimiz Sabetay Sevi’nin izleyicileri ise doğrudan doğruya Mesihlerinin bir gün geri geleceği inancından besleniyor, arada bir deniz ve ırmak kenarlarında “Seni bekliyoruz!” diye haykırıyorlar.

Hristiyanlık, tamamen Mesih merkezli bir dindir. Hristiyan inancına göre dünya krallığı kötüdür, eksik bir plana dayanır. Göklerin krallığı gerçekleşmedikçe ilahi plan tamamlanmış olmaz. Tanrı’nın iradesini ve Göklerin Krallığı’nı Mesih temsil eder. Zamanın sonunda Mesih’in nüzul edeceği, Deccal ile Armagedon denen yerde savaşaacağı kehaneti, bizzat İncillerde yer alır. (Son yıllarda Yahudi ve Hristiyan Mesih inançlarını birleştirerek ‘Tan-

n'ı kıyamete zorlamak' şeklinde bir teo-siyaset geliştiren Evangelistleri ve onların Amerikan siyasetindeki temsilcileri Neoconları da bu arada belirtmeliyiz.) Aynı şekilde Şia için de kurtarıcı beklentisi, inançlarının temellerindendir. Mehdi'ye inanmayan Şii olamaz. İmamîyye Şiasına göre, Mehdi, 5 yaşında iken gaybubete karışan, 12. İmam Muhammed b. Hasan el-Askerî'dir; tekrar dirilip zuhur edecektir.

Sünni âlimler için Mesih ve Mehdi meselesi, oldukça tartışmalı bir durumda. Hz. İsa'nın ref edildiği makamdan tekrar dünyaya nüzul edeceği hakkında ancak 4 müteşabih ayete gönderme yapılabileceğini ama Kütüb-ü Sitte'de de bulunan bazı hadislerde konunun sarahaten yer aldığını kaynaklar bildiriyor. Lakin her halükârda Hristiyanlıkta olduğu gibi bir Mesih inancının İslamiyet'te asla olmadığı, iki dinin arasındaki köklü farklılıkların bulunduğu mutlaka belirtiliyor. Kelime anlamı itibarıyla "doğru yola girmiş, hidayete ermiş" demek olan Mehdi konusunda ise tartışma çok daha şiddetli. Mehdi'nin gelişi veya zuhuru hakkında hiçbir ayet olmadığı hakkında tama yakın bir fikir birliği var. Tartışma, konuyla ilgili rivayet edilen, 40'ının sahih olduğu (ama Buhari ve Müslim'de yer almadığı) söylenen yaklaşık 100 hadisten kaynaklanıyor. İbn Haldun'un Mehdi inancına mesnet teşkil eden haberleri ele aldığı, inancı tarihsel ve toplumsal durumlara bağladığı satırları konuyla ilgili kaynakların hemen hepsinde ele alınıyor. Daha yeni kaynaklar modernist Müslüman Fazlurrahman'ın 'Mesih ve Mehdi inancının ahlaki zaafıya yol açtığı, beşerin itici gücünü körelttiği' sözlerini çoğu kere naklediyorlar. Genel Sünni kabulüne göre, Mehdilik'in temel inanç esaslarından olmadığı, bu inanca sahip olmayan bir kimsenin dinden çıkmış sayılmayacağı belirtiliyor. Ama Mehdi/Mesih inancına çok önem veren, bu sayede Müslümanların manevi güçlerinin arttığına, yeryüzünü Mehdi'nin gelişine hazırlayacak şekilde nesiller yetiştirilmesine işaret edenler de var.

Şüphesiz Mesihlik/Mehdilik meselesi ilahiyat boyutlarıyla çok geniş ve kapsamlıdır. Bunlar, bizim psikolojiden bir bakışla ilk planda saptayabildiklerimiz. Bu meselede psikolojik bakış çok önemli, zira en çok Mesihlik/Mehdilik iddiasında bulunan kimselerle yüz yüze gelenler, onları derinlemesine tanıma imkânı bulanlar biz psikiyatri uzmanlarıyız.

Mesihlik/Mehdilik meselesinin sosyopsikolojik boyutu hakkında çok az konuşuluyor. Bilenleri, hem bilgileri hem meslek ahlakları, (susmaya demeyelim de) konuşmamaya zorluyor. Bilgileri zorluyor çünkü hayatın öyle kolay çıkarımlar yapılamayacak kadar karışık, her insanın psikiyatrik etiketler yapıştırarak anlaşılamayacak uçsuz bucaksız engin bir iç dünyası olduğunu biliyorlar. Meslek ahlakları zorluyor çünkü bugün hırs ve hiddetten burunlarının ucunu göremeyenlerin, pek güvendikleri akılları, yarın 'imdat' demeye bile yaramadığında yardım istemek için kapılarını çalabileceklerini düşünüyorlar. Kapılarını herkese, kendilerine saldıranlara bile açık tutuyorlar. Gelgelelim tüm yaşam alanlarımızı, psikiyatriyi bir biçimde ilgilendiren fenomenler öylesine doldurmuş durumda ki, profesyonelce adap ve usul dairesinde kalarak, konunun hassasiyetini bilerek ve kimseyi incitmemeye çalışarak söz almak zorundayız.

“Kandesin sen kande, çık ey mehdi-i sahip zuhur!

Millet-i İslamı pamal eyledi ceş-i fütur” diye haykıran Ziya Paşa, rahatın, huzurun kalmadığı, zulüm ve matem kol gezdiği zamanda bütün ümidini Mehdi'ye bağlıyor. İslam coğrafyasında, özellikle çok zor zamanlarda halas-kar beklentisinin ve onunla birlikte mehdilik iddialarının arttığını görüyoruz. Ama bu demek değil ki, mehdilik iddiaları sadece bu zamanlarla sınırlı. İslam diyarlarında her tarihsel dönemde mehdilik iddiasında bulunan kim-seler ortaya çıkmış, kimileri de halk üzerinde oldukça etkili olmuş. Osmanlı'nın en şaşaalı devrinde bile bu tür vakalar var. Oruç Bey Tarihi'ndeki şu ifadeleri dikkatlerinize sunarım:

‘1494 yılı içinde İstanbul'da bir olay meydana geldi: Şehre Acem ülkesinden bir kişi geldi. Bu kişi Mehdi'nin çavuşlarından olduğunu iddia etti. Hayli maceralar oldu. Bu konu âlimler arasında tartışıldı. Âlimler paşalara türlü türlü cevaplar verdiler ve aralarında anlaşıp dediler ki: Her devirde bunun gibi maceralar olur. Halifeler zamanında da olurdu. Arap'ta, Acem'de halifeler bunun gibileri katlederlerdi, âlem halkı fesada varmasın diye. Hem de delile gerek duymadan. Şimdi bunun gibileri ortadan kaldırmak yeğdir dediler. Sonunda âlimlerin ittifakıyla fetva verip katlettiler.’ (İşin ilginç yanı, katli gerçekleştiren makam, vatandaşların talepleri üzerine bu kişi için ileride bir türbe yaptırmak zorunda kalır.)

Bir kez daha söyleyelim, Mesihlik/Mehdilik mevzuunun ilahiyat boyutu konusunda konuşmaktan teeddüp ederiz. Özellikle Tasavvuf erbabı içinde, mehdiiyete çok mühim bir özellik atfeden Müslümanlar olduğunun farkındayız. Derdimiz, kardeşlerimizin ne mehdiiyet inancı ne ümidi. Mehdi olduğu zannıyla hareket eden, toplumun kendisine bu şekilde inanması için envai çeşit atraksiyonlar yapan, zan'la hakikati karıştıran madrabazların ayıklanması, hepimizin vazifesidir. Bu yüzden usul ve edep dairesinde tehlikeye dikkat çekmek lazım geliyor.

Mehdilik iddiasında bulunan kimselerin önemli bir kısmı, psikolojik bakımdan rahatsızlar. Hatta çok nadir de olsa bazı nörolojik hastalıklarda da bu türden iddialar ortaya çıkabilir. Aşıkâr psikiyatrik rahatsızlıkları tanımak, hepimiz için çok kolay. Bu durumdakiler ciddi bir toplumsal ve mesleki yeti yıkımı içindeler; ayrıca tedavisiz ve yardımsız gündelik hayatlarını sürdüremediklerinden ve en önemlisi sergiledikleri diğer rahatsızlık belirtileri gün gibi ortada olduğundan tuhaflıkları hemen anlaşılır. Bu rahatsızlıklara “mani”, “şizofreni”, “şizoaffektif bozukluk”, “hezeyanlı bozukluk” gibi örnekler verilebilir. Psikiyatrik rahatsızlığı olanlar, toplumun ve sağlık çalışanlarının bakımına ve tedavisine muhtaç, bize emanet edilmiş insanlardır ve haddi zatında eylemlerinden dolayı hukuki-cezai ve dini ehliyetleri yoktur.

Yine de psikiyatrik hastalık üstün bir zekâ ile birleştğinde tıbbi otoritelerin bile teşhis etmekte zorlanabilecekleri vakalar olabilir. Bunlara bir misal yakın tarihimizdeki Mustafa Kâmil Efendi'dir. Mustafa Kâmil Efendi, Denizli/Çal Kadılığı görevindeyken ikinci oğlunun Menderes ırmağında boğulması üzerine melankoliye tutulur. Görevine devam edemez ve memleketi Elbistan'a gelir. Bir süre sonra iyileşince 1906'da Haçin Kadılığına atanır. Ancak bu görevindeyken melankolisi nükseder ve Mehdiliğini ilan eder ve II. Abdülhamid'e de bir menşur gönderir, zaten karışık olan ortalığı bir de o karıştırır.

Topluma yönelik asıl tehlike, tanınmaları çok daha zor ama toplumu cerbezeli özellikleriyle etkilemeleri yüksek ihtimal olan, bariz bir psikiyatrik hastalığı bulunmayan bu tür kimselerin mehdilik iddialarıdır. Bu kimselerde ilk bakışta kendisini ele veren bir psikiyatrik hastalık yoktur ama rahatsızlık onların kişilik yapılarında. Kişilikteki bozukluklar, şahsın çevresinde yaşa-

yanları çok zor durumda bırakır lakin kendisi tarafından fark edilemez bile. Ona göre kendisi en sağlıklı, onun gibi düşünüp davranmayanlar hastalıktır. Böyle hastalıklı bakış açıları, her şeye kolayca inanma özelliğine sahip bazı insanlar tarafından benimsenip yayılarak toplumu da ifsat edebilir.

Mehdilik iddiasında olan kimseler, kişilik olgunlaşması açısından oldukça çocuksu, hayalle gerçeği, kendi arzularıyla dış dünyanın taleplerini ayıramayan, dürtülerini denetleyemeyen yapıdadırlar. Tasavvufa göre madde ve mana âlemleri arasında berzah vazifesi ifa eden insan-ı kamilden beklenen yüksek kişilik özellikleriyle zerre miskal alakaları yoktur. Bu şahısların kişilik yapılarındaki ortak özellik, kimi zaman sinsî biçimde seyreden 'seçilmişlik duygusu'dur. Seçildiklerine inandıklarından, kendileriyle diğerleri arasında keskin ve çok adaletsiz bir ayırım yapar, ona göre davranırlar.

Hepimizin bir kişiliği var ve kişilik yapılarımız hem gelişme, olgunlaşma düzeyleri hem de tipleri, stilleri açısından farklılık gösteriyor. Ne kadar sağlıklı, sevgi dolu, yeri geldiğinde sınır ve kural koyabilen bir aile ortamında büyümüşsek; o kadar kendimizin, sorumluluklarımızın farkında bir insan oluyoruz.

Mehdilik iddiasında olan kimseler, kişilik olgunlaşması açısından oldukça ilkel, çocuksu, hayalle gerçeği, kendi arzularıyla dış dünyanın taleplerini ayıramayan, dürtülerini denetleyemeyen yapıdadırlar. Seçilmişlik hisleri, Mehdilik iddiasında bulunabilecek kadar öne çıkmış insanlarda genellikle çok hasarlı bir kişilik yapısı vardır. Çoğu zaman bu hasarlı kişilik yapısı, birçok başka karakter problemini örneğin psikopatlığı da barındırır. Böyle durumlarda başkalarının çekeceği acı, bu vicdansızlar için hiç önemli olmadığından topluma verecekleri zararlar da misliyle artar. Psikopatlık ihtimalini bir yere not edelim ama Mehdilik iddiasında bulunan kişilerin, kişilik tipi açısından daha ziyade narsistik ve paranoid özellik gösterdiklerini de belirtelim. Şimdi sırasıyla narsistik ve paranoid kişilik özelliklerini ele alacağız.

Narsistik kişiler, kendilerine olan saygılarını ancak başka insanlardan onay alarak sürdürebilen bir kişilik organizasyonuna sahiptirler. Günümüzde bu kişilikteki insanlardan o kadar çok vardır ki; zamanımıza "narsisizm çağı", gençliğimize "ben nesli" denmiştir.

Narsist kişinin başkalarının onayı olmadan hayatını idame ettirebilmesi mümkün değildir. İçleri adeta boş bir vakum gibidir; iç-dünyalarına dönük bir bakışları, kendileri hakkında eleştirel bir kavrayışları yoktur. Psikolojileri, ideallerini belirleyebildikleri bir ilkeler bütününü oluşturmaktan yoksundur. Bu nedenle sağlam, kendine özgü bir karaktere, kimliğe sahip olmak yerine güzellik, ün, alkış, zenginlik, itibar gibi dışarıdan görülebilir nitelikler peşindedirler. Görünüş gerçekliğinin, imaj özünü yerini almıştır. Jung'un "persona" dediği kişiliğimizin dünyaya gösterilen yanı, hakiki varlığımızdan daha önemli ve daha güvenilir bir hale gelmiştir.

Tüm narsistlerin ortak yönü, içsel bir yetersizlik, utanç, zayıflık ve aşağı olma duygusu ve/veya korkusudur. Ancak onların bu zavallı halleri dışarıdan bakanlar için hemen görülemez, daha doğrusu onların kişilik organizasyonu bu içsel gerçekliği örtterek dışarıya göstermemek için yapılanmıştır. O kadar şan, şöhret, başarı peşinde koşmaları bu nedenledir. Öyle ki ekonomik, sosyal, siyasi, askeri, mesleki alanlarda başarılı olan narsistleri, toplum çok beğenebilir, örnek almaya çalışabilir. Bilmezler ki narsistlerin başarıları büyük bir içsel bedel karşılığında olmaktadır. Ve onlar amaçlarını gerçekleştirmeye çalışırken kime, ne kadar zarar verdiklerini hiç ama hiç önemsemezler. Onlar için amaca giden yolda her şey mubahtır.

Narsistik kişilik örgütlenmesi olanlarda utancın yanı sıra bir diğer temel duygu, hasettir. Çaresizliği, çirkinliği, güçsüzlüğü görülecek ve utancından yerin dibine geçecek diye korkan narsist, başkalarının sahip olduğu hiçbir şeyi beğenmez, herkesi küçümser, acımasız biçimde eleştirir ve karşısındakini tahrik etmeye yönelir.

Kendine çakılı olan ve sürekli olarak başkalarından onay ve alkış bekleyen narsistin en acınacak yanı, sevme kapasitesinin yeterince gelişmeden kalmasıdır. Başkalarına duydukları ihtiyaç çok derin, sevgileri ise çok sığdır. İç dünyalarında sürekli bir inkâr mekanizması işlediğinden pişmanlık ve şükran gibi insani hasletler onların semtlerine uğramamıştır. Sıradan kimşelerin sayesinde beşerlikten insanlığa yükseldikleri içten özür dileme ve teşekkür etme davranışlarını onlardan hiçbir zaman göremezsiniz.

Paranoid kişiliklere gelince... Bu kişilik yapısına sahip olanların temel özellikleri; şüphecilik, mizahtan yoksunluk ve büyüklenmeciliktir. Tüm

ruhsal enerjilerini, sezme gücüne yatırdıklarından zaman zaman bazı gözlemlerinde doğruluk payı bulunması, onları paranoid olmaktan çıkarmaz.

Paranoidlerin iç dünyaları, öfke, alınganlık, kin gibi düşmanca duygularla ve onların ürettiği korkularla boğuşur durur. En büyüklenmeci paranoid kişi bile başkalarının ona zarar verebileceği hissini yaşar ve tüm kişiler arası ilişkilerini aşırı bir ihtiyatla takip eder.

Utanç, narsistlerde olduğu gibi paranoidler için de büyük tehlikedir; farklı olan, utanca neden olacağını düşündükleri zayıflıkları görülmesin diye başvurdıkları mekanizmalardır. Narsistlerin en kibirli olanları bile, belli açılardan bilinç düzeyinde utanç duygularına maruz kalırlar ve bu belli olmasın diye diğer kişileri etkilemeye çalışırlar. Paranoid kişiler ise kendi iç gerçekliklerini tamamen reddederler ve olumsuz özelliklerini başka insanlara yansıtırlar. Onlarda utanmadan zerre miskal eser bulunmaz. Paranoidlerin enerjileri, kendilerini utandırmaya, aşağılamaya niyetli olarak gördükleri kimselerin çabalarını boşa çıkarmaya harcanır. Narsistler, başkalarının onlardaki yetersizlikleri görecekerinden endişelenirlerken, paranoidlerin korkuları başkalarının onlara yapacakları kötülüklere odaklanır.

Utancın yanı sıra paranoidlerde görülen bir diğer temel duygu suçluluktur. Paranoid kişilerin büyüklenmeci hisleri (megalomani), onların aynı zamanda dayanılmaz suçluluk duygularına kapılmalarına neden olur. “Ben bu kadar güçlüysen, o zaman çevremde hatta dünyada yaşanan, her türlü korkunç olay da benim hatamdan kaynaklanıyor.” diye düşünürler. Onların bu ikircikli kişilik özellikleri arasında kendilerine saygılarını arttırmak için bulabildikleri yegâne yol, otoritelere ve belli bir nüfusa sahip kimselere karşı kendi güçlerini bir biçimde göstermeye çalışmaktır. Haklı çıkma ve zafer kazanma hissiyatı, paranoidlere geçici de olsa bir rahatlama, güvenlik ve ahlaken doğru yolda oldukları hissini sağlar.

Kanaatimize göre bugünün dünyasında Mehdilik iddiasında bulunanlar, anlatmaya çalıştığımız narsistik ve paranoid kişilik özellikleriyle donatılmışlardır. Ve günümüz toplumunun değer(sizlik)leri ve bunların edinildiği çocuk yetiştirme pratikleri ve aile sistemindeki çözümler, olumsuz aile ortamları, her gün bu tipleri haiz yüzlerce insan üretir.

Alfred Adler, yetişkinliklerinde toplumsallıkla sorumluluklarını yerine getirmede sorunla karşılaşacak çocukları üç gruba ayırır: Yetersiz organlarla dünyaya gelen, bebeklik döneminde çeşitli hastalıklar geçiren, değişik nedenlerle güçsüz kalanlar birinci gruptur. İkinci grup, şımartılmış, istekleri çevresi tarafından kanun gözüyle bakılan çocuklardır. Üçüncü grubu ise, sevginin ve toplumsallığın ne olduğunu öğrenme fırsatı bulamamış, dünyayı düşman olarak gören ihmal edilmiş çocuklar oluşturur.

Tıbbi teknolojilerdeki ve hijyenik koşullardaki iyileşmeyle birlikte belki yalnızca fiziksel sağlık bakımından daha iyi çocuklara sahip olduğumuz söylenebilir. (Ki dünyamızın zengin ve yoksul kesimlerini, bu kesimler arasındaki farkın giderek arttığı göz önünde bulundurduğumuzda bunu da söyleyemeyiz ya, haydi neyse!) Peki, tüketim toplumun isteklerini karşılamayı ibadet haline getirdiği ikinci grubu ve kendilerinden başka kimseyi sevmeyen üçüncü grup çocukları azaltabildik mi? Hayır yapamadık, tam tersine gün geçtikçe daha da artıyor onlar. Mehdilik iddiasında bulunanlar, olumsuz bir aile yaşantısından, özellikle alayın ve eleştirinin aile ilişkilerine hâkim olduğu veya bir çocuğun günah keçisi yapıldığı, aşırı hırpalayıcı ortamlarından geliyorlar. Bu özelliklere sahip aileler de, buralarda yetişen çocuklar da arttığına göre, Mehdilik iddialarında bulunan kişiler de artacak demektir.

Manevi Topluluklar ve Psikolojik Sağlık

Beşerî bilimlerin fizik bilimleriyle aynı nitelikleri haiz olduğunu ve tıpkı onlar gibi işlemesi lazım geldiğini savunan pozitivizmi savunmuyorsak Müslüman dünyanın kendine özgülüğü nedeniyle buradaki toplumu ve insanı, insanlık hallerini anlayabilmek için modern beşerî ve (tıbbi) bilimlerdeki bakışa önemli ilaveler yapılması gerektiği açıktır. Müslüman dünyanın üzerine yükseldiği sosyokültürel zeminde, manevi iklimi göre çeşitlilik arz eden hakikat tasavvurları, sadece Batılı bakışın tekeline verilemez. Müslüman toplumlar ve onlardan birisi olan toplumumuz, insanımız, kendine özgü bir gerçeklik içinde yaşayıp gidiyorlar. Buradaki gerçekliği anlayabilmek için burayı derinlemesine kavramaya matuf bir bakış ve bilgi türü gerekiyor. Ama burada da bireysel psikolojiler gibi topluluk psikolojileri de hasarlanıyor. Nasıl elimizdeki modern psikiyatrik bilgiyle tek tek insanımızdaki hastalıkları teşhis edip tedaviye çalışıyorsak ve topluluklardaki sağlıksız olduğunu

sandığımız halleri tespit edip uyarma görevimiz var. Elbette kimse bir topluluğa psikiyatrik bir teşhis koyup tedavi etmeye kalkamaz, kalkmamalıdır. Modern psikiyatrinin kendisi de asla bu iddiada olmamıştır. Ama toplum sağlığına yarayışlı olacak bilgiyi paylaşma mesuliyetimizi de görmezden gelemeyiz. Usulü dairesinde manevi topluluklardaki psikolojik sağlık meselesini ele almak durumundayız.

Toplumun, toplulukların davranışlarındaki sağlıksız yanlar (psikopatoloji), akademideki bilgi dallarından hiçbirisi tarafından tam manasıyla konu edinilmiyor. Psikanalizin ve grup psikoterapisinin içinde toplulukların davranışlarını ele almaya müsait çok güçlü bir damar, bilgi ve tecrübe birikimi var ama bu dallar da akademinin içinde önemli bir yer işgal etmiyorlar. Sosyal psikoloji ve politik psikoloji, sanılanın aksine, toplumun psikolojik durumunu ve rahatsızlıklarını anlamayı amaç dahi edinmeyen çok farklı bir bilim nesnesine ve yöntem bilgisine sahipler.

Psikiyatri, her ne kadar, psikolojik hastalıkların nedenleri ve tedavileriyle ilgili olarak insanın toplumsallığını hesaba katan teorilere sahipse de esasen bireye (tek bir insana) ve onun hastalıklarına odaklanmıştır. Psikiyatrinin toplumu, toplulukları ilgilendiren konuların nasıl ele alınacağı konusunda henüz bilimsel bir çerçevesi ve kavramlaştırması bulunmuyor. “Çifte delilik” (folie à deux) diye bilinen bir hezeyan tablosunu kişinin çok yakın çevresinin de aynen paylaşması, bazen tüm ailenin aynı hezeyanın pençesine düşmesi (folie à famille) gibi az rastlanan durumlarla ilgilense bile topluluklara sirayet eden düşünce ve inançlar, psikiyatrinin değil kültürün alanı olarak görülüyor.

Hem bilimsel konumları hem de mesleğin etik ilkeleri göz önünde bulundurulduğunda, psikiyatrlar, çoğu kere toplum ruh sağlığı konusunda sessiz kalmayı yeğliyorlar. Doğru da yapıyorlar. Sessizliklerinin nedeni, bilimin kendisinden ve etiğinden gelen kısıtlılık... Ama manevi topluluklarla ilgili olarak söz alınmazsa, ortalığı kerameti kendinden menkul kişilerin sözüm ona bilgilerinin ifsat etmesi tehlikesi var.

Maneviyat alanı, insan varoluşunun en soyut, yüksek ve kapsayıcı özelliğidir. Öyle ki, insanlık tarihini, en kısa biçimde “inançlar tarihi” diye ifade etmek mümkündür. Böyle olunca, maneviyatı esas alan yapıların, modern

zamanlarda da bu kadar ilgi çekmesinde şaşılacak bir durum bulunmuyor. Aynı nedenle insanı varoluşuyla, “Hakikat” ile karşılaştırmayı vaat eden maneviyat alanına bin bir çeşit gerekçeyle yığılmalar oluyor. Çok ilginç, şaşırtıcı, psikolojik sağlık açısından endişe verici birey ve topluluk manzaraları ortaya çıkabiliyor.

Bu konularda çok sayıda yayın var. Kanaatimize göre bunlardan en iyilerinden birisi bir Alman psikolog olan Werner Gross’a ait: “Tarikat ve ibadet gruplarının yıkıcı olma niteliklerini değerlendirci psikolojik kriterler”... Gross, yazısına şöyle bir giriş yapıyor: “*Almanya’da toplam 1,5-2,5 milyon üyesi olan 300 kadar dini tarikat, kendine özgü inançları olan topluluk ve insan psikolojisini hedef alan inanışlara sahip grup olduğu iddia ediliyor ve bunlara sürekli yenileri ekleniyor... Adeta balta girmemiş bir ormanla karşılaşıyoruz. Ancak bu orman sürekli değişiyor ve yeni, eşi benzeri olmayan filizler veriyor.*

Bu tür gruplaşmaları değerlendirmeye yarayacak kriterlerin ise yetersiz olduğu görülüyor. Bir grubun sorun olabilecek türden veya tehlikeli olup olmadığını nereden anlarız? Yıkıcı, tahripkâr bir ibadet ve inanışa sahip olup olmaması neye bağlıdır? İnsanları bağımlılığa sürükleyen, onları sömüren ya da hatta insanlıklarını yok eden yönlerini belirleyen, hangi özellikleridir? Bütün bunlara etken olan hangi mekanizmalardır?... Bu tür grupların yarattığı sorunlar ve tehlikelilik düzeylerine ilişkin kabaca bir profil oluşturabilmek amacıyla bu kriterlerin belirlenmesi gerekmektedir.”

Gross, manevi topluluklarda yıkıcı etki yapan hususların başında “ideolojik söylem”i sayıyor ve şunlara özellikle dikkat edilmesi gerektiğini söylüyor:

a) Öğretileri sayesinde kısa sürede dünya cenneti kuracaklarına ya da “yeni insan”ı yaratacaklarına dair abartılı fikirler. Büyüklük ve her şeye hâkim olma fantezileri. b) Dünyada olup bitenleri sadece kendilerinin en doğru biçimde görüp açıklayabildiğine inanarak gerçekleri tekeline alma. c) Düşünce ve eylem biçimlerinin, mütemadiyen siyah-beyaz, iyi-kötü veya doğru-yanlış kalıbı şeklinde olması. d) Dünyanın sonunun geldiğine dair hezeyanlar. e) Dünya dertlerinin tedavi yöntemlerini içeren reçete şeklinde kurtarma planları. f) “Dünyayı biz kurtarmalıyız” söylemini yayma ve bunun yayılacağına dair inanç.

Gross'un manevi topluluklarda ideolojik açıdan sorunlara ve tehlikelere işaret edebilir diye sunduğu hususlar bunlar. Bizim düşeceğimiz bazı şerhler var. Karşımızdaki insanın düşüncelerinde daha savunma biçiminden, hal ve hareketlerden başlayarak bir terslik olduğunu hep sezeriz ama hangi fikirlerin sağlıklı, hangilerinin abartılı veya hezeyan boyutunda olduğunu ancak erbabı bilebilir. Bu meseleleri konuşmak kolay ama sağlıksızlığı adını koyarak teşhis etmek çok zordur. Manevi topluluklar, tabiatları icabı, bazı iddialar taşırlar, ayırt edici vasıfları haiz olduklarını, misyonlar üstlendiklerini söyleyebilirler. Önemli olan bunların ne ölçüde gelenekle uyumlu, makullük sınırları içinde ve bağhların gündelik hayatlarını altüst etmeyecek ölçüde olduklarıdır.

Gross'un manevi topluluklarda yıkıcılık potansiyeli açısından değerlendirilmeli dediği ikinci husus, merkezi figürün yani liderin konumu. Bu konuda özellikle "lidere tapınma" adını verdiği bahis çok önemli. Merkezdeki kişinin çok güçlü, olacakları önceden gören ya da olağanüstü güçlere sahip birisi olduğunun öne sürülmesi ve ardından ona karşı hâşâ, Yaratıcıymışçasına ibadet ve itaat tavrı içine girilmesi, tetikte olunmasını gerektiriyor. Eleştirilemeyen, tartışmasız bir otoriteye ve gerçeğin tekeline sahip olduğunun kabul edilmesi, efsaneleştirilmesi; liderin de bağhlarından kayıtsız sadakat beklentisi içinde olması sorun riskini artırıyor.

Bu sözlerin ima ettiği gerek liderlik gerek bağhlılık biçimleri, modern psikoloji zaviyesinden, kişilik olgunlaşmasında çok geri yapıları ima ediyorlar. Bizce topluluk, kendisini tasavvuf geleneğine bağh olarak addediyorsa ve lider-topluluk ilişkisinin görünümünü bu yolla meşrulaştırıyorsa, o noktada biraz durmak lazım geliyor. Zira tasavvufta mürşit-mürit ilişkisinin ve seyr-i sülûkün kendine özgü bir tarzı olduğu bilinmektedir. Tasavvuf çevresi, "İlahi aşkla kendisinden geçmiş olduğuna inandığı evliyaya dil uzatmak ve karşı çıkmaktan çekinir. Ama onlar da muhik (haklı) ve muhtil (batıl) olan arasında ayırım yapmak gerektiğini söylerler. Muhik, o kadar muhtil tecellisini andırır ki, bu ayırımı da ancak ilimlerin en incisi ve en dakikine sahip olanların basiret gözündeki nur yapabilir..." Tasavvuf literatürünü ve bu türden sözleri, mürşit-mürit ilişkisinin özel niteliğini göz önünde bulundurmak gerektiği şeklinde anlamamız gerekir. Aşına bir göz, geleneksel tarikatlardaki

merkezi figüre gösterilen saygının özgünlüğünü, kişiye tapıcılıktan farkını kolayca ayırt edebilir.

Bu iki hususla ilgili, (kendisinin de bağlı olduğu) “Rifailik” üzerine muhteşem bir antropoloji doktora tezinin sahibi Can Ceylan’ın hususi yazışmamızdaki sözleri şöyle:

“Manevi toplulukların birçoğu hatta hemen hepsi, mahremiyetlerini kendilerine özgü sınırlar olarak görmenin ötesinde, bu mahremiyet anlayışlarını dünyaya bakışları olarak algılıyorlar. Manevi mahremiyetlerini belirleyen sınırlar dışındaki dünyaya kapalı hale gelmenin ötesinde, böyle bir dünya ve/veya dünyalar olduğu gerçeğini görmezden gelme kolaycılığına düşüyorlar. Böylece yaşadıkları zamandan ve bu zamanın getirdiği şartlardan da uzaklaşıyorlar. Dışarıya kapalı oldukları için kendileri dışındaki dünya ile yabancılaştıklarını fark edemiyorlar. Bir sonraki aşamada da kendileriyle yabancılaştıklarını fark edemez hale geliyorlar, çünkü kendilerini kıyaslayacakları başka dünyalar ve dünyaların bireyle riyle iletişim kuramayacak kadar uzaklaşıyorlar. Fiziken onlarla aynı ortamları paylaşsalar da kendi dünyaları içinde kapalı olmanın verdiği refleksle tasavvufi öğretimin temel esaslarından biri olan ‘ben dememe’ prensibini ‘benden başkası yok’ şeklinde deforme ediyorlar. İşin daha kötüsü bu kadar yanlışın mesuliyetini de ‘mürşit’ dedikleri kişinin omuzlarına yüklüyorlar.”

Werner Gross, maneviyat topluluklarında psikolojik sağlık açısından tehlike sinyali olarak değerlendirilebilecek işaretlerden bu ikisi haricinde, manevi topluluklarda bulunması halinde dikkatli olunmasını gerektiren dört madde daha sıralıyor.

Manevi topluluğun grup yapısı, bir seçkinler, seçilmişler topluluğu olma özelliklerini taşıyorsa, grup üyeleri dışarıya karşı kendilerini kapatmış, yalnızca birbirlerine güvenen, dilleri bile özelleşmiş, sınırları kesin ve keskin bir sistemin içine batmışlarsa, bu açık bir tehlike sinyalidir. Grubun yapısının bir manevi toplulukta asla olmaması gereken bir örgüt yapısını andırması, bir hiyerarşinin, emir-komuta zincirinin, istihbarat sisteminin var olması tehlikeyi iyice artırır. Artık manevi bir topluluktan ziyade illegal bir örgüt olan yapıda grup üyeleri, kendilerini, dünyayı ve insanlığı kurtaracak olan seçkin kişiler olarak görürler. Grup bilincini misyonerlik anlayışı ve/veya kahramanlık ideolojisi belirler. Böylesine bir adanmışlık psikolojisi içinde

olan insanları sömürmek çok kolaydır. Grup üyeleri, maddi açıdan veya ucuz işgücü olarak kullanılmayı çoğunlukla gönüllü olarak kabul ederler. Grup, kendilerinin yasaların üstünde yer aldığı inancıyla üyelerini (açıktan veya gizlice, gerekirse tehditle) yasadışı işler yapmaya zorlayabilir.

Manevi topluluğun asıl amacından uzaklaştığını ima eden bir diğer tehlikeli husus, üyelerini etki altına almaya, bilinçlerini kontrol etmeye çalışmasıdır. Bunun için bireyin kendisini tamamen teslim etmesi istenir. Birey değil, grup ve ortak hedefler daha önemli hale getirilerek bireysellikten uzaklaştırılır. Beslenme, giyinme, temizlik, günlük işler konusunda bağlayıcı kesin kurallar konur. Topluluğa ait mekândan çıkışlar sınırlanır ve başkalarıyla ilişkiler kısıtlanır. Telefon ve mektuplar kontrol edilir. Karşı cinsiyetle ilişkiler ve cinsellik talimatlara bağlanır. Grup üyesinin kendine ait malı veya parası olmayacağı hissi yerleştirilir. Yaptığı işler için ücret almaz, herhangi bir sigortası yoktur. Pasaport ve ehliyet gibi kişisel kimlikler topluca saklanır. Bireyin kendi ailesi, eşleri ve arkadaşlarıyla ilişkilerini koparması; okul, eğitim, meslek bağlarından uzaklaşması istenerek kişisel geçmişinden koparılır. Grup üyesine yeni bir ad verilir. Tamamen grupla birlikte ve grup içinde hareket eder, sahip olduğu değerler tamamen değiştirilir. Bu şekilde gerçeklerle ilişkiler tamamen koparılır, grup dışındaki yaşam anlamsızlaştırılır. Bu yolla psikik bağımlılık yaratılır. Tüm bunların gerekçesi, kaderle ve ilahi iradeyle açıklanır.

“Dış dünyayla ilişkiler, eski üyeler ve eleştirenlere karşı tutum ve tavırlar” da manevi toplulukların amacından saptığına dair işaretler taşıyabilir. Böyle hallerde grup, üye kazanmak için manipüle edici yöntemler kullanır; gerçekçi olmayan sözler verilerek insan avlanır. Bağlılık yemini ettirilir. Grup içi yaşantısı cennet, dış dünya cehennem olarak yorumlanır. Grubu terk eden üyeler kişiliksiz olarak lanse edilirler ve rahat bırakılmazlar. Eleştiri yöneltenler korkutulur. Tehditle, telefonlarla rahatsız etmek yoluyla, mahkemeler ya da fiziki saldırılarla susturulmaya çalışılırlar. Üyelerde takip edilme korkusu hâkimdir.

Werner Gross'un tehlike işareti olarak yorumladığı bu üç husus hakkında sanıyorum bir şerhe ihtiyaç yok. Geleneksel tasavvufi yapılarda ve kişilik olgunlaşmasını amaçlayan sağlıklı manevi gruplarda, gönül bağı ve özgür

irade esas olduğundan, daha çok fanatik gizli örgütlerde görülen bu tür özellikler müşahade edilmez. Ama unutmamak lazım gelir ki, sağlıklı manevi topluluklar da en nihayetinde bir grupturlar ve bir grubun işleyişindeki dinamikler orada da geçerlidir. Grup içi dayanışma, liderin ve üyelerin birbirlerini etkilemesi, kendi grubunu dış dünyaya yeğ tutma, makul sınırlarda özveri, her grupta olduğu gibi sağlıklı manevi topluluklarda da olabilir.

Gross'un tehlikeli olabilir diye belirttiği bir hususu ise oldukça tartışmalı olduğu için en sona aldık. Gross, "Kişilik değiştirmeye ilişkin teknikler" adı altında, sürekli tekrarlanan tekerleme veya söz dizileri, meditasyon, hızlı nefes alıp verme vs. gibi, duyguları harekete geçiren, kişiyi kendinden geçirici ve bilinci değiştirici tekniklerden bahsediyor. "Yinelenen dengesizleştirme uygulamaları" dediği teknikler arasında oruç tutma, uykusuz bırakma, bedensel ve ruhsal aşırı yüklenme, duysal yoksunluğa tabi tutmayı bir arada sayıyor. Bu tasnif, oldukça sorunlu ve karışık... Duysal yoksunluk ve uykusuz bırakmanın psikolojik sağlığı olumsuz etkilediği bilimsel olarak ispatlanmış olduğundan burada bir sorun bulunmuyor ama onları oruç gibi geleneksel ibadetlerle aynı yerde sıralamak kesinlikle uygun görünmüyor. Kaldı ki bugüne kadar kişiliği değiştirebilen bir teknik henüz keşfedilmiş değil...

Gross, manevi topluluklarda tehlike sinyali olarak yorumlanmaya müsait diye bu altı hususu sayıyor. Bir topluluğun bunlardan yalnızca bazılarını karılıyor olması onun ille de tehlikeli olduğu anlamına gelmez, bu hususlar bir grupta ne kadar çoksa tehlikelilik ihtimali o kadar artar diye de ilave ediyor.

Bu bilgilerden sonra FETÖ'nün psikolojik bakımdan değerlendirmesine geçmeden önce manevi topluluklar ve psikolojik sağlık mevzuunda ülkemizdeki tek bilimsel yayından da kısaca söz etmek istiyoruz. Mehmet Ali Büyükkara'ya ait olan bu makalede ilgili literatürden de yararlanarak hayli önemli bilgiler sunuluyor.

"Böyle bir dinî grupta hayat, aynı zamanda mutlak otoriteye sahip bu lider etrafında döner. Bu kişi son karar merciidir ve onun talimatı grup mensuplarını bağlamaktadır... Her şeyden önce, bir liderin ilminin/bilgisinin vehbi (bahşedilmiş-ilham mahsulü) olduğu ön kabulü, çok önemli sorunlara kapı aralamaktadır... Bu bilgi kutsal sayıldığından, özellikle bunu şifahi olarak liderden (hocadan/üstaddan) alan seçkin talebeler de belli bir mazhariyete sahip olmakta, bu 'aktarım'

böylece kutsal bir gelenek halinde sürdürülmektedir. Hatta hocayı seyretmenin bile bir bilgi akışı ve aydınlanma sağladığına inanılmaktadır. Hocanın bizzat kendisi ya da seçkin talebelerince yazıya dökülmüş malzemenin de kutsal addedildiği görülmektedir... Liderin rüyalarına da aynı gerekçeyle büyük değer atfedilmektedir. Önemli kararlar onun istihâresine göre şekil alabilmektedir...

Sağlıksız dinî liderliklerin teşhis edilmesi esasen hiç zor değildir: Benlik sevgisi marazî biçimde görünür haldedir. Yürüme, konuşma, selam verme tarzları arasında bu yönden uygunluk vardır. 'Başkaları tarafından beğenilmek, önem verilmek', bir beklenti halinde bütün hareketlerine yansımıştır. Etrafını kendi malı gibi görmeye başlamıştır. Aşırı tutkulara sahip olmuştur. Büyük bir hırsla maddi zenginliğin yollarını aramaktadır. Bu şekildeki megalomanik ve narsistik semptomlara bir de hezeyanlı paranoid bozukluklar refakat ediyorsa, patolojik durum cidden ağırlaşmış demektir...

Grup uyumu için ihtiyaç duyulan hiyerarşik itaat, grup baskısıyla telkin ve kontrol edilmekte, şûra devre dışı kalmakta, 'grup düşünmesi' makul özeleştirilerin önünü kapamaktadır. İhdas edilen üstad silsileleri ve menâkıb edebiyatıyla taklitçiliğin önü açılmakta, bazı diyetler, nafîle ritüeller, malî ödemelerle mensuplar birtakım müşterek fedakârlıklara zorlanmakta, bütün bunlardan oluşan grup geleneği sonradan 'dinileşmek' suretiyle dinin asliyet ve sâfiyetini bozabilmektedir. Üyelerin gruptan ayrılışları da problemlidir... Grup liderlerine hak etmedikleri ölçülerde değer biçilmesi ayrıca önemli bir sorundur. Dinî metinlerin bâtinî yorumuna kapı açılması, liderlerin söz ve yazılarına kutsallık atfedilmesi, 'seçkin talebeler'in statü bulması, 'lider sünneti'ne işlerlik kazandırılması, dinî liderliğin yol açtığı muhtemel sorunlardan birkaçıdır...

Kimlik inşası ve bunun muhafazası için dinî grup, verdiği eğitim- öğretimde vazgeçilmez önceliklerini merkeze almaktadır. Dinî önceliklerin ihmale uğradığı bu eğitim sürecinin yanı sıra, 'ikna iletişimini' ilerletmek için mensuplar yoğun duygusal mesajların hedefi olmaktadır. Ateşli vaazlar, dansvarî gösteriler ve müzik bu duygusalılığı sağlayan en uygun araçlardır. Liderin 'göstererek' öğretmesine dayanan karizmatik ikna usulleri, mensuplara uygulanan enformasyon kontrolü ve bazı beyin yıkama usulleri, tefekkür ederek öğrenme sürecinden mensupları mahrum etmekte, sağlıklı dinî eğitimin önünü kesmektedir.

Toplumsal felaket ve stres dönemlerinde ‘gerileme’ yaşayan dinî grupların liderliğinin mutlakçı bir kimliğe büründüğü gözlenmiştir. Ortak kimliğini sürdürmek ve ayakta kalmak için her şeyi yapma hakkına sahip olduğuna inanan grup tedhiş ve şiddet kaynağına dönüşebilir ve buna meşruiyet sağlamak için dinî-ahlakî normlar üretir. Yine gerilemeyle birlikte büyüsel, okült inançlar yaygınlık kazanır, olağanüstü ilahî lütuflarla sıkıntı sona ereceği büyük bir beklenti haline gelir. Mesiyani tasavvurlar yerleşir.”

Büyükkara Hocanın bu makalesinde gerçekten de modern toplumdaki Müslüman dini grupların özellikle sağlıksız işleyişi konusunda çok önemli bilgiler var ama sağlıklı işleyiş, henüz tam manasıyla tarif edilmiş değil. Top-tancı olmamak; dinlere, zamana ve topluma göre farklılıkları ortaya koymak ve özellikle “kült” denilen marjinal dinî gruplar ile bir geleneğe, nispeten meşru bir bilgi ve tecrübe zeminine dayalı cemaatleri iyi ayırt etmek durumundayız. Din Psikolojisi ve Din Sosyolojisi alanındaki sağlam, titiz, objektif çalışmalarla, dinî bir cemaatten ziyade modern bir kült niteliği gösteren FETÖ tipi yapıları, geleneğe dayanan veya inanç mücadelesinin tarihinde meşruluk bulan sahih toplulukları ayırt eden nitelikleri ortaya koymalıyız.

Yöntem sorunlarını, eksiklik ve zaafı ortaya koyduktan sonra artık militan bir ezoterik yapı olarak FETÖ’nün psikolojik değerlendirmesine geçebiliriz.

Modern Haşhaşilik: FETÖ

Şimdiye kadar anlatmaya çalıştığımız ezoterik yapılarıdaki sağlıksız özellikleri arasında birçok hususu ele aldık ama onların asıl ideallerinin iktidarı ve hatta dünya hakimiyetini ele geçirmek olduğundan hiç bahsetmedik. 15 Temmuz darbe girişiminin muharrik gücü ve temsilcisi olduğu artık ayan beyan olan FETÖ’nün ise ayırt edici özelliği bu noktadır. Kim bilir belki diğer ezoterik yapılarda da bu özellik, kendisini açık biçimde koyamamış, içkin bir husustur ama açıkça ortaya konulmadığından bilgimiz dahilinde değildir. 40 yıla yakın bir zamandır varlığını ve örgütlenmesini sürdüren FETÖ’deki bu özelliği de zaten 15 Temmuz sonrasında görebildik.

Maneviyata bakışı ve duruşu nasıl olursa olsun, her vatandaşın savunduğu fikirleri iktidar yapma arzusu vardır. Bu da onun hakkıdır, kimseye siya-

set yasağı koyamazsınız. Lakin bunun yolu, hile ve entrikalarla devleti ele geçirmek değil bizatihi siyaset ise meşru olur. Manevi görünümlü, spiritüel uğraşlarla ilgileniyormuş gibi duran ama aslında ne pahasına olursa olsun iktidarı ele geçirmek isteyen yapılar, bunlardan değil... Bu nedenle FETÖ tipi yapıların temel fikriyatının “militan ezoterizm” olduğunu söyleyebiliriz. “Militan ezoterizm” kavramı, Lenin’in ve Plekhanov’un sadece sosyalizmi kurmakla yetinmeyip tüm inançları yıkarak yerine materyalizmi yerleştirmek amacıyla “militan materyalizm” olarak adlandırmasından esinlenmiştir. Daha sonra ayrıntılı biçimde ele alacağımız “militan ezoterizm” kavramı, kendine has ezoterik fikriyatını hâkim kılmak için ülkesindeki iktidardan başlayarak tüm dünya iktidarını başta zor olmak üzere her türlü yolu kullanarak ele geçirmeyi mubah ve meşru gören anlayıştır.

Maneviyatı kullanarak örgütlenen ve asıl amaçları iktidarı ele geçirmek olan Mesihani yapıları çok iyi tanımak, onlarla mücadele edebilmenin ilk şartı. Sözüm ona manevi amaçlı bu cinnet oluşumlarının hangisine baksak, benzer özellikler görüyoruz. Tarihte iktidar ve dünya hakimiyeti amacıyla yola çıkmış ve mümeyyiz vasfının bu olduğu söylenen iki ezoterik yapı var. Bunlardan biri 11. yüzyılda Selçuklu coğrafyasında görünen, İsmailiye mezhebine mensup Hasan Sabbah’ın Haşhaşilik olarak bilinen girişimiydi. “Haşhaşilik”, bu tür yapıların işleyişlerini ve toplumsal psikolojilerini çok iyi özetliyor. Nispeten iyi bilinen bu yapı üzerinde fazlaca durmayacağız ama lidere ve ideallere ölümcül bağlılığın, güçlü telkinatın ve adeta haşhaş yutmuş gibi kişilik metamorfozu geçirmenin simgesi olarak “Haşhaşi” tabirinin FETÖ için de uygun olduğunu belirtmekle yetineceğiz. Bizim araştırmamıza göre tarihteki ilk Haşhaşi yapı, 2500 yıl önce Yunanistan’da ortaya çıkan Pisagorculuk (Pythagorascılık). Pisagorculuğun incelenmesi, FETÖ hakkında da bazı anlayışlar ortaya koyabilecek niteliktedir.

Pers işgaliyle birlikte Milet Okulu ortadan kalktıktan sonra felsefenin yeni hayat sahası, o zamanlar Büyük Yunanistan denilen Güney İtalya civarı. Pythagorascılık, Milet Okulu’ndan hemen sonra ortaya çıkan ilk mühim düşünce hareketi. Bu hareket, felsefe tarihinden daha çok inanç tarihini ilgilendiren özelliklerle dolu...

Pythagoras'ın matematik zekâsı ve bilgisi tartışılmaz ama onun bir de az bilinen bir yanı var. Pythagoras, İÖ (İsa'dan Önce/Milattan Önce) 530'da, Kroton şehrinde kendi adıyla anılan bir tarikat veya cemaatin kurucusu. Antik Yunan filozoflarının büyük çoğunluğu gibi aristokrasi yanlısı, ama o, aristokrasiyi savunmakla kalmıyor, kendi inananlarıyla yeni aristokrasiyi de oluşturmak istiyor. Birçok yeri dolaşıp çeşitli gizleri, dinleri ve ilimleri öğrendikten sonra memleketi Samos'a geri döndüğünde, yönetici Polykrates ile anlaşmazlığa düşüyor, İtalya'daki Kroton kentine göç edip cemaatini kuruyor. Bu sıradan bir cemaat değil, iktidar olmayı ana hedef olarak belirlemiş bir siyasi topluluk aynı zamanda. O sıralarda Eski Yunan'da böyle birçok cemaat var ama onların iktidar hedefleri bulunmuyor.

Pythagoras, henüz yaşarken talebeleri tarafından efsaneleştiriliyor, buna ses çıkarmayıp tam tersine "ruh göçü" teorisiyle kapı aralıyor. Talebeleri, Pythagoras'ın Apollon olduğuna inanıyor. Heredot'un söylediğine göre ise kendisine Kronos diye tapılmaktaymış. Çok geçmeden ortalıkta Pythagoras'ın kalçasının, altından olduğu, Nessos Irmağı'nın Pythagoras'ı selamladığı gibi söylentiler dolaşmaya başlıyor.

Sayıların mükemmelliğine ve maddelerin ilkesi olabilecek kadar rasyonel gerçeklikler olduğuna inanan Pythagorasçıların bu inançlarını sarsan önemli bir darbe kendi içlerinden geliyor. Hippiasos, irrasyonel sayıları keşfini dostları ile paylaştığında hiç beklemediği bir tepkiyle karşılaşıyor. Öğretiyi temelden sarsan bu keşfin bedelini canıyla ödüyor. Bu tür gruplarda, inancı sarsmaya yönelik girişimlere karşı asla tahammül ve hoşgörü gösterilmiyor.

Pythagorasçılıkta, ateşi bıçakla karıştırma, terazinin üstüne basma, tekir balığından ve bakladan uzak durma ve et yememe gibi tuhaf yasaklar ve kurallar var. Grup üyelerini diğerlerinden ayırmak ve farklı kılmak için gerekli bu tür şeyler. Zaten cemaatin üyeleri talep ediyor bunu; aidiyet ve mensubiyetleri belli olsun istiyorlar. Saç, sakal, bıyık şekli, kıyafet tercihi, herhangi bir davranış kalıbı ve simgeler de bu amaçla kullanılıyor...

Pythagoras, hayatı Olimpiyat oyunlarına benzetiyor. Bu oyunlarda üç tür insan var ona göre. Oyunların olduğu meydana bir şey almak veya satmak için gelenler en aşağı tür. Ortadaki tür, Olimpiyatlara yarışmak için gelenler. En üst derece ise yalnızca yarışmaları seyretmek için orada bulunanlara ait.

Pythagoras kendisini ve onda tanrısal özellikler gören cemaatini, “seyirci” olarak niteliyor. Hakikate ulaşmak için hadiseleri sadece temaşa etmek gerektiğini ama bu makama herkesin varamayacağını söylüyor.

Temaşa makamına ulaşmış ve Hakikatin istisnai bilgisine, “sır”ra sahip olduklarını sanıyor cemaat üyeleri. Daha girişten itibaren birçok ritüeller oluşturuyorlar. “Dostların malları ortaktır” sözü uyarınca yeni üye, mal varlığını cemaate bağışlıyor. Sonra 5 yıl deneme süresi başlıyor. 5 yıl boyunca bir perde arkasından Pythagoras’ın derslerini dinliyor ve kesinlikle konuşmıyor. 5 yılın sonunda uygun bulunursa cemaate kabul ediliyor ve Pythagoras’ı görme hakkı kazanıyor.

Hakikatin istisnai bilgisinin sırdaşlığı, çok ileri düzeyde bir grup narisizmi ortaya çıkıyor. Kendilerini sıradan insanlarla asla eş tutmuyorlar, seçilmiş olduklarına inanıyorlar. Diğer insanları küçümsüyor, alaya alıyorlar. Cemaatlerine verdikleri değer, kendi değerlerinin de bir göstergesi haline geliyor. Aralarındaki bağlar, içe kapandıkça güçleniyor, bu sahte süruru yıkmak neredeyse imkânsız hale geliyor. Sosyal ve siyasi yapıda söz sahibi olmayı arzu ettiklerinden grubu sempatik kılmak ve yeni destekçiler edinmek için çabalıyorlar. Giderek gruba bağımlı oluyor, bireysel otonomilerini neredeyse tamamen yitiriyorlar. Her türlü işlerinde (evlenme, boşanma, iş girme, seyahat, çocuk sahibi olma vs.) liderden veya gruptan onay alma ihtiyacı duyuyorlar.

“Sır” ve “iktidar” amaçlı örgütlenme, haliyle cemaat içinde katmanlı bir yapı doğmasına da sebep oluyor. Cemaat, iki farklı gruptan oluşuyor. “Akuzmatikler”, cemaatin sayısal olarak büyük kısmını teşkil etseler de belirleyici değiller. Onlar, yalnızca cemaatin kurallarına göre yaşamakla mükellefler, daha çok dersleri dinlemekle yetiniyorlar, kol gücünü oluşturuyor, verilen işe koşturuyorlar. Niye grupta olduklarını “olgunlaşmak, erdemli olmak, huzur vs.” gibi sözlerle açıklıyorlar ve sahiden de amacın böyle olduğunu sanıyorlar. Zihinsel özerklikleri kalmadığından yapının hiyerarşisini sorgulamayı akıllarından bile geçirmiyorlar. Cemaatin beyni olan “matematikçiler” ise sırlara vakıf olan, merkezi öğretiyi ve hedefleri tamamen bilen üyeler. Herkes, bulunduğu aşamaya göre bir maske takıyor, takıyye yapıyor. Grubun tama-

men dışında olandan grubun tamamen içinde bulunana doğru bir derecelendirme sistemiyle, kişilerin karşısında bu maskeler sırayla çıkartılıyor.

Hayatı temaşa ettiklerini söyleyen şakirdler, istenen güç elde edilince eyleme geçiyorlar. Kroton şehrinin önce ekonomisini, sonra idareyi ele geçiriyor ve diğer şehirlere yayılmaya başlıyorlar. Ama Pythagorasçılar, her şeyden çok istedikleri iktidarı bir türlü çok uzun süre ellerinde tutamıyorlar. Hayatın, toplumun içindeki güç mücadelesini, kendilerine karşı olanların tepki göstereceklerini hesaba katmıyorlar ve nitekim hemen ayaklanma ve isyan başlıyor. Kroton'da, ayaklanmadan kaçarak kurtulabilen iki kişi dışındaki bütün Pythagorasçılar öldürülüyor, her yerde kovuşturmaya uğruyorlar.

Cemaat, kurulduğu günden itibaren esas niyetinin ne olduğunu izhar etmiş olsaydı muhtemelen iktidarı ele geçirebilecek kadar ne yaşayabilirdi ne de gelişebilirdi. Onların felsefi ve manevi gibi görünen doktrinleri, daha ziyade iktidar amaçlarını gizlemek için bir örtü vazifesi görüyordu. Hayatın ve toplumun içindeki güç mücadelesine, siyasetin kendine özgü usul ve yöntemlerindense, bambaşka bir yoldan spiritüel hilelerle ulaşmayı deneyebilirdiniz, bunda son noktaya kadar da gelebilirdiniz ama nihai başarı şansınız hiç ama hiç olamazdı. Pisagorcularla birlikte başlayan ve o günden beri, yani 2500 yıldır türlü çeşit kılıkta karşımıza çıkan Haşhaşi kafa, herkesin kolayca fark edeceği, bu basit gerçeği hiçbir şekilde göremiyordu. Şimdi de göremiyor. Her seferinde kendilerini aldatacak, iğrenç emellerini meşrulaştıracak bir gerekçe buluyorlar.

Militan Ezoterizm ve Spiritüel Cinnet

İslam dünyası için konuşacak ve bir formülasyon yapmaya çalışacak olursak... “Militan ezoterizm” diyebileceğimiz aşırı-yoruma ve cinnete varan iktidar arzusuna dayalı oluşumları; geleneği, tarihi, yorumu dışlayan DEAŞ türü yapıları koyduğumuz ucun tam karşısına yerleştirebiliriz. Militan ezoterik topluluklara psikolojiden bakarak düşündüğümüzde, gözümüze ilk sunlar çarpıyor...

Her şeyden önce, bu tür grupların kimliklerinin diğerlerinden çok daha farklı bir biçimde oluştuğunu söylemeliyiz. Elbette her grubu, diğerlerinden ayırt ettiren kendine özgü bazı özellikler bulunur. Ama spiritüel cinnet

gruplarında kendilerinin farklılığının mütemadiyen altının çizildiğine, bariz bir grup narsisizmi oluşturulduğuna ve kendi dışlarında kalan dünyaya karşı küçümseme ve nefret hisleri yayıldığına dair işaretler açıktır. FETÖ liderinin “Mesih”, grubun bizatihi şahsi manevinin “Mehdi” olduğu şeklindeki, ku-lağımıza gelen rivayetler, böyle bir kolektif “özel misyon” hissi ve katı grup kimliği sınırları için yeter de artar.

Masihlik ve Mehdilik konusunda ortaklaşılan ve belli ölçülerde toplum-la da paylaşılmasında sakınca olmayan “sır”, aynı zamanda, bu uğurda her ne yapılacaksa, onun daha baştan meşrulaştırılmasına sağlam bir zemin oluşturuyor. Dahası, grup kaynaşmasını; birbirini hiç tanımayan, kişilik ve karakterlerini dahi bilmedikleri insanların arasındaki “kardeşlik” hissinin gelişmesini ve pekişmesini temin ediyor. Maddi ve manevi adanmayı kolay-laştırıp hızlandırıyor. Örgütlenme, devlette olduğu kadar toplumda da para-level zümreler meydana getirecek kadar güçlendiğinde, sadece “kendilerinden olanlar”ın elinden tutma, onlara yardım etmenin esas alınacağı bir davranış kalıbı ortaya çıkıyor. Kendi okuluna, kendi yurduna gitmekle başlayan mo-tivasyon, yaygınlık kazandıkça, kendi bankası, kendi gazete ve televizyonu, kendi hastanesi ve sağlık kuruluşu, kendi taşıma, dağıtım ve turizm şirketi, kendi mağazalar zinciri ve sadece kendilerinden olan esnaftan alışverişe ka-dar uzanıyor.

Maddi ve manevi çıkarlar iç içe giriyor ve giderek ayırt edilemez hale ge-liyor. Açık biçimde yapılan haksızlıklar, hırsızlıklar, sonunda menfaat sağla-yanın “dava” ve “kendilerinden” olması nedeniyle mazur görülüyor. Liyakat sisteminin canlarına okudukları halde, “adalet” diye bağırabiliyorlar. Bu tip ahlaki dejenerasyonlar ve hukuki ihlaller arttıkça, mafiyöz yapılarda gördü-ğümüz davranışlar ortaya çıkıyor. Ahlaksızlığa ve suça ortak olma duygusu, beklenenin aksine birbirlerine kenetlenmelerinin daha da güçlenmesini sağ-lıyor. Ve evrensel kural çalışıyor: Suç ne kadar artarsa, hiyerarşiye saygı ve itaat de aynı ölçüde artıyor. Liderlerine ve birbirlerine sıkıca yapıyorlar.

FETÖ tipi örgütlerde, başka topluluklarda göremeyeceğimiz istisnai hal-ler ve davranış kalıpları ortaya çıkar. Dünyevi çıkar ile uhrevi kurtuluş ideali öylesine iç içe geçer ki, birbirlerini kollamak için her türlü hukuksuzluk ve ahlaksızlığı mubah hale getirirler. Ortak grup yaşantısı ve aynı lidere tapın-

ma, üyeleri yüz ifadeleri, jest ve mimikleri açısından bile giderek birbirlerine benzeştirir ama aynı ölçüde bulundukları toplumdaki diğer insanlardan uzaklaşmaya başlarlar. Farklılaşmalarının görünür hale gelmesinin önüne geçebilmek amacıyla takıyyeye başvurmak zorunda kalırlar. En büyük takıyyeyi kendilerine yaparlar. Neresinden bakılırsa bakılsın bir gizli örgüt oldukları açık olduğu halde, bir dinî cemaat ya da hayır amaçlı bir camia olduklarına inanmak için nefslerini zorlarlar. İçeride başka, dışarıda başka olan, takıyyeye dayalı bir yaşama tarzı, onların ahlak ve karakterlerindeki dejenerasyonun temelini oluşturur.

Dershanelerin, yüksek puan peşinde olan gencin ve çocuğuna dinî eğitim aldirmek isteyen ebeveynin kullanılması... Üyelere yararlanabilecekleri bir çıkar ağı oluşturulması... “Türkçe Olimpiyatları”, Abant Platformu... Siyasete uzak olduğunu söyleyip her siyasi partide yer almaya çalışma... Tüm bunlar, paralel devlet yapılanması; özellikle eğitim, idare, yargı, ordu ve poliste alınabilecek tüm yerlerin zapt edilerek son vuruşun yapılacağı, “nihai an” a hazırlanmak içindir. Önemli olan sadece budur. İktidarın üzerlerine yürüdüğü, kendileri için kriz dönemleri başta olmak üzere gizli kalabilmek esastır. Kendilerine farklı toplumsal ve siyasî kimlikler edinmeye, insanlarla oradan temas kurmaya çalışmak onlar için ayıplanacak değil takdire şayan bir davranıştır. Kâh bir tarikatın kâh bir partinin üyesiymiş, kâh kendilerine çok ters bir ideolojik akımın savunucusuymuş gibi davranıp ona uygun roller icra etmelerinde hiçbir sakınca yoktur.

Dünya hayatlarını bir yalan sahnesine çeviren şakirtler, iki şeyden asla vazgeçmezler. Vazgeçmeyecekleri ilk şey elbette, onları birbirlerine bağlayan sağlam tutkal olan “sır”dır. Liderleri belledikleri kişiye ve kendi topluluklarına ait bilgidir bu sır. İkinci olmazsa olmazları, kendilerine rakip olarak gördükleri manevi benzerlerine (FETÖ’nün haricindeki Müslümanlara) mütemadiyen düşmanlık üretmek, onların düşmanlarıyla her hal ve şartta işbirliği yapmaya hazır bir pozisyon almak ve her fırsatta işbirliği yapmaktır. Böyle bir davranış pusulasında elbette “vatan”, “millet”, “din kardeşliği” gibi kavramlara yer bulunmaz.

Militan ezoterizme dayalı spiritüel cinnet grubunun üyelerinde görülen en yıkıcı etki ise, öyle “beyin yıkanması” vs. gibi kavramlarla açıklanama-

yacak olan kişilik silinmesidir. Nasıl dünya hayatlarını bir yalan sahnesine çevirip çeşitli kimlikler içinde rol yapıyorlarsa, süreç içersinde onların gerçek kişilikleri de tedricen ortadan kaybolur. Kişilik, insan psikolojisinin en kalıcı yapısı olmasına rağmen beyin işleyişinin bozulduğu hallerde ve alkol ve madde kullanımlarında değişiklik ve bozulma geçirebilir. Militan ezoterik grupların üyelerinde de buna benzer bir kişilik dejenerasyonu hali ortaya çıkar. Kişilik özellikleri, sözüm ona Mesihlik ve Mehdilik gibi büyük ideallerinin baskısı altında silinip gider.

Öyle ki, 15 Temmuz darbe girişiminde örneğini gördüğümüz üzere sınırsız bir vahşet sergileyebilirler; iftira, yalan, tuzak, kumpas onlar için vaka-i adiyе, sıradan davranışlar haline gelebilir. Ama gerçek kimlik ve ideal sahiplerinde gördüğümüz metanet, dirayet, cesaret gibi erdemlerin zerresini onlarda mikroskopla arasanız dahi bulamazsınız. Hayatları hayat, idealleri gerçek ideal olmadığı için gerçek kişiliklere karakterini veren erdemler onların hanesine uğramaz. Aileden getirdikleri sağlıklı özellikler ifsat olur, var gibi görünen erdemler de sathi ve halin icabı olup gerektiğinde tam tersi bir hale dönüşürler.

Kişiliklerindeki silinme, “nasıl oluyor da başkalarının haklarını kolayca görmezden gelen, liyakati tarumar eden davranışların içine battıkları halde ‘haram lokma yemedik’ diye ortaya atılıyorlar?” sorusunun da cevabıdır. Zihin işleyişleri ve düşünceleri, gerçek hayatın içinde yer alan gerçek insanlarınkine benzemez. Sürekli kendilerini temize çıkarmaya çalışır, hiçbir şey olmamış gibi yapar, kolayca yalanlar üretir, bir süre sonra kendi yalanlarına inanırlar. Mesela 15 Temmuz şanlı direnişine, bunların önde gelenlerinden birisi, “O gece sokakta olan Suriyeliler ve IŞİD elemanları... Suriyelilere işte bu yüzden vatandaşlık vermeyi planlıyor” diye yazabilir. Yalan olduğunu bilir ama önce diğer bağlıları inandırır, sonra kendisi de inanmış gibi yapabilir bu yalana. Sahip oldukları düşünce örgüsü, psikiyatri uzmanlarının ve kitaplarının bile bildiği formda değildir. Öyle ki, psikiyatri, hezeyan ile yalan arasında, ikisinin birbirine karıştığı ve ayırt edilmesi zor olan, belki “hezeyalan” diyebileceğimiz yeni bir semptom tanımlasa yeridir.

Örgüt İçinde Kimliklenmek

Bir süredir, basketbol hayatını ABD’de sürdüren Enes Kanter’in, FETÖ liderine dönük sevgi ve bağlılık ilanları gündemde yer alırken oğlunun kandırıldığını iddia eden baba Mehmet Kanter: “Enes’in FETÖ terör örgütü tarafından hipnotize olduğunu ve kullanıldığını düşünüyoruz. İnsanlar yanlışlıklar yapabilir. Yanlıştan dönmenin erdem olduğunu defalarca söyledik ancak ikna edemedik. Ben babası ve bütün Kanter aileleri olarak FETÖ terör örgütü tarafından yapılan çirkin darbeyi kınıyor ve lanetliyoruz. Enes’i başta ben babası ve Kanter aileleri evlatlıktan reddediyoruz” dedi. Bu evlatlık reddine Enes Kanter, tam da beklendiği şekilde, o kötü, beceriksiz, belagat yapmaya çalışan, meydan okuma diliyle cevap verdi:

“Yaz tarih! Ey Kâinat duy sesimi. Bugün 24 senedir ana, baba, kardeş dediğim ailemi ve tüm akrabalarımı kaybettim. Kendi babam soy ismimi değiştirmemi istedi. Beni doğuran anne beni reddetti. Beraber büyüdüğümüz kardeşlerim beni artık yok sayıyor. Akrabalarım beni bir daha görmek istemiyorlar...”

Hocaefendi yolunda anam, babam, kardeşlerim, tüm sülalem feda olsun. Bu dava uğrunda bir değil saçlarım adedince başım olsa yine veririm feda olsun. Rabbim benim ömrümden alsın her saniyesini yiğit hocama versin. Hizmet yolunda cennetim feda olsun, cehennemlere güller geçerim. Canım hocamın sevgisi ana, baba, kardeş bütün sevgilerin üzerindedir... Enes (Kanter) Gülen”

Baba-oğul gerçekte ne yaşıyorlar? Birbirlerine kamuoyu önünde böyle şeyler söylemekten ne murat ediyorlar? Bunları bilmemize imkân yok. Sa-dece hukuk sistemimizde ‘evlatlıktan ret’ diye bir müessese olmadığını, ebe-veynin evladını ancak mirasından ıskat edebileceğini, bu didişmenin hukuki bir karşılığı bulunmadığını biliyoruz. Zaten baba ve oğul arasına daha fazla girmemizin bir manası da yok. Olup biten, bizi esasen, spiritüel bir cinnet örgütünün, bir genç insanı ne hale getirebileceği açısından ilgilendiriyor. Bu örgütün nasıl olup da bağlılarının vicdanlarını ve kişiliklerini, battıkları onca ahlaksızlıktan sonra, bir de demokrasimize darbe yapacak, kendi halkına ateş açacak kadar silip ortadan kaldıracılıyor sorusuna, bir de Enes’in hikâyesini ekliyoruz.

Kişilikte böylesine büyük bir metamorfoz nasıl mümkün oluyor? Bu sorunun cevabı, örgütün yapısında ve liderliğinde olduğu kadar aynı zamanda kimlik inşasında yatıyor. Kimlik, insanın adeta ruhsal derisi durumundadır. Kimliğin bireysel ve toplumsal boyutu var; en hassas sinir uçlarını ise, etnik, dini ve milli kolektif unsurlar oluşturuyor.

Etnik kimliğin belirleyicisi ana dilin, örf ve adetlerin içine doğuyoruz. Toplumsal davranış ortaya çıkmasında dini kimlik de etnik kimlik kadar önemli. Dini kimlik unsurlarıyla da çok erken karşılaşıyoruz ve bu karşılaşma zihniyet ve davranış dünyamızı formatlıyor. Milli kimliğimizin oluşumunda daha ziyade eğitimin payı bulunuyor. Sonuç olarak temelleri, yaşamımızın ilk yıllarını geçirdiğimiz aile ortamında atılan kimliğimiz, esasen ergenlik ve gençlik dönemindeki arkadaş ve yaşam çevresi tarafından şekillendiriliyor. Aramızda birçok farklılıklar olmasına rağmen, er veya geç toplumun ortak bilgi havuzuna dalabiliyor, benzerliklerimizi görüp kolayca “biz”leşebiliyoruz.

Ne ki bazılarımızın kimlikleşme serüvenleri, böyle olmuyor. O bazıları, etnik ve dini kimlikleri, toplumun genelinden farklı olarak, örgütsel yapılarda formatlananlar... Deyim yerindeyse örgütsel yapıların içine doğanlar; bir örgütün ideolojisini etnik ve dinî kimlik diye benimseyenler... Elbette modern zamanlarda her toplumda, çocuklarını kendi inançlarına göre yetiştiren, genele göre marjinal kalan kesimler var ama bizde durum biraz daha farklı. Örgütsel yapıların içinde kimliklenenler, diğer toplumlara göre hayli fazla. Dünyanın en büyük etnik ve spiritüel terör örgütleri bizde. Bazı aile ve ortamlarda kolektif kimlikler, bu şekilde biçimleniyor. Buralarda yetişenlerin milli kimlikleri de doğal olarak ya olmuyor ya pek zayıf kalıyor. Nedenlerini ayrıca tartışabiliriz ama kabul etmeliyiz ki, bu ülkede kolektif kimliklerin inşasında, toplumun genel akışından oldukça farklı bir işleyişe sahip olan örgütsel yapılar, özellikle FETÖ çok etkin. Bu tabloya bir de yokluktan, yoksulluktan ya da sınav kazansın diye ergenliklerinin baharında FETÖ'nün kucağına teslim ettiğimiz çocuklarımızı da eklersek, manzaranın dehşetini daha iyi anlarız. Bizim dinimiz, milletimiz için ancak yapacaklarımızı, onlar “hocaları” için kolayca yapabilecek durumu getiriliyorlar. Enes Kanter'in cinnete hazır halet-i ruhiyesinde, halkına ateş açan asker kılıklı te-

röristin acımasızlığında, maalesef onları evlatlıktan reddetmekle geçmeyecek sorumluluklarımız var.

Kaynaklar

Beyazyüz M. “Pisagorculuk”. Almıla, Yaz 2009 “Dinde siyasette cemaat” sayısı.

Büyükkara M.A. “Dini grup yapılarında dine ilişkin muhtemel anlama ve temsil sorunları”. http://www.usuldergisi.com/img/_2123341552013_.pdf

Ceylan C. Dergah’tan Akademi’ye Rifailik ve Kenan Rifai. Akademi Titiz Yayınları, İstanbul, 2014.

Çınar M. Tarihte ve Günümüzde Mehdilik. Rağbet Yayınları, İstanbul, 2013.

Göka E. Toplum ruhsal bir hastalığa yakalanabilir mi? Stratejik Analiz, Temmuz 2001, 15: 157-161. ayrıca Virgül, Eylül 2001, 43:13-17

Göka E. İnsan Kısım Kısım: Topluluklar, Zihniyetler, Kimlikler. Aşına Kitaplar, Ankara, 2006

Göka E. Yedi Düvele Karşı: Türklerde Liderlik ve Fanatizm. Timaş Yayınları, İstanbul, 2009.

Göka E. Mutedil Müslümanların Günümüzdeki Düşmanları. Kapı Yayınları, İstanbul, 2016.

Gross W. “Tarikat ve ibadet gruplarının yıkıcı olma niteliklerini değerlendiren psikolojik kriterler”. Çev. R.S. Uluç, Türk Psikoloji Bülteni 4 (9) 103-106.

Krupkaya N. “Lenin’in ‘Milan materyalizmin Önemi Üstüne’ makalesine ilişkin anılar. http://kutuphane.halkcephesi.net/Krupskaya/krupskaya_3.htm

Lasch C. Narsisizm Kültürü. Çev. S. Öztürk, Ü.H Yolsal, Bilim Sanat Yayınları, İstanbul, 2006.

Lewis B. İslam’da Radikal Bir Tarikat. Çev. K. Sarısozen, Kapı Yayınları, İstanbul, 2016.

Oruç Bey. Tevarih-i Ali Osman. Yayına Haz. N. Öztürk, Bilge yayınları, İstanbul, 2014.

Özalp Ö.H. Elbistanlı-Nakıboğlu-Kadi-Mustafa-Kamil-Efendi. Özgü Yayınları, İstanbul, 2007.

Plekhanov G. Militan Materyalizm: Bay Bogdanov'a Cevap. Çev. M. Korkmaz, Ser Yayınevi, İstanbul, 1977.

Robins R.S, Post J.M. Politik Paranoya: Nefretin Psikopolitiği. Çev. İnci Kurmuş, Doğan Yayınları, İstanbul, 2001.

Türkoğlu E. Hasan Sabbah: Alamut Kalesi ve Cennet Fedaileri, Tutku yayınevi, Ankara, 2013.

Twenge J.M. Ben Nesli. Çev. E. Öztürk, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2009.

Willey P. Alamut Kalesi Haşhaşiler, Hasan Sabbah ve Fedaileri. Çev. İ. Kaya, Nokta Yayınları, İstanbul, 2012.

FETULLAHÇI TERÖR ÖRGÜTÜ VEYA PARALEL DEVLET YAPILANMASININ (FETÖ/PDY) AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NDEKİ FAALİYETLERİ VE ALGISI*

“Avrupalı elit bu amaçla bir yerli elit oluşturmaya girişti. Ergenlik çağındaki umut vadeden gençleri topladı, bunların alınlarına kızgın demir ile Batı kültürünün ilkelerini damgaladı ve ağızlarını tumturaklı, parlak sözcüklerle tıkadı. Anavatanlarında kısa bir süre tutulan bu gençler beyaza boyanmış olarak memleketlerine geri gönderildiler”

Jean Paul Sartre,

Martinikli Fanon'un Yeryüzünün Lanetlileri kitabının
Önsöz'ü

Giriş

Fetullahçı Terör Örgütü veya Paralel Devlet Yapılanması'nın (FETÖ/PDY) Amerika Birleşik Devletleri'ndeki (ABD) algısını tartışmadan önce, bağhların sivil toplum, eğitim, siyaset, medya ve kültürel olarak geliştirdikleri ilişkilerde burayı bir merkez olarak kullanmaları sebebiyle, sürecin tarihi, sosyokültürel ve psikolojik arkaplanına dair kısa bir giriş yapmak faydalı olacaktır.

Fetullah Gülen'in Kuzey Amerika macerası farklı süreçlerle gerçekleşmiştir. Görünüşte sağlık sorunları gerekçe gösterilse de, hakikatte, hakkındaki takibatlardan kaçmak için 22 Mart 1999 tarihinde ABD'ye gittiği ve o tarihten bu yana bu ülkede yaşadığı bilinmektedir. Kuzey Amerika'daki organizasyonel

* Dr. Yaşar Çolak (İbn Haldun Üniversitesi Öğretim Üyesi)

varlığı 90'lı yılların ilk yarısına uzanan bu hareket, özellikle liderinin Amerika'ya gelmesinin ardından insan sermayesini buraya kanallize etmeye çok önem göstermiştir. ABD ve Kanada'ya gelenlerin çoğunun görünüşte lisansüstü çalışmalar yürütmek amacı taşıdığı görülmektedir. Fetullah Gülen'in Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından ABD'nin de benzer bir sürece gidebileceği ve kendi grubunun bundan faydalanması için 1992-1993 yıllarında ABD'de örgütlenmenin önem arzettiğini müntesiplerine telkin ettiği ve onları bu ülkede farklı organizasyonlar kurarak etkili olmaya teşvik ettiği belirtilmektedir. Sığınmak için daha yakın ülkeler varken Amerika gibi uzak bir coğrafyanın tercih edilmesini izah çerçevesinde farklı yorumlar ileri sürülmektedir. Bu tercihi ulusal ölçekten küresel ölçeğe geçiş olarak niteleyenler olduğu gibi,¹ milenyumun başlarından itibaren yürürlüğe konan Amerika'nın Orta Asya, Ortadoğu ve Kuzey Afrika siyasetiyle yakından alakalı olarak, şiddete başvuran İslamî grupların karşısına ılımlı İslam söylemini destekleme stratejisinin bir yan ürünü olarak yorumlayanlar da mevcuttur.²

Fetullah Gülen'in ABD'ye gelişi kadar takipçilerinin bu ülkede organizasyon kurma sürecinde de tutarlı ve başarılarla dolu bir hikâyeden çok, inişli çıkışlı ve farklı etkenlerin devreye girdiği bir seyrin baskın olduğunu söylemek mümkündür. Gülen'in takipçileri ABD'ye geldikleri yıllar içinde Amerikan sisteminde ekonomik ve siyasî etki gösterme noktasında birçok deneme-yanılma sürecini takip etmişlerdir. Örneğin ilk yıllarda açılan okulların kısa sürede kapandığı, Gülen'in ABD organizasyonunu yönetmek için Türkiye, Orta Asya ve Avustralya gibi ülkelere sorumlu farklı isimleri organizasyonun başına getirdiği ve başarısızlık gösterenleri de görevden aldığı bilinmektedir.

Bu bağlamda bir kronolojiden bahsedilecek olursa, kısaca şu noktalar dikkate alınmalıdır: Gülen'in ABD'ye ilk gidişi 1992 yılına denk gelmektedir. Gülen daha sonra 1997 yılında dört ay süreyle ABD'de bulunmuştur. 1998 yılında Papa John Paul II ile görüşmüş ve bu görüşme sonrası Gülen'in temsilcilerinin ABD'de Katolik kilisesi temsilcileriyle ilişkileri belirgin şekilde artış göstermiştir. Fetullah Gülen Türkiye'den nihai olarak 22 Mart 1999 tarihinde ayrılarak Chicago üzerinden ABD'ye giriş yapmıştır. 1999'da aldı-

1 Ali Bulaç, *Din-Kent ve Cemaat- Fetullah Gülen Örneği*, İstanbul: Ufuk Yayınları, 2008. s. 149.

2 Graham E. Fuller, *The Future of Political Islam*, New York: Palgrave Macmillan, s. 128.

ğı 5 yıllık vize dolmadan önce, 2001 yılında ABD'ye göçmenlik başvurusu yapmıştır. 2002 yılında başvurunun ilk sürecini tamamlayan Gülen'in başvurusunun nihayete ermesi 2008 yılını bulmuştur. Zira göçmenlik kategorisi noktasında yaptığı başvuruların kabul görmemesinin ardından birçok Amerikalı dinî lider, emekli hükümet görevlisi, istihbarat adamları ve uluslararası kurumların referansı ve desteğiyle mahkeme süreci neticesinde olumlu yanıt alınabilmiştir.³ Gülen grubunun bu süreçte hukuki davalar için ciddi paralar harcayarak ve o döneme kadar kurdukları ilişkileri kullanarak bu sonucu alabildiğini vurgulamak yerinde olacaktır.

Fetullah Gülen son 10 yıldır Pennsylvania Eyaleti sınırları içindeki Pocono dağlarının eteğinde bulunan 10 dönümlük arazinin içinde kurulmuş korunaklı kampüste faaliyetlerini sürdürmektedir.

Örgütün Amerika'daki yapılanma biçimi, liderlik kadrosu ve mensuplarının iç ilişkileri ve faaliyetlerine baktığımızda, başka dinî örgütlenme biçimlerinde de yaygın bir şekilde görüldüğü üzere, merkezîyetçi bir yapının ve katı bir hiyerarşinin varlığı bariz bir şekilde göze çarpmaktadır. Örgütün lideri konumundaki Fetullah Gülen ve üst kademedeki liderlik kadrosunun her şeyi merkezden karara bağladıkları, yönetici tabakada alınan kararların, kolektif bir toplulukta aynı tip şahsiyetlere dönüştürülen mensuplar tarafından hiçbir eleştiriye tabi tutulmadan uygulamaya konulduğu, cemaat içinde görev dağılımlarında yeteneklerin değil, cemaate sadakat ilkesinin ön planda tutulduğu kolaylıkla fark edilmektedir.

Örgütün içindeki katı lider kültürünün, liderlikten duyurulan kararların eleştirisi bir yana tahliline dahi imkân vermediği anlaşılmaktadır. Oluşturdukları kapalı yapılarla öncelikle dinî inanç ve kavramları araçsallaştırmak suretiyle insanların sağlıklı düşünebilme ve karar alabilme kabiliyetlerini dumura uğrattıkları, böylece iradesi felç edilen mensupların, Fetullah Gülen'in öğreti ve telkinlerine açık hale getirildikleri anlaşılmaktadır. Araştırmacı Hamdi Tayfur, 'Cemaat Diktatörlerinin Psikanalizi' adlı eserinde "dinî cemaat veya grup liderlerinin gruplarını oluştururken, toplumlarca özümsemiş olan, "örselenmeler"den kaynaklanan psikolojik genleri manipüle ettikleri

3 Mahkeme belgeleri için bakınız: http://turkishinvitations.weebly.com/uploads/4/5/1/3/4513391/doc_28.pdf (Erişim:29.05.2018)

ve böylece gruba eğilimi artırarak insanların gruba birlikte hareket etmelerini sağladıklarından” bahseder.⁴

Bu saptamayı doğrular şekilde, Fetullah Gülen’in de Batı’nın bilim ve teknolojisi karşısında son birkaç yüzyıldır yaşanan gecikmişlik hissinin neden olduğu sarsıntının oluşturduğu etkiye maruz kalan cemaat mensuplarına, kendine özgü ancak gerçekte olanlarla büyük ölçüde örtüşmeyen bir tarihsel zamanı, ulaşılması gereken bir ideal geçmiş (ütopya) olarak sunarak, bir başka ülkeye gelmenin yarattığı endişe, kaygı, huzursuzluk vb. örselenmelerle başa çıkmaya çalışan grubunun bütünlüğünü sağlamayı amaçladığı görülmektedir. Bunda hayli başarılı olduğu da söylenebilir. Çok farklı kültürel muhitlerden koparak Amerika’daki toplumsal hayata adaptasyona çalışan ancak bunda oldukça zorlanan göçmenlerin, topluluk sorumluluğuna sığınıp güçsüzlüklerini telafi cihetine gitmeleri yahut grup dayanışmasıyla prestij ve menfaat sağlama arzuları da anlaşılır bir şeydir. Amerika’daki FETÖ/PDY yapılanmasına katılımda bunun önemli birer etken olduğu göze çarpmaktadır. Yeni Dünya Amerika’da yerleşme ve yerleşme süreçlerinde kültürel örselenmelere maruz kalanların Gülen grubuna sığınmalarının sebeplerin biri de bu olabilir. Ancak liberal bir yapıya ve katılımcı demokrasiye sahip Amerikan toplumunun, bu şer örgütünün arka planı hakkında derinlemesine araştırma yapmak ve sorgulamak yerine, dinlerarası diyalog faaliyetleri ve katıldıkları gezi programlarında kendilerine gösterilen tolerans ve güler-yüzün kurbanı oldukları da bir vakiadır.

FETÖ/PDY’nin Amerika’da varlığını tehdit eden veya cemaat elemanlarının zihnini açacak farklı oluşumlar veya şahıslara karşı İslamî ve insanî ilkelere riayet etmeksizin rekabet ve mücadeleye girdiği vakiadır. Sözgeli mi, Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Maryland’de inşa ettiği Kültür ve Medeniyet Merkezi (Diyanet Center of America) projesinin başlamasını takiben, aynı bölgede hemen hemen aynı ölçekte alternatif bir projeye girişilmesi, bu keskin rekabetin somut bir göstergesidir. Bu aynı zamanda grup liderliğinin farklı toplumsal kesimler arasına duvar örerek müntesiplerini toplum içinde kapalı yapılar içinde yaşatma arzusunun da tipik bir örneğidir. Keza kurtuluşa ermenin sadece kendi mensubu bulundukları hareket vasıtasıyla mümkün olduğuna inanmak, dolayısıyla tüm dünya için kendi seçilmiş

4 Hamdi Tayfur, *Cemaat Diktatörlerinin Psikanalizi*, İstanbul: Mana Yayınları, 2012, s.17.

gruplarını son şans olarak görmek ve herkesin sonunda kendi gruplarına katılarak kurtuluşa ereceğine inanmak, diğer birçok örgütlü hareketler için olduğu gibi, FETÖ/PDY hareketi için de temel ilkelerden biri olduğu açıktır. Bu nedenlerden dolayı söz konusu örgüt, ABD'de yaşayan İslam toplumu ile arasına her zaman belirli bir mesafe koymuş, başka dünyalarda da yaptıkları gibi, Müslümanların dertleriyle, sorunlarıyla hemhal olmayı fazla önemse-memiştir. Diğer din mensuplarıyla diyalog her zaman daha öncelikli konu olmuştur. On yıllar boyunca ince ince işlediği “öncü cemaat”, “örnek nesil”, “altın nesil” gibi kavramlarla müntesiplerini bu ütopyanın peşinden sarsıl-maz bir tavırla sürüklemiş, bu ütopyaya inanmayan Müslümanları da öteki-leştirmiştir. Ne var ki 15 Temmuz 2016 darbe teşebbüsü sonrası yalnızlaşma riskine karşı ister istemez Müslümanlarla bir yakınlaşma içine girmişlerdir.

Öte yandan FETÖ/PDY grubunun ABD'deki ekonomik ilişkileri de hayli dikkat çekicidir. Grubun eğitimden turizme, inşaattan bilgi teknolojilerine hemen hemen her iş kolunda mensupları aracılığıyla doğrudan işlettiği şir-ketleri olduğu gibi dolaylı ortaklıkları da mevcuttur.⁵ Devlet destekli okullar aynı zamanda ciddi bir gelir kaynağıdır. Sözgelimi Texas'ta vergi fonların-dan Gülen grubuna ait 33 okula yılda 100 milyon dolar aktarıldığı, 2011 yılında Gülen inşaat şirketlerine 50 milyon dolar ödeme yapıldığı kaydedil-mektedir.⁶ Söz konusu özel yahut devlet destekli okullarda veya şirketlerde gönüllü kulluk psikolojisiyle çalışan cemaat mensuplarının normalden dü-şük ücretler aldıkları da bilinmektedir.⁷ ABD iş yasalarının zorunlu kıldığı meblağların (prevailing wage) örgüt standardının üstüne çıktığı durumlarda, ödenen miktarın fazlası, illegal yollarla ve bağış adı altında çalışanlardan geri alınmaktadır.

Örgüt mensuplarının aile bağlarını olabildiğince gevşetmeyi tercih etme-si, ucuz iş gücüne yönelik oluşacak direnci kırmak gibi bir hedefi taşıdığı da hissedilmektedir. Bağış yoluyla maaşlardan bir kısmının geri alınması husu-

5 Gülen bağlantılı şirketler için bkz. <http://turkishinvitations.weebly.com/gulenist-corporations.html> (Erişim: 03.09.2017)

6 <http://www.theatlantic.com/education/archive/2014/08/120-american-charter-schools-and-one-sective-turkish-cleric/375923/> (Erişim: 29.05.2018)

7 Bkz. “U.S. Charter Schools Tied to Powerful Turkish Imam,” CBS News, May 13, 2012. Programın yazılı dökümü için bkz. <http://www.cbsnews.com/news/us-charter-schools-tied-to-powerful-turkish-imam/> ; Christopher Holton and Clare Lopez, *Turkey's Islamic Supremacist Cult and Its Contribution to the Civilization Jihad*, Pennsylvania: Center for Security Policy, 2015, s. 28-29.

su resmî soruşturmaların konusu olmuştur. Hakikat odur ki FETÖ/PDY hareketi ABD’de hayatın doğal akışına ters süreçlerle devasa mal varlığına sahip olmuştur. Malların edinilmesinde İslamî ve insanî duyarlılıklara riayet edilmediği açıktır. Zira kendilerince yüksek toplumsal ideallerin gerçekleşmesi için her yolu araçsallaştırmayı bir ilke olarak benimseyen grup, mal edinme süreçlerinde insanî değerlerin çiğnenmesini ahlaken sorunlu görmemiştir. Örneğin malî külfeti grup mensuplarına yüklenerek edinilen cami ve kültür merkezlerinin kontrolü ve resmî mülkiyeti çoğunlukla Gülen’in veya yakın çevresinin tekelinde tutulmuştur. 2005 yılında Rusya’nın Krasnodar bölgesinden ABD’ye göç eden ve farklı eyaletlere yerleştirilen 15.000 civarındaki Ahıskalı Türk için bedeli kendilerine ödetilerek edinilen kültür merkezleri, 15 Temmuz 2016 tarihli darbe teşebbüsünden sonra grubu terk ettikleri için kendilerine geri verilmemiştir, satılanların bedeli de iade edilmemiştir.

Üç Hareket Alanı

Amerika Birleşik Devletleri cemaatler üzerine kurulu bir toplum yapısına sahiptir. FETÖ/PDY hareketinin bu yapının desteklediği dinsel özgürlüklerin tezahür ettiği bir ortamda eğitim faaliyetlerinden ticarete, siyasi lobicilikten bir başka ülkede darbe girişiminde bulunmaya uzanan geniş bir eylem ortamı bulmuş ve bu fırsatları değerlendirmiştir. Hareket ABD’de 3 temel ilgi alanı/çıkar önceliği çerçevesinde örgütlenmiştir: Eğitim ve Dinî Faaliyetler; Sosyal ve Kültürel İlişkiler ve Siyasî Lobicilik. Bu üç hareket alanı iç içe geçmiş, birbirini besleyen, yer yer siyasî düzenle de ilişki içinde olan bir yol haritası izlemiştir, izlemeye de devam etmektedir.

I- Eğitim ve Dinî Faaliyetler

FETÖ/PDY örgütünün başta Texas, California, New York, Illinois gibi birçok eyalette işlettiği sayıları 150’yi aşkın devlet destekli okul (charter school) ile sekiz tanesi ilk ve orta öğrenim, üç adet yüksek eğitim ve birkaç da önoğuldan (pre-school) oluşan kayda değer bir özel okul (private school) ağı bulunmaktadır.⁸ Grubun daha çok bilinen faaliyetleri arasında yer alan ve ön, ilk ve orta öğrenime yoğunlaşan charter okulları, düşük ve orta gelirli insanların yaşadığı bölgelerde açılırken, özel okullar daha çok eğitim ve mad-

8 <http://turkishinvitations.weebly.com/private-gulen-schools.html> (Erişim: 03.09.2017)

dî düzeyi yüksek seviyeli bölgelerde kurulmuş, genellikle bilim, matematik ve mühendislik alanlarına yoğunlaşmıştır. Charter okulları grubun finansal destek sağlama çabasının yanısıra Müslüman etnik kesimlere hitap etmeye çalışmasının da temelini oluşturmaktadır. Bu hareket Türkiye'de geçmişte dersanelerde varolan sisteme benzer biçimde buradan önemli bir insan ve malî kaynak devşirmektedir. Diğer alanlarda olduğu gibi okullaşma konusunda da bu hareketin takipçilerinin ABD'deki idari-hukuki sistemin açıklarını iyi çalışarak lehlerine kullandıkları dikkat çekmektedir. Yine bu grubun ABD'de iyi okullarda yetişmiş pekçok genci de cazip statülerle bünyesine kattığı dikkate alınmalıdır.

Yüksek öğrenim alanında Virginia eyaletinde yer alan Virginia International University ve Texas eyaletinin Houston şehrindeki North American University gibi kâr amacı güden ve bu bölgelerdeki özellikle daha iyi okullara girememiş, çoklukla düşük ve orta gelirli öğrencileri hedefleyen okullar kurmuştur. Buralarda da kendi ağlarındaki isimlere iş imkanı sağlama ve aynı zamanda yerel ilişkileri geliştirme güdülerini yanında ticari kaygılar ön planda yer almıştır. Bu okullar eyaletlerle olan ilişkilerde Gülen ağına bir kredibilite sağlamıştır. Bu kurumların yanında organizasyona ait bazı dil okulları da bulunmaktadır.

FETÖ/PDY hareketinin İslamî ilimler ve din alanında yoğunlaşmak üzere Pennsylvania eyaletinin Bethlehem şehrinde kurduğu Respect Graduate School ise ABD'de ilgi çekmeye devam eden İslam araştırmaları alanında, sertifika, imam eğitimi, cezaevi vaizliği eğitimi gibi konulara eğilen bir kurumdur. Yerel dinî liderler, bu okul hareketinin dinlerarası diyalog çalışmalarında da rol oynamaktadır. Gülen hareketi burada kendi takipçilerini Amerika'daki din eğitimi alanında nüfuza sahip olacak bir şekilde eğitme çabasını da gütmektedir. Bu okulun kendi bölgesinde normalde bu hareketle ilişki içinde olmayacak imamlar ve din alimlerine iş imkanı vermesi de takip edilmesi gereken bir noktadır. Bu, özellikle Illinois eyaletinin Chicago şehrindeki İslam İşbirliği Teşkilatı'nın Malezya ve Pakistan'daki üniversitelerine benzer şekilde 1981 yılında kurulan, uzun süre atıl kaldıktan sonra 2010 yılında önde gelen Gülenist isimlerden Ali Yurtsever yönetimine verilen ve o dönemde Gülen hareketine önemli bir alan açan American Islamic Colle-

ge'in yönetiminden bu isimlerin 2015 yılında çıkartılması sonrasında atılmış bir adım olarak dikkat çekmektedir.

Houston Üniversitesi bünyesindeki Gulen Institute örneğinde görülebileceği üzere farklı okullardaki kürsüler aracılığıyla yapılan çalışmalar örgütün temelde Amerika'daki cemaatler üzerine kurulu sosyal yapısında karşılık bulduğu kadar, Washington DC'deki siyasi elitlerin de hoşuna gidecek olan "ılımlı İslam" tanımlamasının içselleştirilmesi ve neredeyse Gulen hareketini bu akımın tek temsilcisi olarak sunulmasına katkı sağlamıştır.

Bu çerçevede örgütün önem verdiği faaliyetlerden birisi de ABD'de din alanında çalışan akademisyenlere yakın durarak onları kendi faaliyetlerine davet etme, Türkiye'ye götürme ve ABD'de Gulen hakkında olumlu yayınlar yaptırmaya olmuştur. Bu minvalde grubun önde gelen dinî okullarla ilişki geliştirme çabası devam etmektedir. Örneğin bu grup uzun yıllar boyunca Connecticut Eyaleti'ndeki Hartford Seminary adlı akademik kuruluş için maddi destek sağlamış, bir dönem burada bir Gulen kürsüsü açılmasının altyapısını oluşturmuş, bu okulun üst düzey yöneticilerini Türkiye'de ağırlamıştır. FETÖ/PDY hareketi Hartford Seminary ile geliştirdiği ilişkiler aracılığıyla üniversite, hastane ve hapisane dinî görevliliği noktasında etkin olmaya çalışmaktadır. Buralarda ılımlı İslam anlayışını temsil ettiği iddiasıyla yerel yöneticiler ve federal düzeyde kendileri hakkındaki algıyı iyi tutmaya gayret etmektedirler. Gulen grubunun önde gelen isimlerinden Ali Yurtsever de Gulen grubunun genel Müslüman kesimleri ve önde gelen şahsiyetleriyle iletişim kurmak için kullandığı bir figür olmuştur. Daha önce Rumi Forum'un başkanlığını yapan Yurtsever daha sonra İslam Konferansı Teşkilatı bünyesindeki Chicago şehrindeki American Islamic College'i yeniden hayata geçirmekle görevlendirilmiş ve bu projenin Türkiye'den de destek aldığı dönemde bu kurumu Amerikalı Müslümanlarla iletişim geliştirmek için kullanmıştır. Bu isim bugün bu kurumdan ayrılmak zorunda bırakılmış olsa da bir çok Amerikalı Müslüman lider ve özellikle Chicago kökenli Müslümanlarla kişisel ilişkisini sürdürmektedir.

Örgütün Diyanet İşleri Başkanlığı yurtdışı teşkilatları aracılığıyla sunduğu cami odaklı din hizmeti modelinden uzak olduğu malumdur. Amerika'da daha çok kendi takipçilerinin devam ettiği çok az sayıdaki müstakil mescit

oluşumuna gitmiş olsalar da doğrudan din hizmeti sunan bu yapıları genel-
de Türk kültür merkezlerinin içerisinde tamamlayıcı bir unsur olarak orga-
nize etmeyi tercih ettikleri görülmektedir. Bu şekilde Türk kültür merkezle-
rine yemek, dil, müzik gibi kültürel alanlardaki faaliyetler için devam eden
Türki-Azeri, Bengalli, Pakistanlı, Bosnalı, Arnavut kökene sahip kesimler de
Gülen grubunun dinî söylemlerinden etkilenmektedir. Bu minvalde grubun
dinî alanda Gülen'in yayınlarını merkeze alan bir çerçeve çizdiği akılda tu-
tulmalıdır. Özellikle profesyonel hayattaki kesimlerin sıklıkla takip ettikleri
bu merkezlerin bazı eyaletlerdeki özel bölgelerde (örneğin yüksek teknoloji
odaklı California'daki San Francisco Bay Area, Güney California'daki Irvine,
Washington eyaletindeki Seattle ya da North Carolina'daki Research Triangle
bölgeleri) daha eklettik bir nüfusa etki etmeye çalışmaktadır. Bu merkezle-
rin bir diğer fonksiyonu yerel siyasi ve dinî liderlerle ilişki geliştirilmesinde
steril ve kapalı bir rol oynamasıdır.

Bu bölümde değinmeyi uygun gördüğümüz bir başka etkinlik de din-
lerarası diyalog çalışmalarıdır. Bu tarz çalışmaların ne kadar dinî etkinlik
kategorizasyonu içinde ele alınabileceği tartışmaları bir yana, dinlerarası di-
yalog faaliyetleri örgütün ABD'deki algısını şekillendirmede en önemli rolü
oynadığı açıktır.

Gülen grubunun Amerika'daki dinî cemaatler içinde özellikle Katoliklerle
ve Musevilerin belli kollarıyla ilişkide oldukları gözlemlenmektedir. 1990'la-
rın ardından sivil toplum ve din arasındaki ilgiyle paralel olarak kendisini
dinî değerleri önde tutan bir Sivil Toplum Kuruluşu ve dinî cemaat/yapı-
lanması olarak sunan FETÖ/PDY hareketi, hoşgörü ve dinlerarası diyalog
söylemiyle de özellikle uluslararası alanda ilgi çekmiştir. Örneğin Gülen'in 9
Şubat 1998'de Papa II. Jean Paul ile görüşmesi ABD'deki katolik liderler için
bugün de önem taşıyan ve en önde gelen referans noktası olmuştur.

Gülen-Papa John Paul II görüşmesi ardından kurumsal bir çerçeveye
bürünen Gülen hareketi ile Katolikler ilişkisi Katolik Kilisesinin dinlerara-
sı diyalog çalışmalarında elverişli bir partner bulma arzusuyla açıklanabilir.
Amerika'daki tüm piskoposluk bölgelerinde (diocese) diğer dinler ve Hristi-
yanlığın diğer kollarıyla iletişimi sürdürmekle görevli bir din adamı bulun-
duran Katolik Kilisesi'nin bu temsilcileri genel Müslüman cemaatiyle yü-

rüttükleri ilişkilerin yanı sıra Gülen grubuyla ayrı bir ilişki sürdürmektedir. FETÖ/PDY hareketi bu ilişkilerde Papa görüşmesinin meyvesini toplamaya ve kendi propagandasını yapmaya devam etmektedir. Grubun Musevilerle ilişkisi de İsrail konusundaki konumlanma ve dinlerarası diyalog çerçevesinde devam etmektedir.

Bu amaçla kurulmuş olan kurum, **Rumi Forum**'dur. Görünüşte dinlerarası ve kültürlerarası diyalogu arttırmaya yönelik kurulsada gerçekte Fetullah Gülen'i ön plana çıkarmaya yönelik çalışmalarla göze çarpmaktadır. Fetullah Gülen, Rumi Forum'un onursal başkanlığını yürütmektedir. Merkezi, ABD'nin başkenti Washington DC'de bulunmaktadır. Rumi Forum'un Delaware, Kentucky, Maryland, North Carolina, Virginia eyaletlerinde şubeleri bulunmaktadır. Bu hareketi konu alan akademik yayınlar ile Fetullah Gülen'in kendi yazıları da bu kuruluş üzerinden yayınlanmaktadır.

FETÖ/PDY hareketi aynı zamanda Azeri, Boşnak, yer yer Bangladeş, Pakistan ve Ahıska Türkleri gibi gruplara da ilgi göstermekte, bu grupları yer yer Charter okulları açılmasında stratejik olarak kullanmaktadır. 2010'lu yıllardan itibaren özellikle stratejik öneme sahip gördükleri bazı Müslüman liderlerle yakınlık kurmaya özen göstermişlerdir. Bugün örgütün Haroon Moghul, Wajahat Ali, Rabia Chaudry, Ahmed Rehab gibi genç, Amerika doğumlu Müslümanlar arasında yakın markaj yoluyla etkisi altına aldığı isimler bulunmaktadır. Aynı şekilde Respect School, Islamic Institute (Houston) gibi kurumlar da bulundukları bölgelerdeki dinî liderleri etki altına alma çalışmalarına devam etmektedir. FETÖ/PDY hareketi etrafındaki algı Amerika'da dinî yapılanmanın ve akademik-siyasi çevrelerin ilgileri ve çıkarları ile eşdeğer bir düzlemde ilerlemektedir. Hareket içerisinde bu grupların ilgi ve çıkar düzlemlerini yakından takip edenler, muhataplarına uygun söylem ve eylemler geliştirme hususunda başarı göstermişlerdir.

II-Sosyal ve Kültürel Faaliyetler

FETÖ/PDY'nin ABD'de sosyal ve kültürel ilişkiler geliştiren ve eyaletten eyalete farklı isimler alan sivil toplum örgütlenmesi mevcuttur. California'daki Pacifica Institute, Florida eyaletindeki daha önce Amity Center olarak bilinen fakat daha sonra isimleri Istanbul Cultural Center yapılan merkezler vardır. Aşağıda bu çalışmaları temsil eden bazı sivil toplum kuruluşu ile il-

gili ayrıntılı bilgiler sunulmaktadır. Raindrop Foundation (Yağmur Damlası Vakfı), Turkish Cultural Center (Türk Kültür Merkezi), Pacifica Institute (Pasifik Enstitüsü) ve Rumi Forum.

Raindrop Foundation (Yağmur Damlası Vakfı)

2000 yılında kurulmuştur. ABD’de Texas, Arkansas, Kansas, Mississippi, New Mexico ve Oklahoma olmak üzere 6 eyalette faaliyet yürütmektedir. Dernek Türkçe dil kursları, bayanlar için akşam sohbetleri, ebru kursları, Türkçe Olimpiyatları, ihtiyacı olanlara yardım, Türkiye’ye kültürel gezi gibi faaliyetlerde bulunmaktadır.

Turkish Cultural Center (Türk Kültür Merkezi)

New York ve New Jersey eyaletlerinde 10 farklı bölgede şubesi bulunan sosyal, kültürel ve yardım faaliyetleri düzenleyen bir kuruluştur. Raindrop Foundation gibi bu dernek de dostluk yemekleri, kültür akşamları, Türkçe dersleri, konferans ve paneller, Türkiye ziyaretleri etkinlikleri düzenlemektedir.

Pacifica Institute (Pasifik Enstitüsü)⁹

Pacifica Institute, özellikle ABD’nin Batı yakasında hizmet veren din ve kültürlerarası etkinlikler düzenleyen bir kurumdur. Bu enstitü web sayfasında “Hizmet Hareketi”nden ilham aldığını açıkça belirtmektedir. Pacifica Institute özellikle dinlerarası diyaloga teşvik eden seminerler, yurtdışı eğitim programları, yardım kampanyaları, dostluk yemekleri ve festivaller düzenlemektedir. Pasifik Enstitüsü’nün, Los Angeles, Orange County, San Diego, San Francisco, Portland, Seattle, Salt Lake City, Las Vegas ve Boise şehirlerinde şubeleri bulunmaktadır. Kurumun danışmanlar kurulu Amerikalı akademisyenlerden oluşmaktadır.

Turkic–American Alliance (Türk Amerikan İttifakı)

FETÖ/PDY grubunun yukarıda zikredilen sivil toplum kuruluşlarının yanında ülke geneline yayılmış olan 200’ün üzerindeki sivil toplum kuruluşunu 6 bölgeye ayırarak bir federasyon haline getirmiş ve bunların birleşmesiyle de oluşturmuş oldukları Turkic–American Alliance adı altında merkezi

9 <http://pacificainstitute.org/>

Washington DC’de olan bir sivil toplum kuruluşu daha bulunmaktadır. Bu sivil toplum kuruluşları öncelikli olarak ABD’ye başlayan göç akımları ile birlikte ülke içerisinde bir koordinasyon merkezi gibi çalışmışlardır. Genellikle Türkiye’den giden göçmenler olmakla beraber, Türk-Amerikan İttifakı özel bir şekilde Türk Dünyasına hitap etmeye çalışmaktadır. Bu bağlamda, yalnızca Türkiye’den gidenlerle değil Orta Asya ve Balkan ülkelerinden gelen Türk topluluklarına da hitap ettiklerini vurgulamaktadırlar. Türk–Amerikan İttifakı bünyesinde bulunan kuruluşlar:

1. Council of Turkic American Associations (Türk Amerikan Dernekleri Konseyi). New York merkezli ve bünyesinde 43 üye dernek bulunmaktadır.
2. Mid-Atlantic Federation of Turkic American Associations (Türk Amerikan Derneği Orta Atlantik Federasyonu). Washington D.C. merkezli ve 31 üyeli bir kuruluştur.
3. The Turquoise Council of Americans and Eurasians (Amerikalı ve Avrasyalılar Turkuaz Konseyi). Houston merkezli ve 58 üyeli kuruluştur.
4. Turkic American Federation of Southeast (Güneydoğu Türk Amerikan Federasyonu). Georgia eyaletindeki şehirlere yönelik faaliyetler yürüten Atlanta merkezli 22 dernekli bir kuruluştur.
5. The Turkish American Federation of Midwest (Midwest (Ortabatı) Türk-Amerikan Federasyonu). Chicago merkezli 39 üyeli kuruluştur.
6. West-America Turkic Council (Batı Amerika Türk Konseyi). Batı yakasındaki 12 eyalette faal 21 üye derneği içine alan Los Angeles merkezli bir kuruluştur.

III-Siyasî Faaliyetler

FETÖ/PDY grubu bir taraftan üniversitedeki akademisyenlerle kurdukları ilişkilerle entelektüel hayatı etkilemeye çalışırken, yerel ve ulusal düzeyde siyasetçilerle geliştirdikleri insanî, ekonomik ve finansal ilişkiler sayesinde nüfuz alanlarını genişletmeye çalışmaktadırlar. ABD’deki belli başlı şehirler veya eyalet ile Türkiye’deki birtakım şehirler arasında kardeş şehir (sister

city) ilişkisi tesis edilebilmesi için Amerikan yasalarının gerekli kıldığı aracı derneklerin tamamına yakınının bu grup mensupları tarafından kurulmuş olması, siyasi faaliyetlerin uzandığı noktaları ortaya koyması bakımından ilginç bir örnektir. Keza 2015 yılında ABD Kongresinin 88 üyesinin Türkiye'yi şikâyet ettiği mektubuna imza atması,¹⁰ Gülen grubunun sonuç alıcı siyasi lobiciliğinin bir örneği olarak gösterilmektedir. Bu bölümde FETÖ/PDY'nin ABD'de yürüttüğü siyasi faaliyetlerinde araç olarak kullandığı kurumların bazıları hakkında bilgi verilecek ve bu süreçte izledikleri taktikler sıralanacaktır.

Alliance for Shared Values (Müşterek Değerler İttifakı)

FETÖ/PDY hareketi, ABD'deki kamuya dönük siyasi ve algı temelli faaliyetlerini Alliance for Shared Values isimli lobi çalışması yapan STK üzerinden yürütmektedir. Bu kurum üzerinden Gülen'in görüşlerini yaymak ve siyasi-dini elitlerle iletişim içinde olmak bu hareket için önem taşımaktadır. Alp Aslandoğan isimli takipçisini/sahsi kamuya dönük yüzü ve sözcüsü olarak seçen Gülen'in bu bağlamda İngilizce'yi anadiline yakın konuşan ve doğrudan İslamî bir imaj çizmeyen isimleri bu minvalde değerlendirmesi dikkat çekmektedir. Gülen, 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında Alliance for Shared Values aracılığıyla verdiği mülakatlarda¹¹ da kendisinin İslamcı olmadığını savunarak hareketini global bazda Siyasi İslam'a karşı konumlandırmaya, Türkiye'deki Müslümanları radikal dini görüşlere sahip şekilde resmetmeye çalışmaktadır. FETÖ/PDY hareketinin bir dönem aktif olarak faaliyet gösteren düşünce kuruluşu olan Rethink Institute, Washington DC'deki siyasi söylemlere müdahil olmaktan geri kalmamıştır. Ayrıca bu kurum 2013 sonrasında FETÖ/PDY hareketinin ABD'deki siyasi tezlerini yaymakta aktif rol oynamaktadır.

Sivil İslam tartışmaları çerçevesinde de FETÖ/PDY hareketi kendisini Sivil İslam'ın Türkiye'deki yegane temsilcisi olarak sunmuştur. Bu bağlamda 1990'larda Orta Asya'daki faaliyetlerin ardından 2000 yılının ikinci yarısından itibaren daha açık bir şekilde küresel bir güç haline gelen (okullarının yaşlı Afrika kıtası dahil olmak üzere yeryüzünün her bölgesine yayılması,

10 <http://www.forumusa.com/feto-abdde-orumcek-agi-gibi/> (Erişim: 03.09.2018)

11 Örneğin bakınız, <https://www.theguardian.com/world/2016/jul/16/Fetullah-gulen-turkey-coup-erdogan> (Erişim: 2.10.2017)

uluslararası yardım kuruluşları ve bir medya imparatorluğu kurması gibi) FETÖ/PDY hareketi bu yönüyle de Amerika'da hem siyaset belirleyicilerin hem de akademik dünyanın takibinde kalmıştır.

Turkic American Convention (Türk Amerikan Kongresi)¹²

FETÖ/PDY grubunun siyasi alanda faaliyet gösterdiği bir başka sivil toplum kuruluşudur. Türkiye ve ABD'den siyasetçiler, devlet adamları, uzmanlar, sivil toplum temsilcileri, iş adamları ve birçok farklı kuruluştan kişileri bir araya getiren bir kuruluştur. FETÖ/PDY iltisaklı kuruluşlara yönelik Türkiye'deki bazı yaptırımlara yönelik gerek Amerikan Kongresi ve Temsilciler Meclisi üyelerince aleyhte yapılan açıklamaların arka planında bu kuruluşun etkili olduğu bilinmektedir.

Dış Seyahatler ve Maddi Bağışlar

Son dönemlerde okulların, aldıkları vergi ve eğitim desteklerinin ABD hukuk sistemine uygunluğu konusunda FBI soruşturmalarının hedefi olan FETÖ/PDY hareketinin henüz yeterince üzerinde durulmayan bir stratejisi de, ABD Kongre ve Temsilciler Meclisi üyeleri ile eyaletlerdeki yerel siyasetçilere yaptıkları bağışlar ve düzenledikleri dış seyahatlerdir. The Atlantic Magazine'de yayınlanan 12 Ağustos 2014 tarihli haberde, Texas'ta vergi fonlarından yılda 100 milyon dolar pay alan 33 ayrı Gülen okulunun, 2011 yılında Gülen grubu inşaat şirketlerine 50 milyon dolar ödediği bilgisine yer verilmektedir. Haberde, okulların ihale süreçlerini gerçekleştirmeyerek kendi seçtikleri firmalarla çalıştıkları ve bu konuda yetkililerin soruşturma yürüttükleri vurgulanmaktadır.

USA TODAY haber sitesinin 29 Ekim 2015 tarihli haberine göre FETÖ/PDY hareketi, 2008 yılından bu yana toplam 214 ziyaret düzenleyerek siyasetçileri Türkiye ve Azerbaycan gibi ülkelere götürmüştür. Bu ziyaretler, daha önce Kongre Etik Komitesi tarafından onaylanmış olduğu için katılımcılar için bir yaptırım söz konusu değildir. Ancak bugüne dek 800.000 dolara mal olmuş bu ziyaretlerin finansmanının nasıl sağlandığı konusu üzerinde sorgulamalar devam etmektedir. Mezkur haber kaynağı ayrıca bu ziyaretlerin içeriklerinin gidilen yerlerdeki tarihi alanları ziyaret etmek kadar,

¹² <http://turkicamericanconvention.org/>

FETÖ/PDY hareketine bağlı gazeteci, iş adamı ve siyasetçiler ile görüşmeyi de içerdiğini belirtmektedir.¹³ Şubat 2015'te dönemin ABD Dışişleri Bakanı John Kerry'ye bir mektup göndererek Ekrem Dumanlı, Hidayet Karaca gibi Türkiye'deki Gülen örgütünün gazetecilerine hukuksal süreçler başlatılmasına karşı destek isteyen Kongre Arizona Eyaleti Senatörü Cumhuriyetçi Matt Salmon'ın, 2014 yılında Gülen finanslı bir Türkiye ziyareti yaptığı ortaya çıkmıştır. Mektupta imzası bulunan diğer isimlerin de ya kendileri ya da çalışanlarının Gülen finanslı seyahatlere katıldıkları bilinmektedir.

Siyasetçilerin seçim kampanyalarına maddi destekte bulunmak Gülen hareketinin siyasete doğrudan etki etmesini sağlayan en önemli araçtır. Aldıkları bağışları açıklamak ile yükümlü olan siyasetçilerin kayıtları incelendiğinde, özellikle Gülen okullarında çalışan ve gelirlerinin kısıtlı olduğu görülen pek çok öğretmenin her yıl siyasetçilere sistemli bağışlar yaptıkları görülmektedir. USA TODAY, bu konuda yaptığı 23 Kasım 2015 tarihli haberde New Hampshire eyaleti Senatörü Kelly Ayotte'nin 30 Nisan 2014'te şüpheli bağışlar topladığı haberinden sonra toplam 43.100 dolar tutarındaki bağışları iade ettiğini açıklamıştır.¹⁴ Aynı gün içinde Ayotte'ye bağış yaptığı belirlenen 19 Türk'ün hiçbirinin New Hampshire'da yaşamadığı, hatta bağış yapanların bazıları ile yapılan görüşmelerde Ayotte'yi hiç tanımadıkları ortaya çıkmıştır. Binlerce dolar bağışta bulunanlar arasında 5 kişinin ise hiçbir kaydı bulunamamıştır. Buzzfeed'in 23 Temmuz 2014 tarihli haberine göre Temsilciler Meclisi'nde Texas'ı temsil eden üyelerden Demokrat Henry Cuellar'ın 2014 seçim döneminde 30 farklı Gülen hareketi bağlantılı isimden bağış aldığı belirtilmiş, bunların sadece Texas değil, New York ve Illinois'ten oldukları belirlenmiştir.¹⁵ Siyasilerin çoğu Ayotte gibi bağışları iade etmek yerine bağış yapan isimlerin Gülen bağlantılarından haberdar olmadıklarını iddia etmişlerdir. Önemli bir iddia da Gülen hareketinin ABD'de önde gelen isimlerinden Recep Özkan'ın Clinton Kampanyası ile Vakfına 2015 yılı

13 <https://www.usatoday.com/story/news/politics/2015/10/29/turkish-faith-movement-secretly-funded-200-trips-lawmakers-and-staff/74535104/> (Erişim: 2.10.2017)

14 <https://www.usatoday.com/story/news/nation/2015/11/20/lawmakers-got-suspect-turkish-campaign-cash/75982732/> (Erişim: 2.10.2017)

15 https://www.buzzfeed.com/rosiegray/secretive-turkish-movement-buys-us-influence?utm_term=.kn6AR7rap#.pcx5xl9e0 (Erişim: 2.10.2017)

içinde 500 bin ila 1 milyon dolar arasında bağış yapmış olduğu iddiasıdır.¹⁶ Siyasilerin yapılan bağışları açıkladıkları listeler incelendiğinde, Gülen hareketine mensup isimlerin siyasi kampanyalara milyonlarca dolar bağış yaptıkları tahmin edilmektedir. Bu bağışlar arasında Demokrat ya da Cumhuriyetçi ayrımı yapılmadığı da görülmektedir.

Abdullah Antepli ve Muslim Leadership Initiative (Müslüman Liderlik İnisiyatifi) Programı

FETÖ/PDY hareketinin zihinlerde Amerika siyaset ve ekonomi çevreleri ile medya kuruluşları üzerinde etkileriyle bilinen derin yapılara nüfuz etme başarısı göstermiş güçlü bir örgüt algısı oluşturma çerçevesinde geliştirdiği ilişkiler ağının anlaşılması bakımından hareketin önemli aktörlerinden biri olan ve “imam” unvanını kullanan Abdullah Antepli’nin faaliyetlerine biraz daha yakından bakmak yerinde olacaktır.

Adı geçen, Samsun 19 Mayıs Üniversitesi’nde lisans eğitimini tamamladıktan sonra yurtdışında çeşitli dinlerarası diyalog programlarında yer almış ve Amerika’daki sayılı ilahiyat okullarından olan Hartford Seminary’de yüksek lisans eğitimi görmüştür. Amerika’da dinlerarası diyalog alanında çok sayıda program düzenlemesi ve kısa sürede Amerika’daki enstitüler tarafından fark edilmesi burada çok önemli pozisyonlara gelmesini sağlamıştır. Kendisi Hartford Seminary’de imamlık eğitimi vermiş, sonrasında ise çeşitli üniversitelerde imam olarak görev yapmıştır. 2008 yılından itibaren Amerika’da sayılı okullardan olan Duke Üniversitesi’ndeki Müslüman öğrencilere rehberlik yapmakla kalmayıp aynı zamanda bu kurumda İslami İlimler ve Müslüman Kültürler ile ilgili dersler de vermektedir. Kısa sürede Amerika’da Müslüman toplumu içerisinde çok tartışılan isimlerden biri haline gelmiştir.

Muslim Leadership Initiative (MLI) programı, Shalom Hartman Institute (SHI) tarafından Kudüs’te tasarlanan ve finanse edilen bir senelik eğitim programıdır. Bu program kapsamında Amerika’daki bir grup Müslüman lider Kudüs’e getirilip burada Siyonizmin kökleri hakkında eğitim almaktadır. Shalom Hartman Institute dünyanın en prestijli Yahudi akademi ve araştırma merkezlerinden biridir. Bu enstitü Kudüs ve New York merkezli

16 <http://dailycaller.com/2015/11/22/followers-of-a-mysterious-turkish-islamic-cleric-have-donated-heavily-to-hillarys-campaign-and-family-charity/> (Erişim: 2.10.2017)

olup aktif bir şekilde Yahudilik ile ilgili akademik projeler finanse etmektedir. Muslim Leadership Initiative programının mimarı İmam Abdullah Antepli'dir. Shalom Hartman Institute ile müştereken başlatılan bu programın amacı Amerika'dan bir grup Müslüman dinî ve entelektüel lideri "İsrail ve Filistin halklarının karşılaştığı dinî, siyasi ve sosyo-ekonomik sorunları daha iyi anlamaları" gerekçesiyle Kudüs'te Yahudi entelektüellerle bir araya getirmektir. MLI programı Müslüman toplumu tarafından çok sert tepkilere maruz kalmıştır. Hiçbir Filistinlinin programa davet edilmemesi, program içeriğinin sadece Siyonist düşünce yapısına hizmet etmesi ve İslamofobik kurumlar tarafından desteklenmesi çok fazla tepki toplamıştır.¹⁷

Huffington Post'ta Abdullah Antepli'nin birçok makalesi yayınlanmıştır.¹⁸ Bu makaleler genelde Amerika'da İslam ve Müslüman-Yahudi ilişkileri konularını ele alsa da, bir çoğu da siyasi meselelere değinmektedir. Özellikle 2014'te yayınlanan "Loss of Dreams: The Turkish Model Falling Apart" adlı makalesi açıkça Türk demokrasisinin bir hayal kırıklığı olduğundan bahsetmektedir. Antepli, 2010'da Temsilciler Meclisi tarafından açılış duasını yapmak üzere kongreye davet edilmiştir. Ayrıca 2012 senesinde North Carolina Senatosunun açılış duasını yapma görevi de yine Antepli'ye verilmiştir. Abdullah Antepli'nin önemli pozisyonlar elde etmesi, şu anda Shalom Hartman Institute'de çalışan Haroon Moghul, medya alanında etkin olan Wajahat Ali, Rabia Chaudry ve CAIR Chicago başkanı Ahmed Rehab gibi Amerikan Müslüman gençler üzerinde etkili isimlerle kurduğu ilişkilerle Türkiye eleştirisini öne çıkarması, FETÖ/PDY yapılanmasının Kuzey Amerika'daki etkisinin hangi tehlikeli boyutlara ulaştığını göstermesi açısından önemlidir.

17 <http://www.turkeyagenda.com/shalom-hartmans-ml-program-a-constructive-engagement-paradigm-2527.html>; <http://www.thepetitionsite.com/takeaction/927/756/193/> (Erişim: 30.11.2017)

18 <http://www.huffingtonpost.com/author/imam-abdullah-antepli> (Erişim: 30.11.2017)

Amerikalılar Arasındaki FETÖ/PDY Hareketiyle İlgili Algılar

Bu bağlamda Amerikalılar arasındaki FETÖ/PDY hareketiyle ilgili algıya baktığımızda altı önemli etmenden söz etmek mümkündür:

(1) Siyasi görüş açısına/pozisyona sahip bireyler: Bir diğer ifadeyle Amerikan siyasetinin farklı noktalarına temas eden, aktif olarak dış politika konusuyla ve dolayısıyla Türkiye ile ilgili isimler.

a. Bu kişiler açısından Gülen'in liderliğini yaptığı hareket 11 Eylül sonrasında Amerikan muhayyilesini ve dış politikasını meşgul eden militan/terörist kimlikli İslamî oluşumlara bir alternatif olarak görülmüş/sunulmuştur. Terör/İslam eleştirilerinin ön planda olduğu bir dönemde hoşgörü, dinlerarası diyalog, sivil/ılımlı İslam söylemleriyle ön plana çıkan bu grup Batı medyası ve siyasi elitlerince taltif edilen bir yere oturmayı başarmıştır. Washington DC için bu söylemin yaygınlaşmasının bir çıkar önceliği olmaya başlamasıyla Gülen hareketi söylemsel bir alan ve üstünlük imkanı yakalamıştır.

b. Global genişlemesine paralel olarak hareket Amerikan siyasi elitlerince farklı kıtalarda rol oynayabilecek, potansiyel etki alanlarına temas eden bir potansiyel olarak görülmüştür. Gülencilerin gittikleri ülkelerde elit sınıfların eğitiminde oynadığı rol, Washington elitleri tarafından kamu diplomasisi çerçevesinde potansiyel bir çıkar unsuru olarak görülmüştür.

c. Bu hareket 2000'li yıllardan itibaren Türkiye'de belirgin bir güç odağı haline geldikçe iç siyasi arenanın bir aktörü olarak Washington siyasetinde ayrı bir yer edinmiştir. Hareketin yukarıda bahsi geçen organizasyonları siyasi elitlerle geliştirdikleri ilişkilerde Türk siyaset ve bürokrasisindeki etkilerini bir pazarlık unsuru olarak kullanmıştır. Keza bir dönem Türkiye adına yapılacak dış politika imaj kampanyaları bu grubun uhdesinde kalmış, bahse konu dönemde hareketin çıkarları yer yer resmî konuların önünde yer almıştır. Bu da Gülen grubunun Amerikalı Müslümanlardan bazı Türk etnik demografik gruplara kadar farklı bir kesim nezdinde meşruiyet kazanmasına yol açmıştır.

d. FETÖ/PDY hareketi kendisini Siyasi İslam karşısına konumlandırmış, özellikle Gülen'in Batılı medya organlarındaki mülakatlarında bu noktada mesajlara yer verilmiştir. Bu da Washington DC'deki her siyasi aktör nezdin-

de olmasa da özellikle Ortadoğu ve İslam konusunda bilgisiz geniş bir kesim nezdinde beğeni kazanmıştır. Bu kesimler Gülen hareketini seküler bir siyasi düzene destek veren ılımlı ve global ölçekte etkiye sahip bir hareket olarak görmeye temayül etmişlerdir.

(2) Akademik çevreler: Amerikan sosyal bilimler camiasında etkili olan Gülen hareketi kurdukları ilişkiler, malî olarak destekledikleri kürsüler, Türkiye'ye düzenledikleri geziler ve kitap projeleriyle hareketin bu çevrelerde Gülenist perspektife yakın bir şekilde tanınmasına önayak olmuştur. Bu çalışmalar sonucunda aşağıdaki kategorizasyonla açıklanabilecek bir tablo oluşmuştur:

a. Siyasi pozisyonundan hareket etmeyen bir grup akademisyen için Gülen hareketi ilginç bir çalışma sahası/alanı olarak ilgiye matuf olmuştur. Bu akademisyenler antropoloji, sosyoloji ve siyaset bilimi gibi alanlarda Türkiye sahasında ticaret, eğitim ve siyasi arenada aktif, global yönleri olan bir çalışma subjesi olarak Gülen hareketine ilgi göstermişlerdir. Gülenist isimler de akademi içindeki bu isimlerle ortak çalışmalar yapmaya, hareketle ilgili algıları dolaylı olarak etkilemeye özen göstermişlerdir.

b. Sivil İslam, siyasi İslam tartışmalarına eğilen bazı akademisyenler; Gülen hareketinin de yakın markajı altında hareketin şeffaf olmayan kısımlarına yeterince dikkat etmeden bu hareketi olumlu bir lensten görmüş, algılamıştır. Söz konusu akademisyenlerin bir kısmı Gülenistlerin organize ettikleri Türkiye gezileri ardından yüksek ücretler karşılığında objektif olmayan güzelleme yazıları yayınlamış, bir kısmı ise harekete daha objektif yaklaşmış olmakla birlikte insani ilişkilerin etkisi altında kalmıştır.

(3) Dini Kurumlar, dinlerarası diyalog çevreleri

a. Amerika'daki farklı dinî inançlara sahip kesimlerde, fakat özellikle daha önce bahsedilen Papa faktörünün de etkisiyle Katolik ve liberal kesimlerde Gülen hareketi olumlu algılanmaktadır. Katolik kilisesinin bir çok bölgedeki diyalog çalışmaları **Nostra Aetate** doktrini¹⁹ nedeniyle resmî bir çerçevede yürütülmekte, burada dinî hareketlerin temsilcileriyle ilişki kurulmaktadır. FETÖ/PDY hareketi bu çalışmalardan sorumlu Katolik kilisesi li-

19 II Vatikan Konsili'nde Katolik Kilisesinin Hıristiyanlık haricindeki dinlerle ilişkilerini düzenleyen 28 Ekim 1965 tarihli resmi deklarasyon.

derlerini yakın markaj altında tutmaya özen göstermiştir. Dinlerarası diyalog konusunun olumlu ve olumsuz yönleriyle artık bir endüstri haline gelmesi de Gülenistleri bu akımın içinde aktif bir noktada tutmuştur.

b. Bunda hareketin dinlerarası diyalog ve tolerans söyleminin etkisi olduğu görülmektedir. Gülenist grup siyaset ve akademi dünyalarında olduğu gibi dinî çevrelerde de ön planda olan söylemsel akımları yakından takip ederek Musevi, Hristiyan ve Mormon çevrelerdeki etkisini artırmayı tercih etmiştir.

(4) Yerel Siyasiler: FETÖ/PDY hareketi eyalet meclisleri, şehir yönetimleri, okul bölgesi yöneticileri ve belediyeler gibi yerel siyasi elitlere dönük çalışmalarını okul ağını genişletmek ve Washington'daki etkisini artırmaya matuf kullanmıştır.

a. Yukarıda da bahsedildiği üzere FETÖ/PDY hareketi yerel siyasi elitleri markaja almış, kampanyalarına yaptıkları bağışlarla onları etki altında tutmuştur. Bu isimler dinî alan da dahil olmak üzere sivil hayatın önemli noktalarında harekete referans olmuş, onları etki sahibi kesimlerle ilişki içine sokmuştur.

b. FETÖ/PDY hareketinin bir dönem Türkiye'nin sözcüsü/PR'cısı pozisyonunda olması da bu noktada etkili olmuştur. Hareket, Chicago, Houston, Los Angeles, Irvine gibi şehirlerde "Türk festivalleri" düzenlemiş, buralara ticarî ve turizm geliri sağlamasıyla bazı ayrıcalıklardan yararlanmıştır.

c. Hareketin farklı şehirlerde kurduğu yukarıda bahsi geçen farklı isimler altındaki Türk Kültür Merkezleri bu algıya yardımcı olmuştur. Buralarda yerel yönetici ve elitlerin ağırlanması, onlarla Türk toplumunun bir araya getirilmesi gibi faaliyetler Gülen hareketinin Amerika'ya entegre olmuş, etkin bir Türk etnik grubu olarak görülmesine yol açmış, hareketin sorunlu dinî ve siyasi hareket alanları arka plana atılmıştır.

d. Charter okulları da bu bağlamda okul bölgelerinin ACT/SAT puanlarını artırdığı ölçüde olumlu karşılanmıştır. Okul bölgeleri yöneticileri yer yer Gülenist ağ ile iş ilişkisi kurmuş, yukarıda referans verilen gazete haberlerinde belirtildiği üzere zaman zaman bu okullarda yerleşik yanlış uygulamalara göz yummuşlardır.

(5) İnsan İlişkileri:

a. FETÖ/PDY hareketine bağlı insanlar çevrelerinde hareketi aktif şekilde övmüşler, kurdukları insani ilişkiler de bu bağlamda hareketin hanesine önemli bir pozitif algı olarak girmiştir. FETÖ/PDY hareketi son üç yılda takipçilerini komşularıyla yakın ilişki kurmaya teşvik etmiş, örneğin Ramazan ayında iftarlarda gayrimüslim komşuların ağırlanmasını telkin etmiştir.

b. Üniversiteler, teknoloji şirketleri, hastaneler gibi yerlerde çalışan isimler de etki sahibi üniversite hocası ve yöneticisi, doktorlar, ya da varlıklı Müslüman ve gayrimüslim isimlerle yakın ilişki kurmaya ve Gülen'in fikirlerini aktarmaya gayret etmişlerdir.

(6) Negatif Algı:

a. FETÖ/PDY hareketine karşı negatif algı geliştiren iki kesim olmuştur:

i. Nativist ve İslamofobik kesimler: Texas eyaletinde Gülencilerin açtığı devlet destekli okullara gelişen tepkide gözüktüğü üzere özellikle yabancı öğretmenler ve yerel kaynakların suiistimali noktasından hareket eden kesimler Gülen hareketine bağlı devlet destekli okulları sorun etmişler, bunu yaparken hareketin “İslamî” kimliğine atıf yapmışlardır. Bu söylemlerde “göçmen öğretmenler,” “Müslüman tarikat lideri” gibi kavramsallaştırmalar kullanılmıştır.

ii. Türkiye'deki askeri davalar sürecinde hareketin gayr-ı hukuki eylemlerin içinde olduğu iddiasını ön planda tutan bir kesim Amerika'daki bazı sol kesimlerde kabul görmüş ve harekete dönük bir kuşkuculuk başlamıştır. Bu özellikle Balyoz-Ergenekon sürecinde etkili olmuş, Dani Rodrik gibi akademisyenlerin Gülen hareketinin kriminal yönlerine dikkat çekmesi bazı çevrelerde Gülenist hareketle ilgili kuşkuların artmasına zemin hazırlamıştır.

Değerlendirme ve Sonuç

Son bir kaç yıldaki stratejik bazı hamleleri dışında, ABD'deki tüm macerası boyunca Müslüman toplumdan uzak duran fakat diğer dinî kesimlerle derin ilişkiler geliştiren Gülen ve takipçilerinin Trump döneminde mağduru oynayıp geniş Amerikalı Müslüman kesimlere yaklaşması Türkiye için önemli bir risk olarak ön plana çıkmaktadır. Trump ve destekçilerinin “Şeriat yanlısı,” “Müslüman kardeşler gibi laiklik karşıtı,” “Türkiye'deki laik ke-

simlerin düşmanı,” gibi hatalı ve İslamofobik argümanlardan ya da “Amerikalı öğretmenlerin işlerini göçmenlere veriyorlar” gibi nativist söylemlerden hareket eden Gülen eleştirilerine bel bağlamak sonuç alıcı olmayabileceği gibi Amerikalı Müslümanları Türkiye karşıtı bir noktaya da itebilir.

Türkiye’nin ABD’li Müslümanlar arasında oluşturduğu pozitif algıyı törpüleyecek olan böyle bir yaklaşım son derece hatalı olacaktır. Gülen grubunun geniş Müslüman kesimlere, ayrımcılığa uğradıkları savıyla yaklaşmaya çalışması bir risk olduğu gibi, bu grubun, Türk hükümetini de Trump ve ekibinin İslamofobik söylemlerine yakın olarak sunması gerçek ve ciddiye alınması gereken bir tehdittir. Bu noktada dikkatli hareket edilmezse CAIR gibi Türkiye’ye en ciddi desteği veren ve yakın duran bir organizasyon dahi Türkiye hükümeti ile ilişkileri ve İslamofobik söylemlerden mustarip bir Müslüman grup arasında sıkışıp kalma riskiyle karşılaşacaktır. Böyle bir durumda Amerikalı Müslümanlar arasındaki kredisini yakması beklenmemesi gereken CAIR gibi bir kurumu ya da diğer Müslümanları böylesi zor bir pozisyona sokmak Türkiye’nin ihtiyacı olan en son şeydir. Keza böyle bir senaryo 2015 yılında United States Council of Muslim Organizations (USCMO) adlı şemsiye organizasyonun Ermeni Soykırım Tasarısı karşısında Türkiye’ye destek veren bir bildiri yayınlaması ile yaşanmıştır. ABD gündemi dışındaki siyasi bir konuya dahil olunması bu kurumun şemsiyesi altındaki organizasyonlarda bir nebze rahatsızlık oluşturmuş, bazı yerel birimler bu bildiriye şerh düşen açıklamalar yayınlamış, sahada işbirliği yaptıkları Ermeni kurumlara özürletmişlerdir.²⁰

Amerikalı Müslümanlarla sadece şemsiye organizasyonların yıllık toplantılarındaki uzun, siyasi konuşmalar yoluyla değil, doğrudan ve bireysel düzlemde ilişki kurulması, FETÖ/PDY hareketinin iç yüzünün bu düzlemde anlatılması ve propogandalarının önüne geçilmesi önem taşımaktadır.

FETÖ/PDY hareketi 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında Müslüman cemaatinin önde gelen isimleriyle görüşerek kendi tezlerini aktarmaktan geri durmamıştır. Bu görüşmelere katılan bazı isimlerle yapılan temaslara dayanarak Gülen grubunun özellikle “kamu görevlisi örgüt mensuplarının tasfiyesi” temelli savlarının Amerikalı Müslümanların Türkiye algısına etki

20 Bu sürecin bir açıklaması için bakınız: <http://theamericanmuslim.org/tam.php/features/articles/us-council-of-muslim-organizations-armenian-genocide-statement-controversy/0020392> (Erişim: 29.05.2018)

ettiğini söylemek mümkündür. Bununla birlikte farklı görüşlere sahip Amerikalı Müslüman kurumlarının temsilcileri Gülen grubunun “şeffaf olmayan” ve “yalnızca ve her koşulda ben” diyen *egosentrik* yapısının kendilerini bu gruptan uzak durmaya iten faktörler olduğunu belirtmişlerdir. Buradan hareketle Gülen grubunun sorunlu bir liderin arkasından sürüklenen ve şeffaf olmayan bir kült hareketine dönüştüğü argümanı yer yer kullanılmalıdır.

15 Temmuz darbe girişimi sonrasında FETÖ/PDY hareketinin darbe eylemi içinde olup olmadığı etrafındaki tartışmanın harekete dönük olumlu algı besleyen kesimlerde radikal bir algı değişimine yol açtığı gözlemlenmektedir. Bunda ABD’de Türkiye’deki halihazırda görevde olan hükümetle ilgili ideolojik tepkisel bir tutumun ve mevzi almanın gelişmiş olması da önemli rol oynamış, FETÖ/PDY hareketi de bu algıyı besleyecek söylem ve eylemler üzerinde özellikle durmuştur. Bu hareket içindeki insanlarla yer yer karşılıklı çıkara dayanan ilişkiler geliştirmiş insanların, bu ilişkilerini bir anda sonlandıramadıkları anlaşılmaktadır. Benzer durum dinî gruplar için de geçerlidir. FETÖ/PDY hareketinin aşırı güçlenmekten etkilenecek kendisini Türkiye’ye yön verecek bir hareket olarak gördüğü ve bu yolda her yolu meşru görmesi nedeniyle kriminal faaliyetler içine girdiği noktası etki gösterebilecek söylem olarak öne çıkmaktadır.

Örgüt Türkiye’de kendileriyle yapılan mücadeleyi siyasal mücadele olarak göstermek için olağanüstü çaba sarfederken, örgüt liderinin dinin temel kaynaklarıyla açıkça çelişen sapkın düşüncelerinin somut delilleriyle ortaya konulması ve geniş toplumla paylaşılması Müslüman toplumu ikna etmenin en etkin yolu olacağı açıktır.

ALMANYA'DA GÜLEN ALGISI*

Giriş

Dünya çapında aktif bir hareket olduğu halde resmî bir merkezi bulunmayan ve Almanya'da "Gülen/Hizmet Hareketi" olarak adlandırılan FETÖ, bu ülkede farklı çalışma sahaları ve açık-örtülü etki alanları bakımından çok yönlü ve kompleks bir yapı arz etmektedir. FETÖ'nün bu çok boyutlu yapısı, söz konusu hareket hakkında sağlıklı analizlerin yapılmasını güçleştirmektedir.

Karşımızda bir tarafıyla 15 Temmuz 2016'daki darbe teşebbüsü öncesi Türk siyaseti, bürokrasisi, sivil toplum kuruluşları, medyası ve iş çevreleriyle olan gizemli/örtülü ve fakat etkin/güçlü ağları/bağlantıları sayesinde ülkede zemin kazanmış bir "sivil", "dinî toplum hareketi" bulunurken; öte yarıyla nihayet 15 Temmuz sonrasında iyice belirginleşen mahiyeti ile Türkiye devletinin ülke içi ve dışında mücadele halinde olduğu bir terör örgütü yapılanması bulunmaktadır.

Dünyada ve Türkiye'de olduğu gibi Almanya'daki "Gülen Hareketi" algısı da 15 Temmuz darbe girişimiyle birlikte önemli ölçüde değişmiştir. Dolayısıyla bu tarihi, bir milat olarak kabul edip hareketi bu açıdan değerlendirmek gerekmektedir. Ancak burada anakronizme düşmemek gerekir. Öyle ki hareketin analizinde bugünden geriye doğru bir değerlendirme yerine, mümkün olduğunca hareketin başlangıcından günümüze doğru uzanan bir analiz tercih edilmelidir. Bu nedenle "Gülen Hareketi"ni/FETÖ'yü sadece 15 Temmuz penceresinden ele almak ve ona göre değerlendirmelerde bulunmak resmin

* Prof. Dr. Mustafa Gencer (Abant İzzet Baysal Üniversitesi Öğretim Üyesi).

bütününü göstermeyeceğinden bize doğru bir yaklaşım imkânı vermeyecektir.

Burada, Almanya özelindeki “Gülen Hareketi” algısı ele alınırken başlıca istifade edilecek kaynaklar şunlar olacaktır: a) “Gülen Hareketi” ve mensuplarını konu edinmiş Almanca ve Türkçe yayınlar b) Almanya Anayasayı Koruma Dairesi’nce bu hareket hakkında hazırlanmış raporlar ve gözlemler c) “Gülen Hareketi” hakkında yayınlanmış kitap, makale gibi bilimsel çalışmalar d) Gazetelerde, internet sitelerinde yayınlanmış makale, yorum ve haberler. Özellikle bu son bahsedilen kaynak grubu bağlamında 15 Temmuz 2016 darbe girişimi sonrasında Alman medyasında FETÖ hakkında kendini gösteren yaklaşımlara dair bir basın ve medya taraması yapıldığını ve bu çalışma kapsamında değerlendirileceğini şimdiden belirtmek istiyorum.

Konunun ele alınmasında şu sıralama takip edilecektir: Çalışmanın genel hatlarını içeren giriş kısmından hemen sonra Almanya’daki Türk varlığı hakkında genel bir durum tespiti içerecek bölüm gelecektir. Zira Türklerin bu ülkeye göçleri ve onların yerleşim sürecine göz atmadan Almanya’daki toplumsal yapıların ve derneklerin “Gülen Hareketi” ile (gerek yakınlık gerekse de uzaklık anlamında) ilişkilerini ortaya koymak çok da mümkün olmayacaktır. Aksi takdirde “Gülen Hareketi”nin çizdiği kendine has profili anlamak güç olacaktır. Çalışmanın devamında “Gülen Hareketi”nin 15 Temmuz öncesi ve sonrasındaki durumu alt başlıklar altında ele alınacak ve bir sonuç değerlendirmesiyle çalışma tamamlanmış olacaktır.

Almanya’ya Göç ve Yerleşimin Tarihsel Arka planı

Almanya’da yaşadığı düşünülen milyonlarca Müslüman arasında en büyük grubu açık farkla sayıları 3,5 milyona ulaşan Türkler oluşturuyor. İslâm’ın Almanya’daki algılanışının bizzat Türk iş gücüyle yakın ilişkisi bulunmaktadır. Öte yandan yaklaşık 60 yıllık Türk göç tarihi, Müslümanların örgütlenme tarzını da belirlemiştir. İç ve dış göç başlangıçta sadece geçici bir olgu, yani bir personel (misafir işçi) sirkülasyonuna dayalı iş gücü olarak tasarlandığından, Almanya tarafı bu sürecin kültürel boyutuna neredeyse hiç önem vermedi. Türklerin ve dolayısıyla Müslümanların Almanya’daki varlığı uzun süreli bir olgu haline geldikten sonra dahi, bu boyut göz ardı edilmeye devam etti. 1970’lerin başlarından itibaren anayurttaki gelişmelere paralel

olarak, Türklerin inisiyatifiyle mevcut ibadethanelere ek camiler kurulmasından da anlaşılabilceği gibi, bir dine yöneliş kendini gösterdi.¹

1990'ların başlarına kadar Avrupa'daki Türklerin çoğu -özellikle ilk gelenler- Almanya'da bir gün geri dönecekleri düşüncesiyle yaşıyor ve hayat planlamalarını bu düşünceye göre şekillendiriyorlardı. Dolayısıyla bu insanlar, toplumunun sorunlarının çözümü için sivil toplum etkinliklerine girmeyi ön planda tutmuyorlardı. Hedef Türkiye'ye dönüş olduğundan bir şey yapılacaksa Türkiye için yapıyordu.

Bugün Almanya'daki Türk örgütlenmelerinin ortaya çıkış şartlarına bakılırsa bu kuruluşların çoğunluğu, sunulan olanakların eksikliğinden doğdu. Bunun en klasik örneğini din alanı oluşturur. En geç 1975'lerin ortalarından başlayarak Almanya'nın birçok kentinde camiler ve cami dernekleri ortaya çıktı. Bugün dinsel yönelimli altı büyük üst örgütlenme var. Bunlar kabaca Diyanet İşleri Türk İslâm Birliği (DİTİB), İslam Toplumu Milli Görüş (IGMG), Süleymancılar, Nurcular, Avrupa Ülkücü Dernekleri Federasyonu, Avrupa Türk İslâm Birliği'dir (ATİB). Bu derneklerde de başta Türkiye için ne yapabiliriz düşüncesi ön planda geliyordu. Cami dernekleri ya tabandan geliştirdi ya Türkiye bunu yukarıdan koordine etti ya da belli örgütler, Almanya'daki boşluktan ve Türkiye'nin geç devreye girmesinden yararlandılar.²

Göç sürecinde Almanya'da Türkler tarafından kurulan dinî cemiyet ve dernekler aynı zamanda Almanya'da İslâm'ın kurumsallaşmış ilk temsilcileridirler. Daha çok lokal bazda organize olmuş bu dernekler 1990'lı yıllarda birçok derneği birarada temsil eden üst kurullara üye oldular. Halen Almanya'da Müslüman dernekleri temsil eden iki büyük çatı teşkilatından biri Almanya Müslümanları Merkez Danışma Kurulu (Zentralrat der Muslime in Deutschland) ve diğeri Federal Almanya İslâm Konseyi'dir (Islamrat für die Bundesrepublik Deutschland).³ Ancak Gülen hareketinin bu kuruluşlara üyeliği ve ortak çalışması bulunmamaktadır.

1 Bernhard Trautner, "Türk Müslümanlar ve Devletşin Alanın Toplumsal Kanalları Olarak İslâmî Örgütler", *Devletşin Alan: Almanya ve Türkiye Arasında Siyaset, Ticaret ve Kültür*, Ed. Thomas Faist, Çev. Selin Dingillioğlu, İstanbul: Bağlam yay., 2003, s. 60.

2 Körber Stiftung (Ed.), *Perspektiven der Zivilgesellschaft, Argumente zum deutsch-türkischen Dialog*, Hamburg Körber Stiftung, 2001, s. 329-334.

3 Yasemin Karakaşoğlu, "Islamische Organisationen und die aktuelle Diskussion um die Einführung eines islamischen Religionunterrichts an deutschen Schulen" *Euro Agenda, Halbjährliche Zeitschrift für Sozialwissenschaften*, Berlin, Viyana, İstanbul, 2003, ss. 11-34; s. 12.

15 Temmuz 2016 Öncesi Almanya’da Gülen Algısı

Yukarıda adı geçen lokal ve çatı derneklerinin aksine, “Gülen Hareketi” cami dernekleri kurmamış ve Kur’an kursları organize etmemiştir. Kendilerine özgü terbiye yöntemleri arasında *Risale-i Nur*’dan okumalar daha bilgili bir “abi”nin gözetiminde özel ev ve yarı açık mekânlarda yapılmaktadır. Batı Avrupa’da 2000’li yılların başından itibaren Fetullah Gülen kanadı, gazete ve dergi yayınlamak, okullar ve öğrenci yurtları açmak, Müslüman işadamları birlikleri ve vakıflar kurmak suretiyle ön plana çıkmıştır. Seküler aktiviteler üzerinden dinî karakterli bir hareket görünümünde olan Gülen cemaatinin farkedilebilen ideolojisi (kurduğu modern okullarda din eğitiminden ziyade seküler tarzda Türkçe öğretimi üzerine odaklanmasından hareketle) İslamcılıktan çok Türk Milliyetçiliği olduğu anlaşılmaktadır.

Dinî değerler daha çok enformel terbiye yöntemiyle, öğrencilere ahlakî ve ruhanî bir rehberlik sunan öğrenci yurtları ve evleri ağı üzerinden verilmektedir. Aynı şekilde yurtdışında herhangi bir okuldaki Türk öğrencilere yönelik ev ödevi yardımı organize etmektedirler. Bu şekilde okul sonrası zaman, ödevlerin ötesinde *Risale-i Nur* okumaları ve Gülen’e ait video kasetlerinin izlenmesi için değerlendirilmektedir.⁴

Kendilerini “Hizmet” hareketi olarak adlandıran FETÖ’nün Almanya’daki gelişimine dair 2006 yılında yapılan ve 2014’te yayımlanan saha araştırmasına göre gelişimi şu şekilde gerçekleşmiştir.

Burada genel olarak Nurcular/Fetullahçılar olarak adlandırılan yapılanma kaynağı ve örgütleniş tarzları itibarıyla “kapalı” bir cemaat görünümü içinde değerlendirilmektedir. Yeterince şeffaf olmayan örgütlenme yapıları ve belirsiz söylemleri onları genellikle esrarengiz ve bir o kadar da şüpheli bir konuma dönüştürdüğü belirtilmektedir.⁵

Almanya’da son yıllarda bariz bir şekilde ortaya çıkan Fetullahçılar yeni bir yapılanma içindeler. Daha çok işadamları ve işadama örgütlerine yakın duran, eğitim alanına yoğunlaşan ve kendileri hakkında neredeyse sadece dışardan bilgi toplanabilen bir grup. Örneğin Avrupa İş Adamları ve Akade-

4 Martin van Bruinessen ve Stefano Allivi, *Avrupada Müslüman Özenin Üretimi: Fikirler, Bilinçler, Örnekler*, İstanbul; İletişim Yayınları, 2012, s. 33-35.

5 Mustafa Gencer, *Almanya’da Türkler ve İslam. Kanaat Önderlerinin Kimlik, Uyum ve Gelecek Tasavvurları*, Bursa; Bursa Akademi yayınları, 2014, s. 64.

misyenler Birliği derneğinin başkanı ve Berlin MÜSİAD Türkiye dış temsilcisi S.S. ile 22.08.2016'da yapılan mülâkatta Fetullahçıların hitap ettiği kesimin, paralı veya diplomalılar olduğu belirtildi. “Örneğin 10 iş adamı ziyaret edilip iyi ilişkiler kuruluyor, toplantılara davet ediliyor, ancak onların hayat tarzına ka- nışılmıyor. İş çevrelerinde bu şekilde bir değişim sağlandıktan sonra o kesimin ço- cuğu cemaatin okullarında okutuluyor. Örneğin Bielefeld’de İmpuls, Paderborn’da Regenbogen adında bölgesel dernekler var. Hannover, Dortmund ve diğer bölgeler- deki iş adamları dernekleri ile bağlantıları var. 3 yıl çalışıp, istenen yere gidiyorlar. Mühendis ve eğitilmiş kişilerden seçilen bölge sorumluları iş adamlarını kahve iç- meye davet ediyorlar, olağanüstü ilgi gösteriyorlar ve her konuya İslâm’dan cevap veriyorlar. Tam bir organize şeklinde ve iş odaklı çalışıyorlar, değişik bölgelerde o bölgenin en gözde otel salonlarında işadamlarını bilgilendirme toplantıları düzen- liyor ve bu toplantılara Alman ve Türk girişimci, bürokrat ve siyasileri davet edip, gündemdeki konular hakkında (örneğin karikatür krizi ve Alman vatandaşlığına müracaat için getirilen vicdan testi hk.) görüşlerini alıyorlar.”⁶

Almanya’da yerel bazda aylık yayın yapan bir gazete sahibinin Zaman Gazetesi ve Fetullahçılar hakkındaki düşünceleri de şu şekildedir: “Zaman Gazetesi’nin tirajını abone kampanyası ile 50 bine kadar çıkardılar. Frankfurt’ta Avrupa müdürü Abdullah Aymaz müstear isimle çalışmakta ve işadamlarından adeta dilenerek destek toplamaktadır. Abone usulü ile satılan gazete pek okunmu- yor, ilanları da etki yaratmıyor. Dağıtım yapılan işyerlerinde masada kalıyor. Örgüt yöneticileri kendilerine bir taban oluşturur diye çalışma bölgeleri bir iki yılda bir değiştiriliyor. Faaliyetlerinin teşkilatla bağlantısını örtbas etmek için, daveti- yelerini örgüt dışından tanınmış birinin adına yapıyorlar. Almanya’da cemaatten biriyle evleniyorlar. Sosyeteye dahil olanlar, örgüt içinde derece derece yükseliyor. Sohbetlere dışardan misafir olarak katılanlar, belli halkalardan öte geçemiyorlar.” Fetullahçılar ayrıca Türkçe yayımlanan Zaman gazetesine ilaveten Haziran 2006 yılından itibaren Almanca olarak “Zukunft” (Gelecek) adında aylık kültür, siyaset ve ekonomik karakterli bir dergi çıkartmaya başladılar.⁷

Almanya’da diyalog ve eğitim üzerinden zemin kazanmaya çalışan mo- dern bir hareket olarak gündeme gelen Gülen hareketinin/FETÖ’nün Alman bakış açısının dikkatinden kaçmış olması ihtimal dışıdır.

6 Gencer, *Almanya’da Türkler ve İslam*, s. 142-143.

7 Gencer, *Almanya’da Türkler ve İslam*, s. 143-144.

2014 yılı başında Almanya’da İslam uzmanı Claudia Dantschke tarafından yapılan bir diğer değerlendirmede Gülen eğitim hareketi/FETÖ’nün eğitim çalışmaları ve temsilcilerinin sahip oldukları anlayışın demokrasi ile zor bağdaştırılır, tehlikeli bir organizma olduğu şeklindedir.⁸

Bunun dışında, Alman Anayasayı Koruma Örgütlerinin Eyaletlerdeki şubeleri ülkede faaliyet gösteren dinî, ideolojik, aşırı sağcı ve sağ ve sol ekstremist marjinal grupları takip ederek yıllık raporlarına bulgularını yansıtmaktadır.

Konumuz bağlamında önem arz eden bu tarz raporlardan bir tanesi de Baden Württemberg Eyalet hükümeti tarafından 25 Temmuz 2014 tarihinde yayınlanan FETÖ’nün (rapordaki adıyla Gülen/Hizmet Hareketi) faaliyetlerinin Alman Anayasası’na karşı olup olmadığına dair 60 sayfalık detaylı inceleme raporudur.⁹

Bu raporda hareket 7 başlık altında incelenmiştir. Bunlar: 1) Hareketin çıkış noktası 2) Fetullah Gülen’in şahsiyeti, etkisi ve İslam anlayışı 3) Hareketin kendisi 4) Harekete taraftar ve eleştirel yaklaşımlara dair görüşler (Akademik, Gazete, Siyasi vs. çevrelerden) 5) Medya’da “Gülen Hareketi” 6) Gülen’in söylem ve eylemlerinin demokratik ve özgürlükçü düzene karşı değerlendirip değerlendirilmeyeceği konusu 7) Anayasa karşıtı çalışma yapıp yapmadığına dair hareket noktalarının incelenmesi.

Rapora göre Gülen-Hareketi kendini Hizmet veya Hizmet hareketi olarak adlandırmakta olup Almanya genelinde Eğitim kurumları ile çalışmalar yapmakta ve kültürler ve dinlerarası diyalog konusuna eğilmektedir. Ülke çapında yaklaşık 300 dernek, 24 resmen tanınmış özel okul ve tahminen 150 okul dışı takviye kurs merkezleri ile aktiftir. Ayrıca değişik medya ve iş kuruluşlarıyla bağlantıları bulunmaktadır. Üniversite şehirlerinde faaliyet gösteren Işık Evleri (Öğrenci Evleri) öğrencilerin okul dışındaki zamanlardaki eğitim süreçlerinin yanı sıra mental ve zihinsel olarak öğrencileri “Hizmet Hareketi”ne bağlamak üzere çalışmaktadırlar. Bunlar daha çok özel teşebbüs

8 http://www.deutschlandfunkkultur.de/guelen-bewegung-kein-harmloses-bildungsnetzwerk.1278.de.html?dram:article_id=274965 (Erişim tarihi 23.1.2018)

9 <http://docplayer.org/2578021-Bericht-des-landesamts-fuer-verfassungsschutz-baden-wuerttemberg.html> (Erişim tarihi 23.1.2018).

tarafından kiralanan daireler/evler olduğundan sayıları ve evlerde kalan öğrencilerin mahiyeti hakkında sağlıklı rakamlar tespit etmek güçtür.

Rapora göre “Gülen” ve “Hizmet Hareketi” sadece köken ülke Türkiye’de değil, aynı zamanda Almanya’da da tartışmalıdır. Alman akademi, basın ve medya temsilcileri hareketi, yapısının ve hedeflerinin şeffaf ve belirgin olmayışı nedeniyle eleştirmekte, dışa dönük seküler, içe dönük siyasal İslamcı bir ajandasının bulunduğunu ileri sürmektedirler. Raporun özet kısmının sonunda ulaşılan sonuç, “hareketin faaliyetlerinin Alman Anayasası’na aykırılık göstermediğinden izlenmesine gerek yoktur” şeklindedir.

2014 yılında müstakil olarak hazırlanan bu özel rapordan anlaşıldığı kadarıyla faaliyetleri izlenmeyen “Gülen Hareketi” çalışmalarına devam etmiştir. 31 Mart 2017 tarihinde yayınlanan Baden Württemberg Eyaleti Anayasayı Koruma Dairesinin “2016 Yılına dair İzleme Raporu”nun İslamî Aşırıçılık ve Terörizm başlığı altında Türk organizasyonlarının incelendiği 4. bölümünde de “Gülen Hareketi”nin Anayasayı Koruma Örgütlerince izlenmediği belirtilmektedir.¹⁰

15 Temmuz 2016 Sonrası Almanya’da Fetullah Gülen Algısı

Alman İstihbarat Teşkilatı’nın (Bundesnachrichtendienst: BND) başkanı Bruno Kahl 18 Mart 2017 tarihinde alışılmadık bir şekilde *Der Spiegel* dergisine açıklamalarda bulunmuştur. Açıklamasında Kahl, 15 Temmuz darbe girişiminin arkasında Gülen Hareketi’nin bulunduğu konusunda Türkiye’nin kendilerini ikna edemediğini belirterek, FETÖ yapılanmasını “dinî ve seküler eğitim alanında faaliyet gösteren sivil bir örgütlenme” olarak tanımlamıştır.¹¹

Merkezi Berlin’de bulunan ve Ercan Karakoyun yönetiminde faaliyet gösteren Diyalog ve Hizmet Vakfı’nın web sitesine göre, söz konusu “Gülen

10 http://www.verfassungsschutz-bw.de/site/lfv/get/documents/IV.Dachmandant/Datenquelle/PDF/2017_Aktuell/Verfassungsschutzbericht_BW_2016.pdf S. 79, 16 Nolu Dipnot (Erişim tarihi 23.1.2018)

11 <http://www.spiegel.de/politik/ausland/tuerkei-putschversuch-laut-bnd-chef-wohl-nur-vorwand-fuer-radikalen-kurs-erdogans-a-1139271.html> (Erişim tarihi 18.01.2018) “Die Gülen-Bewegung ist eine zivile Vereinigung zur religiösen und säkularen Weiterbildung.”

Hareketi”ne mensup kurum Almanya’da konferanslar, yayın ve eğitim faaliyetlerine devam etmektedir.¹²

2017 yılında yapılan bir haberde belirtildiğine göre, Bolton Üniversitesi’nde Doktora öğrencisi ve Sosyal Demokrat Parti üyesi olan Bülent Babür, 2013 yılında Baden Württemberg eyaletinde Gülen yanlısı kurumların ekonomik yönden desteklenmemesi için çaba sarf etmiş, ancak bunun üzerine kendisi Güleciler tarafından tehdit edilmiştir.¹³

Türk-Alman ilişkilerinin 2016 yılında bozulmasına paralel olarak Almanya’daki Türkler ve onların kurumları bir çok yönden sıkıntılar yaşamaya başlamıştır. Türklerin ve kurumlarının Alman makamlarıyla ilgili iş ve işlemleri, okul çağındaki Türk öğrencilerin anadil derslerine kadar, hemen her alanda bundan olumsuz yönde etkilenmiştir. Erdoğan karşıtlığının basın ve medyada tavan yaptığı bu dönemde, Alman basınında “Gülen Hareketi”yle ilgili eleştirel yaklaşımların neredeyse yok denecek kadar az olması, Alman kamuoyunun adeta tek merkezli bir bilgi kaynağı üzerinden manipüle edilmesi endişesini ortaya çıkarmıştır.

Bu atmosferde, Türkiye ve Türk organizasyonlarıyla yıllardır var olan işbirlikleri bir anda sorgulanmaya ve sonlandırılmaya başlanmıştır. Örneğin Türklerin uyumu ve Suriye merkezli yeni göç dalgası ile Diyanet İşleri Türk İslam Birliği’nin tecrübelerinden istifade edilmesine son verilmesi gündeme gelmiştir. Dahası Alman siyasi ve bürokratik yetkilileri ardı ardına DİTİB’e Türkiye ile ilişkisini koparması gerektiğini belirtmişlerdir.

Türkiye 15 Temmuz sonrası bir yandan FETÖ/PDY ile içerde kamusal alanda amansız bir mücadele sürdürüyorken, öte yandan Türkiye dışında görev yapan asker, diplomat ve memurlarının ilgili ülkelere sayıları oldukça kabarıp olan iltica başvurularıyla karşı karşıya kalmıştır. Türkiye, aynı zamanda 15 Temmuz sonrası terör kapsamına alınan FETÖ/PDY’nin Almanya’daki varlığı ve uzantıları ile uğraşmak durumundadır.

12 <http://sdub.de/stiftung/> (Erişim tarihi 18.01.2018).

13 http://www.huffingtonpost.de/buelent-babuer/guelenanhaenger-unter-druck-gesetzt_b_15936954.html?utm_hp_ref=tuerkei (Erişim tarihi 23.1.2018)

FETÖ konusunun DİTİB ve Alman kurumlarının yaklaşımları bağlamında geriye dönük değerlendirmesini, *Perspektif* dergisinin Ocak 2018 sayısında yapan Elif Zehra Kandemir şu sonuca varmıştır.

“Buradaki temel kırılma noktası, 2016 yılının son ayında DİTİB imamlarına yönelik ajanlık iddialarıdır. Türk devletinin iç güvenliğine bir tehdit olarak tanımladığı FETÖ yapılanmasının Almanya’da basit bir “sivil toplum kuruluşu” olarak algılanması ve 15 Temmuz travmasının etkilerinin Almanya’da bir türlü anlaşılabilmesi iki ülke arasındaki krizi tırmandırmıştır. Aralık 2016’dan itibaren Almanya’da DİTİB imamlarına yönelik ajanlık iddialarına dair haberler Türk ve Alman basınına yansımaya başladı. Bu sırada 19 DİTİB imamının konsolosluklara muhtemel FETÖ mensuplarıyla ilgili ilettiği eğreti “raporlar” da “ajanlık” olarak yorumlanmış, bu tartışma DİTİB’e Kuzey Ren-Vestfalya’daki İslam Din Dersi Karma Komisyonu üyeliğini dondurma ve Aşağı Saksonya’da devlet anlaşması müzakerelerinin tıkanması olarak geri dönmüştür. Aynı şekilde, DİTİB’e 2017 yılında 1.47 milyon avro teşvik veren Alman devleti, 2018 bütçesini 297.500 avroya düşürmüştür. Ajanlık tartışması DİTİB’in Alman kamuoyundaki imajını yerle bir ettikten tam 1 sene sonra, DİTİB imamlarına dair soruşturmanın kapatıldığı sessiz sedasız ajanslara düşmüştür. Geriye, kurumun tamamının haksız yere damgalanması ve Türkiye’den bağını tamamen koparması talepleri kalmıştır.”¹⁴

Sonuç ve Değerlendirme

Yukarıda yapılan açıklamalar ışığında genel bir değerlendirme yapacak olursak, 2000’lerin başlarından itibaren Almanya’da faaliyetlerini yoğunlaştıran ve faaliyet alanlarındaki çalışmalarına ivme katarak artıran FETÖ açısından 15 Temmuz’un kendine has bir anlamı ortaya çıkmaktadır. 15 Temmuz öncesi Türkiye ve Dünyanın diğer bölgelerindeki faaliyetlerine devam eden “Gülen Hareketi”, Türkiye’deki 15 Temmuz Darbe teşebbüsünden sonra Almanya’yı merkez seçmiş gibi görünmektedir.

Nitekim Almanya’da haftalık yayınlanan *Die Zeit* gazetesi darbe teşebbüsünün birinci yıldönümünde, 19 Temmuz 2017 tarihli nüshasında, “Gülen Hareketi, Örnek Öğrenciler” başlıklı yazısında Ercan Karakoyun’a atfen Türkiye’de hain addedilen Gülen Hareketi’nin Türkiye’de dağıldığını, Al-

14 Elif Zehra Kandemir, “DİTİB Tartışması Neden Bütün Cemaatleri İlgilendiriyor?”, <http://www.perspektif.eu/2018/01/03/ditib-tartismasi/> (Erişim tarihi 23.1.2018)

manya'yı yeni merkezleri yaptıklarını belirtmektedir. Almanya'da Erdoğan karşıtlarının Devlet korumasına alındığını belirtilen haberde, hareketin "Almanlaşmasına" ve gelecek işbirliğinin yeni boyutuna dair işaretler de verilmektedir. Bu bağlamda Afrika'da Türkiye'nin talebine uymayarak okullarını devretmeyen Etiyopya'nın başkenti Addis Abeba'daki okula bir Alman müdür aranmaktadır.¹⁵

Alman istihbarat teşkilatının alışılmadık şekilde Gülen hareketini/FETÖ'yü 15 Temmuz'daki rolü hakkında temize çıkarması, ayrıca gizli servislerin çalışma prensiplerine ters düşer şekilde Gülen hareketine/FETÖ'ye mensup şahıslar hakkında Türkiye'nin sunduğu istihbari listeyi ifşa etmesi dikkat çekicidir. Buna paralel olarak Alman basını ve siyasî çevrelerde eş zamanlı yürüyen/yürütülen Erdoğan/Türkiye karşıtlığı, Gülen hareketini koruma ve kollama saikleriyle örtüştürülmüştür. Gerek istihbarat, basın, medya ve gerekse siyasî ve kamuoyunun bu yaklaşımları genel olarak Almanya'nın FETÖ'ye bakış açısını ortaya koymaktadır.

Türkiye açısından değerlendirildiğinde, PKK'dan sonra ikinci bir cephenin ikili ilişkilerde ve gelecekte sorun olarak ortaya çıkacağı, Almanya'da FETÖ'ye karşı şüpheli bakışın azalmadığı, aksine arttığını söylemek mümkündür.

Dünyanın her yerinde olduğu gibi Almanya'da da "Cami yerine okul inşa etme" modeline göre hareket eden FETÖ aktörleri, eğitim yolu ile elde ettikleri "kazanımları" gelecekte de kullanmayı hedeflemiş görünmektedirler.

15 <http://www.zeit.de/2017/30/guelen-bewegung-schulen-deutschland> (Erişim tarihi 23.1.2018)

GÜNEYDOĞU ASYA MALAY TOPLUMLARINDA FETÖ ALGISI VE ALINMASI GEREKEN TEDBİRLER*

Giriş

FETÖ yapılanmasının yurtdışı açılımı çerçevesinde, geniş anlamıyla Malay dünyasının iki önemli ülkesi Endonezya ve Malezya'ya ayak basmaları ve ardından Güneydoğu Asya'daki diğer ülkelere yayılmaları Türkiye'deki gelişmeler kadar, soğuk savaş dönemi sonrasında oluşan küresel değişim süreciyle de bağlantılıdır. Sovyetler Birliği merkezli doğu bloku ülkelerinin birbiri ardına siyasî ve toplumsal çözülme yaşamaları, Orta Asya'daki Türk kökenli devletlerde de değişimi beraberinde getirdi. Soğuk savaş sürecinin sona ermesinin neden olduğu ilk şok atlatıldıktan sonra, tıpkı diğer ülkeler gibi, Türkiye devleti ve sivil toplum oluşumları da tarihsel olarak psikolojik yakınlık duyduğu Türk topluluklarına yönelik faaliyetleriyle gündeme geldi. O dönemki gelişmeler dikkate alındığında, Türkiye Devleti'nin "hazırlıksız yakalandığı" yönündeki ifadeler gündemde yer almıştı.

Bununla birlikte, soğuk savaş sonrası dönem, taşıdığı belirsizlikler kadar siyasî, ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi bağlamında yeni açılım imkânları sunuyordu. Soğuk savaş sonrası dönemde Türkiye Devleti'nin kurumsal yapılarının bu süreçte gündeme getirdiği yeni politikalar, başta Türk kökenli topluluklarla işbirliğini gündeme getirdi. Buna ilâve olarak, İslamiyetin 'kardeş' kıldığı milletlerle de yakınlaşma sürecine girilmeye başlandı. Üst düzeyde yapılandırılan devlet politikalarının pratikteki karşılığını, örneğin Dışişleri Bakanlığı gibi uluslararası arenada Türkiye'nin önünü açmaya matuf kurumlarca gerçekleştirilebileceği konusunda bir şüphe zamanla kendini gösterme-

* Adil Yurtkuran

ye başladı. Bunda, hiç kuşku yok ki, Türk Dışişleri Bakanlığı'nın soğuk savaş döneminde NATO şemsiyesi altında yapılaşmasının doğurduğu refleksler kendini ortaya koyuyordu. Bu çerçevede, küresel değişimler karşısında büyük devletlerin hazırlıklı olmaları yönündeki beklentinin o dönem Türkiye'si için ne kadar gerçekçi olup olmadığı tartışmaya açılmıştı.

Yukarıda zikredilen kurum ve benzeri yapıların, soğuk savaş sonrası dönemde uluslararası arenada bir imkân olarak ortaya çıkan süreçlere 'kapalı-lık', 'yavaşlık', 'temkinlilik' gibi yaklaşımlarla tanımlanabilecek şekilde bir tepki verdiği gözlemleniyordu. Öte yandan, Türkiye içerisinde uzun dönem boyunca yapılanma eğilimi sergileyen ve yetişkin insan gücü kadar dünyaya bakışlarıyla da 'devlete karşı' denilememekle birlikte, devletin önünde kabul edilebilecek faaliyetlerine tanık olunan ve sivil toplum kuruluşu, yardım kuruluşları, ticarî birlikler gibi yapılanmalarla kendini ortaya koyan cemaat ve benzeri yapıların varlığı dikkat çekiyordu.

Resmî kurumlar vasıtasıyla üstlenilen bu süreç, İslam coğrafyası gibi geniş bir coğrafyada güçlü siyasi, ekonomik, eğitim ve kültürel ilişkiler kuracak güçlü ve sürdürülebilir bir devlet yapılaşmasının mağduriyetini üzerinde hissetti. O döneme kadar Türkiye'de devletin resmî ideolojisinin ve süreçler üzerinde egemen olan siyasi partilerinin yaptırımları sonucu kendi içinde 'otonom' bir gelişme kaydeden, devlete alternatif olmamakla birlikte, devletin vermekte zorlandığı siyasi ve kültürel özgürlükler alanında kendine yeni yollar arayan cemaatler özellikle yukarıda zikredilen ikinci alanda daha da güçlenme eğilimi gösterdi. Bu dönemde, Türkiye'de geniş kesimlerin eğitim, ekonomi gibi alanlarda elde ettikleri kazanımları yakın bölgeden başlayarak İslam coğrafyasının farklı bölgelerine yönelik faaliyetleriyle yaygınlaşmaya ve yayılmaya başladı. Bunun başlangıç süreçleri 'mağdur kitlelere' yardım şeklinde gündeme gelirken, süreçte daha kurumsal oluşumlar şeklinde eğitim başta olmak üzere çeşitli alanlarda yoğunlaşarak gelişme kaydetti. Bu bağlamda ortaya çıkan yapılar arasında FETÖ kendine özgü yapılanmasıyla dikkat çeken bir oluşumdu.

Bu süreçte elbette, tıpkı Türkiye gibi, küresel gelişmelerden etkilenen ve nüfusunun büyük çoğunluğunu Müslümanların oluşturduğu ülkelerin siyasal yapılarında ve sivil toplum kesimlerinde de dışı açılma yönünde bir eği-

lim sâdır oluyordu. Bu bağlamda, başta üniversite ve entelektüel çevrelerin öncülüğünde gündeme gelen sivil toplum oluşumları bir süre sonra siyasî partiler olarak ilgili ülkelerin siyasal ve toplumsal gündemlerine damgasını vurdular. Bunlardan örneğin, Malezya'da önemli bir gençlik hareketinin liderliğini yapmış ve ulusal siyaset içerisinde yer almış Enver İbrahim'in yakın çevresinin ülkede yaşanan iç politikadaki gelişmeler sonrasında reform hareketinin siyasî karşılığı olarak kurduğu Adalet Partisi (*Partai Keadilan* -PK)¹ ve bu partinin geniş insan kaynaklarına sahip Malezya Müslüman Gençlik Hareketi (*Angkatan Belia Islam Malaysia* -ABIM) yapılanması dikkat çekiciydi. Endonezya'da ise, geniş bir nüfus yapılanması içerisinde ortaya çıkan birbirinden farklı eğilimlere sahip reformcu hareketler içerisinde kampüslerdeki faaliyetleriyle adından söz ettiren 'tebliğ' (*da'kwah*) hareketinin yetiştirdiği kadrolar, Suharto sonrası dönemin siyasal 'özgürlükler' ortamında Kalkınma ve Adalet Partisi'yle (*Partai Keadilan Sejahtara* -PKS) 1999 yılından itibaren ulusal siyasal yaşamda yer almaya başladı. Söz konusu bu ülkelerde yeni dönemin imkânları ölçüsünde hayata geçirilen bu ve benzeri siyasî ve toplumsal yapılaşmalar, yerleşik politikalara alternatif sunmakla kalmayan, aynı zamanda uluslararası arenada Müslüman toplumlarla sivil ve siyasal alanda yakın temaslar kurma süreçlerini tecrübe etmeye başladılar.

Türkiye siyasî ve toplumsal gerçekliğinin bir yansıması olarak ortaya çıkan 'dini' temelli yapılanlar arasında kendine özgü bir yer edinen FETÖ yapılanması, faaliyet alanı olarak 'okulları' ve 'kampüsleri' öncelledi. Bu yapı, aynı zamanda seçkin bir yaklaşımla Anadolu gençleri arasında 'zeki', 'gelecek vaad eden' bireyleri kendi bünyesine kazandırma konusunda azami gayret sarf ederken, bu gençleri bugünden yarına hem ülke içerisinde hem de dışında 'FETÖ' yapısı içerisinde işlevsellikleri son derece yüksek birer kadro 'ajanı' (*agent*) haline getirme yönünde de bilinçli bir yaklaşım sergiledi. Tıpkı benzeri cemaat oluşumları gibi, özellikle 1970'li yıllardan itibaren eğitim sektöründe, özellikle de üniversite kampüslerinde yapılaşma sergileyen bu oluşum, kendini değişik toplum kesimlerine açma-tanıtma konusunda da arzulu, kararlı ve uzun vadeli bir politika izledi. Böylece eğitim kurumunun çeşitli katmanlarındaki etkinlikleriyle ivme kazandı. Söz konusu hareket, bu

1 1999 yılında kurulan Adalet Partisi'nin adı 2003 yılında Kalkınma ve Adalet Partisi (PKR) olarak değiştirildi.

‘farklı eğitim süreçlerini’ desteklemek üzere maddi kaynak arayışları noktasında da ‘sürdürülebilir’ bir yol izleyerek, orta alt esnaf gruplardan başlayarak iş çevrelerini dinî ve milli güdülerle kendine eklemlemede ‘başarılı’ oldu. Bazı cemaat yapıları devletin kurulu gücü ve bunun kamusal alana yansıyan ‘demir yumruğu’ altında var olma çabasını mevcut yasal sınırlar çerçevesinde meşru zeminlerde sürdürme adına siyasete katılırken veya dönemin mevcut siyasî partileri içerisinde yer alabilecek süreçleri tercih ederken, FETÖ aktif politikada yer almamayı kendine ilke edindiğini ileri sürerek bu süreçlerde yer almaktan uzak bir yaklaşım sergiledi. Gerek siyasal süreçler gerek toplumsal talepler noktasında ‘cemaatleşmeci’ yapılar popülerlik ve siyasal bir değer kazanırken, bir rekabet sürecinin yaşandığına da tanık olundu. Bununla birlikte, FETÖ yapılanması, siyasî yaşamın getirdiği imkânları sonuna kadar kullanmaktan ve bu anlamda son derece pragmatist bir yaklaşım sergilemekten de uzak durmadı. Türk siyasî hayatında iktidar olma imkânı taşıyan tüm partilere yakınlaşarak, bu partilerin iktidarları dönemlerinde elde ettiği ‘sosyal imtiyazlar’ ile eğitim alanındaki yayılmacı politikasının önünü açarken, bir yandan da eğitim süreçlerini tamamlayan kadrolarını bürokrasiye taşıma olanaklarını geri çevirmedi. Bir yandan öğrenciler bağlamında insan kaynakları, öte yandan ‘maddi yardımlar’ sayesinde maddi gücünü tedrici olarak artıran FETÖ, toplumsal yapının gerektirdiği tüm alanlarda var olacak şekilde yapılaşmasını sürdürdü. Bu anlamda, süreçte eğitimden insanî yardıma, yayın kurumlarından medya dünyasına, iş birliklerinden uluslararası ilişkilere kadar giderek etkinliği artan kurumları bağrında büyümeye devam etti. Yukarıda ifade edildiği üzere Türkiye’nin ana akım siyasî partileriyle dönem dönem yakınlaşan işbirlikleri, gizli ya da açık, zamanla bürokrasiye kazandırdığı insan kaynakları ile çeşitli politikaların oluşmasında şu veya bu şekilde aktör olarak yer alırken, bir yandan da geleneksel bir ‘cemaat’ olarak dinî ve millî duyguları hem yurt içinde ve hem de yurt dışında yapılanmasının alt yapısı olarak gündemde tuttu.

Bu durum, Türkiye toplumsal yapısı içerisinde FETÖ’yle rekabet edebilecek farklı cemaat yapılarına rağmen, aşağıda görüleceği üzere FETÖ yurt dışı açılımında, özellikle de Türkiye’ye yakın olduğu söylenebilecek ‘geleneksel’ coğrafyalar dışında bu alanda neredeyse rakipsiz bir konuma yükseldi. Bu süreçte, Türkiye’de iktidar çevreleri ve hükümet ile Türkiye Devleti’ni yurt

dışında temsil makamındaki kurumlarla ilişkisinde, devletin tanıdığı veya tanımladığı anlamda ‘milliyetçi’ bir eksene kendini odakladı. Bu durum, desteklenen hükümetler döneminde FETÖ’nün olumlu bir imaja sahip bir ‘sivil’ yapı olarak anılmasını ve nihayetinde desteklenmesini gündeme getirdi. Bu yaklaşım, FETÖ’ye Türkiye’nin yurt dışındaki resmî makamları nezdinde meşruiyet kazandırmakla kalmadı, aynı zamanda ‘devlet’ olmak iddiasıyla FETÖ’nün yurt dışı yapılanması, ‘yerli muhataplarına’ uygun politikalarıyla da dikkat çekmeye başladı. Bu süreç, aynı zamanda FETÖ’nün komşu ülkelerden dünyanın doğusu ve batısındaki değişik ülkelere doğru yayılmacılığında birbiriyle çelişecek politikalarına konu oldu. Bu anlamda, bölge farklılıkları kadar, faaliyet gösterilen ülkelerin toplumsal yapıları, dinî-kültürel yapılaşmaları noktasında da dikkatle izlenen birbirinden belli çizgilerle ayrılan ‘gizli/açık’ politikaların geliştirilmesine neden oldu.

1. Malay Dünyasında FETÖ Yapılanması

FETÖ’nün Güneydoğu Asya’da antropolojik olarak Malay kategorisine giren ve içerisinde farklı etnik toplulukları barındıran ülkelerdeki faaliyetleri süreç içerisinde tedrici bir gelişme kaydetmiş ve bugün dahi etkinliği devam eden bir yapı olarak varlığını sürdürmektedir. Bu bağlamda, söz konusu bu yapının geniş Malay topluluğunun iki önemli ülkesi Endonezya ve Malezya’nın yanı sıra, Tayland gibi Budist, Filipinler gibi Hristiyan bir ülkedeki faaliyetleri çerçevesinde bu iki ülkenin güneyindeki Malay Müslüman toplulukları, yani ‘Patani’ ve ‘Moro’ toplumlarına yönelik yaklaşımları noktasında da ele alınabilir. Singapur, her ne kadar nüfusunun kahir ekseriyeti Çinli ve dinî bağlılık olarak Hristiyan bir görünüm arz etse de, bu iki büyük Malay topluluğu içerisinde küçük bir ada olmakla birlikte, bu coğrafyanın tarihsel olarak doğal bir uzantısı olması nedeniyle ele alınmayı hak eder. Bununla birlikte, FETÖ’nün Malezya, özellikle de Endonezya’da sergilediği yapılaşma bölgedeki diğer ülkelerdeki yapılanma hakkında bir prototip sunmaktadır.

Yukanda zikredilen ülkelerin siyasal ve toplumsal yapılarına bağlı olarak FETÖ izlediği politikalarda farklılık gösterir. Eğitim merkezli bir yapılanma olarak kendini lanse eden FETÖ, bu anlamda modern eğitim olgusuyla ilgili ülkelerde Milli Eğitim Bakanlığı başta olmak üzere eğitim çevrelerinde ve sivil toplum kesimlerinde kendini kanıtlama uğraşı içerisinde oldu. İngilizce

eğitim ile yerli dilde eğitim sağlayarak ‘iki dilli eğitim’, fen bilimlerine ağırlık vererek ‘bilimsel eğitim’ gibi jargonlarla toplumda yer edindi. Okullarda din derslerine yer vermemesiyle dikkat çeken yapı, varlıklı ailelerin çocukları ile gelecek vaad eden zeki çocuklarla okul dışında özel bir ilgi göstererek bir yandan ebeveynler üzerinden toplumsal ve siyasal meşruiyetini artırırken, zeki çocukların sınavlar, olimpiyatlar vb. gibi rekabete dayalı süreçlerdeki başarılarıyla toplumda ses getirdi.

Öte yandan, Malezya ve özellikle Endonezya gibi nüfusunun kahir ekseriyetini Müslümanların oluşturduğu bu iki ülkede ‘İslamî’ tonu ağır basan, bununla birlikte İslamî anlayışını ‘liberal’, ‘ılımlı İslam’, ‘diyalog’ zemini üzerine inşa eden bir yaklaşım sergiledi.² Eğitim kurumlarını hayata geçirme süreçlerinde Türkiye’den ilgili ülkelere gönderilen ve bu ülkelerde lisans ve yüksek lisans öğrenimi gördürülen öğrencilerle ülkelerin ana dillerine vâkıf eğitim kadroları oluşturuldu. Türkiye’den mobilize edilen öğrenciler, yurt dışı öğrenimleri sırasında okullarda ‘asistan’ öğretmen, yurtlarda ‘belletmen’ gibi görevlerle öğrencilerle ve de velilerle temasları sürdürmede işlev gördüler. Bu ‘asistanlar’, aynı zamanda Türkiye’den gelen ziyaretçilere, iş adamlarına, bürokratlara mihmandarlık yaparak, bulundukları ülkenin ilgililere tanıtılmasında ‘tampon’ bir görev yüklendiler. Buna ilâve olarak, zamanla eğitim kurumlarından yetişen yerli öğrencilerin de yetişmesiyle yukarıda zikredilen süreçlerde yer alacak insan kaynakları konusunda zengin bir alt yapıya ulaşıldı. Söz konusu bu öğrenciler, ‘ev yapılanmaları’ sayesinde kampüste yerli öğrencilerle temaslarını ‘öğrenci evleri’ üzerinden yürüterek bu öğrenci gruplarının belli programlarla FETÖ ideolojisinin aktarılmasında rol oynadılar. Bu süreç, FETÖ’nün insan kaynaklarının zamanla genişlemesine neden olurken, öğrencilerin farklı bölgelerden geldikleri dikkate alındığında aynı zamanda ilgili ülkelerin farklı bölgelerine ulaşmada da araç kitle rolü üstlendiler.

Tayland ve Filipinler gibi, biri Budist diğeri Hristiyan çoğunluğun bulunduğu ve yönetimlerinin de bu kesimleri temsil ettiği ülkelerde İslamî yaklaşımı öne çıkarmayan; aksine, ‘modern eğitim’ olgusu ile gelişmekte olan bu toplumların orta-üst sınıflarına mensup ailelerin çocuklarını hedef aldı.

2 Bkz.:file:///C:/Users/My%20Asus/Desktop/PASIFIK%20KL/DESKTOP%20JAKARTA/DARBE/Muham-mad%20Nawab%20Osman%20Singapore.pdf

Temelde bir yandan öğrenciler vasıtasıyla velilere ulaşıyor, veliler vasıtasıyla da iş ve bürokrasi çevreleri hedef alınıyordu. Bunun zaman zaman tersi olduğunu varsaymak da mümkün. Zamanla gelişen ‘ikili iş ilişkileri’ bağlamında temas kurulan çevrelere yönelik yeni bir cazibe alanı olarak ‘okulların varlığı’ gündeme getirilerek orta ve üst düzey bürokratların çocuklarının bu okullarda öğrenim görmelerinin yolu açılıyordu. Bu süreçte, yerel yönetimlerle kurulan ilişkilerin kayda değer bir yeri olduğu görülür. Endonezya gibi eğitim kurumları üzerinde yerel yönetimlerin de bir rolünün olması bu çevrelerle kurulacak ilişkilerde hedefe ulaşmanın ana basamaklarından birini teşkil ediyordu.³ Öte yandan, örneğin Malezya’da merkezi yönetimin güçlü olması bu ülkede okullaşma sürecinde bizzat dönemin bazı bakanlarının ‘kefil’ olmasıyla okullaşma hedefi gerçekleştirilirken, ağırlık kampüslere ve ticarî işbirliklerine verildi.

Bu anlamda, FETÖ’nün eğitim odaklı yapılanmanın gelişmesinde ve de çeşitlenmesinde ilgili ülkelerin iş ve siyaset çevreleriyle olan bağları “bütünleştirici” bir özellik taşıdığı görülmektedir. Bu anlamda iş ve siyaset çevreleriyle ilişkiler, örneğin Filipinler, Tayland, Singapur gibi ağırlıklı olarak Müslüman olmayan ülkelerde, daha işlevsel bir nitelik taşıdığını düşünmek mümkün.

2. FETÖ’nün Güneydoğu Asya’ya Nüfuzu

FETÖ’nün ilk unsurları, 1990’ların ortalarında Malezya ve Endonezya topraklarına ayak bastı. Bununla birlikte, FETÖ unsurlarının 1980’lerde bölgeye gelmeye başladıkları, ancak 1993 yılında ilk eğitim kurumunu hayata geçirdikleri belirtilir.⁴ FETÖ’nün temel hedefi ana faaliyet alanı olarak açılan eğitim kurumları vasıtasıyla ‘eğitim, ticaret, siyaset’ arasında güçlü bağlar kurarak, yetiştirilen öğrenciler vasıtasıyla insan kaynaklarını geliştirmeyi hedefliyordu.

3 Bu çerçevede, söz konusu okullardan birinde öğrenim görmüş ve ardından Türkiye’de öğrenimine devam etmiş bir Endonezyalının aktardıkları bu konuya ışık tutuyor. “... Bulunduğum şehirde belediyenin ‘uluslararası’ bir okul açacağını duyduğumda sınavlara girdim. Ardından okula seçildim. İlk zamanlarda bu okul normal bir okul gibi, fakat ardından yabancıların gelip gitmeye başladıklarına tanık oldum. Bu kişiler öğretmenlik yapmaya ve açılan yurtlarda görev almaya başladılar. Bunlar ‘abilerimiz’di. Sonra anladım ki yaşadığım şehrin belediyesi ile PASİAD’ın işbirliği üzerine bu okul açılmış. Okul hem belediye hem PASİAD işbirliğiyle yönetiliyordu.”

4 <https://www.fgulen.com/en/gulen-movement/conference-papers/contributions-of-the-gulen-movement/25834-gulens-contribution-to-a-middle-way-islam-in-southeast-asia>.

Bu süreçte FETÖ, yapılanmasının Türkiye'deki modelini ilgili ülkelerde de uygulamaya koydu. Türkiye'den gönderilen öğrencilerin yanı sıra, daha önce kurulmuş bağlantılar sayesinde yerli öğretim üyeleri vasıtasıyla üniversite kampüslerinde varlık gösterdiler. Bu bağlamda Endonezya ve Malezya'da alanlarında öncü isimleri özellikle de İslamî bilimler noktasında liberal, yanlı olan cemaat yapılaşmaları ve hocalarla temasları önem arz ediyor. Örneğin Açe'de, er-Raniri Ulusal İslam Üniversitesi (UIN Ar-Raniry) eski rektörü Yusny Saby'nin ifadeleri dikkate alınacak olursa,⁵ 1994 yılından itibaren Endonezya'da faaliyet gösteriyor.⁶ Bu yapının söz konusu akademisyen kesimiyle temaslarında ilgili ülkede ve Türkiye'de tertip ettikleri çeşitli toplantılara davetlerinin önemli bir yeri var. Öte yandan, halk tabakasında tanınırlık ve güven tesisinde ise önemli bir işlev olarak kabul edilen 'insani yardım' olgusuna faaliyetlerinde yer verdiler.

Bununla birlikte, kampüs ve halk nezdinde bu harekete yönelik pozitif yaklaşımın ortaya çıkmasında iki temel olgu 'Türk' ve 'İslam' öne çıkıyordu. Bu her iki olgunun tarihsel olarak Malay dünyasında kayda değer karşılıkları olması FETÖ'nün bireyler ve kitleler karşısında duruşuna meşruiyet kazandırdı.

İnsanî ilişkilerde sosyal-psikolojiyi etkin bir şekilde kullanan ve böylece kurulan ilişkilerin süreklilik taşıması kadar, gerçekleştirilen organizasyonlarda 'profesyonelliğe' verilen önem, terör yapısının yerli çevreler için bir cazibe merkezi haline gelmesindeki rolü unutulmamalıdır. Bu noktada Malezya'nın en önemli sivil toplum kuruluşlarından birinin yöneticisinin, kendilerinin 1990'lı yılların ortalarında Türkiye'ye götürüldüklerini ve okullar, üniversiteler, gazeteler, TV ve radyo istasyonları gibi terör yapısının yaygın sosyal ağlarının kendilerine tanıtıldığını ifade etmesi bu sürece bir örnek teşkil etmektedir.⁷

Yukarıda dile getirilen hususları, FETÖ yapılanması içerisinde yer almış bir Endonezyalı öğrencinin de dile getirdiklerinden hareketle, genel itibarıyla

5 Prof. Dr. Yusny Saby ile görüşmeden (Ekim, 2005, Banda Açe).

6 Bkz.: <https://beta.groups.yahoo.com/neo/groups/SiyasetMeydani/conversations/messages/81146>

7 ABİM eski başkanı Ahmad Azam bin Abdurrahman ile yapılan mülakattan. (Kasım, 2016, Kuala Lumpur).

la üç başlık altında toplamak mümkün: “Eğitim, sosyal faaliyetler ve politika.”⁸

3. Malay Topluluklarında FETÖ Algısı

3.1. Tarihsel Perspektif – Pragmatist Yaklaşımlar: Türkler ve İslam

FETÖ yapılanmasının İslam coğrafyasının farklı bölgelerinde olduğu gibi Malay dünyasındaki yapılanmasında da ‘Türkler ve İslam’ olguları kayda değer bir rol oynamaktadır.⁹ Bu anlamda, çalışmanın değişik yerlerinde temas edildiği üzere, FETÖ yapılanmasının Malay dünyasındaki varlığının, Türk ve İslamiyet üzerine inşa edildiği ve örgütün bu iki olgunun uzun ve yakın geçmişteki karşılığından pragmatik bir şekilde istifade ettiği görülmektedir. Bu coğrafya insanının Türkiye’ye ve Türkiye’deki İslamî hayata bakışındaki olumlu karakterin, bu anlamda bir ‘işlevsellik’ icra ettiği veya bir başka anlamda söylemek gerekirse, terör yapısı tarafından ‘istismar’ edildiği görülür.

Bu bağlamda bu iki husus üzerinde durmakta fayda var. Türklerin tarihin erken dönemlerinden itibaren geçmişte Doğu Hint Takımadaları veya Malay Takımadaları adıyla anılan topraklarda şu veya bu şekilde, gerek Selçuklular döneminde bireysel ve grupsal gerekse Osmanlılar döneminde devletin çeşitli vesilelerle geliştirdiği anlaşılan bazı politikalar ve yine bireysel ve grupsal inisiyatiflerle Türklerin bugün adına Güneydoğu Asya toplumlarıyla ilişkilerde bir rolleri olduğu anlaşılmaktadır.¹⁰

Bölge halkları arasında Selçuklu Türkleri ve Selçuklu Devleti konusunda bilgi yoksunluğu dikkat çekmekle birlikte, Osmanlı Devleti’nin varlığı görece önemli bir yer tutmaktadır. Bunda hiç kuşku yok ki, Osmanlı Devleti’nin kuruluş döneminde Sultan II. Mehmed’in *Constantinople*’ı alarak bir İslam beldesi kılması ve buna Peygamber Efendimizin işaret etmesinden hareketle

8 Söz konusu Endonezyalı öğrenciden şu alıntıyı yapmakta fayda var: “... *Birçok saf, zeki ve fakir öğrenciye burs verip, beynini yıkayıp, gelecekte önemli bir pozisyon alacaklarına inandırarak, kendi cemaatine sadık olacaklarına inandırıyorlar. Bu öğrencilerle ilgilenen “büyük abilerin aktif ancak gizli bir politika çalışmaları var. Bu abiler, Endonezyalı sadık öğrencilerden herhangi bir şekilde istifade etmek isterse bu çok büyük bir tehdit anlamı taşıyor...*”

9 http://gulenschoolsworldwide.blogspot.my/2015_01_01_archive.html.

10 Osmanlı Devleti’nin, 1517’de Memlûklü Devleti’ne son vermesinden çok önceleri Anadolu Türkleri ile Araplar arasındaki ticari faaliyetler nedeniyle Türklerin Hint Okyanusu’nun önemini anlamaya başladığı söylenebilir. Bkz.: Salih Özbaran. (1978). “Osmanlı İmparatorluğu ve Hindistan Yolu: Onaltıncı Yüzyılda Ticaret Yolları Üzerinde Türk-Portekiz Rekabet ve İlişkileri-“, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası, s. 83.

Malay toplumlarında bu hadise güçlü bir şekilde yer tutmuştur. Bir diğer husus, 1517 yılında I. Selim'in Memlûklü Devleti'ne karşı Hicaz bölgesinde hakimiyet kurması,¹¹ Halifelik makamının kurumsal olarak Osmanlılara geçmesi, 'hilafet' konusuna azami ölçüde önem gösteren Malay Müslümanlarınca bir dinî vecibe olarak telâkki edilmektedir.¹²

Bu bağlamda, Osmanlı Devleti'nin gelişme dönemlerinde sergilediği ve dönemin dünya politikasını etkileyebilen politikaları, askeri başarıları da Osmanlı Türklerinin güç ve kudretine saygının bir başka vesilesi kabul edilmektedir. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde özellikle 2. Abdülhamit dönemi politikalarının şu veya bu şekilde Malay toplumlarına yansıyan yönü olduğu anlaşılmaktadır.¹³ Osmanlı Devleti'nin çöküş süreci ve siyasî varlığının sona ermesi ile yeni/modern Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sürecindeki çatışmalar dönemin Malay dünyası yayın organları tarafından izlenmiştir. Özellikle 1920'li yıllarda bölgede çıkan basılı yayın organlarında Osmanlı Devleti, yeni Türkiye Cumhuriyeti ve kurucularını konu alan haberler bu anlamda dikkat çekicidir.¹⁴ Hanedanlık ve ardından halifeliğin kurumsal varlığının sona ermesine rağmen,¹⁵ yeni kurucu figürlerin Türklerin 'Hristiyan' Avrupa karşısında kazanılan İstiklâl mücadelesindeki rolü ile Türk olgusu yeni bir döneme geçiş yaparken, Malay dünyasında olumlu etkisini sürdür-

11 Hulusi Yavuz. (1979). "XVI. Asırda Osmanlı-Hicaz Münasebetleri Hakkında Notlar", İslam Medeniyeti Mecmuası, Cilt IV, No. 2, Kasım, s. 68. (syf.: 66-80).

12 I. Selim, 30 Ocak 1517 tarihinde Mısır'ı Osmanlı topraklarına katarak kutsal topraklar, Mekke ve Medine'nin koruyuculuğunu üstlendi ve böylece "Hadim'ül Haremeyn" unvanıyla anılmaya başlandı. Bkz.: Ekmeleddin İhsanoğlu. (ed.). (1994). Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi, İstanbul: IRCICA (İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi), s. 32. (Not: Yavuz Sultan Selim'in Mısır'ı alması üzerine, Mekke Şerifi Ebu'l Berekat oğlu Şerif Ebu Numey'ı göndererek, gerçekleştirdiği zaferden ötürü Yavuz'u kutlayıp bağlılığını bildirdi ve Kabe'nin anahtarları ile bazı manevi emanetleri Mısır'a gönderdi. Kısa bir süre sonra, hutbenin Osmanlı sultanı adına okunmasını emretti. Bkz.: Hulusi Yavuz. (1979). "XVI. Asırda Osmanlı-Hicaz Münasebetleri Hakkında Notlar", İslam Medeniyeti Mecmuası, Cilt IV, No. 2, Kasım, s. 70; Ahmet Uğur. (1989). Yavuz Sultan Selim, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınları, s. 105; Gaury de Gerarld. (1951). Rulers of Mecca, London: George G. Harrap&Co Ltd., s. 124.). Yavuz, bu tebriği memnuniyetle karşılayarak, Mekke Şerifi'ne kıymetli hediyeler göndermiştir. Bu hediyeler arasında Mekke ve Medine'deki fakirlere dağıtılmak üzere 200.000 Dinar da bulunuyordu. Bu tarihten itibaren (30 Ocak 1517) Osmanlı padişahları, Hadim'ül-Haremeyni Şerifeyn unvanını aldılar. (Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, III. Cilt 2. Kısım (1451-1566), Ankara, Genelkurmay Basımevi, 1977, s. 618).

13 "Pan Islamisme", Bendera Islam, No. 11 Kamis 11 December 1924, Tahoen I, s. 1.

14 "Toerkey Baroe", Oetoesan Sumatra, No. 83 Selasa 28 December 1926, 22 Djoemadil'achir 1345, Tahoem ke 5, s. 2.

15 "Congres Partij Sarekat Islam di Djawa", Bendera Islam, No. 5-6, Selasa Djoemaat 26-29 Januari, 1926, Tahoen 3, s. 1.

müştür.¹⁶ Bu süreçte 1930'lu yıllarda da Türkiye'deki değişim süreçleriyle ilgili haberler görece devamlılık arz etmiştir. Bölgedeki İslamcı addedilebilecek yayın organlarında Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatına kayda değer bir yer verilmiştir.¹⁷ Türkiye'nin bölgeyle ilgili en önemli girişimlerden biri hiç kuşku yok ki Bandung Konferansı olmuştur. İki kutuplu dünyada içinde bulunduğu yer nedeniyle bazı çelişkileriyle birlikte, Türkiye'nin Bandung Konferansı'na katılması bölgeyle ilişkilerde önemli bir aşamaya işaret etmektedir.

Türkiye'de modern dönemde yaşanan siyasî ve toplumsal çalkantılara karşılık, özellikle Endonezya'da ordu kökenli ve destekli hakim siyasî rejimin İslamiyet'le ilişkisindeki sınırlılık geniş Müslüman kesimlerin çeşitli baskılar altında tutuluşu, Türkiye ile ilişkilerde ciddi bir kopmanın yaşanmasına neden olmuştur. Giriş bölümünde kısaca belirtildiği üzere, soğuk savaş döneminin sona ermesiyle doğan küresel yeniden yapılanma sürecinde Türkiye'de olduğu gibi, Endonezya'da da yeni toplumsal ve siyasal hareketler gündeme gelmeye başladı. Türkiye'de Refah Partisi'nin yerel yönetimlerde sergilediği başarıyı ulusal politikada 'iktidar' olmaya kadar götürmesi, Malay toplumlarında yakından takip edilmiştir. Örneğin, 1996 yılında dönemin Başbakanı merhum Necmettin Erbakan'ın Malezya'ya yaptığı ziyaret, Malezya toplumsal ve siyasal yaşamına önemli katkılarıyla bilinen Malezya Müslüman Gençlik Hareketi yönetimince memnuniyetle karşılanırken, karşılıklı ilişkilerin geliştirilmesi konusunda inisiyatifler alınmaya başlamıştır.¹⁸ Türkiye'de İslamcı siyasetin özellikle ordu-üniversite-yargı gibi güçlü kurumlar karşısında toplumsal desteği alarak 'iktidar' olabilmeyi başarması, benzer kurumsal yapıların baskıları altındaki, örneğin Endonezya'da, Türkiye'deki gelişmelere yönelik sempatinin bir başka güçlü nedenini teşkil etmektedir.

16 Türkiye Cumhuriyeti ile Suud yönetimi arasındaki olumlu ilişkiye dair. Bkz.: ("Oeroesan negeri Islam 'Turkij' dan keradjaan Ibnu Sa'od", Oetoesan Sumatra, No. 59 Sabtoe 30 October 1926, 22 Rabioel'achir 1345, Tahoen ke 5, s. 4.). Ayrıca Japon imparatorluğu amiralinin Türkiye ziyareti ve iki ülke ilişkileri için Bkz.: "Jamamoto dan Kemal Pasha", Oetoesan Sumatra, No. 61 Kamis 4 November 1926, 27 Rabioel'achir 1345, Tahoen ke 5, s. 1. (Not: 1920'li yıllardan itibaren giderek ivme kazanan milliyetçilik hareketleri ve bağımsızlık talepleri karşısında Endonezyalı Müslümanların 'model' aldıkları liderler arasında Hindistanlı lider Mahatma Gandhi, Çin'li lider Dr. Sun Yet Sen ve 'İslam kahramanı' olarak anılan Mustafa Kemal de bulunmaktadır. Bkz.: "National", Soeara Atjeh, 15 Juni 1930, Tahun 2, No. 16, s. 5.

17 Bu konuda birkaç örnek için Bkz.: Bintang Islam, No. 20, Tahoen I, s. 417-8;

18 ABİM eski başkanı Ahmad Azam bin Abdurrahman ile yapılan mülâkattan. (Kasım, 2016, Kuala Lumpur).

Türk ve Türk'ün İslamiyet'le olan ilişkisinin bölgedeki yansımalarına dair yukarıda kısaca özetlenen süreçler FETÖ tarafından gayet bilinçli bir şekilde Malay toplumlarına nüfuzda işlevselleştirildi. Örneğin, Endonezya'da faaliyet gösteren eğitim vakıflardan birinin adının *Fatih* olması, bu adın Açe'deki okullara verilmesi bir tesadüf değildir.¹⁹ Bu bağlamda, Açe'den başlayarak bölge toplumlarında Türk algısının tarihsel olarak pozitif olması FETÖ temsilcilerince pragmatik olarak kullanıldı. Bu sayede halk katmanlarından gelen pozitif tepkiyle, kamusal alanda uygun zemin bulan FETÖ 'ılımlı İslam', 'modern İslam versiyonu', 'pozitif eğitim' gibi değer ve olgularla bürokrasi ve siyasal kesimlerle önde gelen sivil ve dinî toplumsal çevrelerde karşılık bulma gayreti içerisinde oldu.

3.2. Dinî Algı Oluşturma Süreci

FETÖ'nün Malay toplumlarında 'cazibe' merkezi olmasına bir diğer sebep İslamiyet'le ilişkisidir. Bu çerçevede söz konusu hareket Said Nursi'nin eserlerini ve dinî yaklaşımını bölge yayılcılık sürecinde öncelikli olarak kullanırken, zamanla Fetullah Gülen'in eserlerinin yerli dillere tercümesi gündeme geldi.²⁰

19 Endonezya'da FETÖ yapışmasının eğitim alanında etkin okulları şunlardır. Başkent Cakarta yakınlarındaki Depok'daki Pribadi Okulu, Güney Tangerang'da Kharisma Bangsa, Semarang şehrinde Semasta, Cogcakarta'da Kesatuan (Kesatuan Bangsa), Sragen'de SBBBS, Açe'de Fatih Erkek ve Fatih Kız Koleji ve Güney Kalimantan'da Banoa Koleji. Bkz.: <http://www.mediaindonesia.com/news/read/58900/sekolah-turki-di-indonesia-tidak-ditutup/2016-07-30>. Ayrıca, 2015 yılında çıkan bir haberde Endonezya Milli Eğitim Bakanlığı'nın FETÖ yapılanmasından ülke genelinde yüz okul açması konusunda talepte bulunduğu konusu gündeme getirildi. Bkz.: <http://hizmetnews.com/14867/indonesian-authorities-request-100-turkish-schools/#.WMc8nPnBrIV>Endonezya.

Medya sektöründe Cihan Haber Ajansı ve Mata Air dergisi (Sızıntı), turizm sektöründe Jempatan (jembatan) Simpati Turizm, iş adamları dünyasında Türk Endonezya Ticaret Derneği (TITA) bulunuyor. Kültür alanında ise, başkent Cakarta'da Syarif Hidayatullah Ulusal İslam Üniversitesi'ndeki (UIN) Adab ve Beşeri Fakültesi bünyesinde bulunan Fetullah Gülen Kürsüsü kurumlarıyla faaliyetler gerçekleştirildi.

20 Bu yayın faaliyetlerinin Güneydoğu Asya'da çeşitli vesilelerle çatışma bölgelerine kadar nüfuz ettiği görülmektedir. Örneğin, söz konusu tercüme eserlerine örnek olarak Tayca yayınlanmış bir eseri, Tayland'ın güneyinde bir çatışma bölgesi olan Patani bölgesinde Patani şehir merkezindeki İslami kitaplar satan bir kitapçıda bulmak mümkün. (Haziran, 2011, Patani bölge ziyareti gözlemleri). (Not: Öte yandan, FETÖ okullarında öğrenim görmüş bir öğrencinin ifadelerine göre, Gülen'in kitapları gündeme geliyor ve okuyanlara hediyeler verilerek teşvik ediliyorlardı. "... Yaz tatilinde kitap okuma programları düzenliyorlardı. Bu programda Fethullah Gülen'in kitaplarını tavsiye ediyorlardı... Bazen okuyanlar ve en çok sayfa okuyanlar için hediye veriyorlardı..." Bu kitaplar, aynı zamanda Umre'ye götürülecek öğrenciler için bir zorunluluk taşıdığı anlaşıyor. Ayrıca, zamanla üniversitelerdeki öğrencilere Fethullah Gülen ve Gülen hareketi konulu tezler yazdırıldı. Bkz.: <file:///C:/Users/My%20Asus/Desktop/PASİFİK%20KL/DESKTOP%20JAKARTA/DARBE/master%20thesis%20syarif%20hidayatullah.pdf>

Bu bağlamda, FETÖ hareketinin ‘Nursi’ kaynaklı metinlerden hareket etmesi, bu hareketi ‘modernist’ bir çizgiye oturtmaktadır. Bu anlamda, izlediği metodoloji topluma sunduğu yöntemler çerçevesinde ‘bilimi’ ve ‘bilimsel gelişmeleri’ önceleyen ve bu anlamda 19. yüzyıl Batı’sında Hristiyan dünyasında ‘doğacı/bilimsel’ hareketlerin bir benzeri olduğu dikkat çekmektedir. Bu yöntemin yanı sıra, bir başka dikkat çeken kavram ise ‘sufizm’ olmaktadır. FETÖ’nün, birbiriyle çelişen bu iki kavramı, Malay dünyasının ilgili kesimleri üzerinde ‘riyakârlıklı’ uygulama becerisini gösterdiğine kuşku bulunmamaktadır.

Malay dünyasında tarihsel ve geleneksel anlamda ‘sufizm’ yaygın olduğu kadar, kimi çevrelerde pratiğe geçirilmese bile sufizm sempatiyle bakılan bir ‘dinî alanı’ teşkil etmektedir. FETÖ, kendisinin ‘sufi’ bir hareket olduğu yönünde bir algı oluşturmaya bir yana, bu anlamda popülerlik kazanacak şekilde Türkiye’den sufi grupları bölgedeki çeşitli etkinliklere davet etmiştir.²¹

3.3. Modern Eğitim

Sözde ‘bilimsel’ bir duruş sergileyerek Batı’da eğitim görmüş, liberal eğitime sahip entelektüeller ve akademisyenlere bir taraftan yakınlaşılrken, diğer taraftan bu sürecin önemli bir boyutunda adına ‘Olimpiyatlar’ denilen ve ‘matematik ve fen bilimleri’ öncelikli etkinlikler aracılığıyla faaliyet gösterilen ülkelerin, başta Milli Eğitim Bakanlığı olmak üzere devlet kurumlarına güçlü mesajlar verilmiştir.²² Öte yandan Malay dünyasındaki eğitim kurumlarının ‘uluslararası’ adıyla özel okul statüsünde olması, kamuoyunda ‘modern’ eğitimi öncelleyen bir imajla ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bunun, FETÖ yapılanması tarafından bilinçli olarak işlendiği ve bu kapsamda ‘iki dilli’ eğitim denilerek İngilizce birinci dil, yerli dilin ikinci dil kabul edildiği eğitim süreçleri söz konusudur.

Bu sürecin, söz konusu iki alanda (dil ve modern eğitim) çocuklarının başarılı olmasını önceleyen aileler/veliler üzerinde de kaçınılmaz bir etkisi ve nüfuzu olduğu gözlemlenmektedir. Bölgedeki eğitim kurumlarını tanı-

21 FETÖ, ‘sufi’ kavramı üzerinde entelektüel, akademik ve popüler açıklamaları konu olacak şekilde sanal ortamda da tanıtımlar yapmaktadır. Bkz.: <http://rumiforum.org/gulen-movement/>

22 Öte yandan, olimpiyatlar dışında dil ve kültür bağlamında çeşitli etkinlikler de organize edilmiştir. Bkz.: <http://mirajnews.com/2015/04/indonesia-jadi-tuan-rumah-festival-bahasa-dan-budaya-dunia.html/70514>

tıcı broşürlerinde “laboratuvarındaki öğrenci ve Türk öğretmen” görüntüleri böylesi bir algının oluşmasının sembolik ifadesidir. Modern eğitim imajının oluşturulmasında bir diğer husus ‘sanat’ adı altında, örneğin ‘viyolin’ gibi oldukça elitist kabul edilebilecek müzik aletlerinin ön plâna çıkartılması olmuştur. Yukarıda kısaca bahsi geçen bu yaklaşımların faaliyet gösterilen ülkelerdeki orta üst ve üst gelire sahip toplum kesimlerini hedeflediğini göstermektedir. Bu süreçte, ‘modern eğitimin’ bir başka ‘müşterisi’ ise ilgili ülkelerde çeşitli boyutlarda ilişkiler kurulmuş olan bürokrasinin değişik katmanlarında çalışan kişilerdir.

3.4. Küresel Gelişmeler ve ‘Hizmetler’

Uluslararası gelişmeler çerçevesinde FETÖ hareketinin kayda değer bir rol aldığı artık açık seçik anlaşılmaktadır. Bu bağlamda gerek Türkiye yapılanması, gerekse Malay dünyasındaki ilişkilerde öne çıkan kavramlardan bazılarına değinmekte fayda var. Bunların başında ‘ılımlı İslam’, ‘dinlerarası diyalog’, ‘hoşgörü’ gibi siyasî ve toplumsal alanlarda çokça tartışılan ve günde yer işgal eden kavramlar üzerinden Malay dünyasındaki ilgili çevrelerle yakınlaşma içine girilmiştir. Özellikle sosyal bilimler ve dinî bilimler alanlarında Batı üniversitelerinde öğrenim görmüş yerli akademisyenlerin kendi toplumlarına, geniş İslam toplumlarına ve küresel kamuoyuna bakışlarını şekillendiren ‘ılımlılık’, ‘diyalog’ kavramları FETÖ için işbirliklerinin kapısını aralayan kavramlar olmuştur.

4. Kurumsal Ağ

4.1. PASİAD

FETÖ yapılanması bölgedeki etkinliklerini PASİAD (Pasifik İş Adamları Derneği) vasıtasıyla gerçekleştiriyordu. Bu amaçla merkezi İstanbul’da bulunan PASİAD, 1990’lı yılların ortalarında kuruldu ve Güneydoğu Asya bölgesinde merkez olarak Cakarta’da faaliyetlerine başladı.²³ Bu kurum Endonezya’da ‘Pasifik Ülkeleri Uluslararası Sosyal Dayanışma Vakfı’ veya Pasifik

23 FETÖ’nün Endonezya’da bireysel temasları neticesinde 1994 veya 1995 yılında “Yenbu Vakfı” adlı yerel bir sivil toplum kuruluşunu hayata geçirdiği ve ilk okulun bu Vakıf üzerinden kurulduğu belirtilmektedir. FETÖ, ayrıca Endonezya’dan lisans, yüksek lisans ve doktora alanında ilk burslu öğrencilerini de bu vakıf üzerinden Türkiye’ye gönderdi. PASİAD ise, 1999 yılında Cakarta’da faaliyet geçti. *Bkz.: A.A., FETÖ itirafçısının notları.*

Ülkeleri Ekonomik Kalkınma Birliği (PASİAD) olarak da zikredilmektedir.²⁴ FETÖ'nün bölgedeki çatı organı olarak hareket eden bu yapı, eğitim kurumları çerçevesinde bürokrasi ve iş çevrelerinin çocuklarına yönelik programlar gerçekleştirmesiyle tanınıyor. Kendilerini 'biz devletiz' diyerek Endonezya resmî ve halk katmanlarına tanıtan hareket, 'olimpiyatlar' gibi ülke içinde gerçekleştirilen çeşitli etkinliklerle geniş kitlelere sesini duyurdu.

PASİAD, Endonezya genelinde başta olmak üzere Pasifik bölgesindeki yapılanmanın odağında yer almaktadır.²⁵ Endonezya özelinde on farklı bölgede faaliyet gösteren ilkokul-ortaokul-lise yapılanmasından bu kurum sorumludur. Ayrıca, Endonezya Yüksek Öğretim Kurumu ve tek tek üniversite rektörlükleriyle yapılan görüşmelerde bu kurum ön sırada yer almaktadır. PASİAD; çeşitli ülkelerdeki üniversitelerle 'işbirliği' anlaşmalarında imzacı taraf olarak yer almaktadır.

4.2. Üniversite Kampüsleri ve Eğitim Kurumları

FETÖ yapılanmasının öncelikli hedefleri arasında yer alan kampüsler ve eğitim kurumlarının Endonezya'da başkent Cakarta, otonom bölge Cogcakarta, Semarang (Orta Cava Eyaleti), Açe Eyaleti'nde faaliyetleri dikkat çekmektedir. Cakarta'nın başkent olması, devlet kurum ve kuruluşlarının orada yer alması, Türkiye Büyükelçiliğinin varlığı gibi faktörlerle cazibe merkezi oldu. Başkent'in çeperinde Depok yakınlarındaki Şerif Hidayatullah Devlet İslam Üniversitesi ile Endonezya Üniversitesi, Cogcakarta'da Gajah Mada Üniversitesi gibi kurumlar hem ulusal hem uluslararası tanınırlığı ile öne çıkan yükseköğretim kurumlarıdır. Bunlara ilâve olarak, Türklerin tarihi bağlarının daha güçlü hissedildiği Açe Eyaleti'ndeki Şah Kuala ve Er-Raniri Devlet İslam Üniversitesi, özellikle 26 Aralık 2004 tarihindeki tsunami sonrasında FETÖ yapılanmasının giderek daha çok ilgi alanına girdi.

Tsunaminin gerçekleştiği tarihe kadar Açe Eyaleti'nde özgürlük hareketi ile merkezi ordu arasında çatışmaların sürmesi FETÖ'nün bu bölgede aktif faaliyetlerden uzak durmasında rol oynadı. Tsunami sonrasında 'insanî yar-

24 <https://www.fgulen.com/en/gulen-movement/conference-papers/contributions-of-the-gulen-movement/25834-gulens-contribution-to-a-middle-way-islam-in-southeast-asia>; <http://www.mediaindonesia.com/news/read/58900/sekolah-turki-di-indonesia-tidak-ditutup/2016-07-30>.

25 PASİAD, Endonezya dışında Çin, Japonya, Güney Kore, Avustralya, Yeni Zelanda, Filipinler, Malezya, Tayland, Hong Kong, Singapur, Kamboçya, Myanmar, Papua Yeni Gine, Laos'da ofisleri veya temsilcilikleri bulunmaktadır.

dım' amaçlı olarak bölgeye gelen Türk kurumları arasında yer alan FETÖ'ye bağlı "Kimse Yok mu?" adlı dernek, başka bölgelerde izlediği pragmatist, manipüle edici yaklaşımlarına burada da devam etti. Açe'deki mağdurlara yönelik acil yardım süreçlerinin ardından, 15 Ağustos 2005 tarihinde Helsinki Barış Anlaşması'nın imzalanmasıyla birlikte, FETÖ yapılanması okul çalışmasına ağırlık verdi. Fatih okulları Endoneza Fatih Vakfı (*Yayasan Fatih Indonesia*) ve Endonezya PASIAD Vakfı işbirliğiyle faaliyet göstermektedir.²⁶

2006 yılı Aralık ayında 'Fatih' adlı okul açıldı. Bu okul, dönemin Endonezya Milli Eğitim Bakanı Prof. Dr. Bambang Sudibyo, Muhammediyye cemaatinin başkanı Prof. Dr. Din Şemsuddin, Türkiye eski Milli Eğitim Bakanı Prof. Dr. Mehmet Sağlam gibi iki ülkeden üst düzey katılımı ile eğitime başladı.

İki yıl sonra yani, 2008 yılından itibaren ise FETÖ yapılanmasının bir başka karanlık yüzünü ortaya çıkaran bir gelişme yaşandı. Tsunami sonrasında, Açe'deki hem tsunami hem çatışma dönemi yetimlerine yönelik -o dönemki adıyla- İslam Konferansı Örgütü'nce (İKÖ) başlatılan projenin başına müdür olarak atanan kişinin, bir dönem Nilüfer Koleji'nde de öğrenim görmesinin de verdiği geçmiş bağıyla, FETÖ'nün Açe yapılanmasıyla kurduğu 'çıkar' eksenli ilişkiler bağlamında İslam Kalkınma Bankası'nca inşa edilen ve sadece yetimlerin öğrenimine hasredilen üç kampüstün birinin işletimi FETÖ yapılanmasına devredildi. İslam Kalkınma Bankası, Banda Açe'yi çevreleyen Açe Besar bölgesinin üç farklı yerinde inşa edilen okulların ikisinin işletimini Endonezya merkezli ulusal bir sivil toplum kuruluşuna, birini de PASIAD'a verdi. Diğer iki kuruluş İslam Kalkınma Bankası'nın okul idari giderleri için aylık olarak verdiği fonun yanı sıra, kendi imkânlarını da seferber ederek okulları işletme gayreti içerisinde oldu. Üçüncü okul ise PASIAD tarafından özel okula dönüştürülerek bir gelir kapısı olarak hizmet

26 <http://www.alfatih.tv/about-us>; https://www.google.co.id/search?site=&source=hp&q=Yayasan+-Fatih+Indonesia&oeq=Yayasan+Fatih+Indonesia&gs_l=hp.3...490.3780.0.3913.25.21.1.2.2.0.133.1398.19j2.21.0...0...1c.1.64.hp..1.20.1160...0j0i131j0i22i30j33i21.X8V1K7qJhac; <http://fatih.sch.id/about-us/history/>. (Not: Söz konusu Endonezya Fatih Vakfı'nın Açe Eyaleti başkenti Banda Açe'deki eski adı Er-Raniri Yüksek İslam Enstitüsü olan Er-Raniri Ulusal İslam Üniversitesi (UIN) ile yaptığı anlaşmayla ilgili olarak Bkz.: <http://www.aktualita.co/uin-ar-raniry-jalin-kerjasama-dengan-yayasan-fatih-indonesia/3802/>.) 15 Temmuz 2016 darbe girişimi sonrasında kurum tarafından Endonezya basınına yapılan açıklamada Gülen hareketiyle ilişkileri olmadığı ileri sürülmüştür. Bkz.: http://www.antaranews.com/berita/575797/fatih-bilingual-school-tegaskan-tak-terkait-gülen?utm_source=topnews&utm_medium=home&utm_campaign=news.)

gördü. İslam Kalkınma Bankası'yla yapılan anlaşmaya göre, düşük bir oranda olsa bile yetim bulundurulması zorunluluğuna rağmen, hem özel okul oluşu hem de yetimlerin okula alınışında dahi bazı 'kriterlerin' varlığı, okulun kuruluş gayesiyle çelişmektedir.

FETÖ yapılanmasının nasıl bir algı ürettiğinin en açık ifadesi olarak Açe'de faaliyete geçirilen iki okulun Açe halkı ve idari çevreleri tarafından 'Türkiye Devleti'nce yapıldığı konusundaki düşünceleridir. Bu durum, diğer bölgelerde olduğu gibi Açe'de de FETÖ yapılanmasına mensup kişilerin kendilerini yerli kişi ve kurumlara 'Biz devletiz' diye tanıtmalarından kaynaklanmaktadır.²⁷ Bu iki eğitim kurumunun başında Türk müdürler görev yapmaktadır. Öğretmenlerinin bir bölümünü Türk öğretmenler teşkil etmesine rağmen, darbe öncesinde kurumsal değişikliğe gidildiği anlaşılmaktadır. Her iki okulun müdürünün de değiştirildiği, bu bağlamda, Fatih Kız Okulu müdürü Nur Wijayanto, Fatih Erkek Lisesi müdürü Sabar Risdadi adında Endonezya vatandaşları olduğu anlaşılmaktadır. Darbe girişimi sonrasında gelen tepkiler üzerine Fatih Erkek Lisesi müdürü Sabar Risdadi yerel medyaya yaptığı açıklamada iki okulun da Fetullah Gülen'le ve Türkiye'deki siyasî gelişmeyle bağlantısı olmadığını açıkladı. *"Fatih okulları olarak Açeli çocukların eğitimiyle ilgilendiklerini, okullara atfedilen açıklamanın abartılı"* olduğunu savunan Sabar Risdadi, okulların Endonezya'da mevcut yasalar çerçevesinde açıldığına dikkat çekti. Bununla birlikte, Sabar Risdadi'nin, 26 Aralık 2004 tarihinde yaşanan tsunami felaketinin ardından Türk halkının katkılarıyla Fatih Erkek Okulu'nun hayata geçirildiğini ve okul yönetiminin "Teuku Nyak Arief Vakfı"na yürütüldüğünü ifade etmesi dikkat çekiciydi.²⁸

FETÖ, Cava Adası'ndaki yapılanma kadar Sumatra ve Sulawesi Adaları'nda da eğitim faaliyetlerini yaygınlaştırma konusunda adımlar atmıştır. Bu bağlamda 2009 yılında Batı Sumatra Eyaleti başkenti Padang ve çevresini

27 Bununla birlikte, bu süreçte Türkiye adına faaliyet gösteren resmi kurum ve kuruluşların yetkililerinin Endonezya ve Malezya'da sahaya inme kabiliyetlerinin olmaması, olsa bile söz konusu grubun bu şekilde kendilerini tanıtmalarına mani olacak bir icraat içerisinde olmadıkları düşünülmektedir.

28 Bu noktada, söz konusu eğitim kurumlarının Türk halkının ve devletinin desteğiyle kurulduğuna dair değişik dönemlerde Endonezya'ya yapılan resmi ziyaretlerde ilgililerin okullara ziyaretiyle ilgili olarak Bkz.: Berita kunjungan Presiden Turki Yang Mulia Abdullah Gul ke sekolah Kharisma Bangsa: <http://m.antaranews.com/berita/253102/presiden-gul-pertukaran-kebudayaan-indonesia-turki-efektif>; Berita kunjungan Wakil Perdana Menteri Turki, Bülent Arınç ke Sekolah Kharisma Bangsa: <http://news.okezone.com/read/2011/12/10/337/540688/wakil-pm-turki-kunjungi-sekolah-kharisma-bangsa>.

etkileyen deprem sonrasında bölgede faaliyet gösteren FETÖ kadrolarının o dönem yayın organlarında dile getirdikleri bazı görüşler bölgede okul açılmasının önünü açmaya matuf bir yönelim arz ediyordu.²⁹ Bir diğer gelişme ise, 2015 yılında çıkan bir haberde Sulawesi Adası'nın güneyinde okullaşma sürecinin yakında başlayabileceğine işaret ediyordu. Türkiye'de 2012 yılında başlayan sürece rağmen, PASİAD'ın bölgedeki faaliyetlerini sürdürdüğü görülmektedir. 15 Ocak 2015 tarihinde çıkan haberde PASİAD'ın Güney Sulawesi eyaletinde ilkokul ve lise açılması konusundaki inisiyatifini gündeme taşıyordu.

4.3. Yayınlar

FETÖ yapılanmasının kampüs ve entelektüel çevrelerin yanı sıra siyasal kurumlar nezdinde de meşruiyetinde ve yaygın bir kabul görmesinde, adına 'akademik' denilen yayınların kayda değer bir rolü vardır. Bu yayınların ortaya çıkmasında FETÖ'nün gazete, dergi ve kitaplarının tercümeleri gibi yayınları ilgili ülke dillerinde gerçekleştirmesinin ilk aşamayı teşkil ettiği görülür. Bu sürece ise 'okullaşma' süreçlerinde yer alan 'yerli öğrencilerin' üniversite yıllarında da yapı içerisinde yer alması ve böylece ülke 'kadrolarının' oluşturulması eşlik eder. FETÖ okullarında okumuş veya başka okullarda okumakla birlikte FETÖ yapısı içerisine alınmış yerli öğrencilerin Türkiye veya ilgili ülkedeki üniversite öğrenimlerinin gizli/açık takibi, süreçte ortaya 'ithal yerli elit' denilebilecek FETÖ yapılarını ortaya çıkardı. Bir başka kaynak grup olarak ise öğrenim süreçleri bağlamında FETÖ içinden çıkmakla birlikte, örneğin yetiştirilen elemanlar gibi vasıtalarla ulaşılan, çeşitli akademik veya sivil etkinliklere davet edilerek FETÖ ile tanıştıkları akademik çevreleri de göz ardı etmemek gerekir.

Gerek bizzat FETÖ'nün yetiştirmesi olan ve akademi dünyasında yer alan gençler gerekse kendilerine ulaşılan akademi çevreleri üniversitelerde yüksek lisans, doktora tezleri, araştırma raporları ile FETÖ'yü akademi dünyasına taşımada aracı oldular. Bu çerçevede, Endonezya ve Malezya'da gündeme gelen yayınlarla ilgili bazı örnekleri vermekte yarar var. Bu yayınların İngilizce ve Malayca/Endonezyaca kaleme alınmasıyla, FETÖ'nün yüksek lisans ve doktora çalışmaları düzeyinde gündeme gelmesi ve bölgede amaçlarına

29 "Padang Depreminin Ardından (II)", <http://www.timeturk.com/tr/2009/10/12/padang-depreminin-ardindan-ii.html>.

ulaşması yanında uluslararası tanınırlılığına da katkıda bulunması hedefleniyordu.³⁰ Söz konusu bu yayınların İngilizce, Endonezyaca/Malayca ve diğer dillerde kaleme alınmaları FETÖ'nün ilgili ülke yapılanmalarında popülaritesinin artmasında ve meşruiyet kazanmasında önemli rol oynadı.

Günlük basın yayın çalışmalarında uzun yıllardır 'Müslümanların sesi' olabilecek yayın organlarının olmaması önemli bir boşluk olarak değerlendirilmektedir. Aslında, sömürgecilik döneminden itibaren Müslüman entelektüellerin gazete ve dergicilik faaliyetlerinde yer aldıkları, bağımsızlık sonrası süreçte de buna devam ettikleri bilinmektedir. Ancak burada sorun, zamanla basın sektörünün hem ilgili devlet, hem uluslararası güçlerce birer kullanışlı aygıt olarak telakki edilmesidir. Bu bakış açısından hareketle bu sektöre önemli yatırımlar ve destekler ortaya çıktı. Bu sektöre Müslüman çevrelerden şu veya bu şekilde Müslüman entelektüellerle sınırlı bir yaklaşımın olması bu alanda kayda değer yatırımların ortaya çıkmasına mani oldu. Bu süreç hem Müslümanların kendilerini geniş toplum kesimleri karşısında ifade etmelerine mani olduğu gibi öte yandan, 'öteki' basın tarafından Müslümanlara yönelik zaman zaman sosyal ve siyasal anlamda önyargılı, karalayıcı, aşağılayıcı yayınların ortaya çıkmasına neden oldu.

Bölgedeki FETÖ kadroları ve ilgili çevrelerin yakından takip ettiği İngilizce yayın Today Zaman önemli bir propaganda aracı olarak işlev gördü. Bu gazetenin Endonezyaca versiyonu olan 'zamanindonesia' örgüt adına "önemli" bir yayın organıdır.³¹ Öte yandan yerel dillerde yayın yapan çeşitli gazete, internet haber siteleri hayata geçirildi.³² Türkiye'de tanınan Sızıntı dergisinin Endonezya'daki versiyonu aynı adla yerel dilde 'Mata Air' yayına geçirildi.

30 Son dönemde yaptırılan tezlere örnekler için *Bkz.*: Zulfahmi. (2014). "Fethullah Gülen: Sang Inspirator Gerakan Damai Masyarakat Sipil di Turki, (ed). Andi Faisal Bakri, Jakarta: Penerbit Universitas Indonesia (UI-Press); Muhammed Çetin; Pipin Sophian; Wage Setiabudi. (2013). Penerahan Gülen: Gerakan Sosial Tanpa Batas, Jakarta: Penerbit Universitas Indonesia (UI-Press); Savira Rahmayani Faturahman. (2011). "Fethullah Gülen Sebagai Tokoh Sentral Dalam Gerakan Fethullah Gülen", Master Thesis, Fakultas Ilmu Pengetahuan Budaya Program Studi Arab, Universitas Indonesia, Depok.

31 <http://zamanindonesia.com/2016/08/03/manakah-ancaman-yang-lebih-besar-kudeta-turki-atau-reaksi-erdogan/>

32 <http://ppiturki.blogspot.co.id/http://hizmetnews.com/915/indonesian-sultan-at-meliksah-university-in-kayseri/#.V4o3POtvSIQ>; <http://www.zamanindonesia.com/jobs.html>; <http://fgulen.com/id/fgulen-com-indonesian/1590-fgulen-com-indonesia/media/kolom-opini/34040-fethullah-gulen-sang-inspirator>.

4.4. Darbe Sonrası FETÖ’de Basın Faaliyetleri

15 Temmuz 2016 darbe teşebbüsünün ardından Endonezya’da özellikle basın ve sosyal medya üzerinden Türkiye ve Cumhurbaşkanı Erdoğan aleyhine karalama kampanyası başlatıldı. 16 Temmuz sabahı Tv-One adlı İngilizce yayın yapan özel televizyon kanalında FETÖ’nün basın yapılanmasında yer alan Cihan Haber Ajansı çalışanı Selim Çağlayan adlı kişi, canlı yayına çıkartıldı ve Çağlayan, söz konusu canlı yayında Cumhurbaşkanı’nı ve Türkiye Cumhuriyeti devletini hedef alan açıklamalar yaptı.

Bu süreçte en önemli gelişme aralarında Endonezya ulusal basın ajansı ANTARA’nın da bulunduğu bazı basın kuruluşları temsilcilerinin Amerika Birleşik Devletleri’ne götürülerek orada FETÖ yapılanmasının elebaşıyla röportaj yapılmasıdır.³³ FETÖ’nün ABD’deki önemli isimlerinden biri olduğu ileri sürülen bir kişinin Endonezya Ulusal Haber Ajansı’nda (ANTARA) çıkan demeci, temelde Türkiye Cumhuriyeti devletine yönelik sinsi politikanın izini taşımaktadır. Röportajda Endonezya devletinin, FETÖ ile Cumhurbaşkanı Erdoğan arasında arabulucuk yapabileceğine vurgu yapılarak, FETÖ yapılanması ile Türkiye Devleti aynı terazide yer alan iki kefe gibi sunuluyordu. Bu durum, hiç kuşku yok ki, Endonezya makamları ve kamuoyunda algı operasyonunun izlerini taşımaktadır.³⁴

5. FETÖ ile Mücadelede Alınması Gereken Tedbirler

15 Temmuz 2016 günü yaşanan darbe teşebbüsüne ve Türkiye Cumhuriyeti devletinin aldığı tedbirlere rağmen, FETÖ yapılanmasının bölgedeki varlığı ve etkinliği Türkiye için bir tehdit olmaya devam etmektedir. Türkiye’de yaşanan gelişmeler üzerine FETÖ kadroları bölgede yer yer, bizzat sahada aktif olarak yer almamalarına rağmen, yerli kişi ve kurumlarla geç-

33 İlgili röportaj için linkler Bkz.: https://www.youtube.com/watch?v=w__aAr_iN-E&feature=youtu.be; <http://news.detik.com/berita/3283710/gulen-menjawab-lengkap-dari-tuduhan-kudeta-sampai-siapa-sosok-erdogan>; <http://news.detik.com/indeksfokus/1945/sehari-bersama-fethullah-gulen/berita>.

34 İlgili haber için Bkz.: <http://www.antaraneews.com/en/news/106425/indonesian-diplomacy-may-help-create-tranquility-in-turkey-spokesman>. Ayrıca o dönem çeşitli yayın organlarında çıkan haberlerle ilgili bazı örneklerle ilgili linkler aşağıda verilmiştir: <http://mediaindonesia.com/news/read/63556/wawancara-kebencian-ada-dalam-diri-erdogan-sejak-awal/2016-08-26>; https://www.youtube.com/watch?v=w__aAr_iN-E&feature=youtu.be; <http://news.detik.com/berita/3283710/gulen-menjawab-lengkap-dari-tuduhan-kudeta-sampai-siapa-sosok-erdogan>; <http://news.detik.com/indeksfokus/1945/sehari-bersama-fethullah-gulen/berita>.

miştten itibaren kurulan ilişkiler ‘öğretim’ kurumları başta olmak üzere faaliyetler ‘yerliler’ marifetiyle devam ettirilmektedir.

Bu yapı, yıllar içerisinde kendini siyaset, eğitim, din, iş çevrelerinde ortaya koyduğu hatırlandığında ilgili ülkelerdeki nüfusunun boyutu da ortaya çıkmaktadır. Buna ilâve olarak, ilgili ülkelerde FETÖ benzeri sosyal-dini yapıların olması da bu sosyal-dini yapıların bağlularının FETÖ yapılanmasına sempatisini artırmakta, Türk hükümetinin argümanlarına ise dirençli hale getirmektedir. Bu çerçevede Türkiye Cumhuriyeti devletini temsil makamındaki kurumların dikkat etmesi gereken hususlara aşağıda yer verilmiştir:

5.1. Uzun Vadeli Yapılanma

Darbe teşebbüsü sonrasında Malay toplumlarının Türkiye’de olup bite-ne dair sağlıklı değerlendirme imkânı olduğu söylenemez. Türkiye’yi temsil eden resmî kurumların ‘emir’ formatında gelen açıklamaları yerine, sahada toplum içerisinde, eğitim kurumlarında, iş çevrelerinde etkinliğini devam ettiren FETÖ’yle mücadelenin kapsamlı bir şekilde yapılandırılması şarttır. Bu yapılanmanın salt FETÖ karşıtlığı üzerine oturtulmaması da ayrıca önem taşımaktadır. Bu bağlamda, çeşitli resmî kurumların bizzat Malay dünyasının önemli merkezlerinde faaliyetlerine imkân tanıyacak düzenlemelere ihtiyaç vardır. Fizikî alt yapıdan insan kaynaklarına kadar organize, uzun vadeli, somut ve işbirliğine dayalı politikaların hayata geçirilmesi Türkiye’ye karşı bugüne kadar beslenen sempatinin güçlenerek artması kadar siyasî, ekonomik, kültürel ve akademik anlamda ilişkilerin geliştirilmesine de olanak tanıyacaktır. Bu anlamda, Türkiye Cumhuriyeti devletinin ‘Malay dünyası’na yönelik geniş çerçeveli, orta ve uzun vadeli hedefleri belirlenmiş ‘Malay Dünyası Politikası’ ortaya konulmalıdır.³⁵

5.2. Sivil Toplum Yapılanmaları ve Hedefler

Türkiye’yi bu noktada son yirmi yılı aşkın bir süredir bölgede “temsil ettiği” anlaşılan FETÖ’nün darbe girişimi sonrasında Türkiye’de ortadan kaldırılmasına yönelik girişimler uluslararası arenada da şu veya bu şekilde ortaya konulmaktadır. Her ne kadar Malay dünyasında nüfuzları devam etmekte ise de, bazı kırımlar da yaşanmıyor değil. Bu bağlamda oluşacak boşluğun

35 “Erdoğan’ın Endonezya Ziyaretinin Yansımaları”, <http://www.dunyabulteni.net/haber-analiz/337070/erdoganin-endonezya-ziyaretinin-yansimalari>.

nasıl ve kimler tarafından doldurulacağı meselesi üzerinde düşünmek önem taşımaktadır. Bu noktada soru oldukça açıktır: Terör grubunun yerini hangi kurum ve kuruluşlar alacak?

Bu bağlamda, Endonezya’da Türkiye’yi sivil toplum çevrelerinde temsil makamında bir yapı bulunmamaktadır. Var olduğu ileri sürülebilecek yapıların ise, Türkiye lehine çalışmalar gerçekleştirdiklerini söylemek tartışmaya açık bir konudur. Bununla birlikte, Türkiye’ye sempati besleyen bazı Endonezyalıların bazı çalışmalar yapma isteklerine şahit olunmaktadır. Bu anlamda bu bireyleri/küçük grupları destekleyecek girişimlere ihtiyaç vardır. En önemli husus bir organizasyon halinde hareket kabiliyetlerini geliştirmektir. Bu kişilerin öncülüğünde bir sivil toplum kuruluşunun hayata geçirilmesi, Endonezyaca ve İngilizce yayın yapacak bir web sitesinin varlığı, Türkiye’deki gelişmeleri konu alacak makale ve kitap çalışmaları için kaynak eserlerin temini ve bu sürecin yayın ayağının sürdürülebilir bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu noktada, bölge insanının genel anlamıyla; özelde ise üniversiteler, araştırma kurumları, iş sektörleri ile temasları sağlıklı ve sürdürülebilir bir şekilde gerçekleştirecek uzun erimli plânlanmış projelere ihtiyaç bulunmaktadır.

5.3. “Türkiye Dostları”

‘Türkiye Dostları’ adını verdiğimiz bölgede Türkiye’ye sempatiyle bakan kişilerin Türkiye Cumhuriyeti Büyükelçilikleri nezdinde ‘meşruiyet’ kazanmaları önem taşımaktadır. Bu kişiler vasıtasıyla geniş toplum kesimlerine ve kurumlarına ulaşmak, Türkiye’nin mesajını bu kişiler vasıtasıyla ilgili ülke kamuoylarına ve hatta devlet kademelerine ulaştırmak mümkündür. Bunun karşılığı olarak bu kişilerin Türkiye devleti temsilcilerine de ülkelerindeki gelişmeleri çeşitli vesilelerle aktararak güçlü bir bağ tesisinde rol oynayacaklarında kuşku bulunmamaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti’nin modern tarihinin kara lekesi olan bu darbe girişiminde bulunmuş olan FETÖ’nün yerine bir başka cemaat veya grubun geçebileceği ihtimali vardır. Söz konusu cemaatlerin/grupların, Türkiye Cumhuriyeti devleti nezdindeki meşruiyetlerine rağmen, Türkiye’yi devlet olarak temsil edecek, emirlerini cemaat yapılanı içerisindeki hiyerarşik yapıdan almayacak, devleti temsil makamında kişi ve kurumlara ihtiyaç bulun-

maktadır. Darbe sonrasındaki temaslarımız çerçevesinde her iki ülkede de terör grubunun boşalttığı yeri doldurmaya gayret eden cemaatlerin varlığı dikkat çekmektedir. Bunların en azından bir bölümünün Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve mevcut yönetimine yönelik hissiyatları siyasî bağlılıklarının tartışmalı olması Türkiye'nin bölgede temsiliyeti konusunda potansiyel bir tehlike olduğunu ortaya koymaktadır.

FETÖ'nün Endonezya'da, üniversitelerdeki Endonezyalı öğrenciler vasıtasıyla hareketi ve liderini öne çıkaran tezlerle popülaritesini artırma çabasının olduğu ortaya konulmuştu. Bu süreç, bir yandan bu yapıyı akademi ve entelektüel çevrelere yakınlaştırırken, bir yandan da kendini bu ülke öğrencileri vasıtasıyla farklı bir şekilde yeniden üretmesine yol açıyordu.

5.4. FETÖ Yapılanması Deşifre Edilmeli

Türkiye ve Endonezya arasında ilgili devlet kuruluşlarının işbirliğiyle Endonezya'daki FETÖ yapılanmasının temelleri ortaya çıkartılmalıdır. Her ne kadar, ilgili yapının Türk unsurları, daha darbe teşebbüsü öncesinde çeşitli kurum ve kuruluşlarını Endonezya vatandaşlarına devretme sürecine başlamışlarsa da, bu durum FETÖ yapılanmasının bu ülkede olmadığı değil, aksine Endonezyalılar eliyle devam ettirildiği anlamına gelmektedir.

FETÖ'nün bölgedeki üst yapılanması olarak dikkat çeken Pasifik İş Adamları Derneği (PASIAD) adının da ortaya koyduğu üzere, varlığı bütün bölge ülkelerine yayılmış durumdadır. Bu bağlamda, Türkiye sadece Endonezya ile değil, bölgedeki diğer ülkelerle de benzer bir işbirliğine gitmek suretiyle bu terör yapısının ilgili ülkelerdeki faaliyetlerinin önüne geçmeye çalışmalıdır.

FETÖ yapılanmasının sahada birebir ilişkilerle bugünkü güçlü yapısına ulaştığı unutulmamalı. Öğrenci-veli-iş adamı-fon sağlayıcı-gönüllü vb. araçlarla ağını kuran FETÖ'nün yerel yönetimlerle doğrudan bağı dikkate alınmalıdır. Bu durum, Endonezya'da eğitim kurumlarının yerel yönetimler sorumluluğunda olduğu, ikili ve çıkar ilişkileriyle bürokrasiye rahatlıkla nüfuz edilebildiğinden hareketle, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni temsil edecek unsurların bunun bilincinde olması ve yerel yönetimlerle sağlıklı, uzun erimli iletişim ve ilişki içinde olmaları gerekmektedir.

Söz konusu öğretim kurumlarının ‘düne kadar’ kamusal alanlardaki ilânlarında, tanıtımlarında “Türkiye, Türkçe, Türk bayrağı” vb. olgularının kullanılabilirliğinin önüne geçilmelidir. Bu öğretim kurumları aynı veya farklı isimlerle faaliyetlerine devam ettiklerinden dolayı bu kurumlardan Türkiye’ye öğrenci gönderilebileceği dikkate alınarak ilgili kurumların işbirliği yapması gerekmektedir. Bu okullarla irtibatlı öğrencilerin Türkiye’de öğrenimlerinin engellenmesi, şimdiki okulların yönetimini üstlenen Endonezya vatandaşlarının Türkiye’deki faaliyetlerinin yakın takibe alınması gerekmektedir.

5.5. Basın & Enformasyon

Bölge ülkeleri yönetimlerinin, basın ve genel kamuoyunun bilgilendirilmesi sürecinde konuyla ilgili somut kanıtlar ortaya konulmalıdır. Bununla birlikte, her ülkenin kendi sosyal-dinî ve siyasî gerçekliğinden hareketle ‘söylem’e özellikle dikkat edilmelidir. Kavramlar ve kelimeler özenle seçilmesi, ilgili ülkenin algı ve perspektifine uygun bir yaklaşım sergilenmelidir. Bu noktada, 28 Temmuz günü Türkiye’nin Endonezya Büyükelçiliği resmi sitesinden yapılan açıklamada olduğu gibi, ‘okulların kapatılması’na yönelik talebin ters tepmesi önemli bir göstergedir.

Endonezya’nın resmi haber ajansı ANTARA’nın üst düzey yetkilileri başta olmak üzere, The Jakarta Post, Kompas, Republika, Media Indonesia, Tv One, Metro TV gibi yazılı ve görsel medya temsilcilerinin Türkiye’ye davet edilmesinde fayda bulunmaktadır. Bu ve benzeri medya organları temsilcilerinin 22 Ağustos’ta ABD’de FETÖ elebaşıyla görüştükleri, mülakat yaptıkları ve birkaç gün sonra Endonezya’nın yazılı, online ve görsel medya-sında bunları sundukları dikkate alınmalıdır.

Yirmi yılı aşkın süredir varlığıyla bölgede etkinliğini sürdüren FETÖ’nün genç ve dinamik yapılara nüfuzu kadar bu yapıların sanal ortamda oldukça aktif olması, FETÖ’nün aracıları olarak faaliyetlerini sürdürmelerine olanak tanıyor. Buna ilâve olarak, sanal ortamda yayın yapan, İngilizce-Endonezyaca-Malayca sitelerin varlığını da unutmamak gerekir. Bu bağlamda, Türkiye’nin devlet vizyonunu yansıtacak, eğitim-kültür-din ve sosyal ilişkileri geliştirmeye matuf yayın yapacak akademik ve non-akademik siteler Endonezyaca-Malayca olarak hayata geçirilmelidir. Söz konusu yayın faaliyetlerinin siyasî içeriklerinin yanı sıra dinî ve bilimsel boyutları da içermesi çeşitli toplumsal kesimlerin söz konusu terör yapısı hakkında aydınlatıcı bilgi sahibi olmasına vesile olacaktır.

